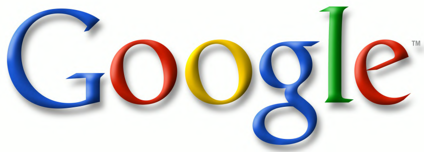
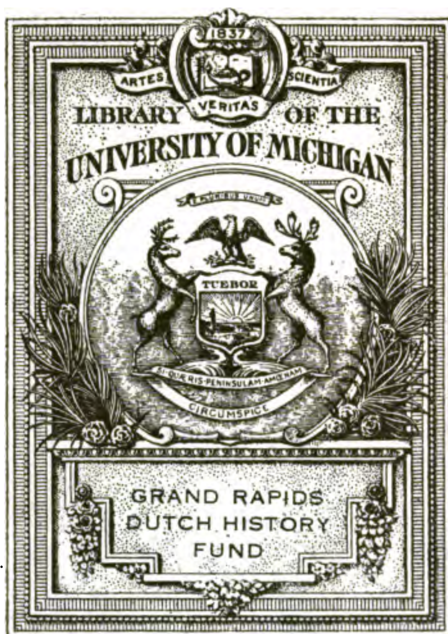

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE
GRAND RAPIDS
DUTCH HISTORY
FUND

BIJDRAGEN

VOOR DE

GESCHIEDENIS VAN HET BISDOM

VAN

HAARLEM.

TIENDE DEEL.

HAARLEM,
W. KÜPPERS.
1882.

SNELPERS-DRUKKERIJ SINT JACOBS-GODSHUIS TE HAARLEM.

INHOUD.

Bladz.

UIT DE AKTEN

VAN HET HAARLEMSCHE KAPITTEL.

(Vervolg van Deel IX, bladz. 465).

Alvorens de Acta Capituli mede te deelen, gelijk die door den Secretaris in zijn boek bijeengeschreven zijn, geven wij hier eerst nog Notulen van Kapittelvergaderingen uit de jaren 1580–83. Deze namelijk, uit het archief des Kapittels afkomstig, worden mede nog in het Bisschoppelijk archief bewaard. De vermoedelijke reden, waarom verdere Notulen ontbreken, zal hierachter behandeld worden in de noot over Kanunnik Crucius, bladz. 15.

Die 25 Maji [1580] conclusum est a Capitulo propter absentiam notariatus M. Guilhelmi Assendelft quod in rebus necessariis opera ipsius Copal usurpanda erit. Quod testamur infrascripti

Jacobus Saffphius, Praepositus.
Hieronymus Vairlenius, Poenitentiarius.
Nicolaus Huessin. Dominus Alstenus Blomert.
Guilhelmus Henrici Copal.

Die 30 Maji receptus est Dns. Arnoldus de Ram conditione hac vid. pro rato temporis si ultra tempus duorum mensium vel sexaginta dierum abfuerit, detrahetur aut defalcabitur ex praesentiis ejus.

Die Junii missus est Dns. Alstenius a Capitulo in Hagam Comitis ut cum heredibus Johannis de Crunigen conveniret in causa quadam de valore pecuniae et simul trecentos renenses a Magistro Scipione ad Capitulum adferret, juxta literas a M. Scipione ad Capitulum missas.

Die 8 Junii de causa Magistri GUILHELMI ASSENDELFT sententia secundum tenorem et exigentiam statutorum est lata et a Capitulo definita, quod videlicet ex fructibus anni [15]80 nihil percepturus sit, si debite et legittime secundum Capituli statuta non resideat, quam sententiam D. GUILHELMUS COOPAL a Capitulo missus Leidas, nomine ejusdem Capituli, praedicto Magistro GUILHELMO ASSENDELFT retulit. [1])

Die 9 Junii praedicta sententia super eamdem praedictam causam, Magistro GUILHELMO ASSENDELF personaliter supplicante pro gratia, coram pleno Collegio repetita et confirmata est.

Item in Julio Dominus PAULUS et M. GUILHELMUS COPAL missi fuerunt ad divendendas decimas nomine Capituli in Zuytlant et Corendyck. [2])

Item in causa de Matenisse in Hagam missus est Dns. ALSTENIUS.

Item circa medium Augusti anni 1580 discretioni Magistri SCIPIONIS plene commissum est a Capitulo, ut impediat solutionem haeretico praedicatori juxta ordinationem statuum, alioqui fiendam, aut alias ad redimendam vexam plene agere poterit ut oportune intellexerit.

Commissariis statuum Harlemi exigentibus literas, registra bonorum ecclesiasticorum etiam nostri Collegii, a Capitulo nostro responsum fuit et ordinatum, quod Commissarii darent Capitulo in scriptis commissionis suae copiam, quam si noluerint dare Domino Praeposito mandatum est a Capitulo, quod nec registra nec literas nec quicquid traderet; quod si copiam dederint, tunc faceremus nae vermogen ende nae behoren.

---

1) Een bijliggend duplicaat van deze bladzijde heeft hier nog bij: et intimavit.

2) Op het bijliggend duplicaat nog: et Poortegael.

Iterum convocati Capitulares ad aedes Dni praepositi mane hora septima rogati fuerunt ab iisdem commissariis tunc praesentibus ibidem, quorum jussu erant vocati. Anne vellent obedire ordinationi statuum tradendo statum bonorum suorum. Responsum fuit strenue ab omnibus Dnis ibi tum praesentibus et persistentibus in priori vid. quod copiam commissionis in scriptis traderent; quam illi noluerunt dare. Unde Dni noluerunt obedire ipsis etiam satis rigorose agentibus et minantibus, negaverunt aliquid dare ad voluntatem ipsorum.

GUILHELMUS COPAL missus fuit a Capitulo in Geelvliet, Leidas [?] ad Hagam Comitis, ad significandum aliis confratribus absentibus de negotio hoc commissariorum quid sentirent agendum in hoc, ne convitiari aut conqueri possint postea, aliquid factum esse in praejudicium ipsorum. Et Dns. CORNELIUS NAUT, Dns. CASSI et Dns. DAEL remiserunt et constituerunt se in manu BOEFFELAER, qui tum temporis in Haga erat. Hic vero nihil asserere aut consulere aut dicere Capitulo voluit, cum conservatio bonorum eos tam bene concernat.

Item totum Capitulum in negotio conservandorum bonorum ejusdem Capituli protestatum est, quod nihil intendat agere contra regulas juris et contra decreta et canones Ecclesiae, et quae deinceps rogetur, pati in quibuscumque pactis aut conventionibus cum statibus aut aliis personis alterius fidei, ad evitandum majus malum aut commune Capituli damnum et in religionis catholicae conservationem; declarans tolerandum esse malum patienter quod ulla ratione per nos aut a nobis tolli aut impediri non potest.

GUILHELMUS COPAL missus in Hagam Comitis a Capitulo ad instructionem faciendam ac simul literas transferendas super causam et litem contra Magistrum GUILHELMUM ASSENDELFT in Octobri.

Item 31 Octob. anno 1580 missus est Dns. Praepositus JACOBUS SAFFIUS in Hagam Comitis, in negotio peragendo pro sua conscientia et discretione nomine Capituli cum commissariis statuum, de templo et schola aliisque nonnullis rebus cum Geelvliet.

Item occasione commissariorum statuum exigentium statum bonorum Capituli, quem in scriptis tradere noluerunt Capitulares, promiserint sibi invicem omnem fidelitatem, ut quidquid uni obvenerit hoc omnibus aequaliter reputabitur obvenisse in bonis et malis commodis et incommodis etc.

Item Anno 1580 Novembris die 14, missi sunt in Hagam Comitis in causa contra Magistrum GUILHELMUM ASSENDELFT coram commissariis, Dominus NICOLAUS DE HUESSEN et Magister GUILHELMUS COPAL, quibus commissum est, nomine Capituli respondere in praedicta causa coram commissariis, persistentes in prioribus conclusionibus, vid. quod Magister GUILHELMUS ASSENDELFT si velit fructus percipere et prebenda, ut accommodet se secundum tenorem statutorum Capituli et secundum juramentum et professionem iidem Capitulo factum, alioqui absens et non residens in loco residentiae secundum statuta non percipiet, sicut et alii absentes.

Item eodem die, jamjam ut scripto ordinatum est a Capitulo, ejus protestatio facta de sumptibus et expensis factis, et occasione hujus causae aut litis praedicti Magistri GUILHELMI, ab eodem (rebus mutatis) omnes expensas refundendas esse et pecunias expositas singulis Dominis pro justitia et aequitate restituendas.

Item 7 Martii Anno 1581 Domini ordinarunt et commiserunt Magistro SCIPIONI BOETIO nostro receptori, ut solvat JOHANNI COMMERSS consuli in Briel summam nongentorum florenorum in solutionem mille renensium, juxta ordinationem statuum a Capitulo ei faciendam pro anno octuagesimo.

Item deputatus est Magister GUILHELMUS COPAL et missus in Hagam Comitis ut appellet ad revisores in causa contra ASSENDELFT.

Item 18 Maji Anno 1581 Domini statuerunt ut hinc deferantur utique [?] archiva [?] propter pericula imminentia.

Statutum est et saepius renovatum ut literae alicujus fundationis in Heilo Domino VERDUIJN traderentur, conditione hac si religio Catholica restituatur in Provincia nostra, cogetur restituere Capitulo, si non aliquando restituatur religio tunc fructus cogetur dare Capitularibus viventibus aut uni viventi; ut plenius haec ordinatio aut translatio in ratione et secundum conscientiam fundata intelligatur, legantur literae factae de hoc negotio apud Dominum Praepositum inveniendae.

Item 9 Julii anno 1581 iterum, ut prius ordinatum sub notario Dno ASSENDELFT, renovatum et affirmatum est a Capitulo ne aliquis receptorum attentet collocare agros aut novos contractus contrahere in collocatione agrorum sine authoritate, commissione aut consensu Capituli.

Item Anno 1581 Novembris 24 Capitulares praesentes, D. Praepositus (HIERONYMUS absens suam vocem praesentibus dederat) HUESSEN, RAM, PAULUS, COOPAL, convenerunt cum ASSENDELFT ad tollendum scandalum et ad redimendam vexam de executione sententiae contra Capitulum, vid. de anno 80, Leidis residens ex restantibus perciperet 37 florenorum super 33 acceptis et a die conventionis, vid. anni 81 die Novembris 24 factae, praesens imposterum reputaretur.

Item COOPAL eodem die consensit cum conditione quod et Rev. Episcopus quoque praesens agnosceretur.

Item Anno 1581 Novemb. 23 die, Magister SCIPIO pro omnibus restantibus bonis et malis Capitulo debitis ex parte bonorum Geervlyt numeravit paratas pecunias in

promptu ducentos renenses Capitularibus et hoc pro restantibus omnibus usque ad annum 81 exclusive.

Communi consensu Capitularium Dns. ARNOLDUS RAM, participavit et accepit 25 florenos per manum Domini Praepositi ex pecuniis restantibus annorum usque ad annum 81 bonorum Geervliet Actum anno 1581 Decembris 29.

Item In Festo Matthiae Anno 1582 die 24 Februarii [eigenlijk staat er 14 Febr., hetwelk blijkbaar een fout is] Domini Hailoenses cum Dominis Geervlitanis convenerunt et ordinarunt quod Hailoenses omnem suam alimentationem: quadringentes suos renenses et omnes fructus provenientes ex parte Geervlyt imposterum aequaliter distribuendos, stante vid. hoc statu rerum et durante; excepto quod solus Praepositus habebit centum renenses supra nos, inscio ALSTENIO, item quod Hailoenses quatenus tales pares nobis omnibus erunt.

Item Praelati consenserunt se ab hoc die pares et aequales fore reliquis Canonicis in distributione fructuum durante quoque hoc turbulente saeculo et jure eorum salvo. Dominus Praepositus tamen praedictos centum secrete habebit propter ALSTENIUM, qui alioquin contentari non poterat.

Item NICOLAUS HUESSEN anno 1582 die 24 Martii infirmus obtinuit a Capitulo consensum et potestatem condendi testamentum: relinquendi sua suae sorori aut alii cui placeret; qui mortuus est die 26 Martii vesperi circa medium nonae; requiescat anima in pace. Amen.

Item Anno 1582 die 27 Martii Domini commiserunt Magistro SCIPIONI ut Eerhemraet pro 82, tamen hoc nomine Capituli.

Item [15]82 anno die 16 Augusti RAM protestatus est se non consentire nec consensisse in litem contra JACOBUM VAN BERCHEN *de goutguldens.*

Item Anno 82 deputati sunt a Capitulo Dns. Praepositus SAFFIUS et Dns. RAM in causa augmentationis aureorum renensium ut quaestionem dirimerent et litem cum praedicto Dno JACOBO DE BERCHEN.

Item anno 1583 die 21 Aprilis Dns. RAM et COOPAL missi sunt a Capitulo in Hagam ad consultandum ne alimentatio BOFFELAER mortui f. m. ab ordinibus alienaretur a Capitulo.

Item pridie Maji anno 1583 missi sunt in Geervlyt Dni ARNOLDUS RAM et Dns. PAULUS BOETIS ad sigillum Capituli repetendum et alia ad Capitulum spectantia ex domo BOFFELAER mortui, qui tunc non obtinuerunt, solum adferentes eorum inventarium.

Item Anno 1583 ultimo Junii deputati sunt Praepositus JACOBUS SAFFIUS et GUILHELMUS COOPAL a Capitulo proficisci cum receptore Magistro Scipione ultra Mosam ad divendendas decimas et agros elocandos anno sequenti ex conductione evolutos et ad alia negotia Capituli peragenda, et quicquid egerint in ejusdem Capituli negotiis ratum ac validum Domini Capitulares haberent.

Item Anno 1583 die 1 Septembris Domini Capitulares vid. Dns. Praepositus JACOBUS SAFFIUS, JERONIMUS VERLENIUS, Dns. ARNOLDUS RAM, Dns. PAULUS BOTIUS, GUILHELMUS COOPAL, persistentes in sententia lata, annotata in initio actorum Capituli vid. die Junii anno 80 ut supra, vid. quod non percepturus sit praedictus Dns. GUILHELMUS ASSENDELFT ex fructibus Capituli nisi debite et legittime secundum exigentiam et tenorem statutorum ejusdem Capituli resideat.

Item anno 1583 die 18 Octobris literas Magistri SCIPIONIS legerunt Dni Capitulares, quibus significabatur a SCIPIONE quod interdictum erat ei solvere Dominis Canonicis in Harlem residentibus et cetera, ut patet ex literis ipsis; et missi fuerunt a Capitulo Dni PAULUS BOTIUS

et Dns. COOPAL ad expedienda ista contenta quoque in literis, vid. om te liquideren sommige saecken van den voergaende rekeninge et alia agenda tot voordeel van de Capittel, pro ratione temporis et rerum.

Pag. 1 *Copia actus Capitularis de die* 24 *Aprilis A°* 1617.

Dominus ac Mr GUILIELMUS CRUCIUS vocatus ad Capitulum legittime congregatum, in civitate praesens, etiam secundo per D. SOVIUM, non comparuit, et se per literas excusavit; quibus rogat, ut quod ei cum ignominia et injustitia ablatum est restituatur: alioquin se post hac coram Capitulo comparere non posse, nisi forte simul alii tamquam Arbitri vel Judices adfuerint qui se neutri parti ex affectu favere syncere comprobent.

Idem quoniam non comparuit tunc temporis; visum fuit Dominis Canonicis, ea quae ab ipso diversis temporibus in Capitulum commissa sunt examinare: 1° quod cum ipse cum lachrymis introductionem quodammodo extorsisset, mox tamquam solus Canonicus sibi delectum Canonicorum faciendum sumeret, Dominum SIXTIUM, Dm NOMIUM, D. CATZIUM a Canonicatu et officio excluderet; idque coram populo Strekano, Vicario Apostolico et Nuncio egerit; 2° querelas rusticorum adversus ipsum ad Ampl. D. Praepositum delatas. [1])

Placuit igitur Dnis Canonicis, consideratis considerandis, praefatum D. Crucium privare omni suffragio et privilegio Capituli, donec se coram purgaverit et Capitulo legitime satisfecerit.

Placuit insuper invocato ante Spiritu Sancto, quandoquidem in grave praejudicium ordinariae potestatis, quidam

---

1) Hier zijn in Bugge's handschrift twee regels opengelaten.

sine consilio et scientia Capituli, Episcopum (erat is R. P. NICOLAUS WIGGERIUS COUSEBANT ordinis minorum conventus Coloniensis) praesentare praesumpserint: omnes ejusmodi, qui quomodocunque, sive directe sive indirecte ei rei cooperati sunt, inhabiles ad quaecumque munia Ecclesiastica et Pastoralia declarare. Insuper quoscunque fautores sive palam, sive occulte agentes, ab omni spe obtinendi Canonicatus prorsus excludere et inhabiles habere.

Praeterea elegerunt unanimiter D. ac M. SIXTIUM jamdudum Vicarium generalem, ut sit una Officialis.

Acta sunt haec in aedibus Amp. D. Praepositi A° 1617, die 24 April., coram me Notario Capituli SIMONE SOVIO et testibus Venerandis Dominis sacerdotibus JACOBO HENRICI Amstel. et M. JOANNE TEYLINGIO Harlem.

Haec cum autographo concordare testor Ego JOANNES BUGGAEUS, secretarius Capituli A° 1630, 23 Oct.

A° 1617, 8 Novem. Ab Ampliss. D. NOMIO convocati Pag. 2
Confratres comparuerunt Amp. D. ZAFFIUS praepositus, ALKEMADE, TELINGIUS et WOLFFIUS. Concluserunt pro authoritate et fideli administratione adm. R. D. SIBRANDI SIXTII Vicarii sui conficiendum sequens instrumentum.

Attestatio sacerdotum irreprehensibiliter laborantium in Dioecesi Harlem. in Hollandia.

Nos infrascripti considerantes Ecclesiae nostrae undique afflictae bonum, in ordine et debito superiorum respectu praecipue consistere; simulque R^m adm. SIBRANDUM SIXTIUM Vicarium Harlem. eum esse qui vitae innocentia, laborum instantia et regendi prudentia plurimum afflictis rebus nostris jamdudum contulerit: promittimus corde pleno prout opus fuerit ipsius authoritatem fovere, ipsique suffragari et respective obedire.

Declaramus insuper, praefatum Vicarium nostrum in

negotio *Strekano* [1]) (quantum quidem nobis innotescere potuit) bene et secundum exigentiam loci, temporis aliarumque circumstantiarum processisse.

E contra vero ex oppositione et resistentia adversae partis gravissima exorta esse scandala, oririque quotidie; vel ex eo praecipue quod utatur et cohaereat cuidam ALEXANDRO TROGNESIO [2]) sacerdoti, qui passim male audit.

Periculo denique et scandalo rem plenam fore si Religiosi huc adventantes, pro arbitrio suo sine Ordinariorum licentia conventus facere, aut eleëmosynas colligere permittantur.

Rogantes proinde omnes et singulos, ad quos qualitercumque Ecclesiae nostrae regimen spectabit aut causae deferentur, quatenus haec praemissa in consultatione imprimis admittere dignentur. Actum ut supra.

Et subsignatum erat a 5 Capitularibus praedictis, tribus sacerdotibus Harlem. civitatis, MARTINO AMANDI Ninoviensi cooperario Apostolico per commissionem Gregorii XIII. Ex civitate Amsteledamensi 13, Alkmariensi et adjacentibus locis 10, Hornanis et adjacentium locorum 9. Summa 41 subsignaverunt sacerdotes.

Et infra: SIMON SOVIUS notarius Capituli Harlemensis sacerdos.

JACOBUS HENRICI, presbyter.

M. JOANNES DUVIUS, medicinae doctor.

Confectum erat instrumentum plenum 14 Nov. 1617 in aedibus Expertiss. D. Duvii Harlemensis.

Ita testor scriptum hoc concordare cum copia authentica. J. BUGGAEUS, Secret. Capli Harlem. Actum 1631, 4 Jan.

---

1) Zie over de geschillen in *de Streek*, bij Hoorn, Dl. I, bl. 244, 322 en volg.

2) Zie Deel I, bl. 323—24 en volg.

Doordien een gewaarmerkt afschrift dezer attestatie nog in het Bisschoppelijk Archief berust, zijn wij in staat de namen der onderteekenaars daaruit hier bij te voegen:

Capitulum Sedis vacantis Cathedralis Ecclesiae Harlemensis.

Jacobus Zaffius, Praepositus et Archidiaconus.

Nicolaus Nomius, Decanus et Archipresbyter, S. Theologiae Licentiatus.

Florentius ab Alckemade J. U. Licentiatus, canonicus senior.

Judocus Felinus Sac. Theolog. licentiatus, canonicus.

Godscalcus Augustinus de Wolffs, S. Theolog. licent. Canon. Ordinarius civitatis Enchusanae.

Sacerdotes Civitatis Harlemensis.

Franciscus Lissius, Sacellanus curatus.

Gerardus de Wit, Sacellanus curatus.

Joannes Teylingius, Vicarius.

Martinus Amandi Nonoviensis: qui a tempore Gregorii XIII Beatae memoriae ab ipso missus per omnes provincias gratis laboravit.

Presbyteri civitatis Amstelodamensis.

Joannes Gosuinus.

Jacobus Francisci fil.

Stephanus Crachtius, Pastor.

Nicolaus Polderus.

Christianus Nicolai Cattius, S. Theologiae Doctor et Prothonotarius Apostolicus.

Richardus Ryckius.

Jacobus Vligerus.

Simon van der Wielen.

Petrus Can.

Jacobus Vligerus, nomine M[ri] ac Licentiati SS. Theologiae Joannis Vonckij.

Henricus Ebbius.

Fabianus Blocklant.

Jacobus Nessaeus.

Presbyteri civitatis Alcmarianae et confinium locorum

Ewaldus Francisci ab Hogenlant.

Henricus Ludolph, Pastor Alcm.

Quirinus Guilelmi, SS. Theol. Licent. Ordinarius Alcmarianus.

Robertus Root, SS. Theol. Baccalaureus, Ordinarius in Uytgeest.

Franciscus van den Brugge, S. Theol. Baccalaureus, Ordinarius Schagensis.

Bavo Costerius, Ordinarius Winckelanus.

Nicolaus Gispensis, S. Theol. Baccalaur. Ordinarius Assendelphiae.

Presbyteri civitatum Edamensis et Purmerendanae.

Theodorus Hulsius, Ordinarius.

Franciscus Petri.

Nicolaus Bestens.

Presbyteri civitatis Hornanae et confinium locorum.

Gerardus Enchusius, Ordinarius Hornanus.

Jacobus Odulphi, Ordinarius in Spanbroek.

Simon Joannis, Ordinarius in Spierdyck.

Joannes Wius in Woggelom.

Joannes Simonis Groningensis, Ordinarius in Ursem.

Joannes Adriani Merius, S. Theolog. Baccalaur.

Presbyteri civitatis Medemblicensis et circum-jacentium locorum.

Hermes Veltius, S. Theol. Baccalaureus, Ordinarius Medemblikanus.

Gratianus Cornelij Streeckanus, S. Theol. Baccalaureus.
Meinardus Petri, deservitor in Streecka.

Verder luidt de attestatie achter de bovenstaande onderteekeningen.

Comparuerunt coram me Notario Capituli Harlemensis, et coram testibus infra-scriptis Venerabiles Dni Sacerdotes dioecesis Harlemensis, qui omnes hic in eadem hac charta supra et a latere, nomina sua propria manu scripserunt, quatenus in quatuor articulos ab altera facie huius chartae positos se consentire declarant. Comparuerunt autem omnes personaliter exceptis Amsterdamensibus qui antea Amsterodami nomina sua in hac charta expresserant, committentes, ut et commiserunt Rdo Dno ac M^ro Stephano Crachtio, Pastori Amsterdamensi, nomine suo cum reliquis Presbyteris apud nos compareret. In quorum fidem cum mihi et testibus sufficienter noti sint haec propria manu subsignavimus. Actum Harlemi in aedibus Expertissimi Dni Medicinae Doctoris M^ri Joannis Duvij, Die decima quarta Novembris, Anno millesimo sexcentesimo Decimo septimo. Subscriptum erat.

Ita est

Simon Sovius, Notarius Capituli Harlemensis.
Jacobus Henrici, Presbyter.
M. Joannes Duvius, Medicinae Doctor.

Quia charta in qua supra scripti Sacerdotes nomina sua scripserunt, omnium nomina una facie capere non poterat, positi fuerunt articuli ab una facie, nomina cum instrumento Notariali ab altera, ita ut quorundam nomina a latere instrumenti quorumdam supra continerentur.

Concordat cum originali
(Onderteekend) Simon Sovius,
Notarius Capituli Harlemensis. 1617.

Pag. 8. Acta in Capitulo Harlemensi ab A° 1618 post obitum Ampliss. D. Jacobi Zaffii, Praepositi ejusdem [1]), et in locum ipsius constituto Ampl. D. Sibrando Sixtio; qui Vicarium agebat R^{mi} D. Philippi Rovenii, Vic. Aplici, et Capituli supradicti sede vacante Vicarius electus erat; Decano vero existente Ampliss. D. Nicolao Nomio [2]); Graduati autem Canonici erant hi:

D. Florentius ab Alkemade J. U. L.
M. Judocus Catzius S. Th. L.
M. Guilielmus Crucius S. Th. L. [3])
M. Augustinus Wolffius S. Th. L.

{ M. Joannes Vonckius S. Th. L. Intravit Societatem A°.
A. [4]) { M. Quirinus Costerus S. Th. L.
{ M. Joannes Buggaeus S. Th. L.

Anno igitur 1618, 8 Augusti, Ampliss. D. Nomius, Decanus, convocavit confratres ad restaurationem eorum quae praecedenti tempore praetermissa videbantur; omnibusque praedictis fere praesentibus, statuta sunt suffragiis communibus sequentia, post S. Spiritus invocationem.

1. Electus est in Notarium Capituli nostri R. D. M. Simon Sovius, Rector quondam scholae Amsteledamensis.

2. Renovatum est et repromissum silentium strictum in rebus quae Capitulariter acta sunt et agenda.

---

1) Ter zijde: qui accidit 28 Jan. ejusdem anni.

2) Ter zijde: obijt 1626, 21 Oct.

3) Ter zijde: obijt A° 1624.

4) Ter zijde: A. Nota. Hos tres in Canonicos Graduatos Capituli Cathedralis Harlemensis legitime electos insuper et institutos esse A° 1618, die 13 Aprilis in aedibus Expert. D^{i}. M^{i}. Joannes Duvij, coram testibus D. Jacobo Henrici presbytero Amsteled. et M. Joanne Duvio praedicto et Notario Capituli M. Simone Sovio, ex cujus instrumento legitimo desuper facto haec notata sunt a M^{ro} Joanne Buggaeo, Capituli Secretario manu propria A° 1630, 23 Oct. Qui cum temporis absens esset et necdum Licentiatus, frater ipsius Theod. Buggaeus, Medicinae Doctor, ejus nomine spopondit et juramenta praestitit: promotus autem in Theologia fuit eodem anno 9 Octobris.

3. Praelectae sunt Bullae Papales erectionis Episcopatus nostri et Capituli Cathedralis Ecclesiae nostrae Harlemensis.

4. Decretum est, petendam dispensationem intuitu Nobilium et Doctorum Juris, quos tres e singulis exigunt Statuta nostra. Circa quod dispensatum est ab Illmo D. Rovenio, secundum amplissimas facultates suas, ut eorum locum suppleant ex Licentiatis S. Th. supradicti.

5. Statutum est, ut quater in anno, idque feriis quintis inter quatuor tempora, ordinarii Conventus Capitulares habeantur, nisi impediantur solemni aliquo festo. Quo casu Ampliss. D. Decanus proximum diem oportunum statuet et significabit.

6. Relatum est ad instantiam Ampl. D. Decani, a Notario nostro praedicto, de contumacia confratris nostri M. Guil. Crucii; quomodo videlicet hoc eodem A° 23 Apr. in aedibus Expertiss. D. M. Joannis Duvii, praesentibus R. D. Jacobo Henrici, presbytero Amstelodamensi, et Expert° praedicto, testibus ad hoc specialiter vocatis, coram Notario nostro, monitus D. Crucius, ut librum quem vi abstulerat a Confratre nostro M. Judoco Catzio [1]), in praesentia Amp. D. Praepositi Zaffii b. m ad

1) Deze Crucius, of Willem Kruik is de eerste eigen pastoor van Uitgeest (zie Bijdragen Deel VIII, bladz. 323) geweest. Zijne gedragingen jegens het Kapittel en den Vicaris Sybrandus Sixtius haalden hem zijn ontslag als Pastoor van Uitgeest en later ook als Kannnnik op den hals. Ten aanzien van de voorname grief die het Kapittel tegen hem had over het wederregtelijk onder zich houden van het Kapittelboek, lezen we in een verslag door Judocus Catzius op verzoek van den Proost Saffius gegeven (welk stuk in het archief van het Oud-Kapittel berust) dat Catzius op verzoek van Crucius, die om het Kapittelboek gevraagd had, met dat boek naar het huis van den Proost was gegaan, waar ook Cr. zich bevond. De Proost echter wilde het hem niet medegeven en liet het hem slechts zien; maar toen hij het in handen kreeg, wilde hij het niet teruggeven, maar nam het, ondanks de protesten van den Proost, mede naar huis. Zijne hardnekkige weigering van teruggave was eene der redenen van zijn ontslag uit het Kapittel, als

Capitulum referret, pertinaciter abnuerit, affirmaveritque, se ad Capitulum non rediturum, nisi aliter secum ageretur, seque librum Statutorum aliorumque in eodem contentorum reservaturum apud se pro iis qui melius recturi essent. Quocirca idem CRUCIUS refractarius a Capitulo declaratus est, et indignus qui ad conventiones Capitulares vocaretur, donec resipisceret; cumque poenitentiam de peractis Decano vel Capitulo nostro numquam insinuaverit, neque pro Confratre agnitus, neque ad Conventus Capitulares vocatus fuit usque ad obitum suum. Deus misereatur animae ipsius.

A° 1618, 21 Aug. Ampl. D. NOMIUS convocavit confratres praedictos, a quibus communiter statuta sunt sequentia.

1. Ad instantiam R^mi D. ROVENII, requirentis a Capitulo nostro litteras commendatorias etc. [1]) expeditae sunt per Notarium nostrum.

2. Decreverunt Confratres, urgendum esse R^m Vicarium nostrum ad instituendam profectionem ad Urbem.

3. Elegerunt DD. Confratres Amp. D. Decanum NO-
Pag. 4. MIUM in socium profectionis ad Urbem R^mi Domini et

uit de Notulen blijkt. Van dat Kapittelboek wordt in gemeld verslag gezegd dat het bevatte: „registrum beneficiorum, Statuta, Bullam erectionis et multas adhuc sparsim solutas chartulas." Daaruit vermoeden wij dat het 't Fundatieboek was van Saffius, hetwelk nog in het Archief van het Oud-Kapittel aanwezig is. Immers daarin vinden we juist copiën van Beneficien, Statuten van de Kathedrale kerk te Haarlem en de Bul van oprigting des Kapittels. Wat de losse papieren aangaat die er bij waren, is het opmerkelijk, dat het boek der Acta Capituli juist begint met de moeijelijkheden ten aanzien van Crucius, 24 April 1617 en dat van de vroegere Notulen slechts die van 1580 tot 1583 afzonderlijk bewaard gebleven, maar niet in het Boek van de Acta Capituli overgeschreven zijn. Waarschijnlijk zijn nu onder die losse papieren, door Crucius achtergehouden, nog meerdere Notulen van Kapittelvergaderingen geweest, waarvan dan later slechts die van de jaren 1580-88 teruggebragt of teruggevonden zijn geworden.

1) De regel is verder opengelaten.

ibidem agendorum; nisi R^{mae} suae paternitati videatur alius assumendus.

4. Casu quo R^{mus} iturus non esset, probaverunt agendum esse cum R^{mo} et DD^{is} Ultrajectensibus, an placeat aliquem ex ipsis deputare comitem Amp. Decani nostri [1]), et quem?

5. Deputaverunt DD. Capitulares RR^{os} DD. FLORENTIUM ALKEMADE seniorem ipsorum et JUDOCUM CATZIUM pro instructoribus Amp. Decani nostri, ut nomine totius Capituli informent ipsum de agendis in Urbe. Quas informationes authoritatem totius Capituli habere voluerunt; ad ipsos proinde reliquos confratres sua gravamina aliave factu necessaria scripto vel ore deferri decreverunt.

1619 et 20 vacant.

A^{o} 1621, 27 Apr. Ampliss. D. NOMIUS convocavit Capitulares, petivitque ut proponerent dubia circa praxin pastoralem Dioecesis nostrae maxime perplexa. Erant autem haec inter caetera.

Casus 1. An baptizati ab haereticis communiter sub conditione sint rebaptizandi? Ratio dubitandi maxima erat, quia Pastorale Mechliniense (cujus usus in Dioecesi nostra invaluerat) id faciendum moneat propter abusus varios haereticorum circa baptismum, qui ipsum invalidum redderent; cum vero post diligens examen tales apud nos non reperiantur, validum censeri debeat, ideoque communiter non iterandum. Quod et postea per rescriptum statuit Ill^{mus} D. Rovenius A^{o} 1628.

Casus 2. De matrimonio. In quo notatus est abusus sacerdotum quorumdam jungentium contrahentes sine praevia

---

1) Ter zijde: nomine Capituli nostri nihilominus ituri ex decreto, ob causas.

confessione sacramentali. Qui error reprobatur a Trid. Sess. 24 c. 1 de reform.

Casus 3. De matrimonio Catholici cum haeretico; quorum contractui, sive ante sive post cohabitationem, assistere non licere sacerdotem tenent Domini Ultrajectenses. Nostrae vero Dioecesis praxis fuit, ut in casu reconciliationis, parti Catholicae post debitam poenitentiam gratia assistentiae sacerdotalis et benedictio matrimonii impendatur. Cui praxi ut insistatur, donec aliud a R^{mo} declaretur, Capitulum conclusit. Cujus resolutio etiam ab Illmo facta est A° 1628.

R. 4. Denique ad haec et similia dubia occurrentia ut conformiter agatur in Dioecesi nostra et Ultrajectina, visum est Capitulo utilissimam et necessariam fore conferentiam Confratrum nostrorum cum Dominis Ultrajectensibus; quam etiam instituit et fieri voluit bis in anno Ill^{mus} Rovenius hoc anno, 8 Jan. quando prima hujusmodi conferentia habita est. Ad quam pro parte nostra faciendam elegerunt confratres Amp. D. Nomium et R^{m}. Jud. Catzium.

Van deze eerste en de tweede daaropvolgende, met de Utrechtenaars gehoudene Conferentie, is in het Kapittelarchief nog bewaard gebleven een, moeijelijk leesbaar, zoogenaamd kladje van de hand van Judocus Catz, blijkbaar door hem, staande de conferentie, pro memorie opgeschreven. Wij voegen dit hierbij.

Registrum resolutionum.

Anno [1621, 8 Jan.]

Prima vice convenimus Ultrajecti,

Liquidata sunt omnia ratione divisionis collegii. [1])

---

1) Dit zal slaan op de scheiding der Utrechtenaars en Haarlemmers van het Keulsche Seminarie, waarover het opstel te vergelijken is van den HEerw. Heer Vregt: *De vroegere collegiën of seminariën tot opleiding van Geestelijken voor de Hollandsche Missie:* Bijdr. Deel VIII, bl. 1—11.

Conveniendum bis in anno post regum [Driekoningen-feest] [et] circa festum S. Joannis [Bapt.].

Motum est inter provisores de Agathae Buggaeae legato.

De Streeckanis: spacium pro sententia.

De rituali.

De confraternitate.

2dus Conventus Harlemi A° 1621 die 22 Junii.

Sessio 1a, ante prandium.

1. In legatis piis pars suspicans se gravatam prius fraterne sua referat ad ipsos confratres, uti in omnibus aliis dubiis.

2. In omnibus quae communia sunt omnibus provinciis nihil statuetur nisi utrimque auditi [sic].-

3. De catechismo qui committetur Harlemi Dyckano et Felino [Catz], Ultrajecti Urbano et Velpino.

4. De Confraternitate, de legibus pro laicis, commissum D° Albino [de Wit?].

De notis commissis D° Vigilio [Wachtelaer].

Sessio 2da, a prandio.

5. Stricte observandos articulos, singulisque conventibus praelegendos examinandosque; et in quo delictum, emendandum; curandumque ut singuli pastores pro suis locis habeant.

A° 1621, 16 Sept. Amp. D. NOMIUS convocavit Capitulum, ad quod cum ipso venerunt adm. RR. DD. M. JUD. CATZIUS, M. QUIRINUS COSTERUS, et M. JOANNES BUGGAEUS.

Ibi 1° relecta sunt Statuta generalia Capituli nostri, pro iis partibus quibus nobis hoc tempore usui esse possent.

2. Decretum est, Statutum anni 1618, art. 5, de quadrimestri Congregatione stricte servandum, ita ut qui die et hora et loco condictis a Decano (vel eo absente a seniore Confratrum) non comparuerit, subeat mulctam pecuniariam,

nisi fuerit tam graviter impeditus, ut Capitulum ipsum legitime excusatum censeat.

A° 1622, 22 April. Ampl. D. NOMIUS cum omnibus fere Confratribus convocatis et praesentibus statuerunt sequentia:

1. Recipiendum et imposterum practicandum, in administrationibus Sacrorum, Ordinariis et sacerdotibus in nostra Dioecesi secundum Rituale Romanum nuper A° 1614 a Paulo PP. V editum; idque quia ita visum fuit et
Pag. 5. placuit Illmo ROVENIO, Vicario Apostolico, et propter congruam cum Sede Apostolica in sacris conformitatem, et cum Dominis Ultrajectensibus, qui jam ab anno illud in usum receperant.

2. Visum est servandum in Cantu Ecclesiastico tenorem Ecclesiae Tornacensis in Antiphonariis, et Mechliniensis in Gradualibus, eo quod convenientior et Romano cantui vicinior esse deprehenderentur quam cantionalia Ultrajectensia, quae in Dioecesi nostra tam pene exoluerant, pluresque libri praedicti tenoris jam passim in usu haberentur. Unde et postmodum concorditer cum Ultrajectensibus praedicta Cantualia recusa sunt in quarto, propter usum commodiorem horum temporum.

3. Approbata et decreta est Legatio ad Urbem instituenda cum Illmo Rovenio V. A.; et ex parte Capituli nostri electus est Ampl. D. NOMIUS, ut se ei socium jungeret [1]); idque propter causas urgentes, quas videre licet expressas in Congregatione synodali habita Ultrajecti hoc anno 8 Maji. Quae legatio hoc anno in Augusto instituta, perfecta fuit anno seq. in Decembri.

---

1) Ter zijde: et data commissio RR. Dnis Florentio ab Alkemade seniori et Jud. Catzio Confratribus, ut Ampl. D. Nomium informarent et litteras desuper expedirent. Quod factum est 26 Aug. ut patet ex litteris desuper scriptis eique traditis.

1623–4–5 vacant.

A° 1626, 12 Novemb. translato a nobis per mortem Ampl.° D. NOMIO Decano p. m. 21 Oct. hujus anni, convocavit Confratres FLORENTIUS ALKEMADIUS; conveneruntque ad aedes R. D. CATZII cum ipsis, Mr AUGUSTINUS WOLFIUS, COSTERUS et BUGGAEUS. Ubi post invocationem S. Spiritus, lectis Statutis Capituli, pro parte quo agit [sic] de Canonicis, concordatis quoque cum Rmo D. ROVENIO, V. A.

1. Statuerunt notanda sequentia.

a) Illustrissimum monendum de iis quae spectant ad officium et electionem Decanatus nostri vacantis pro praesenti tempore, ejusque collationem ad ipsum pertinere.

b) Electionem novi Canonici Graduati perfici non posse sine consensu Illustrissimi Vicarii Apostolici, secundum articulum 5 concordatorum.

2. Statuerunt, ut acta praecedentis conventus, in sequenti ante omnia agenda praelegantur quando est conventus ordinarius quatuor temporum.

3. Propter instantiam DD. Ultrajectensium urgentium cantum suum antiquum (quem dicunt esse Romanum vel ei proxime accedere) debere retineri in usu: commissum est a Confratribus examen et collatio cantualium R° adm. Confratri nostro COSTERIO, cupientibus conformitatem inter Dioecesin nostram cum metropolitana nostra, maximeque Romana Ecclesia ante omnia servare. Responsio autem COSTERII fuit pro cantu Tornacensi et Mechliniensi, qui proinde acceptatus est a Confratribus et confirmatus, ut habetur supra A° 1622, art. 3.

4. Quandoquidem duae praebendae nostrae graduatae vacabant, videlicet Mri GUIL. CRUCII (qui obiit 1624) et Amp. Decani NOMII: propositus est M. JACOBUS OLAEUS, S. Th. L. ut in unum ex iis eligeretur; quod per vota tunc factum non est; sed inclinatum ei affectum decla-

rantes Confratres, electionem differendam censuerunt in sequentem Congregationem; ut possent votum Illustriss. D. V. A. tunc simul habere.

A° 1627 vacat.

A° 1628, 26 Jun. Convocati ab Illmo D. PHILIPPO ROVENIO V. A. ad aedes R. adm. D. CATZII, convenerunt RR. adm. DD. CATZIUS, WOLFFIUS, COSTERIUS et BUGGAEUS. Coram quibus Illustr. Dominus significavit,

1. Mentem suam esse creare in Decanum Capituli nostri adm. R^{m} D^{m} JUDOCUM CATZIUM, in locum defuncti NOMII, b. m., quod et tunc perfecit, praelegens nobis hac de re litteras collationis a se factae.

2. Propositis ab Illmo D. nobis quatuor eligibilibus in Canonicatus affectos jam vacantes (ut art. 4 praec. dictum est) propendebant affectus Confratrum in M^{m}. JACOBUM OLAEUM et JOANNEM BANNIUM J. U. D. Electionem tamen, cum consensu Illustrissimi, ob certas rationes distulerunt in conventum sequentem, qui indictus est ad 3^{am} Jul. proximam.

3. Petitum est per RR. DD. Capitulares ab Illustris-
Pag. 6. simo, ut placeret creatis ab anno 1618 dare litteras institutionis, quas necdum habebant. Quas expediturum se promisit, cum indicatum ei fuerit tempus introductionis, et cui quisque Canonicus in praebenda successerit. Qua de re informationem ei exhibere promisit Amp. D. CATZIUS.

4. Quandoquidem A° 1625 obiit p. m. Mr SIMON SOVIUS, Notarius noster, post mortem ejus statim officium istud praestitit Mr JOANNES BUGGAEUS ex electione Capituli; in eodem modo pluribus jam praesentibus confirmatus est.

5. Actum est de Confratre nostro VONCKIO; statutumque ut significetur ei, jam plus quam duobus annis absenti a Dioecesi nostra (idque sine venia Praepositi

vel Decani), quod redeat intra sex menses, sub poena privationis a praebenda. Curam indicandi ei suscepit Amp. D. CATZIUS.

6. Significavit nobis Illustr. D. rogatum se a civibus quibusdam Harlemensibus pro promotione R. D. AUGUSTINI BLOMMAERT in Canonicum Capituli nostri; cujus collationem propter lapsum temporis (cum alias sint jurispatronatus Comitis Hollandiae) jure devoluto ad se pertenere aiebat. Cujus paternae sollicitudini gratias agentes Capitulares, facultatis suae liberam ei executionem permittendam censebant.

A° 1628, 3 Julii. Ampl. D. Decano JUD. CATZIO convocante, ad introductionem suam in Decanatum, convenerunt ad aedes ipsius infrascripti Ampl. D. Praepositus SIBRANDUS SIXTIUS, adm. RR DD. WOLFFIUS, COSTERIUS et BUGGAEUS. Actaque sunt infrascripta.

1. Introductio Decani solemnizata est hoc modo; praestito ab eo juramento fidei et Catholicae et fidelitatis in administrationis [-ne] dignitatis suae coram Illmo D. PHILIPPO ROVENIO V. A. in aedibus CATZII, coram praesente Capitulo et Notario Apostolico specialiter ad hoc vocato M. JOANNE BANNIO, perfecta est introductio per Ampliss. D Praepositum nostrum SIXTIUM.

2. Eodem die lectis actis conventus praecedentis, egerunt Domini Capitulares de supplendo numero Graduatorum; et concluserunt Electionem differendam, duosque propositos (art. 2 act. praec.) de certis admonendos per Ampl^{os} DD. Praepositum et Decanum.

3. Super introductione praedicta soleminiter Deo gratiis actis, congratulationibusque erga noviter institutum Decanum, solutus est Conventus hilari et splendido convivio ab Amp. CATZIO exhibito, cui interfuit Ill^{mus} Vic. Apl. et 30 circiter invitati, inter quos 22 erant sacerdotes.

A° 1628, 5 Decemb. Amp. D. Decano CATZIO con-

vocante, convenerunt ad aedes ipsius Adm. RR. DD. Wolffius et Buggaeus hora 9 ante et 3 post meridiem. Ubi post invocationem S. Spiritus, et patronorum Dioecesis nostrae ope implorata, lectis etiam actis Conventus praecedentis:

1. In causa Confratris nostri Vonckii respondit Amp. Decanus, eum pro hoc tempore de praedictis (anno praec. 26 Jun. art. 5) conveniri et urgeri non posse, quia ingressus est ordinem Societatis, agitque Treviris in novitiatu.

2. Relecta et perpensa sunt, quatenus nobis modo usui esse possunt, sequentia: 1m Bulla erectionis Episcopatuum Belgii, et specialis Episcopatus nostri, partes Statutorum Capituli nostri, acta Synodalia sub Rmo Mirloe A° 1571, concordata Illmi Vicarii Aplici cum Capitulo nostro A° 1616, denique Statuta hoc anno ab Illmo pro Dioecesi nostra. Et conclusum est, praedicta haec et similia Capitulum nostrum concernentia requirenda et quamprimum in unum
Pag. 7. librum describenda, et Notarialiter approbanda esse; Chronologiam quoque actorum in Dioecesi Nostra investigandam, praesertim quoad praedecessores nostros, ut sciamus, quis in cujus locum successerit, litteraeque desuper ab Illustrissimo confici possint: quod opus in se suscepit D. Buggaeus, petitis ab Ampl. litteris quas penes se reperire posset, iisque acceptis cum confratre nostro [1] Bannio, hujus maxime industria peractum est.

3. Rogaverunt Confratres Ampl. D. Decanum, ut prima oportunitate vellet instituere visitationem Dioecesis nostrae, et in eum finem unum vel alterum ex confratribus secum assumere. Quod facturum se Deo dante addixit, conformiter ad commissionem sibi ab Illmo V. A factam, et facultates ad id pertinentes peculiariter concessas pro tempore quo Amp. D. Sixtius Vicarius Capituli nostri abest,

---

1) Bijgeschreven: postea electo.

uti modo erat. In hunc finem praelecta sunt ex libro Capituli loca *Westphrisiae* ab Episcopo Harlemensi visitari solita, repertumque *Taxaliam* et *Wieringiam* sub illis etiam contineri.

4. Renovatum est Statutum A[i] 1618 de Conventibus Capitularibus quater in anno habendis ad minimum, idque circa tempora jejuniorum. Ad quos convocati, non debebunt particulariter moneri de causa Conventus: quae alias in Congregationibus extraordinariis speciatim exprimi debebit.

5. Statutum, quod residentes Harlemi Confratres singulis hebdomadibus convenire debeant, et de negotiis Capituli in genere, et specialiter si quid de novo occurrat, inter se conferre. Statutaque est feria sexta et hora undecima ante meridiem pro tempore Conventus, locusque aedes Ampl. Decani; ad quem invitati sunt etiam Confratres extra Harlemum habitantes, si venire placeat.

6. Electus est in Confratrem nostrum consultiss. D. M[r] JOANNES ALBERTUS BANNIUS in locum Graduatum M[ri] GUIL. CRUCII, cui etiam vocem suam secundum concordata dederat Illmus Vicarius Aplicus.

7. Propter paucitatem confratrum convenientium, propositum fuit, ut in Conventu proximo agatur de obedientia convocatorum, statuaturque regula obligatoria sub poenis congruis, quas convocati incurrent, si absentaverint se sine legittima causa; quam etiam statim ad Capitulum transcribere debeant. Vide A° 1621. N. 2.

8. Denique propositum fuit, rogare Illustriss. Dominum, ut velit promovere cultum S. Bavonis Patroni Episcopatus nostri (prout vocatur in Bulla erectionis ejusdem), ita ut coli debeat in officio Ecclesiastico per totam Dioecesin Harlemensem.

A° 1629, 6 Jul. Ill[mo] Vicario Aplico convocante Capitulum, convenerunt Harlemi in aedibus Amp. D. Decani

CATZII, hora 10 ante meridiem, cum ipsis RR. adm. DD. Amp. D. SIXTIUS, ALKEMADIUS, COSTERIUS et BUGGAEUS, actaque sunt post invocationem S. Spiritus etc.

1. Concordibus votis elegerunt in Confratrem Exim. Dominum M^rum LEONARDUM MARIUM, Pastorem S. Nicolai Amstelodamensem, in locum Graduatum Amp. D. NICOLAI NOMII p. m.

2. Illustrissimo Domino propositus est ab Amp. Domino SIXTIO, Mr JACOBUS OLAEUS, ut si placeret crearet eum Canonicum Capituli nostri (secundum facultatem suam, qua jure Patronatus Comitis Hollandiae per moram temporis ad se devoluto, supplere potest numerum Capitularium), ut spem habere possit acquirendi per electionem praebendam proxime vacantem in Capitulo nostro; ne aegre ferret (ut aiebat D. Praepositus) quod jam saepius propositus electus non fuerit. Cujus petitioni annuit Illustrissimus, ita ut statim postea non tantum D^m OLAEUM dictum, sed etiam R. adm. D. M^rum JOANNEM BEENIUM,
Pag. 8. sacellanum curatum Harlemensem et R. D. AUGUSTINUM BLOMMERIUM, sacellanum curatum Harlemensem (supra Congr. prima A^i 1628, N. 6 commendatum) Canonicos Harlemenses creaverit, datis eis hac de re scriptis litteris. Quas tamen intelleximus M. JACOBUM OLAEUM remisisse cum gratiarum actione, allegans [sic] voluntatem patris sui defuncti fuisse, ut non reciperet beneficium Ecclesiasticum, cum tamen esset Pastor Monikadamensis et de curia Amstelredamensi etiam gloriaretur.

3. Repertis difficultatibus in conveniendo circa quatuor jejuniorum tempora, propter labores confratrum pastorales, communi consensu statutum est, ut temporibus infrascriptis imposterum Capitulum convenire ex convocatione ordinarie debeat, videlicet in hyeme feria 2 post octavam Epiphaniae Domini; in vere feria 2 post Dominicam in Albis; in aestate feria 2 post festum Visitationis B. Virg.;

in autumno feria 2 post octavam S. Bavonis, hoc est post Dom. 2 a festo S. Michaëlis.

4. Ad instantiam confratrum exhibentium Illmo nomina praedecessorum in Capitulo, ordinem temporaque succedentium et praesentium Capitularium, dixit Illmus confecturum se litteras institutionum pro iis qui carebant, quod et statim postea praestitit.

5. Petitum est quoque ab Illmo, ut unum ex graduatis confratribus vellet creare (secundum concordata nostra) Poenitentiarium seu Scholasticum. Quod non abnuit; sed indicavit nobis dignitatis istius eam esse praerogativam, quod cui ea collata esset, licet ex postremis Capitularibus esset, tertius fieret in ordine Capituli, caeterosque praecederet. Quam conditionem acceptantes confratres, in petitione perstiterunt; sed eo tempore non est peractum.

6 De articulo 8 Conventus praecedentis interrogatus Illmus, consensit, ut S. Bavo taliter per Dioecesin nostram Festo duplici coleretur, idque in civitate Harlemensi Dominica 1 Oct. secundum decretum Jun. 1628 factum, per dioecesin autem 1 Oct.

7. Peracta est ab ipso Illmo institutio electorum nostrorum confratrum, videlicet M^ri^ JOANNIS ALBERTI BANNII J. U. D. et Exim. D. LEONARDI MARII, praestantibus eis juramenta fidei Catholicae et fidelitatis tam coram Illmo quam Decano et Capitulo nostro; testibus etiam ad hoc specialiter vocatis RR. DD. GERARDO EENHUIJSEN S. Th. L. Pastore Hornano et M^ro^ PAULO BERNARDI THADEMA, ordinario per Frisiam operario.

A° 1630, 8 Jul. Capitulum extraordinarium.

Convocati ab Amp. D. Decano ad instantiam Amp. D. SIXTII Vicarii nostri, cupientis resignare Vicariatum suum, comparuerunt cum ipsis RR. adm. DD. ALKEMADIUS, WOLFFIUS, BUGGAEUS, BANNIUS et Exim. D. MARIUS, et post S. Spiritus invocationem, acta sunt infrascripta.

1. Proposuit Amp. D. Sixtius voluntatem suam deliberatam esse, resignare curam Vicariatus Capituli nostri, propter impotentiam corporis morbosque varios quibus quotidie magis magisque gravaretur, ideoque Visitatio Dioecesis, hoc tempore maxime necessaria, ipsi impossibilis vel saltem valde difficilis foret, cujus defectu tamen quotidie multa incommoda evenirent, quae per Visitationem praeveniri vel impediri potuisse ipsi viderentur. Unde in conscientia se gravatum esse dixit, si officium retineret, cujus executionem praestare non posset; petivit proinde onus istud humeris suis impar a se auferri.

2. Ad hunc instantiam, proponente Decano, consultaverunt Confratres: 1. An non expediat rogare Amp. Praepositum, ut velit continuare officium Vicariatus? Et responderunt omnes, expedire. 2. An si neget continuare, non expediat ipsi proponere, ut assumptis duobus, ex
Pag. 9. Capitulo, pro diversitate temporis et occasionis per Capitulum deputandis, tamquam sociis et adjutoribus, eis uti placeat D. Praeposito, quibus plena esset potestas disponendi dum in Visitatione vel alio exercitio Vicariatus essent, idque agerent nomine ipsius, propter authoritatem diuturnae suae administrationis? Et responderunt, placere. 3. An si praedictis non acceptatis, nihilominus persistat in voluntate resignandi officium, gratiae ei sint agendae, et per quos? Et elegerunt Confratres Amp. D. Decanum et Exim. D. Marium ad praedicta praestanda.

3. Itaque persistente Amp D. Praeposito in petitione liberationis a Vicariatu, acceptata est resignatio, tam ab Illmo D Vicario Aplico (cujus particulariter per Dioecesin nostram Vicarium egerat) quam a Capitulo nostro; agentibus ei immensas gratias Illma sua celsitudine, Amp. D. Decano nostro et Exim. D. Mario vicissim, pro cura et maximis laboribus quos per Dioecesin nostram, tam intus quam extra, jam ultra viginti annos perpessus esset in generali Vicariatu.

4. Deinde ad propositionem Amp. D. Decani processum est ad electionem novi Vicarii, Decano singulorum vota scripta excipiente, et ad Illmum deferente; quo suum etiam addente, repertum est plurium votis electum esse Exim. D. LEONARDUM MARIUM; quem etiam Illmus V. A. insuper creavit Vicarium suum per Dioecesin nostram, promittens ei litteras facultatis desuper dare, et Amp. D. Praeposito declaratorias fidelis suae administrationis peractae et honorificae resignationis Vicariatus saepedicti.

Has tredecim Capitulares Congregationes praedictas ex schaedis fideliter descripsi libro in hoc . . . . . [?]

Ego JOANNES BUGGAEUS, Capituli Harlemensis, Notarius, 1630, 19 Jul.

A° D. 1630, die 15 Oct. Capitulum ordinarium.

Congregatis loco solito adm. RR. DD. Amp. D. JUDOCO CATZIO, Decano.

FLORENTIO ALKEMADE, seniore, QUIRINO COSTERO, JOANNE BUGGAEO, J. ALBERTO BANNIO, LEONARDO MARIO, facta Spiritus S. invocatione, propositi fuerunt sequentes articuli collegialiter resolvendi:

1. De poena absentium et hospitio Canonicorum cum ad Capitulum convocantur.

2. De Visitatione Dioecesis.

3. De literis dandes adm. R. D. Vicario quoad officium suum susceptum; aliis item dandis Amp. D. Praeposito quoad officium Vicariatus administratum.

4. De terminis Episcopatus contentiosis.

5. De Archivo Capituli et loco Congregationum ordinario.

6. De praebenda Fonkij, aliquando confratris nostri, nunc autem apud PP. Societatis professi.

7. De Confratribus duobus nuper A° 1629, Jul. 13 per Illmum V. A. creatis, et nunc in actualem possessionem introducendis, et eorum authoritate.

8. De translatione Reliquiarum S. Bavonis.

9. De officio S. Bavonis et aliorum Sanctorum nostrae Dioecesis. Item de festo Annunciationis, cum incidit post Dominicam Palmarum, aut in ipsam Dominicam.

10. De bina celebratione in una die.

11. De Chronologia Capituli, et rerum Ecclesiasticarum per nostram Dioecesin.

Pag. 10 12. De Directorio anni sequentis.

13. De Poenitentiario per Illustrissimum constituendo.

14. De Scriptore ad Urbem, qui ad minus tertiis septimanis scribat Agenti nostro D. Meijsio et aliquoties Illmo Cardinali Protectori Ludovisio.

15. De Sodalitate SS. Willibrordi et Bonifacii promovenda.

16. An deputandi sint aliqui ex gremio, capaces Apóstolicarum commissionum, prout Conc. Trid. requirit.

17. De literis quibusdam *Monacho-damo Alcmariam* missis, ex causa nuperae Visitationis.

—

Et quia hactenus Capitulum caruerat Secretario usumque fuerat notariis solum eisque non juratis, quorum unus R. D. Simon Sovius obierat a° 1625, Sept., alter vero R. D. Joannes Buggaeus, Confrater hucusque ejus vices per renovatas Capituli deputationes obierat: ut deinceps acta omnia juramenti vim habeant, primo instituta fuit per scripta Canonicorum vota electio Secretarii, electusque fuit plurium votis idem R. D. Buggaeus.

Deinde facta electionis promulgatione, in plena Capitulari Congregatione praestitit Capitulo juramentum fidelitatis, ut ex sequenti instrumento patet:

Copia.

A° D^i^ 1630, Indict. 13, Pont. S. D. N. Urbani PP. VIII. A° 7°, die 15 Oct. R^di^ DD. Decanus et Canonici Cath. Ecclesiae Harlemensis Capitulariter congregati, com-

munibus votis et suffragiis unanimiter elegerunt in Secretarium Capituli sui R. D. Joannem Buggaeum, S. Th. L. ejusdem Ecclesiae Canonicum Graduatum. Qui coram iisdem Dominis Canonicis acceptans dictam electionem, tactis per eum corporaliter sacris scripturis, juravit ad Dominum Deum suum, se officium suum fideliter ac legaliter impleturum. In cujus rei fidem praesens instrumentum a me Notario infrascripto ac ejusdem Cathedralis Ecclesiae Canonico, dicti Dni Canonici petierunt conscribi et fide publica donari. Actum Harlemi in loco Capituli anno, mense, die suprascriptis. Quod testor rogatus et requisitus. Et erat infrascriptum.

J. Albertus Bannius, Canonicus Harlemensis,
Notarius Apostolicus.

Hanc veram copiam esse testor ego J. Buggaeus, Secretarius Capituli Harlemensis.

Formula juramenti Secretariorum.

Ego N. sancte promitto, quod R^{mo} D. Episcopo meo pro tempore, nec non Capitulo Cathedrali Harlemensi in omnibus obediens ac fidelis ero; acta eorum sincere notabo, et diligenter custodiam, secreta eorum nomini pandam, caeteraque ad officium Secretarii spectantia plane et integre observabo, omnique juri ac privilegio mihi in contrarium competenti vel ullo unquam tempore competituro, ex nunc prout ex tunc, matura deliberatione desuper habita, sponte ac libere renuncio. Sic me Deus adjuvet et haec sancta ejus Evangelia.

Electo et per juramentum confirmato Secretario, placuit DD. Capitularibus, ut ex Confratribus unus quoque Capituli Fiscus designaretur. Ac mox consentientibus votis electus est Clariss. ac Consultiss. J. Albertus Bannius J. U. D. Pag. 11
De cujus officio videatur Cap. 13, Statut. §§ „Insuper statuimus."

Resolutio articulorum initio ad decisionem propositorum. [1])

Responsum fuit consentientibus votis:

Ad 1m. Quod etsi A° 1621, die 16 Sept. imposita fuerit absentibus sine legitima causa mulcta pecuniaria, idemque A° 1628, die 5 Decemb. fuerit renovatum, ut ex actis patet N. 2 et 7 sub dictis annis: tamen quia nulla mulcta fuit determinata, nunc placuit

1° ut dies comparitionis ad Capitula trimestria per Ampl. D. Decanum ejusve substitutum Canonicis extra Harlemum habitantibus decemdio ante praeinsuetur [sic], [2]) sub formula, quae hic sequitur:

—

Formula citationis ad Capitula trimestria.

R. D. Confrater, Adm. R. Amplissimusque D. Decanus noster pro ratione officii sui Capitulum convocans, Reverentias vestras tenore praesentium monet ac rogat: ut die .... in loco residentiae ipsius comparere, ejusque uti hospitio dignetur; quatenus sequenti die, quae erit .... ad horam .... se praesentet in loco Capitulari ac conventu ordinario post singula quatuor anni tempora, ex communi ordinatione Capituli celebrari solito; ut negotia communia collegialiter tractari queant. Actum Harlemi die .... A° ..... Ex mandato Ampl. D. Decani N.

2° Statutum fuit, ut qui et Canonicis deinde ad diem et horam dictam non comparuerint sed absentaverint, neque se legitime excusaverint, si habitent in urbe, Harlemensi, mulctentur duobus sacris dicundis in beneficium spirituale Confratrum, uno pro defunctis altero pro vivis, et simul solvant Imperialem dalerum in usum Capituli; sin vero habitent extra urbem, mulctentur item duobus sacris et dimidiato Imperiali.

---

1) Zie hierboven blz. 29. 2) praeinsinuetur. [?]

Nota quod ab hac Congregatione absens fuerit Confrater noster AUG. WOLFIUS, qui per litteras datas ad Confratrem BANNIUM excusavit se propter febrim qua tenebatur.

Ad 2. Quia hoc A° habita fuerat Visitatio nomine Illustrissimi V. A., putant Capitulares, posse hoc anno Visitationem Capitularem D[i] Vicarii praetermitti; ita tamen ut simul tractetur de modo quo Visitatio Illustrissimi (annue ab eo vel ejus nomine facienda secundum Statutum in oppido Amsteledamensi hoc A° 22 Jan.) Visitationi Capitulari, aut adm. R. D. Vicarii non praejudicet, neque impediat quominus ille, ubi necessum fuerit, remedia ad reformationem necessaria praescribat et exequatur.

Conclusum fuit ut Capitularis Visitatio praeveniat eam, quam Illustrissimus D. decrevit annue faciendam: ut scilicet fiat statim post solemnitatem Paschalem, seu Capitulum quod habendum erit fer. 2 post Dominicam in Albis, quando determinandi erunt Visitatores, et loca assignanda.

Ad 3[m]. Placuit et Vicario noviter electo suae institutionis, et nuper defuncto sanctae administrationis literas dari; rogatum tamen fuit, ut uterque prius Capitulo eas literas communicaret, quas eodem titulo ab Illmo Vicario Pag. 12
Aplico acceperat.

Ad 4[m]. Judicarunt Capitulares, manendum in jure scripto in Bulla erectionis Episcopatus nostri, ut si vacent, provideatur eis a Dioecesi in qua loca notata sunt, et Administri qui modo sunt permittantur, et concordetur pacifice cum Dominis Ultrajectensibus de Visitatione locorum finitimorum per Amp. D. Decanum et Vicarium nostrum MARIUM, juxta ea quae in ultima Congregatione ab eisdem acta sunt.

Ad 5[m]. Locus archivi ab Amp. Decano assignatus est cubiculum certum et secretum in aedibus ipsius, Capituli

vero, seu ordinarius conventionis locus determinatus est aula superior in domo ipsius.

Ad 6m. Significavit Capitulo adm. R. D. Vicarius, litteras se accepisse a R. P. FONCKIO, jam in Societate professo, quibus declarat se praebendam suam supradictam libere in manus Capituli resignare, ut alius in locum ipsius vacantem, cum visum fuerit, eligi possit.

Ad 7m. Elegerat Illmus D. V. Aplicus ex jure ad se devoluto, in Canonicos non Graduatos RR. DD. AUGUSTINUM ALSTIUM BLOMMERUM, JOANNEM BEENIUM S. Th. L. et JACOBUM OLAEUM S. Th. L. Et quia OLAEUM jam ante Canonicatum resignaverat, ut ex actis anni praecedentis patet, BLOMMERTIUS vero hac ipsa Congregatione Capitulari petierat, introductionem suam adhuc ad tempus differri: solus M. JOANNES BEENIUS loco et more solito solemniter admissus fuit, data ei per Amp. D. Decanum, post factam Fidei professionem et debiti juramenti praestationem, Canonicatus sui legittima possessione, per birreti impositionem et almuchii investituram; [1]) atque ita a singulis Capitularibus cum osculo gratulationis fuit admissus.

N. Ante hanc admissionem, lectis Capituli constitutionibus ac praecipue Capite 4 de novem praebendis affectis, unanimiter de Canonicis non Graduatis statutum fuit:

1° In ordinariis Capituli Congregationibus et convocationibus, eos quoque ceu Capitulares convocandos esse et admittendos, habere quoque vocem activam in omnibus eis in quibus habent vocem passivam.

2° Non habere eos vocem passivam, ad dignitates Capituli, nec ad faciendam Visitationem, nec ad assistendum Visitationi per modum Collegae, nec ad examen ordinandorum vel curae animarum praeficiendorum.

---

1) Later bijgeschreven: assignato ei stallo in choro et Capitulo.

3° Quoties in Capitulo de his quatuor articulis, aut uno eorum agendum erit, non debere eos ad Congregationem Capitularem vocari aut admitti.

4° Manere tamen penes Capitulum potestatem, ut in delegationibus Visitatori per modum Collegae, aut Examinatori ordinandorum eorum opera uti possit; uti et aliorum qui non sunt de gremio Capituli; si tamen inter Graduatos aut alia Capituli membra non sit alius officio idoneus.

5° Quod si sit ordinarius dies Capituli, aut quaelibet alii Capitularis Congregatio, et contingat adesse non Graduatos, prius ea, praesentibus solis Graduatis, Capitularitur pertractari debere quae N° 2 recensita sunt, aut quaelebet alia quae solos Graduatos concernunt; eos vero qui non Graduata beneficia habent non prius admitti debere quam alia absoluta et expedita sint.

Ad 8m. Vide infra post paginam seq. [1])

Ad 9m. De officio S. Bavonis, examinatis antiphonis ad Pag. 13
primas vesperas et ad laudes, concordantibus cum officio Gandensi, placuit ut retinerentur.

Capitulum et hymnus placuerunt ex officio Gandensi, oratio ex officio Harlemensi.

Ad matutinum Invitatorium de communi confessorum, hymnus ex Gandensi, Antiphonae et Responsoria in nocturnis ex officio Gandensi, Evang. Ecce nos reliquimus omnia, cum homilia ex Breviario et infra octavam ex octavario Romano.

Lectnes 1i nocturni ex Breviario in Com. Beatus vir qui inventus, 2i noct. ex vita Sancti ut in Gandensi examinata.

Ad laudes Antiphonae et Capitulum ut in 1is Vesp. Hymnus ex Gandensi. Ad Benedictus consentit cum Gand.

Tertia, Sexta et Nona ex com., Capitula ex Gand.

---

1) Zie hierachter blz. 37.

Ad 2^is^ Vesp. Antiphonae ex Gand. Capitulum et hymnus ex primis Vesp.

Antiphona ad Magnif. O remedium ex Graduali Harlemensi.

Infra Octavam juxta regulam, exceptis lect. 2 et 3 noct. nam lect^nes^ 2 noct. erunt ex vita, 3^i^ noct. secundum Octavarium, fol. 444.

N. Officia aliorum Sanctorum imposita sunt D. Vicario, juxta ea quae A° 1629 die 7 Maji Ultrajecti statuta sunt.

De festo Annunciationis B. Virginis decretum, quod casibus positis anticipetur et celebretur, tam in officio divino quam in populo, sabbatho ante Dominicam Palmarum, secundum antiquam consuetudinem dioecesis nostrae, quae etiam servari dicitur per Germaniam. [1])

Ad 10^m^. Nulli permittendum hujus privilegii usum, nisi ab Illmo V. Aplico item Vicario nostro aut Decano Harlemensi facultatem impetraverit et necessitatis declarationem, eamque Ordinario loci exhibeat, et ad illius directionem sese accommodet. [2])

Ad 11^m^. Rogati sunt RR. DD. Confratres J. BUGGAEUS et J. A. BANNIUS ut dignentur laborem illum in se suscipere; qui etiam se pro bono publico voluntarios obtulerunt.

Ad 12^m^. Rogatus est Consult. D. BANNIUS, qui et suscepit.

Ad 13^m^. Proponatur Illustrissimo cum advenerit.

Ad 14^m^. Placuit ut cura scriptionis ordinariae ad Urbem maneat apud hebdomadariam Congregationem Capitularem, quae fit Harlemi; ita ut ad eam per deputatos certorum districtuum, sive Archipresbyteros sive alios, ea referantur diligenter, quae eis locis notatu et scriptu digna occur-

---

1) Hier is in den tekst doorgeschrapt: Et litterae confirmationis desuper requirantur ab Illmo V. Aplico, en is ter zijde in de plaats geschreven: sicut viva voce Illmus D. Decano nostro concessit.

2) Ter zijde bijgeschreven: V. Decreta A° 1628 Illustrissimi.

rent. In quem visum D. Wolfio assignatus est a Capitulo tractus *Hollandiae aquilonaris* ab *Enchusa* usque ad *Langhereysam;* D^{o}. Costero tractus ejusdem *Hollandiae aquilonaris* a *Langhereijsa* ad Oceanum, inclusa *Texalia* et versus meridiem usque ad *Heylo* inclusive. Ampl. D, Decanus assumpsit in curam suam inspectionem totius *Kennemariae. Waterlandiam* pro primo curabit Vicarius.

Ad 15^{m}. Placuit differri usque ad communicationem indulgentiarum de qua Romae agitur.

Ad 16^{m}. In Judices Dioecesanos nominati sunt August. Wolffius, Quirinus Costerus, Joannes Buggaeus, J. A. Bannius.

Ad 17^{m}. Ut visitatores *Monachodamenses* de ea re referant ad Illmum Vicarium Aplicum.

Ad 8^{m}.[1] Notandum, R^{m}. P. Arnoldum de Witte, Pag.14
Ordinis minorum S. Francisci et conventus Coloniensis, hoc anno ex civitate ista attulisse certas quasdam reliquias de ipso corpore *S. Bavonis*, Patroni Ecclesiae nostrae Cathedralis, a nostris praedecessoribus olim acceptas a R. adm. P. Nicolao Wiggerio, tertium Provinciali Ordinis praedicti, quas moriturus petierat Capitulo nostro restitui per P. Arnoldum praedictum. Has itaque Ampl. Decano nostro traditas, in Sacello ipsius Confratres inspexerunt et osculo venerati sunt 15 Oct. sub vesperam, deponente P. Arnoldo dicto, cum juramento, has esse easdem quas P. Nicolaus quondam acceperat a Capitulo nostro et restitui petierat; commissumque a Confratribus Ampl. Decano, ut eas debito honore et custodia, in perpetuam Patroni nostri venerationem et Ecclesiae nostrae tutelam eas asservet. Quod factum est coram pluribus, facto desuper instrumento a Confratre nostro J. A. Bannio, Notario Aplico. Et terminata est haec celebris reliquiarum

---

1) Vergelijk hierboven bl. 85.

Sanctarum translatio cantu hymni Iste Confessor et Collecta de S. Theod. 9 Novem. applicata S. Bavoni.

Denique propositum fuit: an quia Illmus Vicarius in Vicariatum suum, ex Capitulo Harlemensi RR. DD. Decanum et Vicarium nostrum Harlemensem ac WOLFFIUM, Archipresbyterum Enchusanum cum JOANNE BUGGAEO [evocaverat?]: placeret Capitularibus Dominis, sive his sive aliis quos Illmus evocabit, facultatem amplissimam concedere agendi nomine Capituli de quibuscumque negotiis ad Capituli statum spectantibus? — Et fuit Capitulariter responsum quod concederent.

Absoluta sunt haec die 16 Oct. ante meridiem.

De creatione Praepositi, Poenitentiarii et duorum Confratrum Graduatorum.

A° D^{ni} 1631, die 28 Jan. Congregatis loco solito adm. RR. DD. Ampl. D. JUD. CATZIO, Decano, FLORENTIO ALKEMADE, seniore, AUGUSTINO WOLFIO, QUIRINO COSTERO, JOANNE BUGGAEO, J. ALB. BANNIO, LEONARDO MARIO et M. JOANNE BEENIO, post invocationem S. Spiritus, actum est de supplendo numero Confratrum Graduatorum in locum M. JOANNES FONCKII, Societatem ingressi, et Ampliss. D. SIBRANDI SIXTII, Praepositi nostri qui 9 hujus pie admodum in Domino obdormierat.

Et 2° votis scripto datis, convenerunt in electionem D^{i} AUGUSTINI ALSTII BLOMMERTII, ut succederet in locum Ampliss. D. SIXTII, et M^{ri} JOANNIS BEENII, Confratris nostri, ut praebendam affectam FONCKII occuparet. Qui etiam ad Congregationem vocati, praebendas istas cum gratiarum actione acceptarunt.

3°. Disputatum fuit, uter eorum praecederet; et conclusum fuit per vota praecedere debere D. BLOMMERTIUM, ea conditione quod intra annum gradum Licentiae vel Doctoratus in Theologia ac Jure in famosa aliqua Universitate susciperet; quod et se facturum promisit; ratio

autem praeferentiae erat, quod licet D. Beenius jam ante possessionem Canonicatum adiisset, Blommertius tamen tam voto Illmi praeferretur, quam quod ante Beenium ante annos aliquot desideratus fuerat a Capitulo ut in Confratrem assumeretur, si locus vacaret.

Et declarata fuit ab Ampl. D. Decano voluntas Illmi V. A. constituentis Archidiaconum seu Praepositum nobis Exim. D. Leon. Marium, Vicarium nostrum, et Poenitentiarium M. August. Wolfium. De quibus, uti et electione duorum Confratrum praelectae sunt litterae Illustrissimi, quas post pari consensu electionem ad Dignitates praedictas factam, Ultrajecti cum Ampl. D. Decano nostro M^{ro} Joanne Buggaeo et Bannio, scripserat. Litterae autem sic se habebant:

Copia. Pag. 15

Adm. RR^{dis} et Eximiis Dnis Decano et Capitulo Cathedralis Ecclesiae Harlemensis.

Admodum R^{di} Domini et Confratres.

Visum est nobis, cum consilio Adm. R^{di} D. Decani et quorumdam de Capitulo vestro, expedire, ut Cathedrali Ecclesiae Harlemensi quanto citius de novo Praeposito et Archidiacono provideretur, in locum R^{di} Dni M^{ri} Sibrandi Sixtii p. m.; ideoque declaramus nobis placuisse, ut R^{dus} et Eximius Mr Leonardus Marius, S. Th. Doctor, confrater vester, in Praepositum et Archidiaconum assumeretur; cui etiam Praeposituram et Archidiaconatum contulimus, litteras patentes collationis ipsi propediem communicaturi. Poterit R^{dus} D. Decanus cum Capitulo eumdem certo aliquo die ad hoc designando ad possessionem admittere, ne quis alius subrepat.

Poenitentiarium Ecclesiae Harlemensis designavimus R^{m}. D^{m}. M. Augustinum Wolffium, Cathedralis Ecclesiae Harlemensis Canonicum. Similiter declaramus placere no-

bis, ut de Canonicatu et praebenda per obitum R^di D. Sibrandi Sixtii vacante, provideatur adm. R. D. M. Augustino Blommartio, cujus erit intra annum gradum convenientem suscipere. Item praebendam graduatam, per ingressum et professionem M. Joannis Fonkii in Societate Jesu vacantem, conferendam duximus R^do D^o. M. Joanni Beenio, S. Th. Licentiato. Circa quos si nobiscum idem sentiatis, poterunt et illi Capitulariter in possessionem introduci. Litteras pro his similiter suo tempore expedituri sumus. Deus adm. R^das Dominationes vestras pro bono Ecclesiae in omni bono confortet et in sua pace custodiat. Ex loco nostro die 20 Januarii A^o 1631. Et infra stabat:

Adm. RR^dis Dominationibus vestris addictiss.
in Dno conservus
Phil. Archiepus Philippen. Vic. Aplicus.

Hanc copiam cum autographo per omnia convenire testor.
Ego JOANNES BUGGAEUS, Cathed. Capituli
Harlem. Secret.

4°. Eodem die 28, in sacello Ampl. D. CATZII hora circiter 12 in meridie, peracta est Introductio praedictorum ad dignitates et praebendas acquisitas, uti dictum est, per eumdem Ampl. D. JUDOCUM CATZIUM, Decanum nostrum, post praestitum ab eis juramentum fidei Catholicae et fidelitatis secundum Statuta nostra. Assignata sunt eis loca competentia in Choro et Capitulo, praesentibus reliquis Confratribus et testibus ad hoc specialiter vocatis M^ro JOANNE COETIO, S. Th. Bacc. Pastore *Wormariensi*, et M^ro HENRICO DE BRUYN et M^ro BALDUINO CATZIO, presbyteris.

Ita testor Ego JOANNES BUGGAEUS,
Cathed. Eccliae Harlem. Secret.

5. Magnifico epulo per Ampliss. D. Decanum praeparato in aedibus ipsius, horonati fuerunt praedicti Domini

recens instituti, quibus primarii ex civibus Harlemensibus, ad hunc actum invitati, simul sunt et congratulati.

Die 29 ante meridiem Capitulariter Congregatis Canonicis pleno numero novem Graduatorum (quod post turbas vix contigerat), post S. Spiritus invocationem praelecta sunt statuta in postrema Congregatione.

Et 1. Quantum ad articulum nonum, examinatae sunt lectiones 2 nocturni de Vita *S. Bavonis*, prout post hebdomarias aliquot conventiones et ventilationes, per D. BANNIUM descriptae erant. Et quia plura adhuc dubia occurrebant quae pro brevitate temporis resolvi non poterant, data cura examinandi Ampl. D. Praeposito MARIO, qui scripta secum sumpsit ad locum residentiae suae.

2. De cultu festi Annunciationis eodem numero 9 explicato, monitus est D. WOLFFIUS (qui praecedenti Congregatione absens fuerat) et D. COSTERIUS, ut in locis inspectionis suae, numero 14 supra assignatis. Sacerdotibus saecularibus et regularibus illud tempestive significent, ut conformiter festum illud ubique celebretur. Pag. 16

3. De abstinentia a lacticiniis in Quadragesima relatum est, quosdam sacerdotes publicare tantum duos dies praeceptos. Et statutum est, ab omnibus sacerdotibus publicandum esse praeceptum istud pariformiter secundum tabulas dioecesis nostrae et Ultrajectensis, videlicet postremos quatuor dies hebdomodae Sanctae praeceptos esse et servandos cum tali abstinentia. Addatur tamen, quod si qui fideles in tali abstinentia ultra vires gravatos se putent, poterunt petere dispensationem ab ordinariis suis, quibus Illustrissimus D. facultatem concessit, in uno vel etiam duobus diebus ex quatuor illis praedictis dispensandi; item quod caseus secundarius et lac pressum et serum lactis istis diebus permittatur, iis maxime qui sine abstinentia [sic] illorum commode victitare non possunt.

4. Statutum, quod praedicta articulis duobus oportuno

tempore significanda erunt RR. DDnis Ultrajectensis dioecesis, ut velint et ipsi conformiter praedicta publicare fidelibus per suos sacerdotes, praecipue eos qui operantur in locis vel circa, ubi consuetudo Ecclesiae nostrae servanda est quantum ad festum Annunciationis.

N. quod in hac Congregatione serius venit Confrater noster BLOMMERTIUS, excusans se propter dolorem capitis.

5. Conclusum quoque fuit, ut singuli Canonici provideant sibi de habitu canonicali, utpote bireto quadrato et almuchio, quorum conficiendorum cura data Confratri nostro BANNIO pro iis qui non habebant; qui et suscepit.

6. Renovatum quoque fuit articulus Statutorum nostrorum, ex Cap. 8. § „Caeterum", quo vetatur ne quis *in* Capitulo loquatur sive venia Ampliss. D Decani; contra quod delinquenti jam statuta poena duorum stuferorum.

7. Item propositum, quod initio Congregationum una cum Statutis praecedentis Congregationis, semper praelegantur in Capitulo decreta Dominorum nostrorum *cum* illis ex dioecesi Ultrajectina, ut illis possint se dioecesani nostri conformare. Et sic hac Congregatione praelecta sunt nominatim quae pertinent ad Cantum Ecclesiasticum jam acceptatum et usitatum, ut ille retineatur in editione novorum librorum. In quem finem ut illud plenius *fiat*, petitum a D° COSTERO, ut si quae in eo emendanda vel mutanda videantur, ipse perscribat ad Ampl. Decanum, ut possit cum Dominis Ultrajectensibus communicari; item statutum de limitibus dioecesis nostrae in partibus *Leeglandiae* et prope *Amstelodamum;* denique de matrimonio coram ordinario ex necessitate contrahendo.

8. Decretum quoque fuit, ut quando contigerit aliquem ex Confratribus ex hac vita migrasse, in proximo Capitulari conventu exequiae pro anima defuncti solemniter celebrentur.

9. Denique ut omnia decentius in Capitulo et choro

peragantur, electus est votis communibus in Magistrum Caeremoniarum consultiss. D. BANNIUS; ad quem spectabit ordini et ritibus intendere et modos agendorum praescribere et indicare.

N. ad articulum 7: Ultrajecti quidem Illmum Dominum voluisse, ut statim promoveretur Sodalitas Sanctorum Willibrordi et Bonifacii; quia tamen officiales nobis assignati non sunt, visum fuit adhuc differre, ob causam quoque art. 15 in praecedenti Capitulo positam. Pag. 17

10. Et ultimo additum fuit, ut Dni Capitulares petant a Secretario memoriale decretorum in Capitulo, ut possint se illis conformare, et aliis sacerdotibus quae agenda sunt communicare, maxime quae spectant ad resolutiones casuum pastoralium. Quod fecerunt hac Congregatione D. WOLFFIUS et COSTERUS.

Capitulum Extraordinarium.

A. D. 1631, 12 Martii. Ad instantiam Ampliss. et Exim. D. MARII, convocavit Amp. D. Decanus CATZIUS, confratres Harlemi residentes, BUGGAEUM, BANNIUM, BLOMMERTIUM et BEENIUM. Et post invocationem S. Spiritus, exposuit D. Praepositus causas convocationis, de quibus etiam actum ut sequitur.

1. Lectiones secundi nocturni pro octava S. Bavonis a Confratribus Harlemi compositae (quas D. BUGGAEUS collegerat et in ordinem redegerat, BANNIUS vero, quibusdam additis stylum concinnaverat) D. Praeposito ad examen datae, ab ipso approbatae sunt, demptis erroribus scriptoris

2. Petivit D. Praepositus adjuvari a Confratribus in Visitatione Dioecesis nostrae, quandoquidem ipse jam in procinctu erat ad visitandas dioeceses *Leovardiensem* et *Groningensem* [1]), et ad constituendum Pastorem Leovar-

1) Waarover hij door Rovenius tot Vicarius was aangesteld.

diensem R. D. VITUM JACOBI cui collatio facta erat ab Illmo D. Vic. Ap. post obitum R. D. LAMBERTI THEODORI.

Cujus petitioni consenserunt Dni Capitulares. Nominavit vero quatuor loca praecipue, in quibus visitatio, nomine Capituli et Vicarii pro hoc anno, quam primum necessaria erat ab causas infrascriptas.

Primus locus est tractus *Strekae* prope *Enchusam* (enz. Zie het reeds medegedeelde in het IVde Deel dezer Bijdragen bl. 445).

Secundus locus est *Alcmaria* (D. III, bl. 155).

Tertius locus *Schaga* (D. VII, bl. 175).

Quartus locus *Monikedamum* (D. VII, bl. 157).

Pag. 19 A. D. 1631, 28 Aprilis convocati DD. Capitulares ab Ampl. D. Decano CATZIO, comparuerunt omnes excepto D. ALKEMADIO Seniore (rationem absentiae non insinuavit) et D. BLOMMERO, qui Rhemos ad suscipiendam promotionem profectus fuerat. Et conclusa sunt inter eos sequentia:

1. ut imposterum notetur in Directorio *Abstinentia a lacticiniis quatuor diebus ante Pascha* Item *Vigilia Sancti Mathiae sine jejunio.*

2. Scribatur ad Urbem nomine Capituli nostri ad advocatum MEIJS, a quo jam hinc ab anno nihil responsi acceptum, ut promoveat negotia Ecclesiae nostrae, maxime communicationem Indulgentiarum. Litterae autem hodie per Ampl. D. MARIUM expeditae fuerunt. Ad quas cum responsum fuerit ab eo, scriptio frequens Harlemo fieri debebit, uti supra statutum A° 1631, 15 Oct. in resp. ad 14.

3. Rogandus Illmus D. V. Aplicus, ut Dioecesin nostram visitare prima oportunitate dignetur. Curam invitandi ipsum personaliter assumpsit Ampl. D. CATZIUS. Insuper cum adm. R. D. WACHTELAER communicet ea quae de Festo Annunciationis, de Vigilia S. Mathiae et Abstinentia a lacticiniis a Capitulo nostro statuta sunt,

ut pariformiter ab iis practicetur in locis dioecesis nostrae ad quae suos sacerdotes mittit.

4. Propositum fuit ab Ampl. D. Mario de Indulgentiis ab Urbano PP. recenter emanatis et declaratum, 1° quod illae jam per civitatem et Archiepiscopatum Ultrajectensem publicatae fuerint, idque sine ulla praevia communicatione cum Capitulo vel Vicario Harlemensi. Et notatus est in Dominis Ultrajectensibus abusus in eo, quod contra solemnia conventa haec attentaverint inconsultis nobis; unde 2° statutum est, ut promulgatio illarum Indulgentiarum per Episcopatum Harlemensem differatur in adventum Illmi D. V. A. ad nos, et cum eo Harlemi Capitulariter de hac re agatur.

5. Significavit nobis Ampl. D. Praepositus se elegisse et constituisse Archipresbyteros certorum districtuum Adm. RR. Dnos Aug. Wolffium et Quirinum Costerium (de quo litteras exhibituri nobis sunt prima oportunitate) secundum inspectionem eis commissam anno praecedenti in Oct. in resp. ad q. 14, et constitutum ut prima oportunitate, adhibito sibi collega Capitulari, visitent loca sibi definita, uti et Ampliss. D. Decanus et Vicarius sua; nempe Decanus *Kenemariam* et *Rijnlandiam*, Vicarius *Amstelandiam* et *Waeterlandiam*, reservans sibi etiam *Schagam* et *Hooghenkaspoel* [sic], D. Poenitentiarius Wolffius ab *Enchuysa* usque *Langhe-reysam* versus occidentem usque *Schaerdam* et *Mijsen* inclusive versus occidentem inter et meridiem, D. Lic. Costerius a *Langhe-reysa* usque Oceanum inclusa *Taxalia* et versus meridiem usque *Heilo* inclusive. Visitatores autem praedicti hos assumpserunt socios: Decanus Beenium, Wolfius Bannium, Costerus Buggaeum.

Decretum quoque, ut Acta visitationum, tam praeteritarum quam futurarum mittantur ad Secretarium, ut serventur in archivis pro futuris temporibus. Additum quoque fuit, Pag. 20

ut deinceps Pastores et Ordinarii singulorum locorum ipsi per se aut alium sacerdotem accipiant SS. Olea a suis Archipresbyteris respective; quae ipsi statim post festa Paschalia a Vicario Generali petere debebunt.

6. (Dl. I, bl. 441.)

7. De religiosis peregre advenientibus ad faciendas collectas statutum fuit, nullas imposterum dandas eis commendatitias ad sacerdotes vel plebem, neque permittendas collectas, propter quotidianas fraudes.

8. Conferent imposterum ad Capitulum singuli Confratres librum memorialem in quo, antequam discedant notabunt acta sibi scitu necessaria ad intimandum etiam aliis sacerdotibus; idque sub mulcta duorum stuferorum.

9. Propositum suum quoque declaravit Ampl. D. Vicarius edere decretum prohibitorium, ne quis matrimonio jungat sibi non subditos habentes ordinarium sacerdotem, sub poena quod contra faciens ipso facto suspensus erit ab officiis sacerdotalibus, saltem ad sex hebdomadas; idque conformiter ad Conc. Trid. Sess. 24 de reform. matrim. [1])

10. Decretum quoque, ut Dni Capitulares Harlemi residentes progrediantur in facienda Chronologia Episcopatus nostri, cujus conficiendi cura commissa fuerat Ampliss. D. Vicario in Congregatione Dioecesanorum. In quem finem promisit Ampl. D. Decanus procurare notata quae vel penes ipsum sunt, vel *Colonia* a D. VOSMERO haberi poterunt.

11. Mittat ad Capitulum Amp. D. Vicarius litteras Vicariatus sibi collati et facultatem acceptarum a V. Aplico, item litteras a se scriptas ad D. LOEFFIUM, Pastorem hactenus *Alcmarianum* post resignationem ab eo factam, officia quoque Sanctorum Episcopatus nostri a se composita,

---

1) Naderhand aan den kant bijgeschreven: Contra quam regulam peccasse nuper relatus est D. MEIJNARDUS Pastor in *Broeck*, qui a Vicario monendus erit.

responsum quoque M. PETRI CANNII ad quaestionem de matrimonio coram se inito Harlemensium ad eum excurrentium.

12. Rogatus est Lic. COSTERUS, ut mittat ad Capitulum regulas practicas de Cantu Gregoriano decenter celebrando, a se compositas; ut si videbitur, in editione Antiphonarii addi possint.

13. Imposterum citabuntur Dni Capitulares a Decano ad Capitulum fer. 3 hebdomadae habendum, propter impedimenta diei Dominicae et longitudinem itineris speciatim quod D. WOLFFIUS instituere debet *Harlemum* excurrendo ab *Enchusa*.

14. Statutum, ut si quis hora condicta in loco Capitulari Canonicus non adsit sed sero veniat, mulctam subeat quartae partis imperialis.

15. Denique hac Congregatione tempus coenae indictum fuit a Decano omnibus consentientibus hora media octavae sub mulcta unius imperialis.

Tractatus quoque est casus: An liceat cooperari vel Pag. 21
contribuere ad Navigationem, quam Societas Westindiae instituit in *Guineam*, cum ea speciem mercaturae videatur habere? De quo cum inquirendum judicaret D. Praepositus, suspensa est resolutio.

Capitulum Extraordinarium.

A° D. 1631, die 20 Maji Illustriss. D. PHIL ROVENIUS V. A. Capitulum Harlemense visitans, convocavit residentes in civitate, vid. Ampl. D. CATZIUM, Decanum, BUGGAEUM, BANNIUM et BLOMMERIUM et BEENIUM; cum ipso autem advenit etiam Ampl. D. MARIUS Praepositus.

Et 1. post invocationem S. Spiritus, praelecta sunt Statuta Capituli quoad prima 4 capita, item Concordata inter Vic. Aplicum et Capitulum. Et quisque secundum articulos se concernentes examinatus, officii sui rationes dedit.

2. Ratificavit Illmus Statutum Capitulare de divisione

Episcopatus Harlemensis in 4 partes primas, seu Archipresbyteratus, ut videre est supra A° 1630 in Oct. ad q. 14.

Et quia erat difficultas de *Rijnlandia*, eo quod D RUMOLDUS [1]) praetenderet Archipresbyteratum illius tractus, declaravit Illustrissimus, ei non competere Archipresbyteratum nisi in loca Ultrajectensibus subjecta.

3. Omnibus Capitularibus Harlemensibus Graduatis dedit Illustrissimus facultatem legendi libros haereticos ad refellendum eos, praesertim doctrinam a Leydensibus nuper emanatam, uti et nominatim D. JOANNI STEENIO, JOANNI CATERO, PETRO ISBRANDI et WILHELMO COOPALLIO.

4. Declaravit Illustrissimus, uti et alias fecerat, matrimonia in his partibus contracta sine assistentia Parochi vel Ordinarii, si in eis locis assignatus sit, esse nulla. Et placuit id impressis Constitutionibus adjungi.

5. Introductus fuit D. JOANNES ALTIUS, (D. IV, bl 446,)

Pag. 22 6. Vigilia S. Mathiae non jejunatur extra Quadragesimam; Festum Annunciationis per dioecesim Harlemensem celebratur pridie Palmarum quando incidit in septimanam sacram vel hebdomadam paschalem, uti supra declaratum hoc A° in Jan. die 29, n. 4.

Post meridiem, die eodem.

1. Proposita fuerunt quae Capitulum nostrum coepit agere cum Gandavensibus, de officio et vita S. Bavonis. Et quia ab eis nihil rescriptum fuit ad literas nostras, eo quod expectassent reditum Consultiss. D. BLOMMARTII ex Francia, placuit, ut de novo ad eos quamprimum per Ampl. D. Decanum et Confratrem Blommartium scribatur, eo addito, ut dignentur se in tempus proximum adventus D. Decani parare ad plenam responsionem.

2. Indulsit Illustrissimus gratiose, ut deinceps in Indiculo Sanctorum Patriae nostrae, seu dioecesis Harlemen-

---

1) Rumoldus Medemblik, over wien in Dl. I, bl. 257-60.

sis imprimendo, ponantur Festa S. Wulfranni 18 Martii, semid., S. Gangulphi 9 Maji, dup., S. Engelmundi 21 Junii, S. Adelberti 25 Junii, S. Werenfridi 3 Sept. semid., S. Jeronis 18 Aug. duplex, S. Bavonis Dominica 1[a] post S. Michaelis in Septemb. cum Indulgentia 40 dierum, in Parochia Harlem.;

3. ut eidem Indiculo addatur tempus clausum matrimoniis celebrandis, et Ecclesiae nostrae observatio circa festum Annunciationis, de quo supra hoc die § 6, et circa festum S. Marci occurrens in Paschate, quod tunc cesset abstinentia et cultus illius diei, cujus officium transfertur, non autem processio vel Litaniarum lectio.

4. Ut exemplaria praesentis Indulgentiae Papalis plenariae ad Capitulum transmittantur ab Ampl. D. Praeposito, imprimantur Harlemi pro dioecesi nostra (quae incipiet his Indulgentiis frui ipsa Dominica Pentecostes, facta promulgatione in ipsa Dominica ante Pentecosten) et in Archivis diligenter conserventur, ut et similes Bullae imposterum emanaturae.

5. Tradidit nobis Ampl. D. Praepositus litteras collationis Praepositurae suae ab Illmo datas, quas descripsimus, uti videre est [1])

Item nunciavit nobis de matrimonio civium Harlemensium inito coram M. PETRO CANNIO, *Amsteledami*, ipsum deceptum fuisse, dicente sponsa se habitare Amsteledami, quod falsum erat; unde neque ibidem proclamationes factae fuerant; constare proinde, istud nullum esse; eosque ad poenitentiam et renovationem contractus adhortandos coram sacellano Harlemensi faciendam.

Die 21 Maji ante meridiem convenientes Dni Capitulares, rogaverunt Illustrissimum, ut placeat convocare omnes Capitulares ad diem 25 Maji. Ad quod consensit

---

1) De regel is niet voltooid.

litteraeque convocationis a Secretario statim expeditae fuerunt.

2. Propositum fuit tunc agere de regulis Cantus Gregoriani, et de hoc monitus est speciatim D. COSTERUS uti supra in Apr. § 12.

3. Inquirat Ampliss. D. a Gandensibus de S. Adilia, quid certius habeant, an fuerit soror S. Bavonis et quid de ea notabile sentiant.

4. Petitum ab Illustrissimo, ut placeat ei relegere scripta Auctarii ad Molanum, continentia multos errores de *viris* illustribus Dioecesis Ultraject. et quae improbanda vel corrigenda ipsi videbuntur annotare. Quod in se suscepit.

Pag. 28 A°. D^i^. 1631, die 26 Maji, praesentibus Illmo et Rmo V. A. et Capitularibus omnibus, excepto BLOMMAERTIO (cui convocatio intimata non fuerat ex errore quo putabatur praesenti Congregatione sessione ultima interfuisse quando conventus hic indictus fuerat) hora 9 ante meridiem, facta invocatione S. Spiritus:

1. relecta sunt acta praecedentium sessionum. Et quia in eis actum fuit de officiis et honore Sanctorum provinciae Harlemensis, ad horum continuationem Illustrissimus dedit transfixum, quo instrumentum declarans veritatem reliquiarum S. Bavonis quas habemus (uti videre est supra A° 1630, 15 Oct. N. 8) confirmavit et Indulgentias debite eas honorantibus 40ta dierum largitus est. Vide archivum.

2. In officio S. Gangulphi placuit fieri Antiph. proprias, uti pro parte confecerat et relegit Ampl. D. Praepositus. In officio antiquo S. Jeronis placuit retineri hymnum ejusdem; pro „Victo" legendum „Completo"; pro „Praeses poenasque constanti" legendum „Praeses plagas decertanti necant tandem virum"; pro „Liber a periculis" legendum „Plenus coeli gaudiis." Antiphona ad Magn. in 1 Vesp. mutanda. Oratio transponenda: Adesto Dne quaesumus, supplicationibus nostris, et quos B. Jeronis Mart.^ris^ sacer-

dotisque tui protegit gloriosa confessio: nullis permittas subjacere periculis. Per Dnum N. Ad matut. Inv. hym. et antiph. ex communi. 1ae Lect. [1])

2ae Lect. a D. BANNIO concinnatae prolixiores, restringendae erunt et super quibusdam dubiis examinandae. Reliqua non examinata.

3. Tradidit nobis Ampl. D. Praepositus Bullam Indulgentiae plenariae, de qua supra n. 4 a meridie; et est in Archivo; item compendium ejusdem per Ampl. D. Decanum imprimi curandum, authorizandum et ad singulos sacerdotes dioecesis nostrae mittendum ante Dom. 6 post Pascha.

4. In nova impressione Antiphonalium, propositum fuit:

1° ut addatur officium matutinum trium dierum ante pascha, per modum appendicis, ut [in] eo inseri vel separatum haberi possit; 2° placuit Illustrissimo, ut Capituli nomine scribatur ad D. Lic. ALBINUM, ne incipiat typographus praelum Antiphonarii ante 1mam Julii hujus anni. Interea temporis Dni Confratres COSTERUS et BANNIUS, partim seorsim partim conjunctim colligent, ac tandem Capitulariter proponent ea quae addenda vel mutanda videntur, eaque prius censurae Illustrissimi D. submittentur. Idque susceperunt.

5. Occasione sacerdotum 17 *Hornanorum*, qui per libellum supplicem et deputatos duos, videl. D. UBIUM et PETRUM, conquesti sunt Illustrissimo de facta Episcopatus Harlemensis divisione in 4 Archipresbyteros, eo quod ex iis nullus *Hornae* resideret, sicut antiquitus solet [2]): renovavit Illustrissimus statutum et placitum suum de illa divisione, uti supra 20 Maji n. 2. Imo et dedit D. WOLFFIO et COSTERO litteras commissorias desuper. Et simul sta-

1) De regel is onvoleind gebleven.

2) Ter zijde aangeteekend: Videatur copia.

tutum est, ut nulli sacerdotes deinceps accipiant SS. Olea nisi a suis Archipresbyteris, aut quibus illi ea distribuenda dederunt idque per sacerdotes.

Pag. 24 6. Ut deinceps non imprimantur Indiculi festorum, jejuniorum, aut alii libelli qui concernunt publica Ecclesiae exercitia, nisi cum approbatione Rmi Dni aut Vicarii dioecesani.

7. Ut libelli Concordatorum et Constitutionum R^{mi} non dentur cuiquam, nisi cum inscriptione nominis ejus cui dantur et a quo dantur. Ad quos distribuendos deputati sunt Domini 4 Archipresbyteri, videlicet D. Praepositus, Decanus, WOLFFIUS et COSTERUS.

Capitulum ordinarium.

A. D. 1631, 8 Julii. Convocati ab Ampl. D. Decano CATZIO, hora 9 ante meridiem, comparuerunt omnes, excepto D. Praeposito, qui per litteras se excusaverat, et profectus erat *Groningam* ad Visitationem dioecesis illius. Et post invocationem S. Spiritus,

1. statutum, ut imposterum Dnis Capitularibus hora condicta comparentibus habitus Canonicalis cuique proprius etiam in domo Capitulari adsit, sub mulcta quartae partis imperialis, hoc est superpelliceum, almutium et byrretum quadratum; de quibus modo omnibus provisum fuit sollicitudine Confratris nostri BANNII, magistri caeremonialis. Et statutum, ut imposterum agantur conventus ordinarii in habitu isto religioso.

2. De matrimonio coram D. CANNIO *Amstelodami* contracto, de quo supra 20 Maji N. 5, relatum est a Confratre BLOMMERO, contrahentes asserere, non dixisse se coram D. CANNIO, quod Amsteledami residerent, sed simpliciter conjungi tantum petiisse; ita ut error in D^{o}. CANNIO fuerit, eo quod de habitatione eorum non inquisierit. Conclusum proinde, tales habendos pro legittime conjunctis approbatione Pastoris et sacellanorum; solum eos monendos

de inordinate actis, excusari eos propter ignorantiam; debere tamen per occasionem declarare ignorantiam suam praeteritam, et optare se non excurrisse Amstelodamum.

3. Praelecta sunt nobis composita a DD. COSTERO et BANNIO de dispositione cantus in Antiphonario recudendo, et 1° approbatus est ordo ab ipsis descriptus, ut habetur in archivo; 2° placuit ut in laudibus vespertinis addantur Hymni ex breviario antiquo Ultrajectensi hi: „Corde natus" ex natali Domini; ex tempore Passionis Dni: „Cultor Dei memento"; tempore Quadragesimae: „Christe qui lux es" etc. et „Deus creator omnium", et hi ad libitum cani poterunt. 3° Petitum a Dno COSTERO, ut per modum prologi adjungat antiphonario regulas practicas de modo usurpandi cantum Gregorianum; et suscepit istud praestare.

4. Narravit nobis D. Poenitentiarius et Archipresbyter D. WOLFFIUS, praeparasse se viam visitationi a se instituendae propediem cum D. BANNIO, et locutum fere omnibus sui districtus sacerdotibus; et gratum fuisse suum adventum, et cum desiderio visitationem ab ipsis expectari.

5. (D. III, bl. 156.) Item (D. I, bl. 441.)

6. (D. III, bl. 156.) Pag. 25

7. In Catechismo parvo recudendo notata tria: 1^m^. festa privilegiata dioecesis nostrae notata supra 20 Maji n. 2. his verbis: „noch aflaetsdaghen in 't Bisdom van Haerlem sijn desen"; 2^m^. textus Pater noster etc. in quibusdam verbis concinnius ponendus; 3^m^. addatur catalogus peccatorum alienorum. His invigilabit D. BUGGAEUS.

8. De navigatione Societatis occidentalis Indiae determinatum est, etiam illicitum esse cooperari ipsis in *Guinea*, eo quod jurent facere piraticam rapiendi omnes obvias naves, exceptis Hollandicis; item quod abjurant regem Hispaniae.

9. Agitatum, an expediat mittere aliquos ad conciones haereticorum, ad explorandum ritum quem tenent in baptismo et aliis doctrinis; et responsum, id Vicario nostro

committendum; et ipse mittet eos quos bonum ei videbitur, et ad Capitulum referet.

10. De cultu S. Bavonis in Civitate Harlemensi in Dominica post S. Michaelis statutum, quod licet eo die legantur horae de Dominica, quod tamen votivum sacrum fiat de S. Bavone, quia eo die a populo Harlemensi colitur ut patronus parochiae suae. Vide A° 1629, 9 Jul. N. 6.

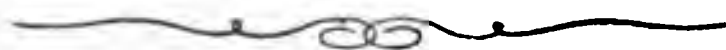
11. Mota etiam quaestio, an liceat absolvere eos qui inscribunt matriculae Scholarum Leydensium? Et declaratum ab Ampl. D. Decano, Illmum V. A. viva voce respondisse in conventu sacerdotum Leydae habito, tam saecularium quam regularium, quod pro hoc tempore liceat absolvere eo quod non praestent modo aliquod juramentum gravans; et scriptum esse de hoc negotio ad Urbem, et interea licere absolvere, donec aliter inde respondeatur.

12. Lectae sunt litterae Romam missae per Ampl. D. Decanum et approbatae, item litterae facultatum Ampl. D. nostri Praepositi, quas accepit ab Illmo V. A, et propositum est nomine Capituli similes concipere, et addere de officialatu ejus.

13. Agitata est quaestio, quisnam senior canonicus convocare debeat Capitulum in absentia D. Decani? Et consentiente etiam Dno Seniore ALKEMADE, responsum, istud pertinere ad seniorem residentem Harlemi.

14. Die 9 Julii etc. (D. VII, bl. 156).

(Wordt vervolgd.) J. J. GRAAF, *Pr.*

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS
DER
PAROCHIE RHOON.

Het tegenwoordig dorp Rhoon — gelegen in het Overmaasche bijna twee uren van Rotterdam — was oudtijds eene zandplaat of hoogte, die ten jare 1198, door een' zekeren Biggo, van Dirk VII, graaf van Holland werd aangekocht. De kooper bekwam de gewone rechtsmacht der ambachtsheeren, waaronder het patronaatrecht der kerk, die hij moest stichten en begiftigen. De graaf bepaalde verder: dat noch Biggo, noch zijne opvolgers de dijken zoo hoog zouden opwerpen, dat 's graven landen door overstrooming gehinderd of beschadigd konden worden. De heerlijkheid verkreeg den naam van Rooden of Rhoon; hetzij omdat de eerste bezitters, afkomstig uit het huis Duveland, dat ook reeds Duveland van Rooden genoemd werd, het laatste lid van hunnen oorspronkelijken naam aan de nieuwe bezitting gaven; of omdat hoogte, terp, plaat, ook wel als rode genoemd, voorkomt. Bij het volk bestaat nog de overlevering, beter misschien eene sage gezegd; dat Rhoon of Rhode, eene verbastering is van reuden, reutjes, die bij de bedijking, zeven in getal, in één nest zouden gevonden zijn.

Nog heden bestaat het wapen van Rhoon uit vijf in elkander getande geeren, rechts van goud, links van keel, het wapen der Duvelands; welk wapen wordt vastgehouden door twee gouden leeuwen, en is gedekt met een' helm, waarop een getijgerd drijfbrakje, een reutje, tusschen biezen en andere ruigte.

Het oudste verlij, van Rhoon op een' telg van de familie Duveland, dat in de leenregisters van Holland voorkomt, dagteekent van het jaar 1393; het wordt voorafgegaan van de volgende woorden: „De helft van den lande „van Pendrecht, geheten 't landt van Rooden, streckende „van den kercktoren van Pendrecht totten ambochte van „Catendrecht, met die hooge, middele ende lage jurisdictie; „mit thienden, mit ambochte ende ghiften van der kercke „aldaer, ende mit allen anderen sijnen toebehooren."

Bijna drie eeuwen later, te weten op 7 Sept. 1683, werd de ambachtsheerlijkheid verlijd op den laatsten der Duvelands van Rhoon, te weten op Jonker Pieter van Duvenland Pietersz., die nog onmondig was; doch de overdracht had geen voortgang, ten gevolge van den weerstand der vele crediteuren des zwaar belasten boedels. De heerlijkheid werd gevolgelijk om de schulden geveild, en aangekocht door H^r^ Willem Bentinck van Diepenheim, beter bekend onder den naam van graaf van Portland, den gunsteling van Willem III, stadhouder onzer Republiek van 1688–† 1701.

In libro Hypothecarum cap^o^. iii, fol^o^ 41, en Repertorio C. fol^o^ 160, van het Holl. leenhof staat: „Verlijdt H^r^ Willem Bentinck H^r^. tot Drimmelen etc., bij opdragt van de crediteuren van Jk^r^. Pieter van Duijvelandt, den 29 Oct. 1683." Op dienzelfden dag werd in hetzelfde register cap^o^ iv, fol^o^ 253 ter nêergeschreven: „Een schultbrief van 102,766 gls., 13 st. 4 penn., gepasseert ten behoeve van M^r^. Joost van Leeuwen, als last ende procuratie hebbende van de respective crediteuren van den H^r^. Pieters van Duvelandt van Rhoon." De verachterde van Duvelands van Rhoon, vertrokken naar Zuid-Brabant en vestigden zich te Rijmenam bij Leuven, vanwaar zij zich echter niet lang hierna, naar Utrecht begaven, en alhier in andere familien zijn opgelost.

In de Batavia Illust van Sim. v. Leeuwen fol. 1073; in de Genealogie de quelques familles etc. fol. I, pag. 15; in de Navorscher etc. etc; komen geslachtlijsten of genealogische brokstukken der familie van Rhoon voor; ik stip hier slechts aan: dat de stamhouder der Heeren van Rhoon schier vijf eeuwen lang den voornaam van Pieter droeg; en voorts dat de van Brienens, de Huijters, de Oostenburgen, de Renessen etc. aan de van Rhoons verwantschapt waren. De heerlijkheid van Rhoon en Pendrecht verbleef het eigendom van de familie Bentinck tot 1830, wanneer zij, nogmaals om verarming, bij verkoop is overgegaan aan den WelEd. H^r. Antonij van Hoboken, wiens nazaten ze nog heden bezitten, onder den titel van: Heer van Rhoon en Pendrecht.

Van af de stichting der heerlijkheid van Rhoon stond de „cure" of herdersambt ter collatie of vergeving van den ambachtsheer; dat is, de heer der plaats was krachtens het patronaatrecht, kerkelijk gerechtigd bij vacature der parochiekerk, een priester voor te dragen aan den aartsdiaken van het Utrechtsch domkapitel: deed zich geen kerkrechtelijk beletsel voor, dan werd de voorgestelde als pastoor, namens den Utrechtschen bisschop, door genoemden aartsdiaken bevestigd en hij vervolgens ingeleid door den provisor of landdeken van Schieland.

In de Notitia episcopatus Ultrajectensis van H. F. Van Heussen, bl. 381, wordt aangestipt, dat in de middeleeuwen de pastoors van Rhoon, Witheeren of Norbertijnen waren.

Slechts een dezer wordt met name vermeld, te weten Heer Rochus Jacobi, die aanwezig was, ten jare 1536. In de Oudheden van Schieland van H. van Rhijn, bl. 546, is H^r. Rochus Jacobi vereenzelvigd met den laatsten Norbertijn, die als pastoor van Rhoon, volgens v. Heussen, deerlijk mishandeld, ja vermoord werd; mij dunkt, dat

v. Rhijn onjuist vertaald heeft en alzoo aan twee personen te denken valt. [1])

In een brief betrekkelijk den kerkelijken toestand van Rhoon, geschreven den 27 April 1629, door pr. Guilielmus Jacobi, missionarius S. J. te Rhoon, aan den toenmaligen Superior Missionis Hollandicae S. J. pr. Jacobus, Tirinus, las ik: *„Pastor hujus loci, ingruente persecutione, fugitivus, putatur inedia mortuus."* Zoo alhier de waarheid is nêergeschreven, dan blijft het nog onuitgemaakt, wie der laatste pastoors het geweest is, die vluchtte en of hij het deed als de huurling, of wel omdat hij persoonlijk vervolgd werd. De allerlaatste der Norbertijnen kan het niet geweest zijn, of Van Heussen zou zich ook vergist hebben.

Het reeds meermalen gebezigd woord NORBERTIJNEN doet mij nog de gissing wagen, dat de pastoors van Rhoon gezonden werden uit de Norbertijner abdij van St. Michiel te Antwerpen [als de naastbijzijnde]; aangezien de abdijen der Orde St. Norberti: van Marienwaard bij Kuilenburg, van Middelburg op Walcheren, van Averbode, Postel en Tongerloo in de Brabantsche Kempen, blijkens de mij bekende doodenlijsten, verkiezings-protocollen enz. dier godshuizen, te Rhoon niet door leden vertegenwoordigd zijn geweest. Misschien is ook in den loop der tijden eenige wijziging in de uitoefening van het oorspronkelijk vroeger aangeduid patronaatschap gebracht: namelijk dat de ambachtsheeren van Rhoon het collatierecht, van de parochiekerk van Rhoon aan de Sint Michiels-abdij [?] hebben gegund; welligt heeft deze door tusschenkomst van

---

1) *„Norbertini, stante catholico cultu, pagum curabant. Ex horum familia „D. Rochus Jacobi, presbyter, pastor in Roon,* A° 1536. *Ultimus ejus instituti pastor, pessime habitus ac peremptus."* Zoo H. v. Heussen. H. v. Rhijn vertaalde: *„De Norbertynen hebben dit dorp* [Rhoon] *in de katholyke „tyden bedient. De laatste pastoor van die order, Rochus Jakobsz. genaamd, „leefde in 'tjaar* 1536 *en wierd lelijk mishandeld en omhals gebragt."*

Rome, zelfs inlijving bekomen, waardoor de prelaat de eigenlijke parochus werd en vice-cureiten, onder afgelegden eed, ter zijner terugroeping, aanstelde. De boven genoemde abdijen of godshuizen zijn in zulke verhouding opzichtens vele parochien; door Norbertijner-heeren, onder lusten en lasten natuurlijk, bediend; geweest.

Hoe het zich heeft toegedragen; bij het zegevierend doordringen der anti-Roomsche Reformatie in het laatste vierendeel der XVIe eeuw in ons vaderland, ten aanzien van Rhoon, wat bijval of weerstand der bevolking betreft; heb ik in bijzonderheden niet kunnen achterhalen; ik weet slechts mede te deelen, dat de dorpskerk door de Protestanten in 1576 werd betrokken en reeds in genoemd jaar of in het begin van 't volgende jaar, als eerste predikant alhier optrad Godefridus van Baeck; die in de Predikanten-lijsten van Mart. Soermans niet voorkomt en ook slechts korten tijd te Rhoon moet vertoefd hebben; daar reeds in 1580 alhier predikant werd Henr. Swalmius.

Ten aanzien der predikanten deden de Roomsche Heeren van Rhoon hun oorspronkelijk recht van vergeving of liever van agreatie steeds gelden; de Bentincks en de Hobokens oefenden het benoemingsrecht uit.

Diegenen der bevolking van Rhoon, ja van alle de dorpen van het Overmaasche, die getrouw bleven aan den voorvaderlijken godsdienst, hebben veel te danken gehad aan de adelijke familie van Rhoon; immers toen de pastoors waren gevlucht of verdreven, werden zij in grooter of kleiner getal toegelaten op het kasteel der heerlijkheid van Rhoon: om aldaar de H. diensten bij te wonen en de H. Sacramenten te ontvangen, telkens of althans dikwerf, wanneer de adellijke familie, die trots gevaren van verbanning enz. Roomsch wilde blijven, door een priester bezocht werd.

Het Haarlemsch klopje Catharina Oly — geb. 1585

en gest. 1651 — getuigt zulks in het leven van haar medeklopje Mayken de Graef — geb. 1577, gest. 17 Nov. 1647. — *Ende op het dorp van Rhoon daer sij* [Mayken] *met haer ouders eenige tyt woonde ofte dicmaels quaemen, ghenieten dan den dienst Gods van de E. heren M. Cornelis Wildeman ende Mr. Willem de Leeu, Jesuwijt; welk tuijs waeren tot de heer van Roon, een voortreffelyk catholyk edelman.* [Arch. van 't Bisdom van Haarlem].

Wie M. Cornelis Wildeman was, weet ik niet; doch 't blijkt uit de tegenstelling dat hij een seculier priester is geweest.

Mr. Willem de Leeu was een der twee eerste pp. der Sociëteit van Jesus, die in 1592 naar de Vereenigde Provincien gezonden zijn; die Jesuiet stierf a° 1612 te Haarlem, nadat hij de meeste, zoo niet alle der N.-Nederlandsche Provincien meermalen als missionarius doorkruist had.

Tusschen 1592 en 1620 bezochten ook meermalen Rhoon de pp. S. J.: Cornelius Duijst, Joannes Bargius, Adrianus Boom, Joannes Viringus, Nicolaus Romeijn, Lodovicus Makeblijde, Joannes Reineri enz.

De zoo even aangegeven toestand van hulpbetoon door bezoek, vooral uit Delft en Rotterdam, werd in 1620 veel verbeterd. Er kwam als gast der familie van Rhoon een priester, die voor haar als hof-kapellaan zou dienen en tevens aan de verspreide Roomschen van den omtrek meer dan vroeger ten gerieve werd.

De priester, die werd gezonden, was pr. Petrus de Hollander, sedert eenige maanden missionarius secundarius te Leijden, en destijds uit eene gevaarlijke ziekte herstellend. Op den raad der geneesheeren en de uitnoodiging van Hr. Pieter van Duveland van Rooden, die met den toenmaligen Superior der Holl. Missie S. J. Marcus van den Tympele in vriendschapsbetrekking stond, werd de Hollander naar Rhoon vervoerd.

Pater Petrus de Hollander, geb. te Gent in Vlaanderen den 11 Mei 1591, Jesuiet geworden te Mechelen 12 Nov. 1611, is slechts kort te Rhoon geweest. Tegen de verwachting toch van iedereen stortte hij na weinige maanden in de vorige ziekte en nam deze dermate toe, dat bovengenoemde Marcus v. d. Tympele uit Leijden moest ontboden worden ter toediening van de laatste HH. Sacramenten, en de Hollander kort hierop, te weten den 20 Dec. 1620 is gestorven. Zijn stoffelijk overschot werd op last der van Roodens in hun familie-graf, in de Sint Willibrordus of de dorpskerk bijgezet.

Het doodsbericht uit Rhoon den 22 Dec. 1620 door Marc. v. d. Tympele aan de verschillende Statien der Holl. Missie en aan de overige huizen der Vlaamsch-Belgische Provincie S. J. opgezonden, is vol lofs: Te Leijden gaf de Hollander bij voorkeur den Catechismus soms aan een 200-tal kinderen, hij was aldaar den Roomschen en Onroomschen dierbaar. Te Rhoon onderwees hij de kinderen des gastheeren, dezen en de gansche familie door woord en voorbeeld stichtend.

Toen hij op zijn ziekbed vernam, dat een zijner ordensbroeders te Amsterdam gevangen zat, riep hij uit: „O konde ik het lot van p^r. Livinus [Wouters] verwisselen, zoo zou een roemvol einde in den kerker mijn leven bekroonen"!

Gevraagd waar hij verlangde begraven te zijn, was het antwoord: „Begraaf mijn lichaam, waar het U behaagt"! Zoodra hij hoorde dat zulks in de dorpskerk zou plaats hebben was het: „Mijne dorre beenderen zullen roepen, dat die kerk door de Onkatholieken bezet den Katholieken behoort"!

P^r. v. d. Tympele en de missionarius S. J. van Rotterdam, Joannes Reijneri wilden hem afleggen en trokken hem de priester-ornamenten aan; ook stelden zij in de rechterhand een kelk, en op het hoofd een' lauwerkrans.

De gansche familie van Rooden en vele andere vrienden vergezelden de lijkbaar. De grafplaats was ter zijde van het weggenomen hoofdaltaar.

Dat pr. Petrus de Hollander [gelijk ook zijne opvolgers] met goedkeuring van den apostolischen Vicaris der Hollandsche Missie te Rhoon is gekomen, betuigde vijftig jaren later de opvolger van den ambachtsheer van 1620.

Zie hier de getuigenis in het oorspronkelijk; de latijnsche vertaling werd opgezonden aan de H. Congregatie der Propaganda.

Wy Pieter van Duvelant van Rooden, Heer van Rhoon ende Pendrecht etc. out 74 jaeren, verklaeren ten versoecke van den Overste der Societeijt Jesu ende attesteeren by deesen, dat de eerste paters van deselve Societeijt, nae de eerste troebelen, sedert den jaere 1592 in Hollandt gesonden zyn, als namentlyk: pr. Guilielmus Leonius, pr. Cornelius Duijstius, pr. Joannes Bargius, pr. Adrianus Arboreus, pr. Nicolaus Romaeus, pr. Ludovicus Makeblyde, pr. Nic. Borluijt, pr. Viringus ende meer andere — die wel meest altemael selfs wel hebben gekent — Als sy nu ende dan de catholycken van Rotterdam hebben geholpen, oock Mynheer vader saliger gedachtenisse, syne familie ende de gemeente van Rhoon in onse voorseyde heerlyckheydt, als getrouwe herders, de pastoralia hebben bedient: zynde tsedert den trevès van 12 jaeren, a° 1609 ingegaen, van pr. Joannes Reijneri, die vaste statie tot Rotterdam hadde, altijt met onse ingesetenen getrouwelyck bygestaen. Maer wanneer het getal Catholycken door den grooten ijver ende gedurige arbeydt van den voorseyden pater tot Rotterdam soo is aengewassen, dat hij de Catholycken in de stadt naer syn wensch niet genoegh cost wesen behulpsaem, veel min andere buyten de stadt ten zynen vernoegen, sulcx dat selfs om synen ijver te voldoen tot bediening van de Catholycken der voorscreve stadt Dominum Martinum Moddaeum, wereltspriester tot hulp heeft geroepen. Waerom Mynheer vader zaliger gedachtenisse anno 1621 of 1622 [1620] — insicht hebbende dat hy zyne familie ende ingesetenen van Rhoon door de paters van de Societeijt, in de catholycke religie bewaert waeren ende versterckt — versocht ende op synen huyse vercregen heeft pater Petrus Hollandus van de

Societeijt Jesu, met toestaen van den Vicarius Philippus Rovenius zaliger memorie, ende van dien tyt af, by gedurige successie tot den dach van heden een pater van de Societeijt tot dienst van ons, onser familie ende de gemeente onser voors. heerlyckheden, op onsen huyse gehad ende gehouden, sonder dat ons oijt dies aengaende van iemandt, eenige, jae de minste swaricheydt is gemaeckt, hebbende soo wy, als onse Heeren voorouders het jus patronatus van den jaere 1199 met volle recht ende gedurige possessie beseten, volgens de brieven van Theodoricus, grave van Hollandt, waervan hierneffens copije gaet, soo dat wy over de classis van Schielandt, die in onse heerlyckheydt van Rhoon tegens ons ouwe jus patronatus een predicant naer haer sin wilde stellen — in judicio contradictorio by sententie van den Hove van Holland op den vierden Martii 1667, hebben getriumpheert. Al hetwelck voorseydt is, verklaeren wy onderscrevenen voor de getuijgen desen onderteeckent, de oprechte waerheydt te wesen met praesentatie van hetselve ten alle tijden ist nood ende des versocht zynde, met solemnele eede te bevestigen. Actum op onsen huyse van Rhoon op den elfden Augusti 1670. Ende tot teeken der waerheydt hebben desen met onse gewoonlycke handsignature onderteijckent ende met ons groot segel bevestigt. Pieter van Duvelant van Rooden.

Dese hebben wy onderschreven als getuijgen daer expresselyck toe versocht, den hoogen edelen Heer van Rhoon ende Pendrecht etc. hooren affirmeeren ende met syne hand sien teyckenen ende met syn groot zegel bevestigen op den elfsten Aug. 1670. J. F. Gryph van Valckensteijn, Bartel Janssen van den Hardenbanck; me praesente B. v. Weesp, secretaris in Roon.

Zie alhier het, in voorgaande getuigenis aangehaalde, charter van 1198.

In nomine individuae Trinitatis. — Ego, Theodoricus Hollandiae comes et A... uxor mea comitissa tam praesentibus quam futuris salutem in Eo, qui est salus omnium. — Notum vobis facimus, quod Biggo et nepotes sui erga nos terram ┼┼┼ [1]) infra

---

1) Bij het teeken ┼┼┼ stond: Nota hanc terram infra Pey-[Pen]-drecht dictam Rhoon ab A° 1299 usque in hunc diem.

Peydrecht emerunt cum decima et officio, quae terra his terminis clauditur: à coemiterio Peijdrecht extenditur usque ad officium Catendrecht; ita ut eamdem terram, jam dictus B. et nepotes ejus et illi ad quoscunque eadem terra per legitimos fuerit devoluta, haeredes, cum decima et officio et electione sacerdotis ecclesiae libere possideant et ipsi omnem juris tenorem Selandensium obtineant; ut nec ultra super ipsam terram fiat petitio nisi in expeditionem. Sane nulli ministeriali liceat praedictam inhabitare terram, nisi de comitis licentia et praefati B. et nepotum et successorum ejus. Saepe itaque dictis viris in praememorata terra castrum vel municionem construere licenciavimus et tales aggeres componere, quos nos per eos terram nostram, inundacione aquarum non amittamus. Testes hujus rei sunt hii Ds. Hugo de Vorne, Gerardus de Hurst, Woulterus de Ruvene, Arnoldus dapifer, Gerulphus Callen, Sygerus Buch. Datum apud Harlemum A° 1198, mense Jan., XII Kal. Febr.

Gecollationeert tegens synen originele, geschreven op francijn, hebbende een uythangenden zegel van witachtig wassche aen dobbelde staerte van gele sijde ende is daermede bevonden te accordeeren, op 11 Aug. 1670.

By my P. v. WEESP, Secretaris van Roon.

Een pater, Joannes van Blocklandt [geb. den 2 Febr. 1592 te Amsterdam, Jesuiet geworden te Mechelen den 8 Oct. 1612 en gest. in laatstgenoemde stad op 1 Maart 1680] die te beginnen van a° 1627, dertig jaren in de Holl. Missie had doorgebracht, inmiddels tweemalen overste zijnde der missionarissen der Soc. Jes., schreef den 28 Aug. 1670 onder eed naar Rome:

„A Domino Rhoonae expetita fuit in hac insula Societas, ante condita decreta Cardinalium et concordata. Aluit nos in domo sua, habet jus patronatus. Denique et illius Domini filius, qui modo est, obligatus est patris testamento: ut nos pergat domi suae alere sicut facit hactenus. Post concordata et decreta Cardinalium cum approbatione Vicariorum eò venerunt et pastoralia exercuerunt patres Societatis."

De buitengewone gunsten, aan de bezoekers der slotkapel van Rhoon — onlangs opgericht en ten koste van meer dan 3000 gls. versierd — door den Vicaris Rovenius den 23 Dec. 1617, krachtens bijzondere machtiging van Rome verleend, getuigen ongetwijfeld van eene hartelijke vriendschap tusschen hem en Pieter van Rooden; naar mijne opvatting volgt hieruit ook tevens: dat de pp. Jesuieten, eerst bij uitloopen en later bij inwoning, te Rhoon onder voorkennis en goedkeuring van den Vicaris werkzaam waren. [Zie Arch. v. Utrecht, Dl. I, bl. 54].

Ook richtten andere priesters destijds, zelden of niet meer, hunne schreden naar Rhoon, gelijk blijkt uit een gesprek, gehouden te Rotterdam, tusschen de jaren 1610 en 1613, tusschen den Hw. p[r]. Henricus Sedulius, commissaris Ord. St. Francisci, pr. Joan. Viringus, missionarius S. J. te Rotterdam en den H[r]. Pieter van Rooden. In dat gesprek waarvan ik in Archivio S. J. te Rome een afschrift aantrof, staat: „*Noijt in seven jaren herwaerts syn eenige priesters van Hr. Sasbout gesonden in syn huijs — van den Heer van Rhoon — comen logeeren.*"

Erkentelijkheid jegens en herhaalde aandrang van de familie van Rooden, hadden ten gevolge, dat na den dood van pr. P. de Hollander, Jo. Bapt. Musaert en Antonius Grevius, beide priesters der Societeit, afwisselend, het grootste gedeelte van 1621 in het Overmaasche vertoefden, werkzaam voor de familie, die beiden onderhield, en voorts in 't geheim voor de Roomschen des dorps en der omstreken.

Musaert werd naar Z.-Nederland teruggeroepen en stierf te Gent 27 Oct. 1626. Hij was geboren te Brussel 1587, Jesuiet geworden in 1609 en priester in 1619; Grevius vertrok in 't begin van 1622 naar Nijmegen, alwaar hij na veertien-jarigen arbeid in den dienst der pestzieken het slagtoffer van zijne naastenliefde is geworden den 17 Mei

1636, in den ouderdom van 47 jaren, waarvan hij er 27 in de Societeit en 21 in het H. priesterschap had beleefd.

Sedert de verplaatsing van laatstgenoemden tot het jaar 1627 had Rhoon geen inwonend zendeling en werd door de Jesuieten van Rotterdam bediend; doch in laatst vermeld jaar bekwam de adellijke familie voor zich en de schamele gemeente opnieuw een' pater S. J.

Terwijl nog in 1627 Jonker Cornelius de Rooden en in het volgend jaar Jonker Guilielmus, zonen van Heer Pieter de Rooden te Mechelen in de Societeit zijn getreden, mag men het er veilig voor houden, dat die nauwere betrekking der Van Roodens met de Societeit niet weinig zal hebben afgedaan ter bekoming, en nu voor goed, ten hunnent van een Jesuiet.

Adrianus Renesse van Baer, geb. te Utrecht in 1599, Jesuiet geworden in 1618 en priester in 1625, werd missionaris van Rhoon A° 1627. Hij vroeg het volgend jaar reeds naar elders gezonden te worden, om reden zijne krachten en talenten naar ruimer werkkring opwekten. In een verhaal der Holl. Missie der Jesuieten ten jare 1628 [1]) door Guilielmus Bauters naar Rome opgezonden, lezen wij: „*E regione Rotterodami habitat generosus Ds. de Rhoon, qui uti familiam totam Catholicam habet, ita tutum catholicis ex omni vicinia praebet confugium; ea de causa patrem S. J. alit, qui domi forisque fructificat et paganis operam insignem non minus quam nobilibus praebet.*" Adrianus de Renesse was een nabestaande der adellijke familie van Rhoon, die hem buiten de huisvesting en de tafel, voor kleeding, reisgeld enz. jaarlijks *f* 300 verstrekte. Nadat hij vervolgens te Groningen en te Franeker arbeidde, is hij gestorven te Amersfoort den 16 Oct. 1647.

Guilielmus Jacobsen [Jacobi] kwam nog in hetzelfde

---

1) Zie Arch. v. Utrecht VI, bl. 255.

jaar [1628] als missionarius te Rhoon, alwaar hij ongeveer 3 jaren verbleef. Hij was geb. te Rotterdam 1594, Jesuiet geworden te Mechelen in 1618. Uit zijnen brief, reeds boven aangehaald, schrijven we af, dat er in 1629 ruim 100 Roomschen te Rhoon en in de naburige dorpen zich ophielden, die hij zoo goed mogelijk trachtte te verzorgen. Hunne bijeenkomst had plaats in de kapel van het kasteel te Rhoon. Om geen aanstoot te geven kwamen doorgaans ter vergadering slechts een 50-tal personen; om dezelfde redenen gedoogde de Heer van Rhoon niet dat de pater ergens elders bij de landlieden de H. Mis opdroeg of toespraken hield; de bediening slechts der zieken en stervenden was hem voor het geheele eiland toegestaan. Al ras werd de wrevel der predikanten bij het verblijf en den arbeid van pr. Jacobi te Rhoon opgewekt; het blijkt uit de klachten der classis van Schieland. Zie Bijdr. v. Haarl. Dl. VI, p. 195–97.

Pater Franciscus Innevelt, Jacobi's opvolger, was geboren te Tilburg in 1590, Jesuiet geworden 13 Oct. 1609 en priester 1612. Na twaalfjarigen arbeid in het Overmaasche werd Innevelt naar België geroepen, alwaar hij † in 1653 te IJperen. 's Mans werkzaamheden waren gelijk die van zijne voorgangers en ook van zijne opvolgers zijn zullen, bijna geheel afhankelijk van den wil des Heeren van Rhoon; zoodat hij eigenlijk eerder huispriester dan zendeling zou moeten genoemd worden. Hij, de eenige priester van het eiland, oefende echter ten gerieve der weinige hier en daar verspreide Roomschen de pastoralia uit. Hij werd niet door de landelijke geloovigen onderhouden, want dit deed de familie van Rhoon, gelijk boven reeds is aangestipt en nog duidelijker wordt uit eene codicille den 10 Junij 1634 gesteld op een testament, vier jaren vroeger verleden door Pieter van Rhoon en zijne echtgenoote Geertruida de Huyter. Wij lezen aldaar:

dat hun oudste zoon en leenvolger: „sal moeten uyt„reycken, constitueeren ende verseeckeren ten behoeve „van de capelle, die wij testateuren syn hebbende in onsen „huyse van Rooden: eene eeuwige, erffelycke en onlos„bare rente van 200 gls. 's jaers ende daerenboven ali„menteeren ende onderhouden ten synen costen eenen „priester uyt de Societeyt Jhesu, tot dienst van deselve „capelle; sulcx onsen uijtersten wille ende begeerte is, „dat ten eeuwighen daghe bij onse naekomers, Heeren ofte „Vrauwen van Rooden in onse huyse van Rooden sal „werden gedaen, tot laeffenisse van onse sielen ende be„vorderinghe van onse voorschreven huyse ende schamele „gemeyte." [Belgisch Rijks-Arch.]

Tijdens het verblijf van Innevelt te Rhoon, waren eenmaal aldaar zeven Duitsche Jesuieten op het kasteel, vele weken achtereen, als gasten door Pieter van Rhoon opgenomen; zij waren door Gustaaf Adolf uit hunne huizen verjaagd en herwaarts voortgevlucht: zij konden 's gastheeren goedheid en vriendschap niet genoeg roemen!

Jo. Baptista Goyvaerts kwam te Rhoon als zendeling in 1643, doch verbleef hier ter nauwernood een jaar, wanneer hij overgeplaatst werd naar Zutphen. Zijne geboortestad was Antwerpen, alwaar hij ook overleden is in 1678, in den ouderdom van circa 65 jaren, in 't 48 jaar van zijn religieus leven en in 't 39 van zijn priesterschap.

Jo. Bapt. van Renterghem, geb. te Antwerpen in 1606, Jesuiet geworden in 1623 en in 1635 priester. Hij vertoefde op het eiland ongeveer 2 jaren en is later provinciaal geworden der Vlaamsch-Belgische Provincie S. J. 1657–1661, en overleden te Antwerpen in 1681 den 6 November. Uit een briefje van den Hw. H[r]. Philippus Rovenius, Vicarius apostoliek der Vereenigde Nederlanden, gedagteekend van 23 Dec. 1643, blijkt dat van Renterghem's verwisseling met zijn voorganger door den Vicaris werd

goedgekeurd; uit een eigenhandig schrijven van den pater zien we, dat hij in 1644 aan 100 personen de paaschcommunie had uitgereikt en 5 tot de R. C. Kerk bekeerd.

Isaac van der Mije werd derwaarts gezonden uit Bodegraven in 1645. Na vijfjarig verblijf te Rhoon werd hij naar Delft overgeplaatst, alwaar hij is overleden den 6 Junij 1656. Hij was in laatstgemelde stad in de maand Dec. 1602 geboren, te Mechelen Jesuiet geworden den 20 Sept. 1623 en priester 12 April 1637. Bij Paquot, van der Aa enz. worden twee werkjes in dichtmaat, van Is. van der Mije aangegeven.

Franciscus Wytsma, geb. te Dokkum 2 Dec. 1615, in de Societeit getreden 6 Nov. 1636, priester in 1644, is gedurende 16 jaren in het Overmaasche werkzaam geweest. Te voren bediende hij Deutichem [1649–50] en later Arnhem [1666–71] en Ameland, op welk eiland hij overleed in Oct. 1682. De Vicarius apostolicus de Hw. Hr. Jac. la Torre zegt van onzen missionaris in 1656: „Toparcha de Roden vulgo Rhoon et Pendrecht sacerdotem alit Societatis Jesu, qui non exiguo fructu ibidem et in tota illa insula [in qua et arx est Valckensteinia, inhabitata à Catholicis de Gryps à Valckensteyn] operam impendere solet apostolicam."

Een visitator Missionis Hollandicae S. J., zegt in hetzelfde jaar 1656: „Pater Franciscus Wytsma gratus suis quia commodus; non habet satis quid agat; quod dolendum est; cum campus non desit exercendo zelo, qui coercetur a Domino loci, intra domesticos fere parietes, metu amittendae libertatis. Sed licet occupatio non sit sufficiens pro viro apostolico, deserenda tamen non est; quod Dominis in Rhoon et eorum antecessoribus non parum obligemur, utpote magnis amicis Societatis. Obit pastoralia, fere tantum Domini familiam et paucos oppidanos [paganos?] excolit: dicit Dominicis et festis ad homines 40 à 50 in aedibus

ipsius Domini; catechismum habet; Dominicis excurrit ad pagos vicinos, ut assistat aegris; ibi tamen dicere non permittitur. Habitat apud Dominum loci, á quo etiam sustentatur, habet redditum annuum ex liberalitate Domini defuncti florenorum 200 et praeterea eleemosynam annuam accipit florenorum 100." [Zie Arch. van Utrecht, III, bl. 65].

Ten jare 1662 was te Rhoon de eenige zoon des toenmaligen ambachtsheer ziek geworden. Na eenige dagen bleek de ziekte zoo ernstig te wezen, dat de geneesheeren verklaarden, dat er geen hoop op redding overbleef. Op den raad van Wytsma nam de gansche familie vol geloof en vertrouwen hare toevlucht tot den H. Franciscus Xaverius. Zij werd niet beschaamd: trouwens de jonkheer van Rhoon werd eensklaps beter en weldra geheel en al hersteld. Van nu af ook werd Xaverius' feest telken jaren plechtig gevierd!

Een Joannes 't Kyndts: geb. te IJperen 4 Oct. 1618, Jesuiet geworden 28 Oct. 1635, priester geworden 31 Maart 1646, missionarius te Woudsende 1651–57, te Leyden 1660–64, overleden te Antwerpen 1 Julij 1668, was te Rhoon in 1666–67 eenige maanden als plaatsvervanger of supplens werkzaam.

Henricus van der Beets werd naar Rhoon gezonden in Aug. 1667 en vertrok van hier in 1670 naar Leyden. Hij was te 's Gravenhage geboren, 25 Aug. 1626. Na zijne voorbereidende studien te Amsterdam begonnen en te Antwerpen in het convictu nobilium te hebben voltrokken, reisde hij naar Rome en werd aldaar als lid der Societeit aangenomen door Pr. Menochius, den 8 Nov. 1645. Tusschen 1683 en 1686 was v. d. Beets Superior der Holl. Missie S. J., zijn dood viel voor te Antwerpen 1697, zijnde hij 71 jaren oud en sinds 37 jaren priester.

Cornelius de Bonte vertoefde slechts eenige maanden als missionarius te Rhoon. Hij overleed te Rotterdam in

't volgend jaar, te weten 1671. — Hij was te Geertruidenberg geboren 1634, Jesuiet geworden 28 Sept. 1653 en priester in 1660. — Zijn opvolger was:

Martinus Moreels, die den 25 Apr. 1671 zijne bediening aanvaardde. Hij werd in 1677 naar Zuid-Nederland ontboden en overleed in den ouderdom van 70 jaren te Antwerpen den 7 Junij 1687. Den 18 Sept. 1639 was hij in zijne geboortestad Mechelen als lid der Societeit aangenomen en den 28 Maart 1648 priester gewijd.

In Moreels plaats kwam naar Rhoon en Pendrecht Winandus Schordeij. Deze zendeling was geboren bij Brussel te Opwoluwe in 't jaar 1611, te Mechelen Jesuiet geworden 17 Sept. 1629 en priester gewijd 21 Maart 1643. Hij bracht 37 jaren door in de Hollandsche Zending en stierf te Rhoon den 13 Jan. 1681. Hij ligt begraven in de dorpskerk te Rhoon, naast vele andere zijner ordensbroeders, herwaarts overgebracht. [Zie Arch. v. Utrecht, Dl. III, bl. 55].

Na den dood van Schordeij was hier waarnemend pater, Joh. de Morales. Deze was geboren te Burburg in Vlaanderen 13 Maart 1617, sedert 1635 Jesuiet en in 1649 priester gewijd. Hij overleed te Lier 1687, 7 Maart.

Nog in 1681, in Julij kwam te Rhoon: Ignatius de Jonghe, geboren te Beveren, 22 Nov. 1632, Jesuiet geworden 15 Sept. 1650, priester gewijd 20 Maart 1664. Deze hield zich anderhalf jaar op te Rhoon, toen hij naar Naarden geroepen werd. Later naar België teruggekeerd, overleed hij te Antwerpen den 15 Oct. 1692.

Carolus Claessens, die na de Jonghe als waarnemer [supplens] de bediening uitoefende, mocht slechts een paar maanden verblijven, dewijl de Heer van Rhoon zelf, [het kasteel en al zijne goederen ter voldoening zijner schulden verkocht zijnde] het eiland [A° 1683] moest verlaten en met zich nam al de ornamenten der kapel.

Het afscheid van den laatsten zendeling der Societeit werd kort daarna door dezen aan zijnen ordensbroeder den zendeling te Schiplui aldus medegedeeld: „Cum lacrymis demisit me Dominus in Rhoon et mihi et Societati toti gratias agens, quod tot annis et familiae suae et Catholicorum in illa insula curam egissent; se modo dominio suo per creditores alienae religionis hominibus [de Bentincks] divendito, parem non esse qui diutius sacerdotem alere posset, potissimum quia et ipse in insula non posset subsistere."

Van eene zijde den pp. S. J. niet zeer gunstig wordt die ontruiming volgender wijze vermeld: [het is de Hw. Hr. Petrus Codde, Vicarius der Holl. Missie 1688–1701, die spreekt] „De pp. der Societeit hebben de Statie van Rhoon nu omtrent tien jaren geleden verlaeten; nadat zij die een langen tijd bediend hadden. De gelegendheid tot dit verlaeten is geweest, dat de Heer van Rhoon, die een liefhebber en voorstander van hunne Maatschappij was, van grote rijkdom tot geringe staet vervallen zijnde, die plaets verliet en elders ging wonen. D'apostolyke Vicaris [Neercassel] is genoodzaekt geweest daer een priester van de Cleregie nae toe te senden, om te beletten, dat het Katholyke geloof, 't gene in die wyds en zyds uytgespreijde statie begost te verzwacken, niet geheel en zou te niet gaen.."

In de Oudheden van Schieland, bl. 546–47, wordt nog hartelijker gesproken:

„Wanneer de Vaders Jesuyten deze pastorij [van Rhoon] om de sobere inkomsten verlaaten hadden, hebben onze pausselyke Vicarissen daarvoor gezorgt.... en priesters uyt de clerezij derwaart geschikt. Ten dien einde hebben zy een eigen grond voor groot geld gekocht en daarop, ten dienste van den pastoor en van de geloovigen, een pastoors-huis met een kerckje gebouwt: waartoe de „Gaalen" de penningen opgeschoten hebben."

Uit de hierboven herdachte aanleiding van aankomst, onderhoud, afhankelijken of bepaalden werkkring der pp. Jesuieten te Rhoon, dunkt mij, dat zij beschouwd moeten worden als aalmoezeniers, eerder dan bedienaars eener R. K. Statie der Holl. Missie. Zoo moet ook vermeend hebben de derde onzer Hw. apostolische Vicarissen Jacobus de la Torre; anders toch zou Rhoon wel gestaan hebben op de lijst der Statien, door hem in 1652–53 vergund of bekrachtigd aan de Societeit. Eene drie-en-zestig-jarige onbetwiste inwoning? zou zij ook doorgaans niet gelden voor eene possessio, zelfs voor eene Statie, quae valet titulum?

De Hw. Hr. Jo. van Neercassel, de zesde onzer Vicarissen, dacht er anders over: hij rangschikte Rhoon onder een groot getal van Statien, die hij in 1669–70, te Rome, als wederrechtelijk door de Societeit bezet en bediend, aanklaagde.

Toen nu de Hw. Hr. op 21 Jan. 1671 een hem gunstige besluit der Propaganda verwierf, te weten: „Relinquendas esse id genus missiones liberae Vicarii dispositioni, amovendosque tales supernumerarios, seclusa omni exceptione et delatione", lag het voor de hand, dat de Vicaris hoe eer hoe liever, ook uit Rhoon, beschouwd door hem als Statie, zou gezien hebben de ontruiming door de paters.

Zulks is echter niet geschied. Immers de Hw. Hr. kwam in 1683 ernstig op tegen het weggaan om vermelde beweegredenen der Jesuieten; al verklaarden zij voortaan, wêer uit Rotterdam het Overmaasche te willen gaan verzorgen.

Toen de ontruiming een feit was geworden, vond de Vicaris in Hugo Gael, tusschen 1682 en 1692 pastoor in het „Paradijs te Rotterdam", den man, die de gelden verstrekte ter aankooping van een erf, waarop een huis gebouwd zou worden en ingericht tot pastorie en kerkje;

tevens was er gezorgd onder medewerking der Roomschen van Rhoon en omstreken, tot onderhoud van een' pastoor.

Gelijk van oudsher het gansche Overmaasche Beijerland en annexen tot aan het Streijensche Sas inbegrepen, door de Jesuieten was verzorgd geweest, is sinds 1683 tot heden de geestelijke bediening aldaar verricht door de seculiere Geestelijkheid, in dien verstande, dat voor Beijerland en onderhoorigheden A° 1824 eene nieuwe Statie werd gesticht.

De lijst der ZeerEerw. Heeren van den Clerus volgt hier, ook toegelicht door korte aanteekeningen.

De eerste herder van Rhoon enz. uit de seculiere Geestelijkheid, is geweest:

Lambertus Bargeois. Hij was een Gorcummer en had zijne theologische studiën te Leuven voltrokken. Hij bleef alhier zeer kort en werd kapellaan te Rijnsaterwoude, alwaar hij den 26 Mei 1686 overleed.

Thomas van Engen volgde op te Rhoon. In de Bat. Sacra wordt deze gezegd Antwerpenaar te wezen en een ex-jesuiet. Ik trof hem niet aan onder de ex-jesuieten der Vlaamsche Provincie S. J. en evenmin is mij iets omtrent zijn verder wedervaren voorgekomen. Hij was slechts korten tijd te Rhoon.

Johannes Kelders, van geboorte Leijdenaar, van studie Leuvenaar, kwam alhier tegen 't eind van Febr. 1686. Verders behoort van Kelders nog aangestipt te worden, dat hij de leer van Jansenius was toegedaan, waardoor hij reeds elders groote moeielijkheden had, en genoodzaakt was geweest het land van Goes te ontruimen. Kelders was nog te Rhoon A° 1699, gelijk, uit Maasland op 8 Oct. van gemeld jaar, de ZEerw. Heer Godfridus Trippelvoet heeft aangeteekend. Later was hij missionarius te Varick, te Wieringen en te Sloten. [Zie Arch. v. Utr. IV, bl. 123].

Melchior van Dreunen, geb. te Amsterdam, was te Rhoon in 1701 blijkens de lijst, in Bat. Sacra II, bl. 519 te vinden. Hij deed zijne studiën te Leuven. Ook hij wordt beschuldigd een aanhanger der Jansenisten te zijn geweest. In het land van Goes, werwaarts hij van Rhoon in Augustus 1713 gezonden is, werd hij zoo hatelijk bij zijne gemeente, dat niemand bij hem wilde biechten, en is hij eindelijk, ook nog om andere redenen van opspraak, door den Internuntius van Brussel (Joseph Spinelli) van zijne bediening ontzet. Na langen tegenstand is van Dreunen naar Holland afgereisd.

N... Miermans, die hier is geweest 1713—1714 en van wien ik voorshands niets verder weet, is van Dreunen opgevolgd; hij is gevolgd door:

Johan Verhoef, die in 1721 naar de Statie in de Achterstraat te Hoorn is overgeplaatst. [Zie Arch. v. Utr. IV, bl. 147]. In laatstgenoemd jaar is naar Rhoon gezonden:

Gijsbertus van der Kun, geboren te Rotterdam in 1693. Hij wordt in 1732 door den Baljuw der Noordwijken genoemd te zijn: geen Jesuiet, noch monnik, noch Jansenist, maar een wereltspriester. Naar Noordwijkerhout is hij van Rhoon verplaatst nog in 1721, of in 't begin van 1722 en gestorven aldaar den 2 Augustus 1745. Na hem kwam:

Johan Klinkenberg, deze H^r^. verbleef hier circa 3 jaren. Uithoofde van twist met zijne gemeente, moest hij vertrekken A° 1724 en werd kapellaan te Wassenaar. Of hij dezelfde is, die te Rotterdam op den 28 Augustus 1727 gestorven is als rustend priester, is mij niet stellig gebleken.

Franciscus Bernarts. Hij is in 1724 hier pastoor geworden, en als dusdanig gestorven 8 Nov. 1733.

Nadere bijzonderheden omtrent Bernarts, putten wij uit een briefje van J. Sandwegh, baljuw van Rhoon aan de hooge Overheid te 's Hage: „Ik heb de eer U onderdanighlijk te berigten, dat de pastoor van de geringe

gemeijnte alhier, aan mij heeft opgegeven en verklaart: desselfs naam te sijn Franciscus Bernarts, oud omtrent de sestigh jaren, geb. van Arendonck grenssende aan de Meijerije van 's Bosch, hebbende sijne sendinghe van den Nuntius tot Brussel met name Joseph Spinelli, en in den jare 1724 bij wijlen den Hr Advocaat van Schagen, als medevoogd van den Heer van Rhoon, alhier tot pastoor geadmitteert; en vertoont, dat hij den behoorlijken eed, in de resolutie der Staten van Holland vervat, met ter daat heeft afgelegd en gepresteert." [Rijks-Arch.]

Dit bericht wordt door een briefje van den pastoor zelven van 6 Dec. 1730 als bijlage van 't voorgaande volgenderwijze aangevuld: "Ik heb gestudeerd te Loven onder wereldsche priesters en ben in 1700 priester gewijd; eenige jaren heb ik geassisteerd den pastor van St. Laurens bij Bruggen als capellaen; daerna ben ik geworden capellaen eerst van de gravinne de Baerlo en naderhands en sulcx in 1718 van den Hr. van Kuikhoven, wonende op 't Huis te Papendrecht"; Bernarts opvolger is geweest

Jo. Bapt. Goos. Hij was geb. te Geel en laatstelijk van 1717 pastoor geweest te Oude-Tonge. Hij overleed hier volgens het Necrologium Missionis Batavae van J. J. Banning, in 1747. Doch het zal moeten wezen 1746.

Cornelius Jacobus Mulder toch, van Rotterdam werd als pastoor van Rhoon toegelaten den 18 Nov. 1746. In 1748 werd hij verplaatst naar Kouderkerk, alwaar hij overleed 24 Oct. 1783.

Gerardus (Aloysius) Raaben van Rees, komt alhier Febr. 1748. Laatstelijk was hij pastoor in den Jouwer in Vriesland

Jo. Baptista van Schorrenbergh geb. te Amsterdam, is alhier pastoor geweest van Januarij 1751 tot 1753, wanneer hij verplaatst is naar Assendelft. In 1762 werd hij pastoor in de Pool te Amsterdam, alwaar hij overleed in Junij 1770.

Livinus Franciscus Perquin geb. te Rotterdam, 1753-55. Verplaatst van hier naar Nieuwkoop en later 1759 naar Stompwijk, alwaar hij overleed 23 Oct. 1791.

Lambertus Jacobus Doncker protonotarius apostolicus 1755—57. Van hier naar Akersloot, in 1770 naar Haarlem, in 1788 buiten bediening, en in 1803 in April gestorven; hij was Rotterdammer.

Cornelius de Graaff, geb. te 's Hage, alhier pr. 1757-1764. Van hier naar Duivendrecht, voorts in 1773 naar Voorburg, alwaar overleden 31 Jan. 1779.

Vincentius Neerincx, geboortig van Rotterdam, alhier pastoor 1764-70; verplaatst naar Stompwijk, in 1781 buiten bediening en 4 October 1784 gestorven.

Adrianus van Rosse geb van Amsterdam [?] past. 1770-76. Van hier naar Waddixveen, alwaar hij overleed 21 Oct. 1776.

Franciscus Henricus Hachten, alhier past. 1776-1782. Verpl. naar Delfshaven, alwaar hij overleed 16 Jan. 1808.

Petrus Koch, geb. te Amsterdam, alhier past. 1782-1787. Hij vertrok van Rhoon naar Maassluis, in 1790 naar Bergen, alwaar hij is overleden in 1792.

Tijdens het verblijf van pastoor Kock, werden de zoo gehate recognitiegelden op last der Staten van Holland en West-Vriesland afgeschaft. Wat de gemeente van Rhoon tot hiertoe heeft moeten opbrengen, wordt ons uit een antwoord aan de hooge Overheid door den baljuw Jacob Trommer den 22 Mei 1786 opgemaakt, in weinig regelen ontvouwd. „Tot den jare 1683 (tijde dat deese heerlykheden Rhoon en Pendrecht zijn verkogt aan den Heer van Bentinck), de vorige Heeren Roomsgezind zijnde, deden de Roomschen hunnen godsdienst op 't adelijk slot. Dan dat seedert dien tijt aan hun ten waarnemige van hunnen godsdienst *een huijs binnen den dorpe van Rhoon* vergunt zijnde, zij altoos aan den baljiuw van Roon indertijd en zoo ook aan den ondergeteekende jaarlijks voor recognitie

hebben betaalt eene somme van 12 gls. 12 st. Zonder dat bij den ondergeteekende ofte zijne praedecesseurs ooit iets anders, hetzij onder den naam van admissiegelden ofte bienvenues van de Roomse ingesetenen offt besorgers der Roomse kerke; is genooten."

Uit papieren te Rhoon ter pastorie berustend blijkt, dat de Heeren baljuwen nu en dan als buitenkansje ietwat meer hebben bekomen.

Joannes de Mol werd alhier pastoor in 1787. Te voren was hij kapellaan in de Molstraat te 's Hage. Van Rhoon verplaatst in 1792 naar Gouda, in 1795 naar Leyden, in 1801 naar Hem en Venhuizen en in 1808 naar Langendijk, waar hij overleed 2 Jan. 1814. Hij was geboren te Leyden.

Johannes van Drunen, geboren te Haarlem, past. alhier 1792–1797, verplaatst naar Lutjebroek, alwaar hij overleed 16 Aug. 1807. — „Voor de admissie van den „pastoor J. van Drunen in den Haag door de Heer Jan „Boudewijn Hoogwerf, procureur, de som van 58–4." „Voor het aanstellen van de pastoor J. v. D. aan den „WEd. Hr J. Frome, balju en secretaris alhier 22–4." Aldus blijkens aanwezige rekeningen in 't Archief (kerkelijk) van Rhoon.

Willem Imme, past. alhier 1797–1803; verplaatst naar Loosduinen, alwaar hij is overleden 28 Apr. 1823.

Adrianus Neelemans, past. alhier 1803–1811. Hij werd past. te Schipluij, alwaar hij overleed 22 Apr. 1847.

Door dezen Heer en het Gemeentebestuur van Rhoon zijn den 19 Nov. 1810 de volgende bijzonderheden omtrent den kerkelijken toestand op het papier gebracht. Klaar en kort blijkt hieruit de toestand; waarom wij nogmaals het een en ander uit dat bericht afschrijven, wat wij in het Rijks-archief aantroffen. De pastoor, oud 41 jaren, trekt van wegen de ledematen 240 gl. Hij heeft voorts

van 350 gl., gemaakt door J. A. Bonée en thans aan particulieren uitgeleend, 21 gls. aan rente, ook nog van twee nationale losrenten op het Land gebragt, uit testamentaire schikking van J. A. de Vogel voortvloeiende, thans aan rente of interest 6 gls. 13 st.: te zamen 27 gls. 13 st. Voor eenige benoodigdheden tot het kerkelijke, krijgt hij nog van de R. C. Gemeente 51 gls.

Onder Rhoon behoorden Charloijs met 5, Katendrecht met 5, Barendrecht met 10, Smitshoek met 4, 's Gravenambacht met 5, Pernis met 4, Hoogvliet met 19, Poortugael met 18, Albrantswaard met 22, Oud-Beijerland met 50, Nieuw-Beijerland met 10, Claaswaal met 15, Buitensluis met 4, Goidschalks-Oird met 6, Heynoord met 2, Hekelingen met 6, Hitzert met 2, Swartsluis met 6, Mijns-Heeren-Land-Moerkerke met 5, Westmaas met 10, Piershil met 8 en Korendijk met 1 Roomsch Katholieken; Rhoon en Pendrecht hebbende 188 R. C. Zoo zijn er totaal 405 R. C.

De pastoor merkt nog aan: 1e dat wanneer er op een der vermelde plaatsen, onder Rhoon kerkelijk behoorende, pastoreele functiën moeten worden verricht, nimmer door omliggende pastoors iets waargenomen wordt, tenzij alleen bij afwezigheid des pastoors van Rhoon 2° dat voor de grootste helft van het jaar het getal R. C zielen wel meer dan door 1000 werklieden wordt vermeerderd: het zijn lieden die op alle de genoemde dorpen en gehuchten uit N-Brabant, Limburg enz. komen arbeiden en tijdens dat verblijf ten laste komen van den priester van Rhoon.

Simon van der Heyden, alhier pr. 1811, verplaatst in 1819 naar Goes, in 1836 naar Soetermeer. Hij bedankt in 1846 en is overleden 5 Sept. 1852.

Henricus Hubertus de Bruyn, alhier pr. 1819–1836. Hij bedankte en overleed als oudpr. te Leur, 18 Oct. 1849.

Joan. Egb A. Geurs, geb. te Amsterdam, alhier pr. 1836–1840, verpl. naar Zwaag en voorts naar Spierdijk. Hij leeft nog, 1881.

Conradus A. Knulle, geb. te Amsterdam, alhier pr. 1840–1844, verpl. naar Obdam, overleden 5 Aug. 1870.

H. J. Holterman, geb. te Culemborg, alhier pr. geworden 1844, en als dusdanig overleden 20 Febr. 1852.

W. H. Janssen, alhier pr. 1852–1853, verpl. naar Lutjebroek, alwaar overleden 2 Jul. 1864.

Jo. Mattheus Tiebes, geb. te Schiedam 1820, presbr. 1845, alhier pr. 1853–1859, verplaatst naar Spanbroek, waar hij thans, 1881, nog pastoor is. Onder dezen pastoor werd bij bisschoppelijk besluit van 26 Augustus 1858 de Statie Rhoon tot Parochie verheven.

Bern. Ant. van 't Rood, geb. te Amsterdam 1824, presbr. 1850, alhier pr. 1859–1863, verplaatst naar Bergen, vanwaar 1870 naar Pijnacker, alwaar hij nog is 1881.

Franc. Hub van den Heuvel, Bac. S. Th. Lov. Amsterdamensis, alhier pr. 1863–1866, verpl. naar Wormerveer, vanwaar naar Heilo 1877. Aldaar is hij overleden 28 Febr. 1879.

Bernardus Jacobus van Aarsen, geb. te Dordrecht 1828, presbr. geworden 1856, pr. te Veere 1863–66, alhier te Rhoon 1866–72, te Hoogmade 1872 en overleden 20 Aug. 1880.

Petrus Joannes Lucassen, geb. 1835, presbr. 1861, pr. alhier 1872–76. Verplaatst naar Boskoop, alwaar nog heden als pr. werkzaam.

Gerardus Franciscus Schlüter, geb. 1837, presbr. 1863, pr. alhier sedert 1876.

De R. K. kerkgemeente van Rhoon maakt thans deel uit van het dekenaat van Rotterdam, bisdom van Haarlem. Zij vereert steeds den H. Willibrordus als haren patroon en telt, volgens de laatste opgave, 283 communicanten.

Het R. K. bedehuis en de pastorij van Rhoon bevinden zich nabij het zoogenaamde Rhoonsche veer op Beijerland; voor erfpacht van den grond wordt jaarlijks *f* 28,30 betaald aan den Heer der heerlijkheid.

Rs. Ds. pastoor van Aarsen gaf mij in 1872 mondeling te kennen: meer dan eens te hebben hooren verhalen dat de tegenwoordige kerk met de pastorij en tuin niet de oorspronkelijke stichting is der „Gaalen", maar dat er verplaatsing was geschied, waartoe de „van Brienens" ruimschoots zouden hebben bijgedragen.

Zoo dat *verhalen* waarheid bevat, alsdan is te veronderstellen, dat het vastklampen van den oorspronkelijken weldoener Hugo Franc Gael tot zijn dood [† 22 Aug. 1720] en van zijne erfgenamen aan het Jansenismus de verplaatsing veroorzaakt heeft.

Wat er van zij, de „van Brienens" gelijk ook sinds 1830 de „Hobokens" hebben zich meermalen welwillend en vooral vrijgevig betoond jegens de kleine R. K. gemeente van Rhoon en Pendrecht.

A. V. LOMMEL, S. J.

DE ABTDIJ VAN EGMOND

DOOR DE KRIJGSKNECHTEN VAN SONOY VERBRAND A° 1572.

—

PRAESAGIUM

INVENTUM IN AMBULACRO

ABBATIAE EGMUNDANAE

CUM DESTRUERETUR, PULVERE ET SITU FERE OBLITERATUM an. 1572.

Hollandia viscerum dolore coronabitur, — *Alij: cruciabitur*
Monstra marina malorum praeludia erunt,
Calicem furoris Domini cum Sacerdotibus bibet,
Turbatis Principibus turbabitur pax populorum,
Gemina procella superveniens absorbebit eam.

Geschreven met de hand van Mr. Gerrijt Adriaenss. De Witte, Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem. (A° 1615—1630.)
In N° 5 Archief van het Beggijnhof.

Haarlem. C. J. GONNET.

HET OUDE GASTHUIS

EN

HET St. ELISABETH'S GASTHUIS

TE

HAARLEM.

Het is vrij wel bekend dat er in vroeger eeuwen vele gasthuizen in Haarlem bestaan hebben. Men had er het St. Elisabeth's gasthuis, dat van Onse Lieve Vrouwe of St. Barbara, St. Cornelius, St. Remigius, St. Jan, St. Anthonie, St. Jacob en anderen. Sommigen er van zijn nog aanwezig, enkelen bij bestaan blijvenden ingelijfd, de overigen verdwenen, maar behalve de reeds opgenoemde gestichten tot verpleging van kranken, waaronder dat van St. Elisabeth, in 1438 aldus genoemd maar zeker veel

vroeger reeds bestaande, als een der oudsten dient aangemerkt te worden, vindt men in 1375 melding gemaakt van „het Oude Gasthuis" dat, waarschijnlijk ter onderscheiding van een ander van later dagteekening, onder dien naam het best bekend was.

Het Oude Gasthuis bevond zich tusschen de Achterstraat en den Burgwal. Die plaatsaanduiding komt ten minste voor in akten van 1375 en 1387 en het was dus in de nabijheid er van dat het St. Jacobs gasthuis in 1436 werd opgericht. Van het Oude Gasthuis is niet heel veel bekend, evenmin de tijd der stichting als van opheffing, hoewel het niet al te gewaagd is aan te nemen, dat het in verloop van tijd, waarschijnlijk in de 15e eeuw is ingelijfd bij- en samengevoegd met het St. Elisabeth's gasthuis.

Ik ben in staat, ten minste iets mede te deelen aangaande dat overoude gesticht, wel niet zoozeer eene opheldering omtrent de verpleging van kranken, maar eenige bijzonderheden rakende de kerk en den kerkedienst. In het jaar 1378 waren er drie vrome burgers van Haarlem, die, begeerende een Gode welgevallig werk te verrichten, eene vicary stichtten op het hoofdaltaar in het Oude Gasthuis, ter eere van den Almachtigen God, van Zijne gezegende Moeder en van alle Heiligen, maar vooral van de Allerzaligste maagd Maria. Tot onderhoud van den priester, die er mede belast zou worden, schonk het godvruchtig drietal eenige vaste goederen en renten, zij stelden zichzelven tot collatoren en bepaalden dat na den dood van hen allen, de begiftiging zou komen aan fabriekmeesters van de Haarlemsche Parochiekerk. Heer Walterus Louwe, priester uit het Utrechtsche Bisdom, werd bij den stichtingbrief van 16 Februari 1378 door hen met deze praebende begiftigd, en daarin erkend en bevestigd door den Bisschop van Utrecht op Zaturdag na SS. Peter en Pauwels van hetzelfde jaar, toen tegelijkertijd de fundatie werd goedgekeurd.

Na deze korte inleiding laat ik de akten-zelven hier volgen. [1])

In Dei nomine Amen, Cunctis pateat evidenter, quod anno a nativitate Domini Millesimo Trecentesimo Septuagesimo octavo Indictione prima secundum stilum, usum et consuetudinem civitatis et dyocesis Trajectensis, Mensis februarij die sedecima hora none vel quasi, in mei notarij publici et testium subscriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia propter hoc personaliter constituti, discreti et honesti viri Gerardus dictus Zeelander, Gerardus dictus Vossel et Gerardus de Spaernewoude, opidani in Haerlem dyocesis et archidiaconatus Trajectensis, Cupientes, desiderantes et volentes cultum Dei circa divina officia augmentare, ad fundationem et dotationem unius cappellanie in honore Dei omnipotentis et benedicte matris sue virginis Marie ac omnium sanctorum Dei et specialiter in honore beatissime Marie virginis gloriose supradicte tamquam ejusdem Cappellanie patrone de novo erigende, et in antiquo hospitali in Haerlem in altari principali seu principaliori ejusdem antiqui hospitalis, dyocesis et archidiaconatus predictorum perpetuis temporibus deserviende, ac fundando et dotando eandem cappellaniam de bonis suis ipsis a Deo concessis, dederunt, contulerunt, donaverunt, assignaverunt et deputaverunt et ad usum seu opus ejusdem cappellanie resignaverunt propter Deum et salutem animarum suarum ac animarum benefactorum eorundem, sponte et ex certa scientia omnibus jure, modo, via, causa et forma quibus melius et efficatius potuerunt et debuerunt, omnia et singula bona infrascripta, modo et forma infrascriptis, Et primo Gerardus dictus Zeelander prelibatus, ad fundationem et dotationem ac in dotem dicte cappellanie, de bonis suis dedit, contulit, donavit, assignavit et deputavit et ad usum et opus ejusdem cappellanie resignavit pure unam mediam partem pro indiviso cujusdam pecie terre situatam infra parochiam de Haerlem apud silvam Haerlemensem infra terras fratrum domum hospitalis Iherosolimitani in Haerlem ad partem noertoest vulgariter nuncupatam, et terras ad hospitale in Haerlem et ad sanctum spiritum in Haerlem jure dominii vel quasi spectantes et pertinentes, ad partem zuutwest vulgariter nuncupatam, primodicte pecie terre proxime adjacentes et confines, cum omnibus et singulis oneribus prefate medie parti

1) Archief van de St. Bavokerk te Haarlem.

pro indiviso pecie terre primodicte annexis, cujus quidem pecie terre primodicte alia media pars pro indiviso ad Gerardum de Spaernewoude predictum jure dominii vel quasi dinoscitur pertinere, volens quod quicunque fuerint cappellani dicte cappellanie in eandem canonice instituti levent, tollant, et percipiant ac in suos usus convertent singulis annis quamdiu Cappellani et veri Rectores dicte cappellanie extiterint, omnes et singulos fructus et redditus prefate medie partis pro indiviso pecie terre primodicte cum omnibus et singulis oneribus supradictis, sic quod ipsi solvent omnia et singula onera prefate medie parti pro indiviso pecie terre primodicte annexa. Deinde vero incontinenti Gerardus dictus Vossel prelibatus, ad fundationem et dotationem ac in dotem dicte cappellanie de suis bonis dedit, contulit, donavit, assignavit et deputavit, ac ad usum et opus ejusdem cappellanie resignavit sponte, unam peciam terre existentem quantitatis vel quasi quinque mensurarum cum dimidia, made vulgariter nuncupatarum, situatam infra parochiam de Haerlem supradictam in loco Waerde vulgariter nuncupato, ad quandam aquam die Leede vulgariter dictam ad partem meridionalem, et terras ad Egidium Vtenwaerde ad unam partem, ac terras ad Wilhelmum filium Hebbe et privignos ejusdem partem ad aliam jure dominii vel quasi spectantes et pertinentes, prefate pecie terre existenti quantitatis vel quasi quinque mensurarum predictarum cum dimidia ibidem prope adjacentes et confines, Hijs tamen modo et forma adjectis videlicet, quod qui fuerint Cappellani et Rectores sepedicte Cappellanie canonice instituti in eandem levabunt, tollent et percipient singulis annis libere sex libras hollandentium denariorum monete in opido Harlemsensi communiter currentis, de fructibus et redditibus pecie terre proxime dicte, et prefatus Gerardus dictus Vossel quamdiu idem Gerardus vitam duxit in humanis tollet, levabit et percipiet ac suis usibus applicabit singulis annis totum residuum de fructibus et redditibus ejusdem pecie terre proxime dicte, Et statim post mortem ejusdem Gerardi dicti Vossel, Cappellani et rectores sepedicte cappellanie, canonice instituti in eandem, qui pro tempore fuerint, tollent, levabunt et percipient et suis usibus applicabunt extunc in futurum perpetuis temporibus, omnes et singulos fructus et redditus hujusmodi pecie terre proximedicte, et de eadem disponent propria auctoritate eandem locando aut eademmet fruendo libere et pacifice ac sine contradictione; molestatione et perturbatione heredis seu heredum Gerardi dicti Vossel prelibati. Preterea vero Gerardus de

Spaernewoude supradictus ad fundationem et dotationem ac in dotem sepedicte cappellanie de suis bonis dedit, contulit, donavit, assignavit et deputavit, ac ad usum et opus ejusdem cappellanie resignavit sponte quadraginta solidos hollandenses denarios annui redditus, perpetuo duraturi post mortem dyedwaris relicte Jacobi dicti Zoete, per cappellanos et rectores dicte cappellanie in eandem canonice institutos qui pro tempore fuerint, singulis annis semel de et ex bonis omnibus et singulis mobilibus et immobilibus IJsebrandi dicti Vroulijn levandos, tollendos et percipiendos, sic, quod prefata Dyedwaris quamdiu eadem vitam duxit in humanis, singulis annis semel tollet, levabit et percipiet et in suos usus convertet quadraginta solidos supradictos, et hijs eidem Dyedwari salvis, prefatus Gerardus de Spaernewoude omne jus quod sibi competijt in dictis quadraginta solidis annui redditus et ad prefata bona IJsebrandi dicti Vroukijn prelibati occasione eorundem annuorum reddituum quadraginta solidorum predictorum ad et in dotem dicte cappellanie plene et libere transtulit Ad quam cappellaniam supradictam cum omnibus suis juribus et pertinentijs Gerardus dictus Zeelander, Gerardus dictus Vossel et Gerardus de Spaernewoude prelibati, unanimiter et concorditer presentaverunt pure et simpliciter propter Deum, discretum virum dominum Walterum dictum Louwe, presbyterum dicte Trajectensis dyocesis, illi ad quem hujusmodi presentatio de jure vel consuetudine fieri debeat pro institutione canonica et possessione pacifica et quieta ejusdem cappellanie optinendis, Rogantes affectuose reverendum in Christo patrem et dominum, dominum Episcopum Trajectensem seu ejus vices in hoc habentem et gerentem, quatenus prefatam cappellaniam, cum interpositione decreti in talibus fieri consueti, velit confirmare, et insuper Gerardus dictus Zeelander, Gerardus dictus Vossel et Gerardus de Spaernewoude prelibati voluerunt unanimiter ac concorditer ordinaverunt, quod quicunque et quotiescunque post mortem seu per mortem aut liberam resignationem prefati domini Walteri, aut aliter qualitercunque dictam cappellaniam vacare contigit, ipsi tres predicti simul si tunc omnes superstites fuerint, et si unus eorum tunc mortuus fuerit, duo ex eisdem simul qui tunc superviverint, presentabunt, et si duo ex eisdem mortui fuerint, tunc ille qui ex eisdem superstes fuerit, presentabit ad prefatam cappellaniam virum ad hoc ydoneum, pure et simpliciter propter Deum, illi ad quem ipsa presentatio de jure vel consuetudine fieri debeat, pro institutione canonica et possessione pacifica et quieta ejusdem

cappellanie optinendis, quodque post mortem omnium ipsorum trium jamdictorum, collatio prefate cappellanie seu presentatio ad eandem Cappellaniam, ad procuratores sive magistros fabrice ecclesie Haerlemensis sive parochialis ecclesie in Haerlem dicte dyocesis, qui pro tempore fuerint in perpetuum spectabit et pertinebit, quodque ipsi procuratores sive magistri fabrice ecclesie predicte, tunc quandocunque eandem cappellaniam vacare contigit, ad ipsam virum ad hoc ydoneum de genere dictorum fundatorum prefate cappellanie aut alterius eorundem si quis tunc de genere predicto ad hoc ydoneus fuerit, alioquin alium virum ad hoc ydoneum, pro institutione canonica et possessione pacifica et quieta optinendis, presentabunt, Proviso quod si de prefatis presentandis ad dictam cappellaniam plures ydonei ad hoc fuerint, tunc magis ydoneus minus ydoneo preferatur, Super quo dicti fundatores prefate cappellanie conscientias dictorum procuratorum sive magistrorum fabrice ecclesie predicte, qui pro tempore fuerint duxerant onerandas, Preterea si contigit dictos procuratores sive magistros dicte fabrice aliquo tempore vacationis dicte cappellanie circa presentationem ad eandem cappellaniam, per ipsos faciendam, discordare, voluerunt dicti fundatores ejusdem cappellanie, quod tunc major pars minori parti in presentatione hujusmodi preferatur. Super quibus omnibus et singulis dicti fundatores prefate cappellanie, videlicet Gerardus dictus Zeelander, Gerardus dictus Vossel et Gerardus de Spaernewoude prelibati et Dominus Walterus presentatus ad eandem Cappellaniam supradictus, petierunt a me notario publico subscripto sibi fieri unum publicum instrumentum seu plura publica instrumenta, ad dictamen viri sapientis. Acta sunt hec in domo quam Gerardus dictus Zeelander, Gerardus dictus Vossel et Gerardus de Spaernewoude prelibati, inhabitant de presenti, situata in opido Harlemensi pretacto ad plateam Sinte Jansstraet vulgo nuncupatam, Presentibus ibidem viris honestis et discretis Magistro Reynero de Ryedwijc, licentiato in legibus, clerico, Nycolae Zeelander, Cyrurgico et Theodorico filio Johannis, Sectore, incolis prenotati opidi Haerlemensis predicte dyocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Jacobus Mensonis de Novo-Aemstel, Clericus Trajectensis dyocesis, publicus imperiali auctoritate et admissione ordinaria notarius, fundationi et dotationi hujusmodi cappellanie prenotate nec non premissis omnibus et singulis una cum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi, et hoc publicum instrumentum inde confectum in

hanc formam publicam propria manu mei redegi signoque meo solito et consueto signavi rogatus et requisitus in testimonium veritatis omnium premissorum.

Arnoldus de Hoern, Dei et apostolice sedis gratia Episcopus Trajectensis Notum facimus universis, quod nos fundationem et dotationem Capellanie de novo per probos viros Gerardum dictum Zelander, Gerardum dictum Vossel et Gerardum de Speernewoude opidanos in Haerlem nostre dyocesis, in honore Dei omnipotentis et benedicte matris sue virginis Marie et omnium sanctorum Dei et specialiter in honore beatissime virginis Marie supradicte, in antiquo hospitali in Haerlem in altari principaliori ejusdem hospitalis fundate, dotate et erecte, de qua quidem Capellania fit mentio in literis et instrumentis publicis exinde confectis, quibus hec nostra presens cedula est transfixa, prout proprie, rite et canonice statuta sunt, ratificamus, approbamus et in Dei nomine, auctoritate nostra ordinaria hijs presentibus confirmamus, decernentes predicta fructus et alia quevis bona, ad dictam Capellaniam in dotem assignata fore ecclesiastica, ipsaque debere de cetero ecclesiastica libertate gaudere. Instituentes in dictam Capellaniam discretum virum dominum Walterum dictum Louwe, presbyterum dicte nostre dyocesis. Investientes dictum presbyterum tenore presentium in eadem Jure tamen nostro et parochialis ecclesie in omnibus semper salvo. Harum nostrarum testimonio literarum. Datum anno Domini Millesimo Trecentesimo Septuagesimo octavo sabbatho post beatorum Petri et Pauli apostolorum.

Deze stichting is dunkt mij om tweeërlei redenen merkwaardig. Vooreerst omdat drie elkander niet verwante privaat-personen als fundateurs optreden, een geval dat zelden voorkomt, en dan dewijl wij in de akten eenige ophelderingen vinden omtrent een gasthuis, waarvan schier niets bekend was. Daargelaten echter dat gewicht en de beteekenis die altijd te hechten is aan middeneeuwsche vicaryen, eene geheele eigenaardige en bij den tijd passende openbaring van weldadigheids- en godsdienstzin, komen soortgelijke stichtingen nog al veelvuldig voor en hebben daarom weinig verrassends. Zeldzamer zijn de brieven waarbij het eene klooster of gasthuis aan het andere een

geschenk aanbiedt, vooral wanneer dat van zulken ongewonen aard is als hieronder nader zal blijken, en daarom meen ik dat het stuk, waarin men eenige kenschetsende en wellicht minder bekende bijzonderheden zal aantreffen, merkwaardig genoeg is om in zijn geheel te worden afgedrukt.

Het heeft betrekking op

HET ST. ELISABETHS GASTHUIS.

Dit gesticht stond in 1347 op het gedeelte der Stad, thans de Botermarkt genoemd. Er behoorde eene vlak daarbij gelegen kerk toe, aan St. Gangulphus toegewijd. Toen het gebouw ontoereikend werd om alle kranken op te nemen, werd een nieuw gasthuis in de Groote Houtstraat opgetrokken (hoek tegenwoordig Verwulft) dat zich uitstrekte langs de Oudegracht tot de Koningstraat en waaraan ook eene kerk verbonden was. Wanneer dit plaats vond, valt niet met juistheid te zeggen, maar wel weet men dat in 1432 gesproken wordt van het gasthuis in de Groote Houtstraat en dat het eerst in 1438 den naam droeg van St. Elisabeth. Het gesticht achter St. Gangolf (op de Botermarkt) werd beschouwd als eene succursale van het nieuwe en met de er aan verheelde kerk in den grooten brand van 1576 geheel verwoest. [1])

Gasthuismeesteren hadden hun eigen kapelaan en zijzelven of deze geestelijke stonden in betrekking met zekeren Petrus Van Monnickendam, misschien een ordebroeder die de doodenlijsten der kloosterlingen, in verschillende oorden ter lezing rondbracht. [2]) Van dezen wederzijdschen vriend

1) Mr. *A. J. Enschedé.* Verslag over de Geschiedenis en den eigendom van het St. Elizabeth's of Groote Gasthuis. 8° 1860, blz. 11—12.

1) Zie daarvoor Drs. *W. Moll* en *J. G. de Hoop Scheffer*, Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische theologie. Dl. IV, blz. 308.

hadden de conventualen der Abtdij van de heilige Maria te Casa-nova [1]) vernomen, dat de broeders en zusters van het gasthuis der heilige Elisabeth te Haarlem, steeds vervuld waren geweest van groote godsvrucht tot de overblijfselen van heiligen en groote begeerte hadden iets te bezitten van dergelijke reliquien, welke in ruimen voorraad te Casa-nova werden bewaard. Uit overweging hiervan zond de Abt door tusschenkomst van Petrus Van Monnickendam aan het Haarlemsche gasthuis ten geschenke de volgende reliquien. Vooreerst en hoofdzakelijk: van den arm des H. Bartholomeus, en van de hand des H. Thadeus, apostelen; van den arm des H. Prixius, (Priscus?) martelaar, een beentje van de H. Lucia, maagd, en een stukje van het gewaad des H. Bernardinus. Er werd slechts bij bedongen, dat de begiftigden deze overblijfselen met passenden eerbied zouden in waarde houden, opdat de heiligen wier gebeente op aarde werd gehuldigd, voorsprekers mochten wezen bij Jesus Christus in den hemel. De brief van den Abt Broeder Berardus, welke gedagteekend is van 2 April 1454 en ten geleide strekte van het geschenk, luidt in dezer voege: [2])

Frater Berardus, divina permissione Abbas Sancte Marie Case Nove, cum prioribus suis et fratibus ejusdem abbacye, in Christo Jhesu, dilectis nobis fratribus et sororibus Christi pauperibus hospitalis Sancte Elyzabeth oppidi Hairlemensis contrate Hollandye et eorum procuratoribus presentibus et futuris Nostram omnimodam

---

1) Er zijn bekend twee abdijen ordinis St[i] Bernardi, ook gezegd Cistercienses, beiden gelegen in Italie, die den naam hebben gedragen van Casa-nova.

1ª Casa-nova, non adeo longe a Carmaniola in Pedemontio et dioecesi Taurinensi Beata Maria de Casa-nova et Sanctae Crucis, die abdij is gesticht Aº 1150.

2ª Casa-nova, in Apratio-ulteriore (Abruzze) et dioecesi Pennensi non procul ab urbe episcopali sita; gesticht Aº 1195.

Mededeeling van den Zeer Eerw. Heer A. M. van Lommel S. J.

2) Archief van de St. Bavokerk te Haarlem.

benivolenciam cum osculo pacis in vinculo caritatis. Cum psalmigraphus ille divinus David per suas armonias dulcibus quibusdam modulacionibus nos incitat ad laudandum Deum in sanctis suis et nos cultus divini debitores sumus ampliandi ac pietatis adimplende que ad omnia valet promissionem habens vite que nunc et future, Hinc est quod devocionem vestram per nostrum petrum de monikedam nobis revelatam intelleximus quam ad sanctorum reliquias semper habuistis Nec mirum in quibus spiritus sanctus habitavit unde sanctificati ac sancti dei sunt appellati Etenim nos per Dei graciam celestis Jherusalem coheredes et seculi venturi concives eorum apud nos corpora reservamus sanctorum quasi pignora secundum sanctum Bernardum, Oportune igitur considerantes quod per vestrum et nostrum petrum memoratum vobis de divicijs nostris quibus nostra paupertas est ditata destinare potuimus et ipse nobis instantissime, humiliter et devote supplicavit ac pye benigneque exoravit, ut idipsum pro honore Dei, qui in sanctis suis honoratur ac pauperes Christi consolacionem non vellimus denegare Has ergo infrascriptas vobis Sanctorum misimus reliquias, primo et principaliter brachii Sancti bartholomei et manus sancti thadei apostolorum Jhesu Christi, brachii sancti prixij martiris et os quoddam sancte lucie virginis, particulam vestis sancti bernardini in almucio fratris Johannis capistrani Rogamus perinde vos et obsecramus, ut omnem dignam reverenciam hijs sanctorum reliquijs citra tamen veneracionem corporis Jhesu Christi exhibeatis honore condigno Ut et ipsi Sancti Dei quorum ossa sacra veneramur in terris, dominum nostrum Jhesum Christum pro nobis intercedant in celis. In cujus rei testimonium et fidem has nostras literas omnibus Christi fidelibus in perpetuam memoriam deducimus per apposicionem et consignacionem pendentis sigilli nostre abbacye. Anno dominice incarnacionis Millesimo quadringentesimo Quinquagesimo quarto secunda die mensis aprilis.

Het is onmogelijk na te gaan waar deze reliquien gebleven zijn en men moet zich vergenoegen, met de mededeeling welke wij in den pas afgedrukten brief ontvangen, dat ze eenmaal in bezit zijn geweest van het St. Elisabeth's gasthuis te Haarlem.

Haarlem. C. J. Gonnet.

ROTTERODAMENSIA.

Ik waag het eenige uittreksels, hier en daar in archieven enz. uitgeschreven, aan het publiek mede te deelen, gissend, dat zij eenigermate dienstbaar wezen zullen ter toelichting van de geschiedenis der R. Katholieken van Rotterdam. Het weinige wat ik thans aanbied, vermeende ik, door aanteekeningen ter verklaring of toelichting vergezeld te moeten doen gaan; de waarde hiervan blijve natuurlijk ter beoordeeling der lezers. Ten gerieve dezer laatsten, alsook van hen die later wellicht zouden willen raadplegen, is de tijdsorde gevolgd.

A. VAN LOMMEL, S. J.

„Den elfden Juny 1612 heeft den officier Muylwyck Burge„meesteren aengedient, dat binnen deser stadt was gelogeert Dr. „Wingerius, jesuijt, ten huyse van Pieter Arentsz. Kievidt."

[Stedelijk Archief te Rotterdam].

Er staat foutief „Wingerius" en moet zijn Viringus; immers pr Joannes Viringus, geb. te Leuven 1571, Jesuiet geworden 1589 en priester gewijd in 1604, was in 1612 te Rotterdam. Hij was alhier, als de eerste vastverblijvende missionaris, aangekomen in 1610, en vertrok in 1613; hij is gestorven op 30 Nov. 1622 te Antwerpen. Vóór 1610 hadden uit Delft enz. meer dan een Jesuiet bij tusschenpozingen sedert 1592, het jaar waarin zij zending kregen voor Holland enz., de Rotterdamsche Katholieken bezocht en in het geestelijke geholpen.

De onmiddellijke opvolger van pr Jo. Viringus is geweest Nicolaus Romaeus, in wiens plaats in het begin van 1615, werd gezonden pr Joannes Reineri, die alhier verbleef tot zijn overlijden, dat voorviel op 4 Sept. 1625.

Testimonium Civium Rotterodamensium [1]) [1622].

Nos subscripti incolae et cives urbis Rotterodamensis praesentibus omnibus notum facimus et declaramus: Patres S. J. ab eo, quo illos novimus tempore, animarum nostrarum saluti quam maxime proficuos fuisse. Quocirca nulli labori, nullis molestiis parcentes; cum exiguum Catholicorum numerum, quem sub initium hic repererunt, augere; tum etiam conversis jam, alacriter viam virtutis incederent, majores semper stimulos addere conati sunt: nulla interim umquam laboris sui mercede expetita, ea eleemosyna contenti, quam necessariae illorum sustentationi assignandam judicavimus. Quinimo dicti Patres persaepe oblatas ab amicioribus eleemosynas, constanter recusarunt aut acceptas quidem, non numquam fisco nostro, quo ejus quae habet in fovendis hic Romanae fidei exercitiis, onera sublevarent, adjecerunt: subinde etiam et ex occasione populum serio adhortati sunt, ut per aliqua legata seu eleemosynas, communi necessitati — modo accessione saecularis cujusdam sacerdotis adhuc auctae — vellent prospicere non sine notabili omnium nostrum levamine, totiusque communitatis insigni utilitati. Denique illud experti sumus: Patres S. J. in omnibus nihilo minus, quam proprium emolumentum spectasse: nostris rebus semper intenti in labore assiduo, neminem quantumvis etiam miserae et abjectae conditionis relinquentes aut despicientes; quin potius eisdem in extremis constitutis, sive in hospitalibus sive alibi, cum manifesto sui cujusque periculo, quam diligentissime adstitere et solatio fuere. Concionibus vero ad populum, cathechisationi rudium, sacramentorum administrationi, etiam supra suas vires insudarunt. Toti proximorum utilitati et saluti intenti, deviis ac communi patriae errore deceptis, mira suavitate reducendis, perexiguum autem orthodoxorum numerum, qui ab initio erat, adeo augendo atque amplificando; ut incredibile videri possit in tot periculis, talibus angustiis temporum, tantum et effici potuisse et in dies adhuc, magno nostro solatio praestari.

Eo enim loco apud nos fuit res catholica: ut longo tempore omni saecularium sacerdotum ope et auxilio destituti fuerimus, neque ulli eorum penes nos diversari placuerit.

Jam vero — Deo laus — eo deventum est, ut nulli saeculares sacerdotes, qui nobis cohabitant, denegentur; quandoquidem de facto unus eorum ab aliquot hinc annis apud nos sedem suam fixerit.

---

1) Ex Archo Romano S. J.

In quorum omnium fidem nos subscripti praesentes propria manu subsignavimus 16° Februarii anni 1622.

Josephus Moermans.	C. Croock.
H. v. der Meer.	H. Schouten.
A. Groenhout.	Pieter Willemse v. der Wiele.
A. Kievidt.	Adriaen v. der Focq.
Franc. v. den Bruel.	Jan Jansens v. der Santen.
Lenardt Jans.	Jan Claessen.
Dirck Janssen.	

Praedictum translatum concordat cum suo flandrico originali; per me Joannes Nicolai notar. public.

De wereldlijke priester, die op het einde van voorgaande getuigschrift gezegd wordt, zich vóór eenige jaren te Rotterdam, voor goed metter woon te hebben gevestigd, was geheeten Martinus Moddaeus. Herwaarts was hij gezonden, niet in 1605, — gelijk in Necrologio Harlemensi (Katholiek LX, 15) is aangegeven, want er moesten nog negen jaren verloopen, eer dat de Hoogw. Hr. Phil. Rovenius, die hem afzond, tot tweeden apostolischen Vicaris zou verheven worden —, maar in Junij 1615, gelijk ik ook las in een handschriftelijk, „Breve chronicon Stationis S. J. Rotterodamensis", en tevens genoegzaam blijkt uit het oudste doopboek van de St. Laurens-kerk in den Oppert te Rotterdam, alwaar 's mans eerste kinderdoop als op 1 Julij 1615 geschied, staat opgeteekend.

Boven de eerste 42 doopsels, die ingeschreven staan in genoemd doopboek, bevinden zich de woorden: „Nomina Baptisatorum „à Rev° D°. Joê. Reineri ab a° 1615", en boven het eerste doopsel van Moddaeus: „à Pastore Martino Moddaeo."

De inschrijver, de ZEerw. Henricus van Meppelen, te Rotterdam als pastoor aanwezig 1672–94, zal zulks in oude papier-snippers hebben gevonden en heeft ongetwijfeld hiermede willen aanduiden, dat Moddaeus te dezer

stede in de wandeling, gelijk hij zelf, voor den pastoor gehouden en de Rev^s D^s Reijneri, gelijk dezes opvolgers, slechts als missionarii of paters begroet werden.

Daar nu buiten den Jesuiet Joannes Reineri, overleden 4 Sept. 1625 te Rotterdam, noch in de Verslagen of Relationes van Mgr. Rovenius [1]), noch in de M.S. der missionarii S. J. Rotterodamenses ergens een seculier Heer, ook Reineri of Regneri genoemd, voorkomt als werkzaam te Rotterdam; geloof ik stellig, dat het pastoorschap van M^r. Joes. Regneri, aangeduid in Bat. Sac. II, bl. 197–98, minstens door persoonsverwarring is opgezet.

De ZeerEerw. H^r Mart. Moddaeus stierf te Rotterdam den 7 Jan. 1630. [2])

Vóór dat Moddaeus zich als „*primus inhabitans pastor Rotterodamensis*" kwam neerzetten, waren van 1572 af, nu en dan, naast overgebleven of aankomende paters Ordinum mendicantium of Jesuieten, alhier aan het heil der zielen zich wijdend, uit de seculiere geestelijkheid bij wijlen aanwezig: Martinus Dunkanus, Joannes Jacobi Goudanus, Joannes Wyckenradii, Rumoldus Medemblicius [16 Jun. 1601 priester gewijd, en in 1606 naar Leiden vertrokken], en Alexander à Lamsweert.

A° 1625. R^s D^s Mart. Moddaeus, saecularis sacerdos vocavit unum ex Ordine St. Dominici. [Ex Brev. Chron.]

A^o/ 1628: Factum quidem ut Ill^mi Domini harum provinciarum Vicarii nutu, quidam e Divi Dominici familia sacerdos accesserit in cumulum operarum simulque cumulaverit et fructum.

[Ex Litteris annuis Miss. Holl. S. J.

Deze beide uittreksels, leeren ons, dat in het jaar 1625 pogingen gedaan werden ter verkrijging van een

---

1) Zie Archief van Utrecht etc. Dl. I, bl. 217 en Tract. I, bl. 284. van Nic. Broedersen.

2) In het Necrol. Harlemen. staat hij als overleden 1629.

pr. Dominicaan voor Rotterdam, en dat drie jaren later de aankomst is gevolgd.

Daar nu elders (Bijdr. van Haarl. Dl. V, bl. 279 enz) is uitgemaakt dat een pr. Preekheer, genaamd Antonius Scholten, in Julij 1636 bij zijn overlijden of eerder bij zijne afreize, te Rotterdam ruim 6 jaren had gearbeid, schijnt mij het voorgaande met genoegzame zekerheid aan te duiden dat pr. Scholten de eerst weêr vastverblijvende Preekheer en alzoo de grondlegger der „Steigersche Statie" te Rotterdam is geweest.

Ettelijke jaren geleden, teekende ik te 's Hage uit de papieren van 't Hof van Justitie op, omtrent een' Pieter Zieren, A° 1593, 74 jaren oud en geboortig van Rotterdam, dat hij was geweest *„eertijts religieus in den Predicaren convente te Rotterdam;* dat hem *twaelff ponden vlaems tsjaers tot alimentatie waren toegeleijt;* dat hij de alimentatie verbeurde door: *op de Roomsche wijze Ellert Fredericxz. met Lysbeth Boudewynsdhr. te trouwen* en dat hij diensvolgens op den *lesten dach Januarii* 1583 *veroordeeld was: om binnen den tydt van* 8 *dagen eerstkomende uyt Rotterdam en de vryheyt van dien — als bij dese periculoese tijden derselver stede onnut — te vertrecken ende daerinne niet weder te comen binnen* 9 *jaeren eerstcomende, op arbitrale correctie.*"

De balling vertrok met eene gratuiteit van 50 Car. gls. naar 's Hage, en betrok aldaar een huis, alwaar *jegenwoordig* [1593] *wonende es den tijd van* 12 *jaeren ofte daeromtrent*, en waarvan hij de huur betaalde met de penningen die hem gegeven werden *door goede luyden; ook verder levende van aelmissen, synde Ordinis mendicantium.*

Die pater Zieren [1]) die na zijn vertrek uit zijne ge-

1) Zou soms pr. Petrus Cruyswyck, „Rotterodamensis conventus aliquamdiu prior", wiens levensloop in de Desolata Batavia Dominicana op bl. 184 beschreven staat, een en dezelfde persoon wezen met pr. Zieren? Stond

boorteplaats nog twee dagen moest *vastzitten om de mis en de oorbiecht*, die ook werd verstoord in zijne vergaderingen etc., kan met zijne eveneens gealimenteerde Rotterdamsche kloosterbroeders, vóór 1583, op „Zijdewinde aan den Beukelschendyck" wel geschuild en vandaar uit mede de overgebleven Roomschen te Rotterdam geholpen hebben. Was 's mans verblijf op Zijdewinde bewezen, gewis de grond der oude overlevering, waarvan in de Bijdr. v. Haarl. Dl. V, bl. 279, was tevens vaster aangegeven.

Zou de naam van Broeder Gabriel de Cambrae [ai?] wiens gevangenis, en lossing tegen 114 gl., in 1609 plaats hadden, niet een' uitheemschen of een doorreizenden of terminaris-pater aanduiden, die in het opdragen der *paepsche Misse of andere stouticheyt* betrapt is geworden?

A° 1626. — Feliciter quoque in medio nationis pravae instituta Deiparae sodalitas, in qua adscripti primum duodecim Catholicorum principes, quibus vertente anno, vigenti alii accessere. [Ex Litt. ann.]

A° 1628. — Sodalitas Divae Virginis Rotterodamensis hoc anno Romanae annectitur. [Ex Brev. Chron.]

Trium Martyrum nostrorum prima celebritas, magno apparatu peracta. [Ibidem.]

De oprichting dier Sodalitas of Congregatie van O.L.V. deel ik mede, omdat ik zoo iets in geene andere Jesuieten-Statie der Hollandsche Zending zoo vroegtijdig aantrof en de Rotterdamsche alzoo als de eerst opgerichte beschouw; om dezelfde redenen duid ik hier aan de plechtige feestviering der gelukzaligverklaring der Japansche Martelaren.

Den 4 Aug. 1636 soo heeft Pieter Pelt den Heeren Burgermeesteren bekent gemaakt: dat Jan de Vries, geb. van Amsterdam,

---

aldaar: regel 8 van beneden af 2e col. niet het jaar 1574, ik zou het gelooven; het kan echter ook, dat hij in 1572 of kort na 1574 uit Rotterdam geweken, aldaar weer is teruggekeerd en er verbleef tot 1583.

preekheer van de Dominicaner Ordre, hier ter stede syn residentie is nemende: alles achtervolgende het placcaat op 't stuck van 't incomen van de geestelyke personen opgemaeckt; versoeckende daervan acte, die Burgermeesteren hem daervan by desen hebben vergunt. [Rott. Arch.]

Den 29 Oct. 1636 heeft Pieter Fiool de Heeren Burgemeesteren der stad Rotterdam bekent gemaakt: dat Adriaen Willemsz. Mutsert, preeckheer hier ter stede zijn residentie heeft genomen; alles achtervolgende het placcaet op 't stuck van 't incomen van de geestelycke personen gemaeckt: verzouckende daervan acte, die Burgermeesteren hem by dese hebben vergunt. [Rott. Arch.]

Wie der twee Preekheeren in 1636 door de Rotterdamsche Vroedschap geadmitteerd, als pastoor aan pater Scholten opvolgde en wie dus slechts als kapelaan aankwam, blijkt wel niet overtuigend uit bovenstaande extrakten; doch daar pr. de Vries de Broederschap van den Zoeten Naam in 1636 oprichtte en de inschrijving hiervan tot 1638 bijhield, ben ik geneigd tot de vooronderstelling, dat pr. de Vries de primarius werd en pr. Mutsert slechts kapelaan. Of hieruit tevens moet volgen dat de pater Rijst der Bijdr. van Haarlem, Dl. V, bl. 280, geen pastoor maar alleen kapelaan is geweest, durf ik hier niet beweren.

(*Wordt vervolgd.*) A. VAN LOMMEL, *S. J.*

ZES BRIEVEN

AANGAANDE

R. K. AANGELEGENHEDEN VAN N.-NEDERLAND.

1671–86.

De zes hiervolgende brieven, voor zoo veel ik weet, nergens in hun geheel gedrukt, trof ik in originali aan in het archief der H. Congregatie d. p. f. Ik deel ze mede, in tijdsorde, omdat zij sommige punten onzer R. K. Kerkgeschiedenis eigenaardig toelichten.

Twee dezer brieven zijn geschreven door den Hw. H^{r}. Joannes van Neercassel, geb. te Gorcum, en van 1662 tot 1686 Vicaris der Hollandsche Missie; de overige vier zijn uitgegaan van personen, die in kerkelijk opzicht innig met den Vicaris verwant waren.

De vreugde en dankbetuigingen gebracht aan Z. H. Paus Innocentius XI op 16 Junij 1671 door de zoogenaamde kapittelheeren van Utrecht en Haarlem, hadden tot aanleiding en grond de besluiten der H. Congr. d. p. f. onlangs [25 Jan. en 17 Maart 1671] gemaakt, en door Zijne Heiligheid bevestigd, ten voordeele van den Vicaris tegen de pp. Jesuieten.

De Vicaris had in persoon zijne zaak bepleit te Rome: hij was uit Utrecht op 8 Sept. 1670 derwaarts afgereisd en kwam, in gezelschap van den Leuvenschen professor, Dr. G. Huijgens, en Ernest Ruth d'Ans, aldaar aan op 21 Nov. van 't zelfde jaar, ook voorzien van vele aanbevelings-brieven, waaronder een van den ambassadeur van Frankrijk te 's Hage, den H^{r}. de Pompone en van Anne Marie Martinozzi alias Conti. In de eerste dagen van Junij

1671 was Mgr. J. van Neercassel van zijne Roomsche reis terug te Leiden.

Van den brief, hier bedoeld, is door Nicoläus Broedersen slechts de eerste volzin medegedeeld; zou daarvan soms de reden zijn, dat het volgende gedeelte nog te veel bewijs leverde van eerbied en gehechtheid van de onderteekenaars aan den H. Stoel, waarvan die schrijver en zijn consorten in en al vóór 1728 reeds niets meer begrepen?

Zie voorts over deze reis van onzen Vicaris: Bat. Sac. II, p. 482; Broedersen, Tract. Hist. I, p. 110, 113 en Tract. III, p. 19; Hist. abrég. de l'égl. métrop. d'Utrecht, edit. 1852, pag. 172–75. De Becdelièvre: Biographie Liégeoise II, 350–55 maakt ons Ruth d'Ans ten volle bekend; eveneens S[te]. Beuve in zijn Port-Royal, tom. V en VI Anne Marie Martinozzi; ook beschrijft S[te]. Beuve het bezoek van J. v. Neercassel in 1670 te Port-Royal gebracht; Feller enz. bespreken den Heer G. Huygens.

Het zegt nog al wat, het nederig verzoek, den 15 Jul. 1672 gedaan aan Z. H. Clemens X, om den DHw. H[r]. Joannes van Neercassel hier te lande, *zooveel jaren reeds*, te weten van 1662, *Vicaris van den H. Stoel*, tot bisschop te bekomen van Utrecht, nadat deze stad door Lodewijk XIV op 5 Julij 1672 veroverd en den 10 daaropvolgende de domkerk, door den Kardinaal de Bouillon herwijd, aan den R. K. eeredienst hergeven was.

De vijf ZEerw. seculiere pastoors [sic] van Utrecht, die het verzoekschrift onderteekenden en opzonden, zijn ongetwijfeld te beschouwen als goed op de hoogte van den toestand en dus te hebben begrepen, wat zij bij den Paus met zooveel aandrang afsmeekten. Maar dan volgt ook, alléén uit hun verzoekschrift, dat J. v. Neercassel tot 1672 geen eigenlijk bisschop of aartsbisschop van Utrecht was; dus ook de opvolging der Utrechtsche aarts-

bisschoppen onderbroken, en diensvolgens de eerstkomende aanvulling van dien zetel aan Rome kerkrechtelijk vervallen was; en eindelijk, dat alle zoo binnen- als buitenlandsche schrijvers, die Joannes van Neercassel als verè ordinarium archiepiscopum Trajectensem hebben opgedrongen of als dusdanig gehuldigd, minstens zich deerlijk vergist hebben.

De verheffing van den Vicaris, in 1672 aangevraagd, is niet verwezenlijkt; de domkerk werd trouwens reeds den 23 Nov. 1673 bij het aftrekken der Franschen den Onroomschen weêr ingeruimd; en honderd-twintig jaren moesten nog verloopen, voordat de Roomschen ter verkrijging van dioecesaan-bisschoppen nogmaals pogingen konden wagen, en nog zestig jaren daarbij, voordat die pogingen, herhaaldelijk na 1793 gedaan, eindelijk bekroond werden.

Blij en dankbaar herinneren wij Roomsch-Katholieken het ons, dat wij in Maart 1853 mochten begroeten als waren, eersten opvolger van Fredericus Schenk van Tautenburg — als aartsbisschop van Utrecht overleden in 1580 — den DHw. Heer Joannes Zwijsen en als opvolger van Godefridus van Mierlo, bisschop van Haarlem 1569–87, den DHw. H^r^. Franciscus Jacobus van Vree.

In den brief, die aanvangt „Reus essem", en die op 4 Febr. 1683 aan een' Romeinschen prelaat [den Secretaris der Propaganda?] geschreven werd door den Vicaris J. v. Neercassel, bespreekt deze de verdrijvingsplannen, door den magistraat van Amsterdam beraamd tegen de Regulieren. Voorts deelt hij mede, op welke beloften of liever voorwaarden Amsterdam zich heeft laten verbidden. Niets, zoo zegt de Vicaris, was zijnerzijds verricht zonder den raad en de instemming der voornaamste Regulieren; zijne hoop was levendig, dat het goede voorbeeld van het

almachtig Amsterdam ook te 's Hage goed zou werken en alzoo het onweêr, dreigend boven de Regulieren, zou afdrijven, die dan ook reeds bestendige erkentelijkheid en trouw hadden toegezegd.

In tom. IV, pag. 164 des Oeuvres complètes — edit. in 4°. 1775-83 — van Dr. Antoine Arnauld, staat als geschreven op 27 Nov. 1682 door Mgr. v. Neercassel aan Arnauld: „Le magistrat d'Amsterdam m'a proposé, après „une longue conversation un projet, qui tend, à me faire „signer solennellement: que je ferai deloger tous les „Religieux de leur ville, et que je ne leur donnerai „jamais aucun pouvoir: de prêcher, dire la messe, ou „faire aucune autre fonction ecclesiastique dans leur ville. „Je leur ai demandé grâce pour les Religieux, qui y „sont selon notre concordat, en ajoutant que j'etois mi„nistre de S.S. et ne pouvais telle chose sans son autorité. „Je leur ai aussi remontré, combien de tristesse une telle „resolution causeroit aux Catholiques, qui sont affection„nés aux Religieux et combien cela nous rendroit odieux.

„J'ecris de cette affaire à Mr l'Internonce et je me „persuade, que Dieu l'a permise; afin de faire paroitre „au monde, que j' ai de l'affection pour les Religieux."

Sommige Regulieren schijnen niet bijzonder gediend te zijn geweest met de tusschenkomst van den Hw. Vicaris. Dr. Arnauld geeft het niet onduidelijk te kennen in een' brief, gericht op 30 Mei 1683 aan den landgraaf Ernest Van Hesse. Uit Tom II, des Oeuvr. p. 265, schrijf ik af: „Cependant les Jesuites ont eu la malice, de faire croire au „cardinal Colonna, qui est chef de la Congregation d. p. f., „dont Mr. de Castorie *depend*, que c'étoit lui, qui les „avoit voulu faire chasser et par cette calomnie ils ont „tellement irrité ce cardinal contre lui, qu'il a été obligé „de lui ecrire une grande lettre, pour se justifier et pour „faire voir l'enormité de cette imposture; ce qu'on espère,

„qui l'appaisera et lui fera reprendre ses anciens senti„mens d'affection et d'estime, qu'il avoit pour cet evèque.

Een pr. Minoriet, Paesschens genaamd, schreef drie jaren later aan zijnen ordensbroeder pr. Dufi te Rome verblijvend, betrekkelijk de welwillendheid jegens de Regulieren, van den Vicaris Neercassel: „Colludit Hollandis, omnes „Religiosos extirpare volentibus ob commotiones Gallicanas „circa Haereticos."

Ik durf van den brief „Reus essem etc." slechts zeggen, dat het mij vreemd voorkomt, dat de Vicaris niet zegt: dat Z.Hoogw^e. te vóren gemachtigd was, of door de Generaals der verschillende Ordens in Holland vertegenwoordigd, of door de H. Congregatie d. p. f., of door Z. H. den Paus, om aan de burgerlijke Overheid zulke beloften te doen, als in zijn brief vermeld staan.

Pijnlijk deed mij de lezing aan van den brief van den Vicaris J. v. Neercassel aan de Propaganda, den 16 Aug. 1683 geschreven, waarin hij tot zijn' coadjutor vraagt Hugo Franciscus van Heussen. Die Heer toch was wel onder de onwaardigsten, zoo niet de onwaardigste, aller priesters der Hollandsche Zending, om coadjutor, en volgens de gewoonte dier dagen, later apostolisch Vicaris te zijn. De opschuddingen, door 's mans predikatien hier en daar gehouden, en zijne twee boekjes, veroorzaakt, — een en ander, hoe was 't mogelijk, nog wel als gronden van aanbeveling in het request bijgebracht — hadden toen reeds genoegzaam bewezen, dat van Heussen voor een Jansenist-gezind priester doorging; dat is hier: verdacht, wat de oude Katholieke leer betreft, en den H. Stoel zooveel mogelijk beknibbelend.

Gelukkig heeft de Propaganda en evenmin de Paus zich laten verschalken in betrekking tot de verheffing van H. F. v. Heussen, al was hij ook vóór 1683 reeds aan-

bevolen en later, minstens nog tweemalen, door v. Neercassel tot coadjutor afgebeden.

Op 31 Aug. 1683 ontboezemde zich de Vicaris aan de Congregatie d. p. f. volgender wijze: „In Congregatione „Oratorii, quinquennium Lovanii theologiae dans operam „Hugo Franciscus van Heussen commoratus fuit. Inde „discedens, continuo adhaesit lateri meo; nisi quod novem „menses Parisiis in celeberrimo S^{ti}. Maglorii seminario, ex „meo mandato habitaverit, partim: ut illic Gallicam lin„guam perfectè addisceret, partim, ut rationem recte ad„discendi disciplinam ecclesiasticam, ibi hauriret à viris „eruditissimis, qui ipsi seminario praesunt; sunt autem illi presbyteri Oratorii. Nunc habet aetatis trigesimum annum.

Den 21 Jan. 1684 klaagde de Vicaris bij dezelfde Congregatie: „Pro coadjutore mihi adjungendo, tam diu fores „misericordiae apostolicae Sedis pulsasse."

Even pal stond Rome in 't afwijzen van den H^r. Van Heussen als Vicaris en opvolger van den Hw. H^r. Van Neercassel, toen twaalf dagen na dezes overlijden, de zoogenaamde kapittelheeren van Haarlem en Utrecht hem voordroegen, en twee jaren later naar Rome als gevolmachtigde afvaardigden den toenmaligen Leidschen pastoor, den ZEerw. H^r. Theodorus de Cock, oud-leerling der Propaganda etc., om boven alle andere candidaten Hugo Franc. Van Heussen aan te bevelen en te bekomen tot apostolischen Vicaris.

De gansche volgende levensloop even als de laatste ziekte van H. F. v. Heussen, toen hij verklaarde [† 19 Feb. 1719] te willen worden medegerekend onder hen, die zich eerdaags plechtig zouden beroepen van de bulla UNIGENITUS DEI FILIUS op 't eerstkomend algemeen concilie, bewijzen afdoende, dat Rome zich in dien priester niet heeft vergist. (Zie Arch. v. Utr. VII en de Hist. eccl. Ultraj. Van Hoynck v. Papendrecht).

Mij dunkt, dat de standvastigheid te Rome betuigd, glorie-

vol is te noemen; alsook, dat zij een verdienstelijk werk hebben verricht, die in Holland of elders bijdroegen ter wering van Hugo Franc. Van Heussen, zoo in 1683–84 als in 1688.

In den brief van Bartholomeus Pesser Van Velsen, langen tijd secretaris van den Vicaris J. v. Neercassel, geschreven op 6 Jun. 1686 aan de Propaganda, en in dien der Haarlemsche en Utrechtsche kapittelheeren, in Amsterdam gedateerd op 18 Juni 1686 en toegezonden aan Z. H. Innocentius XI, worden de drukke werkzaamheden door Mgr. V. Neercassel verricht in zijne laatste [1]) vormingsreis, de hierdoor veroorzaakte uitputting en daarop gevolgde ziekte, die den Vicaris op 6 Junij 1686 te Zwolle naar het graf voerde, met innige deelneming vermeld. Ook worden zijn levensloop en zijn sterfbed hoog geprezen. De ziel van onzen apostolischen Vicaris J. v. Neercassel love en prijze in alle eeuwigheid de barmhartigheden des Heeren!

Het stoffelijk overschot bijgezet onder het koor der kloosterkerk te Glaan, een dorp van het Munstersche bisdom, op 3 uren afstands van Oldenzaal gelegen, is in het eerste vierde gedeelte dezer eeuw naar Utrecht overgebracht en in een priestergraf der collegiale-kerk van St. Maria, thans het gebouw van Kunsten en Wetenschappen neêrgelegd. A. VAN LOMMEL, S. J.

Amstelodami 16 Junii 1671.

SANCTISSIME PATER!

Reversus ad nos ex Urbe Reverendissimus noster Antistes, ea de singulari Sanctitatis tuae erga se clerumque

---

1) Meer dan 35,000 personen werden tusschen 28 April en 30 Mei 1686 door Mgr. J. v. Neercassel gevormd, en een 30-tal toespraken of predikatiën gehouden. Zie: Brevis ac compendiosa Relatio visitationis etc. van Barth. Pesser v. Velsen etc. of Bat. Sac. II, p. 487—89.

nostrum favore dedit testimonia, ea exhibuit argumenta, quae sicut incredibili nos affecerunt laetitia, ita grata aeternúm haerebunt memoria.

Dici sane vix potest, quam nos recreaverit allata tandem, post longam exspectationem, pacis inter Foederati Belgii missionarios, tuis auspiciis conciliatae, oliva, omni nobis victoriae lauro carior.

Quantum in nobis situm est, non mentietur jam opus olivae, sed providebimus diligenter omnes, ut tenella repululantis concordiae germina ad maturos perpetuae charitatis fructus feliciter perducantur tuoque, quod nobis clementissime significasti, respondentes desiderio, uno spiritu, uno studio incumbamus in opus evangelicum: ut pinguescant speciosa deserti et campi nostri repleantur ubertate.

Hoc Tibi Beatissime Pater votum, hic nobis est scopus, in quem unice intendimus, sicut decet gnavos apostolici agri operarios, quibus nihil est antiquius quam Sanctitatis Tuae accipere imperia, amplecti decreta, revereri placita eosque omnes habere profanos, qui Cathedrae, quà sedes non adhaeserint.

Faxit Deus: ut publico Urbis et Orbis bono diu Te videamus incolumem.

Ita, totius Belgicae nostrae ecclesiae nomine, vovemus Sanctitatis Tuae sacratissimis pedibus advoluti, humillimi servi et obedientissimi filii.

Ludolphus v. Heumen, Henricus Blessius,
Abraham v. Brienen, Giulielmus Scheppius,
Antonius v. d. Plaet, Josephus Cousenbant,
Henricus v. d. Graft, Theodorus Groenhout,
Joannes v. Heumen, Cornelius Keesman,
Adrianus v. Outheusen, Joannes de Groot,
Joannes Roos.

—

BEATISSIME PATER!

Placuit divinae Misericordiae, post multas et graves, quas ab Haeresi passa est persecutionum procellas, Regis christianissimi victoriosis armis insperatam ecclesiae nostrae restituere malaciam. Sed quantum est gaudium – est autem maximum – quod nobis attulit haec subita mutatio, tanta quoque est sollicitudo, quà angimur: ut cum restituta ecclesia pristinum quoque florem catholica Fides recipiat. Quod sperare licebit, si Trajectinae ecclesiae nunc detur episcopus et idem ille, qui titulo Vicarii apostolici per Unitum Belgium, hactenus oppressam ecclesiam gubernavit.

Per hunc enim, utpote, qui longa experentia didicit, quid ei prosit et obsit, rei catholicae quam optime consuletur; non autem ita, si quis extraneus et nostratium indolis ignarus introducatur.

Exemplaris ejus vita, summa prudentia et indefessus labor, quo et apostolicae Sedis elogia saepius promeruit et tam populi quam sacerdotum animos sibi devinxit, hanc ei dignitatem quodammodo vindicant.

Speramus hunc etiam fore sensum Beatitudinis Vestrae; quum praelatos de ecclesia bene meritos et adhuc melius merituros non rejicere aut humiliare, sed ad altiores gradus promovere consueverit Sedes apostolica. Quod sane non observaretur, si modo in hac ecclesiae constitutione, is rejiciatur, qui summa charitate nec minori cum laude ejus curam, tempore praedominantis Haeresis gessit et cogatur esse, inglorius supervenientis episcopi suffraganeus, qui tot annis fuit laudabilis Sedis apostolicae Vicarius.

In Sedem apostolicam redundabit haec infamia, quasi jam ecclesiae nostrae inutilem judicaret, quem tam populo quam missionariis, iteratis litteris subinde commendavit, et alios velit suspirare sub Haereticorum pressuris et alios publica libertate laetari; quasi etiam malit tales praeesse

ecclesiae, qui nonnisi de ejus bonis, inutili pompa, superbiant; non, qui eam, quod hic absolute necessarium, aedificent verbo et doctrina.

Supplicamus proinde, ut Beatitudinis vestrae beneficio, is sit et maneat noster episcopus, cui in ordinatione nostra promisimus reverentiam et obedientiam; quem Calviniana haeresis reveretur, quem Catholici omnes, uti antistitem proprium venerantur et amant.

Hanc nostram precem vestrae Beatitudini tanto credimus fore gratiorem, quo et Ipsa suum vicarium tenerius diligat et quo sciamus nihil illi magis esse in votis, quam ut illi praesint, qui maxime prodesse possunt et qui in infulis, non pecuniarum aut vani honoris, sed Christi lucra quaerunt.

Alterum est, unde ecclesiae nostrae bene sperare licebit, si ii in pastoralibus functionibus continuentur, qui iis hactenus sese impenderunt. Veniunt modo extranei multi, ut e pastoratibus pristinos missionarios excludant, beneficia ambiant; non ut ecclesiae bene sit, sed sibi de ecclesiae bonis. Et jam aliqui obtinuissent quod quaerunt, ni Rev^{mi} D^{i} Vicarii et Em^{mi} Cardinalis Boullonii patrocinio repulsam tulissent.

Non solum iniquum Beatissime Pater, ut ii jam negligantur, imo et repudientur, qui huc usque portarunt pondus et aestus diei, quo et se et omnia sua ecclesiae impenderunt; sed et summe ecclesiae nocivum, si tales operarii sese ingerant, qui nec mores hominum nec genia Haereticorum, nec patriae idioma norunt.

Non poterit melius in integrum restitui ecclesia, quam per eos, qui maxima dexteritate ejus reliquias hactenus inter Haereticorum machinationes conservarunt.

Iterato proinde supplicamus: ut quos continua Sedis apostolicae sollicitudo fere per saeculum, ad animarum zelum et ad invictam patientiam solita fuit exhortari, Ejusdem auctoritas jam defendat; ne victoriae tempore, et

dum lucri animarum spes maxima affulget, teneantur discedere et aliis locum dare. Non beneficiorum sed animarum sunt hellicones, qui Sanctitati vestrae supplicant: coöperatores amant, sed tales, qui secum non tam beneficia, quam animas quaerant.

Si utrumque hoc à Beatitudinis vestrae benevola auctoritate obtineat humillima nostra petitio, ecclesiae nostrae quam maxime consultum arbitrabuntur.

Datum Ultrajecti
15 Julii 1672.

Sanctitatis Vestrae filii obedientissimi
et devotissimi famuli:

Abraham van Brienen S. Th. Dr. et pastor S^ae^ Gertrudis Ultrajecti.

Gerardus van Wijck S. Th. Dr. past. S^t^. Jacobi Ultrajecti.

Cornelius Stakenburg S. Th. B. F. } pastores ad S. Mariae
Clemens Le Roy S. Th. B. F. } majoris Ultrajecti.

Joannes Lindeborn S. Th. L. past. ad S^t^. Nicolai, Ultrajecti.

Illustrissime ac Rev^me^ Domine.

Reus essem, nisi Ill^mae^ Vestrae Gratiae quantocius significarem nuncium, quod procul dubio, magno cum gaudio percipies; nempe magistratum Amstelodamensem meis precibus, et rationibus; quas archipresbyter Amstelodamensis iterum eis proposuit; persuasum, consensisse in permansionem Religiosorum. Ut haec sibi magistratus ille permitteret persuaderi, promissum illi: ad evectionem pecuniarum impediendam, nos pontificia decreta et ordinem charitatis benefica identidem pro concione exposituros esse; Religiosorum numerum intra limites concordatis praefixos, cohibendum esse; ipsosque in quantum fieri potest daturos operam, ut Amstelodamum, non nisi Amstelodamenses aut nati in Foederato Belgio mittantur;

nemini fore ecclesiastica auctoritate arctandam testificandi de suis bonis voluntatem. Praeterea singulis annis nos daturos notitiam eorum Missionariorum, qui novi advenient.

Nihil in his actum, nihil ex his promissum, nisi de consilio et consensu praecipuorum Religiosorum; qui etiam, ob eam charitatem, qua eos complexi sumus, perennem gratitudinem et observantiam polliciti sunt.

Ex his, quae Amstelodami circa hoc negotium statuta sunt, licet spem sumere, etiam Hagae-Comitis dissipanda fore consilia, quae Religiosis futura erant adversa. Duxi Ill^{me} D^{ne} mei esse officii haec Tibi quantocius indicare; ne tuam sollicitudinem metus periculi, quod Religiosis impendebat, diutius cruciet. Porro me profiteor

Observandissime et Rev^{me} D^{ne}.
Tuum humillimum et obedientissimum filium
Joannem epum Castoriensem.

4 Febr. 1683.

—

Illustrissime ac Reverendissime Domine.

Ille, quem desidero a benignitate apostolicae Sedis mihi coadjutorem adjungi, vocatur Hugo Franciscus van Heussen. Patria illi Haga-Comitis. Genitores ejus fidem catholicam, dum inter mortales degebant religiosis moribus adornarunt; cujus rei illustre argumentum tres proles, quas superstites reliquere. Nam filius, Hugo noster, a teneris annis Deum timuit et citius clericatui adscriptus fuit, quam a saeculo corrumpi potuerit; duae ejus sorores sacrum virginitatis velamen accepere, simul atque pueritiae annos excesserint.

Hugo in universitate Lovaniensi philosophicis et theologicis disciplinis excultus fuit, sequens institutum Congregationis Oratorii, in qua religionis, humilitatis et chari-

tatis non vulgaris edidit exempla. Vix vigesimum tertium aetatis annum attigerat, quin meruerit et Lovanii assecutus fuerit honorem licentiatus in theologia. Exinde meo lateri fere semper adhaesit, mihi serviens tamquam filius Patri nocte et die. Dum ei otium, S. litteris et SS. Patrum lucubrationibus unice vacat; dum necessitates proximi a litterarum deliciis ipsum avocant, eis se et sua cum magna charitate atque prudentia impendit. Ex opibus quas possidet, sibi ipsi parum, pauperibus plurimum tribuit. Parochorum aegrotantium aut absentium vices ita supplere consuevit, ut oves ex pastorum silentio potius lucrum, quam damnum referant. Nam doctrinae pabulum ipsis erudita lingua ita praebet, ut illud avidissime ex facundo ejus ore rapiant. Demum ita ad mores doctrinamque compositus est, ut premat ejus vestigia, qui in scriptura dicitur fuisse potens in opere et sermone. Opuscula duo edidit, unum: „De Jubilaeo promovendo", alterum: „De Recta ratione fidei capescendae"; utrumque cum summo fructu nostrorum Catholicorum devenditum fuit, idque adeo celeriter, ut intra sex septemve septimanas exemplaria omnia distracta fuerint.

Habes Domine Illustrissime, Tibi recensitas ejus dotes, quem mihi a Dei et apostolicae Sedis gratia, coadjutorem exspecto. Pro Tuo erga me favore dignaberis, ut cito ejus compos fieri merear. Ab ambitione omni alienissimus est; ita ut si sciret, quid de illo cogitem, fugam capesceret. Quare supplico, ut haec res summo cum secreto pertractetur.

Porro me profiteor devotissimo perennique studio

Ill^me^ et Rev^me^ Domine

Tuum humillimum et obedientissimum famulum

epum. Castoriensem, Vicarium apl^m^.

Amstelodami, 16 Aug. 1683.

Illustrissime et Rev^{me} D^{ne} observatissime.

Nudius tertius, fractis prae nimia infirmitate verbis, serio atque acriter mihi piae memoriae Illustrissimus et Rev^{ms}. Dominus meus Joannes Neercasselius, Castoriensis tunc episcopus et per Foederatum Belgium Vicarius apostolicus praecepit, ut ad Te Domine Illustrissime scriberem, qua ratione ipse in fine fere notae suae visitationis Swollae in Transisulania — juxta quod praesenserat et praedixerat — in lethalem inciderit infirmitatem. Haec et alia, quae Tibi D^{ne}. Illustrissime significarem, mihi voce vix satis intelligibili, commendare tunc coepit praefatus meus Ill^{ms}. Dominus; dum autem ego exspectavi, ut ipsum interrogare auderem et ipse mihi felicius loqui, mentemque suam melius aperire posset; dumque opportunitatem transmittendi litteras praestolatus sum; in hoc statu mansit, donec hodie mane inter quartam et quintam horas laboribus suis et temporali vita piissime defunctus fuit.

Ultimam suam hic Swollae in octava Ascensionis habuerat concionem, in qua ferventer egit de vitae aeternae desiderio, et sacramentum Confirmationis plus quam ducentis personis administraverat, quum post hanc functionem et alias praecedentes plurimas, multo hac graviores, vigorem et robur suum exhauserat et de quibus nunc prolixe agere temporis angustia non patitur, coepit aegrotare et lecto affigi. In Dominica Pentecostis S^{am}. Eucharistiam maxima devotione genuflexus extra lectum, meis e manibus accepit. Heri ante meridiem extrema unctione inunctus fuit a R^{o}. D^{o}. Alardo van Blockhoven, altero ex Swollanis parochis, in cujus aedibus hospitamur.

Nullus e visitationis comitibus ab initio infirmitatis usque huc adfuit Illustrissimo praesuli nostro, praeter me et famulum, nec ullus ex iis modo hic est, neque quisquam sacerdotum ex Hollandia vel Ultrajecto ad nos venit,

postquam in octava Ascensionis, post peractas S. Confirmationis functiones a nobis discessit, secum ducens diaconum quemdam itineris nostri comitem, Ad^{m}. Rev^{s}. et eruditus D^{s}. Hugo Franciscus van Heussen, ex promisso adjuturus in festo Pentecostis cognatum suum Rotterodami parochum, in concionibus habendis et confessionibus excipiendis.

Dum aliquos ex praecipuis sacerdotibus nostris hic exspecto, haec interim solus — quia cursoris discessus urget — ad Te Domine Illustrissime, juxta praeceptum defuncti mei antistitis scribo: tum, ut officio meo faciam satis, tum ut Tibi D^{ne}. Ill^{me} indicem et simul etiam, qua ratione possim, commendem Missionem istam, Vicario apostolico et pastore destitutam, ut piam illam curam et sollicitudinem, quam vivente praesule nostro, Tua Illma Gratia observandissima, illi exhibuisti, eidem impendere pergas, defuncto duce suo, cujus Tu D^{ne}. Ill^{me} vota et desideria ardentissima pro salute christiani gregis sibi commissi, optime nosti.

Ego haec scribere praesumo, non audaci vanitate mihi aliquid auctoritatis arrogans aut meriti attribuens; sed defuncti mei praesulis jussioni, quam tamquam indicium divinae voluntatis veneror, obedire satagens. Plura non permittit tempus. Unde abrumpens, interimque Missionem hanc, nomine defuncti praesulis Tibi D^{ne}. Ill^{me}. summe commendatam supplicans, demississima observantia me profiteor.

Swollae, die 6 Junii 1686.

Ill^{me} et Rev^{me} D^{ne} patrone colendissime
Tuae Ill^{mae} Gratiae, humillimum et obedientissimum:
B. Pesser van Velsen, quondam episcopi
Castoriensis secretarium.

—

BEATISSIME PATER!

Placuit divinae Providentiae episcopum Castoriensem, Vicarium tuum, antistitem nostrum, Foederato Belgio eripere, dum dioecesis Daventriensis visitationi, zelo maximo et fructu non minori, incumbit. Beatus profecto servus, quem veniens Dominus vigilantem invenit: nempe gregi suo curando fovendoque totum intentum, et proinde, ut confidimus, aeterno gaudio remuneravit.

Porro hic obitus, quam est gloriosus Castoriensi episcopo, tam est universae ecclesiae nostrae luctuosus; in ipso enim doctorem disertissimum, praesulem piissimum, pastorem fidelissimum, patrem benignissimum inopinato perdidit. Nos interim prae aliis hac morte affligimur, qui peculiarius novimus, quanti hisce in provinciis Fidei catholicae, publicaeque tranquillitatis intersit, Vicarium habere apostolicum, qui notus ac charus sit ovibus et cui oves notae ac charae sint. Miscemus itaque lacrymas nostras, sed uberius fluentes, lacrymis caeterorum.

Hic est in praesentiarum status viduae ecclesiae, et non est qui consoletur, nisi Tu Pater Sanctissime.

Itaque prima verba, quae ille dolor solet proferre ad aures tuas, quae miserorum gemitibus solent patere, per nos dirigit humillime supplicans, ut moestissimam suam viduitatem miserescenti vultu intuearis, novum sponsum, nuperrimo non absimilem designando.

Clerus noster, laus sit Deo! tam indocilis sub tanto episcopo non fuit, quin tales modo presbyteros in gremio suo concludat, qui illa, quae ipse laudabiliter admodum plantavit, fructuose valeant irrigare. Inter istos particulariter nominandus Hugo Franciscus van Heussen, qui pluribus annis defuncto antistiti cohabitavit, consiliorum ejus particeps atque laborum socius et quem ipsemet sibi coadjutorem Sanctitatis Tuae dispositione adjungi, multo tempore

exoptavit; uti litteris in Urbem ad amicos directis, non semel testatus est.

Mentem igitur praesulis nostri, cujus prudentiam ac pietatem in pretio habere dignatus fuisti, ore nostro, Beatissime Pater, depromimus; dum ad pedes tuos provoluti praedictum Hugonem Franciscum van Heussen, in episcopi Castoriensis locum surrogare humillime supplicamus.

Sanctitatis Suae obedientissimi et
humillimi et devotissimi famuli: [1])

Amstelodami 18 Juni 1686.

Josephus Cousenbant, decanus capituli Harlemensis, provicarius Harlemensis, Leowardiensis et Groningensis.
Guilielmus Schep,
Theodorus Groenhout,
David van der Meije,
Theodorus Visscher,
Bartholomaeus van der Velde,
Justus Modersohn.

—

Petrus Codde, provicarius Ultrajectinus,
Joannes Roos,
Balthasar van Wevelinckhoven,
Joannes Lindeborn,
Nicolaus van Erckel,
Joannes Hooft,
Jacobus Catsius.

---

1) Of Guil. Schep en de volgende vijf Haarlemsche Heeren achter hunnen naam gezet hebben: *canonicus Harlemensis*, en de Utrechtsche Heeren: *canonicus*, *membrum* of *socius consilii vicariatus Ultrajectensis*, weet ik met zekerheid niet meer te zeggen.

In hetzelfde geval verkeer ik aangaande de onderteekenaars van den brief van 16 Junij 1671, hier op de eerste plaats medegedeeld.

Bij Broedersen I, bl. 113 staat achter twee namen der Utrechtsche HH.: *cap. Ultraj.* en bij drie der Haarlemsche HH.: *eccl. Harl. canonicus*; die schrijver geeft en verzwijgt ook eenige namen, die ik niet heb aangetroffen.

HET ARCHIEF

VAN HET

BEGGIJNHOF TE HAARLEM,

BESCHREVEN DOOR C. J. GONNET.

Het Beggijnhof te Haarlem werd gesticht in het jaar 1262 door Heer Arent Van Sassenheim en is, onder wisseling van tijden en omstandigheden, blijven bestaan tot het begin der negentiende eeuw. Het wordt van tijd tot tijd in oude stukken, nu eens het Groote-, dan weder het Ronde- en ook wel het Falie-Beggijnhof genoemd.

Het heeft eene geschiedenis, even merkwaardig zoo niet belangrijker dan eenige dergelijke geestelijke Vergadering in ons Vaderland, en ik kan dit zoo stellig zeggen, omdat mij de eer is te beurt gevallen, de lotgevallen van het Beggijnhof te mogen schrijven; de meeste bouwstoffen daarvoor vond ik in de hierna vermelde registers en stukken, of trof er eene vingerwijzing in aan, naar hetgeen op het Stedelijk Archief voorhanden was.

Die monografie is in druk verschenen in het boek van *F. Allan*, Geschiedenis en beschrijving van Haarlem, Deel II, blz. 495–668.

Thans wordt hier ten bate der historie gegeven, de Inventaris der stukken, rakende het voormalig Beggijnhof, vroeger reeds door mij samengesteld en nu met heusche vrijgevigheid, door den HoogEerwaarden Heer J. A. Van den Akker, Kanunnik, Deken en Plebaan der Kathedrale kerk van Haarlem, (waar al de stukken voorhanden zijn) voor deze Bijdragen afgestaan.

Misschien is het niet overbodig te melden, dat de kerk van het Beggijnhof, in de 17de–19de eeuw een der Staties van Haarlem, in 1853 verheven is geworden tot Kathedrale kerk van het Haarlemsche Bisdom.

—

Geschiedenis in het algemeen.

1.

Bericht omtrent de stichting en lotgevallen van het Beggijnhof en zijne Pastoors, van de oprichting in 1262 tot de inwijding van de nieuwe kerk in 1844. Hdschr. 19^{e} eeuw.

2.

Memorie van oude dinghen. Tafel van verscheyden scriften, dewelcke rusten bij den pastoor, wt denwelcken men kan verstaen, soo d'oude als d'nieuwe costuymen eñ privilegiën des grooten Begijnhoffs van Haerlem.

Hier is nog bijgevoegd: Catalogus Begginarum et virginum devotarum, 1 Junii 1694, bevattende op het einde: Naamlijsten van de aangenomen maagden van 1615–1690. En van de ontvangen beggijnen van 1626–1692. Handschr. 17^{e} eeuw.

3.

13 Feb. 1389. Open brief van Hertog Aelbrecht Van Beieren, waarbij hij verklaart het Beggijnhof te Haarlem in zijne bescherming te nemen en het tevens eenige regels geeft.

4.

Pastorale van Heer Jasper Pietersz. Stolwijck, Pastoor van het Beggijnhof van 1582–1601. Hdschr. 16^{e} eeuw.

Dit boek is voor de geschiedenis van het Beggijnhof van groot belang, omdat Pastoor Stolwijck er alles in opgeteekend heeft, wat men zich in zijn tijd van vroegere gebeurtenissen en voormalige toestanden wist te herinneren.

Voorin staat geschreven: Jasp. Petri hunc librum curatis Baghinagii Harlem. consecravit et obtulit.

De inhoud van het boek wordt hier beknopt medegedeeld:

De Regeering der stad Haarlem neemt het Beggijnhof en de beggijnen in hare bescherming. Brief van Woensdag na St. Aachten 1356.

Brief van Aelbrecht Van Beieren van gelijken inhoud. 13 Febr. 1389.

De Regeering der stad Haarlem geeft regels voor het Beggijnhof. Brief van St. Lucas-avond 1408.

Over de wijze van verkiezing van eene meesteres of een voogd van het Beggijnhof. Brief van 11 Febr. 1588.

Forme van een faly-brieff daer aff gesproecken wert in 't hantveste van St. Lucas-avond 1408. art. 39.

Dit sijn die landen toebehorende die Pastorie van 't grote Beggijnhof.

Van de husinghe vanden Pastoir.

Inventaris van alzulcken huysraet als totter pastoershuys behoert te blijven.

Pachten vande huysen, toebehorende de pastorie vanden groten hoff binnen Haerlem.

Articulen ende poincten voer die meesterissen ende Regenten vanden Beggijnhoff binnen Haerlem, om in rechte lieffde ende goede vruntscap te mogen met den anderen ommegaen ende vreetsamelic regieren.

Presentatio Domini Licentiati (Jacobi Wij Nicolai fil.) ad pastoratum Begginagii.

Het Beggijnhoffs ordonnancie vande diensten Godts te onderhouden, soo veel als aengaet de missen, preeken en singen.

Van 't luijen. Van 't lesen der Beggijntiens. Vande Zeel der dooden.

Literae investitionis et introductionis D. Boudewini Reyneri in curam eccl. Beggin. A° 1450.

Literae proclamationis D. Simonis de Woester ad curam Beggin. et transfixae ad easdem responsivae. A° 1378.

Brief van Aelbrecht Van Beieren, waerbij hij ten behoeve der beggijnen afstand doet van zijn recht om een Pastoor van het hof te benoemen. 29 Nov. 1401.

Confirmatie van den voorgaanden brief door Willem Van Beieren, Grave van Oistervant. St. Nicolaas-avond 1401.

Confirmatie van beide brieven door Frederick Van Blanckenheym, Bisschop van Utrecht. 21 Sept. 1402.

Mannier om te kiesen een nieuwen Pastoor des Begijnhofs van Haerlem, wanneer haer kerck vaceert.

Mannier om de Pastoor des Hoffs te introduceren ofte in te leijen in sijn Pastorie.

Nota aliquid circa sepulturam defuncti Pastoris Begginagii.

Van 't aennemen der maechden opden Beggijnhoff en van 't habijt der aengenomenen.

Van 't ontfanghen en vande ontfanghen Begghynen en haer recht.

Vande moer der Cellebroers, ofte die de dooden ter aerden dragen op 't Beggijnhoff en vande dragers, oock de mannier hoe men pleech de gesturven Beggijntiens seer slecht en simpel te begraven.

Vande aengenomen maechden bijden tijt vanden Pastoor de Witte. A° 1615–1630.

Begginarum triplex ordo, primus admissarum, secundus professarum, tertius receptarum.

Vande maechden, die den willecoer gedaen hebben bijden tijt vanden Pastoor de Witte.

Vande aengenomen maechden bijden tijt vanden Pastoor Jan Albert Ban. A° 1630–1644.

Vande outaeren inde Beggijnenkerck. Vande dienste Godts, soo veel belangt de missen, leesende en singende en oock te preken en de Vesper en de metten en het luijen der clocken.

Wat ordonnancie de Jonckvrouwen hielden in 't kerck gaen, werckedaechs en heyligendaechs, oock van 't leesen der seven psalmen ende zeel ofte rolle.

Vande graven inde kerck en op 't kerckhoff ende grafgang an denselfden te lesen.

Vande vijf conventen en vier andere huysen, daer arme Beggijnen in wonen.

(In oude tijden waren op het Beggijnhof vijf huizen van redelijken omvang, welke op hunne beurt weder *Conventen* genoemd werden. In een daarvan woonden de meesteressen samen. De anderen

strekten tot verblijf aan acht tot twaalf maagden. Zij droegen de namen van: *St. Aachten-convent*, *St. Geertruyts-convent*, *St. Agnieten-convent*, *St. Lucien-convent* en *St. Barberen-convent.*)

Van d'ontfanginghe der maechden (het feest door de beggijnen aangericht) laetst gedaen anno (15)59 onder M. Jacob Heynricxz. Meester, uyt een brieff van hem geschreven aen Joest Buyck, in dien tijt Burgemeester tot Amsterdamme, die tot dees feeste een levendich hart geschoncken heeft.

De comitiis fratrum minorum A° dom. (15)58.

De receptione Virginum (ex scriptis D. Jac. Meystrii) suo tempore et nostra (D. J. à Stolwijck) memoria facta.

De campanis.

Indulgentiae presentis curiae Begghinarum beatorum Petri et Pauli apostolorum patronorum.

De consecratione altarium et ecclesiae.

Donaria me pastore Ecclesiae Begginagii oblata.

Testament van de beggijnen Machtelt Dircksd^r^. Van Rollant en Geertruyt Dircksd^r^. Van Rollant. 7 April 1570.

Electus in pastorem seu presentatus haec observet.

Catalogus curatorum seu pastorum Ecclesiae Begginagii in Haerlem (A° 1262–1644.)

Namen van aangenomen en overleden meesteressen en maagden, tijdens het Pastoraat der E.E. H.H. Stolwijck, De Witte en J. A. Ban.

Ordinancie van opden Beggijnhoff salichlic te leven en te sterven.

5.

Stukken over leenrecht, het oprichten van Beggijnhoven, de heimelijke uitoefening van den R. Kath. godsdienst in de Vereenigde Nederl. Provincien, de beschuldigingen hierover ingebracht tegen den Vicarius Apostolicus Philippus Rovenius; enz. enz. Handschr. 17^e^ eeuw.

Bestuur, geestelijke bediening, kerkelijke belangen.

6.

Den Statuten der baghijnen opten grooten hoff binnen der stede van Hairlem.

Handschr. van 1523 bevattende afschrift van

Een brief van Schout, Schepenen en Raden der stad Haarlem, van Woensdag na St. Aachten dag 1356, waarbij zij het Beggijnhof en zijne bewoonsters in hunne bescherming nemen.

Den open brief van Hertog Aelbrecht Van Beieren van 13 Februari 1389; en

Van de ordonnantie aan het Beggijnhof gegeven door Schout, Schepenen en Raden der stad Haarlem op St. Lucas-avond 1408.

7.

Verscheyden Scriften, dewelcke rusten bijde Pastoor, uyt denwelcken men kan verstaen soo d'oude als d'nieuwe costuymen en privilegien des grooten Beggijnhoffs van Haerlem; verdeeld als volgt:

A. Woensdag na St. Aachten 1356. Voorrechtsbrief voor het Beggijnhof van Schout, Schepenen en Raden der stad Haarlem.

B. 13 Februari 1389. Voorrechtsbrief door Aelbrecht Van Beieren gegeven.

C. St. Lucas-avond 1408. Ordonnantie gegeven door Schout, Schepenen en Raden der stad Haarlem.

D. Pinkster-avond 1413. Brief van octrooi van Graaf Willem, nopens het koopen van huizen.

E. 29 November 1401. Brief van Hertog Aelbrecht, met de confirmatie zijns zoons Willem Van Beieren, St. Nicolaas-avond 1401, waarbij het jus patronatus tot het kiezen van een pastoor des Beggijnhofs, wordt verleend aan dertien beggijnen.

F. 21 Sept. 1402. Brief van confirmatie dier gift door Frederick Van Blanckenheym, Bisschop van Utrecht.

G. 17 Sept. 1624. De Infante Isabella, bepaalt op welke wijze de beggijnen voortaan kunnen aangenomen worden en hare professie doen.

H. 9 Sept. 1626. Verklaring van eene zinsnede in den voorgaanden brief, door den Pastoor des hofs Heer Ger. Adr. De Witte.

I. 4 Sept. 1626. Verklaring van den Pastoor Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte, hoe hij om noodzakelijkheid gedwongen is geweest, uitvoering te geven aan den brief van de Infante,

vóór hij die beschikking had doen zien aan- of onderzoeken en bevestigen door de geestelijke overheid.

K. 11 Dec. 1592. Notarieel verbaal ten verzoeke van de meesteressen opgemaakt, hoe verscheiden privilegiën, land- en rentebrieven en andere stukken van het Beggijnhof, zijn verloren gegaan.

L. Rekest van meesteressen en beggijnen aan de Regeering der stad Haarlem, om de poorten van het hof des nachts weder te mogen sluiten, met apostille van 22 October 1591, waarbij het verzoek wordt afgewezen.

M. 8 April 1627. Verklaring van meesteressen en beggijnen, hoe en waarom de poorten des hofs door de Magistraat zijn afgenomen, en hoe de doos met de stukken van de Pastorij, is verloren geraakt.

N. 2 Sept. 1626. Verklaring van meesteressen en beggijnen, dat verscheiden vrouwen, weduwen en jonge dochters op het hof plegen te wonen.

O. 16 Juli 1626. Verklaring van meesteressen en beggijnen, dat alleen de Pastoor des Beggijnhofs, de vrouwen op het hof in haar uiterste placht te bedienen en hoe daar inbreuk op gemaakt wordt.

P. 16 Juli 1626. Klaar bewijs dat het Beggijnhof een pastorie is en geen paterschap alleen.

Q. Instructio Pastoris magni Beginagij Harlemensi, quantum attinet ad locum suum, ac Privilegia ejusdem.

R. *Ontbreekt* in de verzameling, doch wordt door Pastoor Gerrijt Adriaenss. De Witte (1615–1630) in N° 2 van dezen Inventaris, waarin ook eene lijst der stukken voorkomt, vermeld als:

Een brief verleent van sijn hoochwaerde Philippus Rovenius, Aertsbisscop van Philippen, Vicarius Apostolicus in onse landen, van denselfden tenuer en inhout gelijck de brief van de doorluchtichste Infante Isabella hier te vooren gemelt, behalven dat mijn Eerwaerstichste Heer expres gebiet, dat wij bij desen rebellen tijd niet meer dan vijftich Begijnen muegen annemen sonder sijn consent, om reden hem daer toe bewegende; Anders is dese brief heel favorabel en graticus voort Begijnhoff, en wert geteykent met de letter R.

S. 9 Februari 1627. Interrogatorium exhibitum RR. Dominis Pastori et Sacellanis Harlemensis Civitatis a Gerardo de Witte, pastore magni Baginagii Harlemensis, super pacifica transactione juris sui pastoralis promovenda.

T. Demonstratio Juris possessorij a Gerardo de Witte, Pastore curato magni Baginagij Harlemensis pro defensione loci sui Parochialis ac ejusdem praevilegiorum, Contra Pastorem et Sacellanos Harlemenses allegata, ac eisdem exhibita.

V. A° 1627. Responsio Pastoris Cathedralis et Parochialis Ecclesiae Harlemensis ejusque quatuor Sacellanorum Curatorum ad Interrogatorium exhibitum..... a Gerardo de Witte, Pastore magni Baginagij Harlemensis.....

W. A° 1628. Propositiones aliquot factae Pastoribus Beginagii Bruxellensis et Lovaniensis; cum responsionibus Pastorum.

X. 12 Sept. 1628. Accoord tusschen den Pastoor en Kapelanen van Haarlem en den Pastoor van het Beggijnhof, aangaande de bediening der HH. Sacramenten, n.l.: van het Doopsel, het Trouwen en het Oliesel.

Y. 6 Oct. 1628. Omschrijving gegeven door een der oude meesteressen en eene andere geloofwaardige vrouw, „vanden Begijnhove met haer huysen ende erven soo 't bijde goede tijt bewoont is vande Begijntiens des Hoffs."

Z. 14 Sept. 1629. Toelichting op al de voorgaande stukken, gemaakt door den Pastoor van het Beggijnhof Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte.

8.

3 April 1631. Regulen ende Handtvesten vanden Grooten Faly-Beggijnhof, tot Haerlem, bij-een-gebracht en bevestigd door Mr. Jan Albert Ban in 1631, (door hem, de meesteressen en al de beggijnen geteekend, en bezegeld 24 Oct. 1634) en eigenhandig goedgekeurd en onderteekend door Philippus, aartsbisschop van Philippen, Vicarius Apostolicus over Holland en de Vereenigde Nederl. provincien 5 Dec. 1631. Hierachter volgen:

Ordonnantie vande Memorien der doden voor onsen Beggijn-Hove tot Haerlem van 20 Mei 1632.

Ritus ac Forma Benedicendi Begginam admissam ad curiam Begginalem.

Ritus benedicendi Begginam quae emittet Professionem.

9.

3 April 1631. Regulen ende Handtvesten vanden Grooten Faly-Beggijnhoff, tot Haerlem, bij-een-gebracht en bevestigd door Mr. Jan Albert Ban; vooraf gaat het leven van de H. Begga. Handschrift 17e eeuw.

Drie afschriften van nº 8.

10.

(Aº 1668.) Regel der maeghden (van het Beggijnhof) gegeven door onse seer E. W. Overste d'H. Joseph Cousebant. Handschr. 17e eeuw.

Met een aantal fraaie prentjes van Galle,. Wiericx en anderen.

11.

3 April 1622. Philippus Rovenius, Vicarius apostolicus regelt de geestelijke jurisdictie en de waarneming der herderlijke bediening in de stad en de parochie van Haarlem.

12.

12 Sept. 1628. Overeenkomst tusschen den Pastoor en de vier Sacellani curati der Kathedrale- en Parochiekerk van Haarlem ter eenre- en den Pastoor van het Beggijnhof ter andere zijde, omtrent de bediening der HH. Sacramenten op het Beggijnhof.

13.

18 Maart 1632. Verklaringen voor Mr. Jan Albert Ban, Nots. aposts., de Kanunniken Joannes Buggaeus en Joannes Beenius en verdere getuigen, afgelegd door de laatst overgebleven zuster uit St. Michiels-klooster te Haarlem en andere geloofwaardige personen, omtrent de herkomst en de vereering der overblijfselen van het H. Kruis en de Doornenkroon, in bezit van het Beggijnhof.

14.

7 Febr. 1639 Philippus Rovenius, Vicarius apostolicus

verleent 50 dagen aflaat aan allen, die de Litanie van Loretten zullen bidden voor het beeld van de H. Maagd Maria in de kerk van het Beggijnhof te Haarlem.

15.

19 Dec. 1710. Joannes Baptista, Aartsbisschop-bisschop van Amonitane enz., verleent machtiging aan Heer Cornelis Van der Cooghen, om eenige paramenta voor het H. Misoffer noodig, te wijden, en verder om driemaal in het jaar een gebed van veertig uren in de kerk van het Beggijnhof te houden, waaraan een volle aflaat verbonden zal zijn. (Zie N° 18.)

16.

12 Dec. 1714. Clemens XI verleent een vollen aflaat aan allen die op den feestdag van den H. Josef, in de (Beggijnhofs) kerk van dien Heilige te Haarlem, aan de gewone voorwaarden zullen hebben voldaan en 100 dagen aflaat aan degenen, die op Zaterdagen of op de feestdagen van de H. Maagd, de hiervoor geschreven eischen zullen hebben volbracht.

17.

12 Dec. 1714. Clemens XI verleent een aflaat, toe te voegen aan de geloovige zielen, wanneer (ten tijde als in N° 16 vermeld) eene H. Mis wordt opgedragen, op het hoogaltaar in de kerk van het Beggijnhof te Haarlem, toegewijd aan den H. Josef.

18.

12 Dec. 1726. De Vicarius apostolicus Joannes Van Bijlevelt, verleent, ingevolge hem door den H. Stoel gegeven macht, een vollen aflaat in den gebruikelijken vorm, bij het gebed van Veertig Uren, dat driemaal in het jaar in de kerk van het Beggijnhof kan gehouden worden. Verder wordt aan den Pastoor Heer Ferdinandus Appelmans, vergunning gegeven om verboden boeken te lezen en paramenta te wijden. (Zie N° 15.)

De beschikking voor den aflaat jaarlijks verlengd tot 1793.

Pastoors.

19.

Daags na St. Catharina 1378. De Officiaal van den Aartsdiaken van Utrecht maakt bekend, dat Heer Simon De Wouster, is voorgedragen tot Pastoor van het Beggijnhof, in de plaats van Heer Florentius Wuvensoen, die overleden is.

Zondag na Maria Ontvangenis 1378. Verklaring, dat de uitroepingen van deze verkiezing, door den officiaal bevolen, zonder verhindering zijn afgeloopen.

20.

Zaterdag na St. Pontiaan 1450. De Bisschop van Utrecht bevestigt de benoeming van Heer Bouwen Reijersz. tot Pastoor van het Haarlemsche Beggijnhof.

21.

St. Pontiaans-avond 1527. Verbaal der verkiezing, inleiding en feestelijke ontvangst van Meester Lourijs Pietersz. als Pastoor van het Beggijnhof.

22.

A° 1551. Aanteekening omtrent den wijn, die uitgeschonken is toen Heer Jacob Heinricxz. (Meestrius) Pastoor is geworden.

23.

30 Juli 1582. Voorloopige acte en verklaring dat Heer Jasper Pietersz. Stolwijck, door de meesteressen en stemhebbende maagden, tot Pastoor verkozen is.

24.

30 Juli 1582. Notarieele acte, waarbij meesteressen en stemhebbende maagden van het Beggijnhof tot haar Pastoor verkiezen Heer Jasper Pietersz. Stolwijck, in de plaats van Heer Jacob Claesz. Wij, die te Keulen is overleden.

25.

17 October 1587. De Proost en Aartsdiaken van de Kathedrale kerk van Haarlem Jacobus Zaffius, beveelt,

dat van de verkiezing, door meesteressen en maagden, van Heer Jasper Pietersz. Stolwijck tot Pastoor van het Beggijnhof, op drie Zondagen of Feestdagen uitroepingen zullen geschieden.

26.

27 October 1587. Bevestiging der benoeming en toelating door Jacobus Zaffius, in voormelde waardigheid, van Heer Jasper Pietersz. Stolwijck als Pastoor van het Beggijnhof. Met het verbaal der investituur, door Joannes Stekelwerf, Sacell. Cur. Harlem.

Zegel in roode was van den Proost.

27.

27 October 1587. Verklaring van Joannes Stekelwerf, Sacell. Cur. Harl. en gevolmachtigde van den Proost en Aartsdiaken, dat niemand zich verzet heeft tegen de verkiezing van Heer Jasper Pietersz. Stolwijck tot Pastoor van het Beggijnhof.

28.

25 Mei 1601. Verbaal der verkiezing van Heer Willem Cornelisz. Ban, tot Pastoor van het Beggijnhof, in de plaats van Heer Jasper Pietersz. Stolwijck, die overleden is.

29.

5 Juni 1601. Notarieele acte dier verkiezing.

Twee Exemplaren.

30.

15 Juni 1601. Investituur van Heer Willem Cornelisz. Ban, als Pastoor van het Beggijnhof, door Heer Petrus Jansz. Codde, Sacellanus Curatus der Kathedrale- en Parochiekerk van Haarlem.

31.

18 Junij 1601. Brief van benoeming en toelating van Heer Willem Cornelisz. Ban, tot Pastoor van het Beggijnhof, door den Heer Jacobus Zaffius, Proost en Aartsdiaken van de Kathedrale kerk te Haarlem.

32.

4 Augustus 1605. Notarieele acte waarbij meesteressen en maagden van het Beggijnhof tot haar Pastoor verkiezen, Heer Willem Jacobss. Van Assendelft, in plaats van Heer Willem Cornelisz. Ban, die overleden is.

Twee exemplaren.

33.

11 Augustus 1605. Investituur door Heer Petrus Jansz. Codde, Sacellanus Curatus van de kathedrale- en parochiekerk te Haarlem, van Heer Willem Jacobss. Van Assendelft, als pastoor van het Beggijnhof.

34.

25 Augustus 1605. Bevestiging door Heer Jacobus Zaffius, Proost en Aartsdiaken der Kathedrale ,kerk van Haarlem, der benoeming van Heer Willem Jacobss. Van Assendelft tot Pastoor van het groote Beggijnhof: op den rug staat de verklaring der proclamatie, verricht door Heer Cornelis Jacobss. Van der Goude, conventuaal in de Commanderij van St. Jan.

Met fragment van het zegel des Aartsdiakens.

35.

30 Januari 1615. Notarieële acte waarbij meesteressen en maagden van het Beggijnhof te Haarlem tot haren Pastoor kiezen (in plaats van Heer Willem Jacobss. Van Assendelft die overleden is), Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte.

36.

30 Januari 1615. Bevestiging der benoeming van Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte tot Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem, (in plaats van Heer Willem Jacobss. Van Assendelft) door Heer Jacobus Zaffius proost en Aarts-Diaken van de Kathedrale kerk van Haarlem. Achter op staat de acte van investituur door Franciscus Nicolai a Lissa, Sacellanus Curatus, van den 5 Februari 1615.

Zegel in roode was van den Proost van Haarlem.

37.

16 Januari 1629. Testament van Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte, waarbij hij tot universeel erfgenaam benoemt Mr. Jan Albert Ban.

38.

Protocollum Joannis Alberti Bannii, Presbyteri, Notarii Apostolici, ac Judicis Ordinarii, per SS. D. N. Urbanum VIII PP. in Collegio Archivii Romanae curiae scriptorum, creati Anno Christi CIↃ. IↃC. XXV indictione octava die XIIII mensis Novembris Pontificatus Sanctmi Dni Nri. prefati Anno ejus tertio.

Dit prothocol vangt aan den 10 Juli 1626, en bevat al de ontwerpen, dikwijls door de betrokken personen onderteekend, van de akten door Pastoor Ban, als Notarius Apostolicus tot den 20 Mei 1630 opgemaakt.

Er komt in voor, eene uitvoerige verklaring op den 16 April 1628 voor den Not. Apost. J. A. Ban en getuigen afgelegd, door eene 84 jarige voormalige zuster uit het convent van de ongeschoeide zusters van den 3en regel van St. Franciscus of Barrevoeter-zusteren te Haarlem, omtrent den dood van de HH. Martelaren van Gorinchem en in het bijzonder en breedvoerig over het leven en sterven van den H. Nicasius Johannes Hezius, die eenige jaren voor zijn marteldood, biechtvader in het genoemde klooster te Haarlem was geweest.

39.

2 Januari 1632. Acte verleden voor Mr. Jan Albert Ban, als Notarius Apostolicus en getuigen, ten verzoeke van Pater Joannes Tyras „religieus priester der minnebroeders orden van strenger onderhoudinge jeghenwoordigh missionaris arbeydende in Vrieslant inde stad Lewarden" omtrent de geestelijke bediening van de Paters Adriaen Motmans en (Levinus?) Canisius, te Amsterdam.

40.

Formulieren van Mr. Jan Albert Ban, J. U. D. als Notarius Apostolicus; en adviezen door hem over erfrecht gegeven, van 1 Oct. 1633 en Febr. 1641.

41.

12 Januari 1641. Minuut van een brief door Mr. Jan Albert Ban aan den Ridder Constantijn Huygens, over de nieuwe denkbeelden omtrent de muziek en de theoriën der Parijsche Musici.

42.

9 Maart 1681. Verklaring dat Cornelis Van der Cooghen, den 24 Augustus 1658 te Amsterdam gedoopt is.

43.

30 Mei 1680. De Aartsbisschop van Mechelen, verklaart dat aan Heer Cornelis Van der Cooghen, de kleine orden zijn toegediend.

44.

30 Mei 1680. Dezelfde Kerkvoogd verklaart dat Heer Cornelis Van der Cooghen gewijd is tot Sub-Diaken.

45.

30 Mei 1680. Dezelfde Kerkvoogd verklaart dat Heer Cornelis Van der Cooghen, tot Priester gewijd is.

46.

18 Maart 1695. De meesteressen van het Beggijnhof geven aan den Pastoor van het hof Heer Cornelis Van der Cooghen, de vrije bewoning van het huis Rodenburgh, dat destijds reeds tegen betaling van huur door hem gebruikt werd.

47.

8 Dec. 1703. Fredericus Sfortia te Rome, Prins van het heilige Roomsche Rijk, enz. enz., verleent aan Heer Cornelis Van der Cooghen den graad van Doctor in de Godgeleerdheid.

48.

Rekest aan het Gerecht der stad Haarlem, van de naaste vrienden van Heer Cornelis Van der Cooghen, dat deze mocht worden ontslagen uit het arrest, waarin hij door den Hoofdofficier was gebracht, ter zake van

informeele beantwoording van vragen, als getuige tot hem gericht. (Zonder dagteekening.)

49.

1681/1715. Brieven over kerkelijke belangen, ten deele rakende het Beggijnhof.

Meesteressen en Beggijnen.

50.

11 Februari 1588. Verklaring van art. 35 der ordonnantie van St. Lucas-avond 1408, gegeven door Heer Jasper Pietersz. Stolwijck, Heer Joannes Noems en Heer Willem Cornelisz. Ban, (over de verkiezing van meesteressen des Beggijnhofs.)

51.

17e eeuw. Consideratien en meditatien op het inkleeden, om dat niet alleen uitwendig maer oock inwendig met geest en affectie te doen.

52.

17e eeuw. Ordonnantie van kledinge voor de ghemeyne maeghden.

53.

10 September 1525. Brief van Heer Wolwijn Albertsz, Priester, waarbij hij Gheertruyt Claesdr Van Assendelft, maagd van het Beggijnhof, uitnoodigt om weder ten spoedigste op het hof terug te komen.

54.

13 Januari 1560. Faliebrief of „willekeur" voor Anna Franssen dochter en Wendelmoet Van der Laan, beggijnen op het beggijnhof te Haarlem, afgegeven door Schepenen der stad.

55.

16 Juli 1575. Fr. Matthias Brouwershavius, Provinciaal der Minderbroeders observanten in Nederland, resideerende in zijn convent te Haarlem, neemt als zusters

van den derden regel van St. Franciscus aan, de meesteressen van het Beggijnhof en maakt haar deelachtig aan al de geestelijke gunsten en voorrechten der geheele orde.

Met opgeplakt zegel.

56.

5 December 1582. Acte, waarbij door Burgemeesters, Schepenen en Vroedschappen der stad Haarlem aan 27 beggijnen van het Beggijnhof wordt toegelegd een jaarlijksch pensioen van 30 Ponden Vlaamsch voor ieder, en aan 28 beggijnen een jaarlijksch pensioen van 12 Ponden Vl., levenslang.

57.

21 November 1662. Aen Jonckvrouw Johanna Kousebant, op het aennemen van haer gheestelijcken staedt, (in de vergadering der maagden in den Hoek) gheschiedt op den Feestdagh vande presentatie der alderheylichste maghet Maria (1662); met drie fraaie kopergravuren van De Mallery en Bolswert; aan het einde staat: Bidt voor de schrijfster Maria V(an) W(ieringen).

Zie over deze: Twee Haarlemsche Klopjes van de zeventiende eeuw. Joanna Cousebant werd aangenomen op het proefjaar op het Beggijnhof, door haar broeder Pastoor Josephus Cousebant, den 8 September 1667.

58.

Gebedenboekje voor de beggijnen, bevattende: het Morgen-Gebedt voor de maeghden, het avont-ghebedt, de litanie van de H. Moeder Begga enz. hdschr. 17e eeuw.

Testamenten van Meesteressen en Beggijnen.

59.

4 Maart 1494. Testament van Maritgen Pietersd., beggijn op het Beggijnhof te Haarlem, waarbij zij onder anderen aan den Pastoor, de kapelaans, den koster, de kosteres en de beggijnen, gelden enz. bespreekt voor het

opdragen of bijwonen van hare uitvaart en het houden van hare memorie.

60.

3 April 1610. Testament van Jannetje Jansdochter Schoonevelts, eertijds conventuale van St. Magdalena-convent te Haarlem; met de codicille.

61.

1611—1628. Stukken betreffende de beweerde rechten op de nalatenschap van Jannetje Jansdochter Schoonevelts, eertijds conventuale van St. Magdalena-convent.

62.

12 November 1618. Extract uit het testament van Catharina Walters, te Keulen, waarbij aan Maritgen Barends en Petronella Lambrechts, beggijnen op het Beggijnhof te Haarlem, legaten worden besproken.

In het Hoogduitsch en Nederlandsch.

63.

27 December 1623. Testament van Anna en Lijsbeth Jansdochters, beggijnen, waarbij zij elkander wederkeerig tot erfgenamen benoemen.

64.

20 November 1630. Testament van de gezusters Guertje Gerritsdochter, meesteresse — en Machteld Gerritsdochter, beggijn op den hof, waarbij zij haar huis aan het beggijnhof bespreken, op voorwaarden, o. a. om jaarlijks „het feest van St. Geertruyd (17 Maart) sollenneelijck te vieren met een predicatie ende singende misse, ende het loff des avonts, alles in 't musyck."

65.

26 October 1638. Testament van Annitgen Cornelis, waarbij zij tot haar universeele erfgename benoemt Maria Willem Brammersdochter.

66.

15 November 1638. Testament van Hillegont Garbrants weduwe van Pieter Pieterse, waarbij tot erfgename benoemd wordt Catharina Symons Van Castricum.

67.

8 November 1663. Afschrift van het testament van Angenes Van Akersloot, waarbij zij tot vruchtgebruikster van hare nalatenschap aanwijst Cornelia Dircks, en na den dood van deze tot hare erfgenamen institueert het Oude Mannen- en Vrouwen Gasthuis te Zandvoort en het Oude Mannen- en Vrouwen Gasthuis te Wijk aan Zee.

Vicarijen op het Beggijnhof.

68.

15e eeuw. Dese naeghescreve missen sijn onse vier cappellanē daghelix sculdich te lesen in onse kercke op aldusdanighe ordinācy.

69.

19 Februari 1484. Notarieële acte, waarbij Heer Symon Van der Horst, Priester, eene vicarij sticht van vier missen 's jaars op O. L. Vrouwe-altaar in de kerk van het Beggijnhof, en daarvoor schenkt twee stukken land, gelegen onder Rijnsburg en Oegstgeest.

70.

16 April 1589. Testament van de acht overgebleven conventualen van het klooster Nazareth in Beverwijk, waarbij zij elkander instellen tot universeele erfgenamen, en na haar dood het St. Elisabeth's Gasthuis te Haarlem.

Dit stuk is zeer beschadigd.

71.

12 Januari 1617. Testament van vier overgebleven oude conventualen van het klooster Nazareth in Beverwijk, waarbij zij elkander tot erfgenamen benoemen en

aan de langstlevende de verplichting opleggen, de overblijvende goederen te besteden „tot Gods eere aan vrome en goede zaken."

72.

6 October 1624. Testament van Grietje Huybrechtsdr., overgebleven conventuale van het klooster Nazareth, eertijds geweest zijnde in Beverwijk.

Hierbij zijn gevoegd twee verklaringen, door Grietje Huybrechtsdr. en Alijdt Jansdr. afgelegd, bij hare aanneming in het klooster.

73.

30 December 1625. Breve van Paus Urbanus VIII aan Joannes Franciscus, Archiepiscopus Patracensis, Nuntius in de Nederlanden en het Graafschap Bourgondië, over machtiging voor Grietje Huybrechtsdr. c. s., religieusen van het klooster Nazareth in Beverwijk, der orde van St. Augustinus, om van de goederen door haar en de andere zusters verworven, eene vicarij te stichten op het Beggijnhof te Haarlem.

74.

7 April 162(6). Brief van Joannes Franciscus, Archiepiscopus Patracensis, Nuntius in de Nederlanden enz. enz., waarbij de hiervoor genoemde vicarij, met verplichting van twee missen ter week, wordt ingesteld in de kerk van het Beggijnhof te Haarlem.

75.

10 Juli 1626. Acte waarbij Mr. Jan Albert Ban, Priester, Notarius Apostolicus enz., verklaart, dat Grietje Huybrechtsdr. tot bezitter van de door haar gestichte vicarij heeft benoemd Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte, Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem en na hem de opvolgende Pastoors.

Twee exemplaren, één in het latijn en één in het Nederlandsch. Hierbij gevoegd drie akten, allen op dezelfde zaak betrekking hebbende en ongeveer van gelijken inhoud.

76.

10 Juli 1626. Acte, verleden voor Mr. Jan Albert Ban, Notarius Apostolicus, waarbij Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte, Pastoor van het Beggijnhof belooft aan Grietje Huybrechtsdr., geprofessyde religieuse van het klooster Nazareth in Beverwijk, die hem en zijne opvolgers heeft begiftigd met zekere vicarij, welke uit hare goederen is gesticht, eenige in het stuk genoemde voorwaarden na te komen.

77.

26 November 1629. Verklaring van Mr. Jan Albert Ban, dat hij gezien heeft al de akten, welke betrekking hebben op de vicarij, gesticht door Grietje Huybrechtsdr. en de vier andere conventualen uit Beverwijk.

In het Latijn.

78.

26 November 1629. Investituur van Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte, Pastoor van het Beggijnhof, door Mr. Jan Albert Ban, in de vicarij, gesticht in de kerk van het Beggijnhof, door Grietje Huybrechtsdr. en vier andere conventualen van het klooster Nazareth.

In het Latijn.

Vicarij op het altaar van St. Jan den Dooper in St. Bavo (Parochiekerk).

79.

Vrijdag na St. Mattheus 1394. Opdracht door Claes Gherrijt aan Heer Willem Janss, Priester, ten behoeve der vicarij op het altaar van St. Jan Baptist in de Parochiekerk te Haarlem, van zeven hond lands, gelegen onder Heemstede.

80.

Zaterdag na Nieuwjaar 1404. Opdracht door Jan Jans Hoeperszoon aan Heer Willem Janss., Priester, ten be-

hoeve als voren, van eene rente van tien schellingen 's jaars, gevestigd op een huis bij het Vrouwe-Broeders convent.

81.

5 November 1407. Heer Hugo Wouterss. Goutsmit, Pastoor van het Beggijnhof, en Heer Ghiselbertus Douwe Jacobsz, Priester, als collatoren van eene vicarij, gesticht door Heer Willem Janss., op het altaar van St. Jan Baptist in de Parochiekerk te Haarlem, assumeeren zich als derden collator, den Prior van het klooster van St. Maria der reguliere Kanunniken van St. Augustinus buiten Haarlem, in loco dicto Op ten Woert.

82.

Vrijdag na St. Lourens 1422. Opdracht door Jan Gale aan Heer Willem Janss., Priester, ten behoeve van de vicarij door Heer Willem Janss. gesticht op het altaar van St. Jan Baptist in de Parochiekerk te Haarlem, van eene rente van een pond Hollandsch 's jaars, gevestigd op een huis in de Groote Houtstraat. Twee exemplaren.

Zegels in groene was van Lourens Janszoon Coster en Claes Van Huessen, Schepenen in Haarlem.

83.

24 Juli 1467. Procuratie van de collatoren der vicarij op het altaar van de H. Maagd Maria en van St. Jan Baptist in de Parochiekerk te Haarlem, op Heer Claes Claesz., Priester, om eenige landen aan de vicarij toebehoorende, te verkoopen en anderen er voor in de plaats te koopen.

Met de autorisatie van den Bisschop van Utrecht. Beide stukken in het Latijn.

84.

17 September 1473. Opdracht door Jan Heyndricxsz. te Alkmaar aan Heer Claes Claesz., Priester, ten behoeve der vicarij op St. Jans- of Scheepmakers-altaar, in de

Parochiekerk te Haarlem, van een stuk land, gelegen aan de Berger-meer bij Alkmaar.

85.

18 Maart 1492. David Van Boergondië, Bisschop van Utrecht, bevestigt het Beggijnhof te Haarlem, in het bezit en collatie-recht der vicarij op het altaar van St. Jan Baptist in de Parochiekerk te Haarlem, waarvan Hugo Van Dijck, Prior van het Regulieren-Convent bij Haarlem, bij den hieraan gehechten brief, voor zijn gedeelte afstand heeft gedaan en het geheel opgedragen heeft aan den Pastoor van het Beggijnhof.

Zegel in groene was van het Regulieren Convent en in roode was van den Bisschop van Utrecht.

86.

6 September 1606. Acte waarbij Heer Willem Van Assendelft, Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem en als zoodanig collator van de vicarij op St. Jans-altaar in de Parochiekerk, het beneficie dier vicarij schenkt aan Mr. Dirick Cornelisz. Deyman, Priester te Haarlem.

87.

A° 1591–1636. Register vande pachten, vruchten ende renten competerende ofte specterende tot die cappelrie gefondeert van Heer Willem Janszoon, priester tot Haerlem, op 't Sint Jans Baptisten-altaer, genaempt dat Sceepmakers-altaer.

Vicarij op St. Josefs-altaar in St. Bavo.

88.

4 November 1634. Overeenkomst tusschen Jonkheer Anthonis Van Oudewerve, Heere van Burch en Mr. Jan Albert Ban, als bezitter van eene vicarij, gesticht op St. Josefs-altaar in de Parochiekerk te Haarlem, over het afzanden van vier morgen 494 roeden lands, gelegen buiten Delft.

Hier zijn bijgevoegd de stukken en rekeningen welke tot deze zaak betrekking hebben.

Vicarij op St. Lourens-altaar in St. Bavo.

89.

13 September 1499. Stichting van eene vicarij door Heer Jacob Tijmansz., Priester, op St. Lourens-altaar in de Parochiekerk te Haarlem, en opdracht van de collatie dier vicarij aan den Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem, voor het geval de bloedverwanten des stichters zonder nakomelingschap sterven.

90.

13 Mei 1501. Notarieele acte, waarbij Deken en Vinders van het Molenaarsgild, tevens altaar-meesters van St. Lourens-altaar in de Parochiekerk te Haarlem, bekennen ten geschenke ontvangen te hebben van Heer Jacob Tijmansz., Priester, eenige sieraden voor hun altaar; enz.

BEZITTINGEN VAN HET BEGGIJNHOF.

In het algemeen.

91.

...... Juni 1694. Inventaris der goederen en staat van de baten en lasten van het Beggijnhof bij het bewind van den Pastoor Heer Josephus Cousebant; en na zijn vertrek gesloten. Afschrift 18e eeuw.

Renten.

92.

A° 1408. Dit sijn sulke renten als der beginen-kerck toe behoren tot Haerlem ter paepliker proven in den jaer ons Heren MCCCC ende achte ende verschinen tot Bamisse.

Hierin komen ook voor afschriften der volgende voorrechtsbrieven, als van:

Graaf Willem V, van 13 Maart 1350.

Hertog Aelbrecht Van Beieren, als Ruwaard, van Vrouwe-dag Nativitas 1382.

Hertog Aelbrecht Van Beieren, als Graaf, van 29 November 1401.
Willem Van Beieren, van St. Nicolaas-avond 1401.
Frederik Van Blanckenheym, Bisschop van Utrecht, van 21 September 1402.

93.

St. Simon en Judas 1415. Brechte Symons, Weduwe van Ghervliet, schenkt aan de meesteressen van het Beggijnhof te Haarlem eenige jaarlijksche renten, voor vrome doeleinden.

Zegels in groene was van Wouter Buze en Jan Gale, Schepenen in Haarlem.

94.

26 Februari 1479. Opdracht door Floris Van Adrichem en Jan Van Foreest aan den Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem van eenige renten, gevestigd op huizen binnen Haarlem, „voir de eewige grafganck van wijlen Joncvrou Aerlant van der Bouchorst ende van Joncvrou Jacob Florusdochter van Adrichem."

Zegels in groene was van Willem Floris en Mr. Jan Diericxz., Schepenen in Haarlem.

95.

28 November 1496. Opdracht door Maritgen Pietersdochter, beggijn, aan de meesteressen des Beggijnhofs, van eene rente van een nobel en een stooter 's jaars, gevestigd op een huis in de Zijlstraat op den hoek van de Kraienhorstergracht.

Zegels in groene was van Louff Gerytsz. Van Bennebrouck en IJsbrant Van Sparwoude, Schepenen in Haarlem.

96.

28 April 1631. Acte waarbij Maritgen Louris (beggijn op het Hof?) bekent schuldig te zijn aan Lucas du Petin de som van 200 Car. guld.

Hierbij zijn gevoegd de bewijzen van aflossing dezer schuld. Zie No 159.

97.

22 Augustus 1637. Acte waarbij Arnoldus Paulusz. Van Roy bekent schuldig te zijn aan Anna Jans (beggijn op het Hof?) eene losrente van 10 Carol. guldens 's jaars.

Zegels in bruine was van Florens Van der Houff en Andries Van der Horn, Schepenen in Haarlem.

Schilderstuk.

98.

21 Juni 1596. Verklaring van Andries Van der Horst, dat hij in bewaring heeft eene schilderij „van sinte peters scheepken" toebehoorende aan het Beggijnhof; hij neemt aan haar weder terug te geven „soo wanneer de catholijcke relighie wederom aldaer opentlijck geëxerceert sal werden."

Graven.

99.

5 December 1525. Meesteressen van het Beggijnhof vergunnen aan Beatris Martijnsdochter en aan hare moeder Adriaentgen, om samen in een graf te liggen, tusschen het Heilig Kruis-altaar en Onze lieve Vrouwe-altaar.

100.

23 Januari 1526. Overeenkomst tusschen den Pastoor, de Kapelaans, meesteressen en maagden van het Beggijnhof te Haarlem, omtrent de graven in de kerk van het hof.

Land bij de Egmonder Meer.

101.

25 Juni 1677 en 10 October 1663. Verklaringen van Sybrant Camay over den eigendom-, en van Pieter Janss. Van Nes omtrent de ligging van een stuk land bij de Egmonder-meer, toebehoorende aan Heer Josephus Cousebant, Pastoor van het Beggijnhof te Haarlem.

Land onder Heemskerk.

102.

23 Maart 1518. Opdracht door Arijs Zwerezoon, van Uitgeest, aan de mater van St Lucien-convent op het Beg-

gijnhof te Haarlem, der helft van een stuk land, in den banne van Heemskerk.

103.

24 Augustus 1543. Opdracht door Ghijsbert IJsbrantsz. aan de mater van St. Lucien-convent op het Beggijnhof te Haarlem, der helft van een stuk land, in den banne van Heemskerk.

Zegel in groene was van den Schout van Heemskerk.

104.

19 Februari 1546. Verklaring van Elisabeth Dircksdr. en Cornelia Jacobsdr., beggijnen, dat Guert Jan Hughenszoonsdochter aan het Beggijnhof heeft beloofd een stuk land, in den banne van Heemskerk, in het gemeen bezeten wordende met de Commanderij van St. Jan te Haarlem.

Land onder Castricum.

105.

5 Januari 1498. Opdracht door Aechte Coman Willems Weduwe aan de mater van het oude convent op het Beggijnhof te Haarlem, der helft van een stuk land, groot elf geersen, in den banne van Castricum.

Zegel in groene was van den Schout van Castricum.

Hierbij is gevoegd eene verklaring van 25 Augustus 1558, omtrent de ligging van dit land.

Land onder Uitgeest.

106.

Woensdag na St. Agnieten-dag 1446. Opdracht door Luytgen IJsebrantssoon aan Katrine Jan Oudensoensdochter, van eene erfrente van twee gouden Wilhs. Holl. schilden, gevestigd op een stuk land in den banne van Uitgeest.

Zegel in groene was van den Schout van Uitgeest.

107.

St. Servaas-dag 1450. Opdracht door Pouwels Gherijt rode Aerntssoen aan het oude convent op het Beggijnhof

te Haarlem, van twee stukken land, in den banne van Uitgeest.

Zegel in groene was van den Schout van Uitgeest.

Land onder Oude-Tonge.

In N° 91 wordt deze bezitting volgender wijze beschreven:

2°. Heeft den hoff ruym 52 gemeeten lantz in D'ouw Tongen doende jaerlijckx van huyr (de verpondingen daer af getrocken) ontrent 40 à 50 gl. waer af moeten gaen, d'onkosten van de Rentmeester, reparatien van 't out vervallen boerenhuys ende andere extra ordinarisse voorvallen etc. En dewijl om de ver afgelegenheyt van dit goed, quaetaerdigheyt der boeren en Rentmeesterz, groote gevaaren zijn van wanbetalingen en processen (als zedert enige jaeren gebleecken is) wie siet niet dat dese hofstede in dese tijd tot merckelijcke bezwaringe streckt, en bequaem soude sijn, om met sigh, ander goet te verteeren.

Sedert Juni 1627 had het Beggijnhof ten laste van Juffrouw Van Oudewerve op het huis Adrichem buiten Beverwijk, eene obligatie, groot *f* 4000.—; in 1679 den 9 October, teekende Pastoor Josephus Cousebant aan (Zie in N° 2) De Vier duysent Guld. die op de Van der Burgen gestaen hebben sijn voldaen met seeckere landen in Overflackkee, gemeen met het Beggijnhof. enz. (Zie N° 127.)

Zie over de familie-betrekking tusschen de personen, die in de volgende akten genoemd worden, de geslachtlijst, welke bij dezen Inventaris is gevoegd.

108.

Leenbrieven van een derde-deel der landen van Grijsoord, de Tonge, Hugevliet, Helle, Breemsgat en Batenoord, verleid' den

6 April 1437 door Franck Van Borselen op Peter Van Steenhuys Bertelmeusz.

8 Juni 1451 door denzelfde op denzelfde.

1 Mei 1453 door denzelfde op Nelle Van Steenhuys, weduwe van Meester Symon Wittenzoon.

23 Mei 1470 door denzelfde op Aechten Pieter Nevendochter, getrouwd met Daniel Suys Allairtsz.

24 Mei 1470 door Aechten Van Steenhuys op haar
man Daniel Suys Allairtsz.

17 Maart 1500 door Pieter Suys Danielsz. en zijne vrouw Johanna Van der Burch, bij testament, op hunne dochter Agatha Suys.

31 Maart 1502 door Margaretha Van York, weduwe van Karel den Stoute op Allaert Suys Pietersz.

16 Nov. 1534 door Karel V op Daniel Suys.

Afschriften 17e eeuw.

109.

6 Juli 1500. [1]) Arent Van Arcum (Van Adrichem) al in huwelijk hebbende de dochter van Pieter Suys, geeft aan Cornelis Sturmsz. voor den tijd van veertien jaren in pacht, al de vroonlanden welke zijne vrouw ten huwelijk heeft medegebracht.

Zegels in groene was van Schepenen in Grijsoord.

110.

10 September 1503. Daniel Suys, als gemachtigde van zijn zwager Arent Van Arcum (Van Adrichem) verhuurt aan Cornelis Witte eenige vroonlanden onder Oosteinde.

Zegels in groene was van Cornelis Noom Gillesz. en Cornelis Stamme Adriaensz., Mannen in Grijsoord.

111.

4 Mei 1529. Verklaring van Schepenen van Beverwijk dat Arent Van Adrichem Simonsz. en Aechte Pietersdr. (Suys) getrouwd zijn en twee kinderen hebben.

112.

10 September 1510. Ambachtsbewaarders van Grijsoord geven aan Pieter Claes Oorts, uit, eenige vroonlanden in die heerlijkheid, onder voorwaarde, dat deze bedijkt zullen worden.

Zegels in roode was van de Ambachtsbewaarders.

---

1) Er staat in het stuk „1400", maar het moet 1500 zijn. Zie No 11

113.

2 Februari 1514. Philips Van Kleef, Heer van Ravestein, geeft aan Cornelis Jan Gillisz. c. s. om te bedijken, zijn uitgors van den Tille, gelegen bij Oude-Tonge in Zeeland, later genaamd St Sebastiaans-polder.

Afschrift 17e eeuw.

114.

26 Juli 1521. Philips Van Bourgondie, Bisschop van Utrecht, bevestigt, den voorgaanden brief van zijn neef Philips Van Kleef, Heer van Ravestein.

Afschrift 17e eeuw.

115.

10 Mei 1524. Allaert Suys Pietersz., Heer van Grijsoord, geeft aan Jonkvrouwe Wilhelma Van Adrichem Arentsdr. in leen de goederen, welke haar in huwelijk zijn geschonken en van hem in leen behooren gehouden te worden.

116.

7 Juli 1546. Opdracht door den Prior, Vicaris en Procurator van het Karthuizer-Convent genaamd Sion, buiten Zierikzee, aan Mr. Lieven Van Burch van een stuk land, in Grijsoord.

Zegels in groene was van de verkoopers.

117.

7 Maart 1529 en 24 Maart 1533. Opdracht door Gabriel Rutsz. aan Claes Gillisz. van vijf maden lands in St. Sebastiaans-polder onder Grijsoord. Drie brieven.

Zegels in groene was van Schepenen in Grijsoord.

118.

6 November 1538. Daniel Suys, Heer van Grijsoord, verlijdt Mr. Lieven Van Burch als in huwelijk hebbende Jonkvrouwe Wilhelma Van Adrichem, met de vroonlanden onder Grijsoord, vroeger in leen geweest bij Agatha Suys, weduwe van Arent Van Adrichem.

Zegel in roode was van Jonkhr. Daniel Suys.

119.

15 Maart 1539. Mandament van het Hof van Holland in de procedure van Daniel Suys, ambachtsheer van Grijsoord, als eischer, contra den Rentmeester van de Karthuizers buiten Antwerpen, als gedaagde, over het in leen behouden van vroonlanden onder Oude-Tonge.

120.

30 September 1541. Verklaring van eenige personen van Oude- en Nieuwe-Tonge, dat de onder dat ambacht gelegen vroonlanden, toebehoorende aan Anthonie Suys, Ambachtsheer van Grijsoord, vrij zijn geweest van de laatste lasten en contributien.

121.

26 Juni 1558. Jacob Suys, Ambachtsheer van Grijsoord, geeft aan Antonis Van Burch in leen eenige vroonlanden onder de heerlijkheid Grijsoord, vroeger in leen bezeten door wijlen Jonkvrouwe Wilhelma van Adrichem.

122.

14 October 1578. Jonkheer Antonis van Burch draagt aan zijne drie kinderen al de leengoederen en vroonen over, welke in de ambachtsheerlijkheid van Grijsoord, Oude- en Nieuwe-Tonge in onversterfelijk achterleen gehouden worden van Jonkheeren Pieter en Jacob Suys.

Zegels in roode was van Leenmannen der Grafelijkheid van Holland en van Jonkheer Antonis van Burch.

123.

24 November 1578. Jonkheeren Jacob en Pieter Suys, als ambachtsheeren van Grijsoord, Oude- en Nieuwe-Tonge, geven aan Jonkheer Cornelis Van Burch, in leen eenige vroonlanden in Oude-Tonge.

124.

22 September 1625. Jonkheer Pieter Suys, Heer van Laar en ambachtsheer van Grijsoord, geeft aan Jonkheer

Antonis Van Burch in leen eenige vroonlanden in St. Sebastiaanspolder onder Oude-Tonge.

Zegel in roode was van Jonkheer Pieter Suys.

125.

22 Juli 1630. Jonkheer Pieter Suys, ambachtsheer van Grijsoord, Oude- en Nieuwe-Tonge, verlijdt Jonkheer Antonis Van Burch, met de vroonlanden, in Tille en Oosteinde onder Oude-Tonge, vroeger in leen bezeten bij Jonkvrouwe Maria Van Burch.

Zegel in roode was van Jonkheer Pieter Suys.

126.

2 Juni 1649. Jonkheer Pieter Suys, Heer van Laar en Schelle, ambachtsheer van Grijsoord en Nieuwe-Tonge, geeft aan Jonkheer François Van Oudewerve, Heer van Burch, Adrichem enz. in leen eenige vroonlanden, in St. Sebastiaans-polder onder Oude-Tonge.

Zegel in roode was van Jonkheer Pieter Suys.

127.

10 Februari 1677. Opdracht van Jan Verhagen namens Vrouwe Cecilia Rout, weduwe van Jonkheer Cornelis Van Oudewerve, in leven Heer van Adrichem, aan de weduwe van Frans Barentss. Cousebant, van twee stukken land, samen 30 gemeten, en andere bezittingen in St. Sebastiaans-polder onder Oude-Tonge.

128.

7/14 Januari 1647. Rekest van den Kerkeraad van Bommel in het eiland Flacque aan de Staten van Holland en West-Friesland, om subsidie voor de opbouwing van eene nieuwe kerk en om een halven gulden jaarlijks te mogen heffen op elk gemeten van alle landen, gelegen onder den dorpe van Bommel c. a ; met appointement van 7/14 Januari 1647, waarbij het laatste verzoek voor den tijd van drie jaren wordt toegestaan en bovendien aan de supplianten wordt verleend eene subsidie van 1200 £.

Verkoop van een huis.

129.

St. Agnieten-dag 1551. Opdracht door meesteressen van het Beggijnhof aan Ursula Quirijns Talesij-dochter, van een huis op het Beggijnhof.

Zegel in bruine was van het Beggijnhof.

Het Beggijnhof-zelf.

130.

Deze akten volgen niet allen in streng chronologische orde, omdat, waar het noodig scheen, de stukken, welke op hetzelfde perceel betrekking hebben, dadelijk achter elkander vermeld zijn.

St. Mattheus 1439. Jonkvrouwe Lijsbeth Van Schoten, schenkt een huis op het hof, aan het Beggijnhof.

131.

15 Januari en 15 Februari 1662. Opdrachtbrieven van twee huizen, N° 1 en 2 op het Beggijnhof.

Zegels in bruine was van Jacob De Ram, Adriaen Backer en Adriaen Bosvelt, Schepenen in Haarlem.

Hierbij zijn gevoegd eenige stukken, welke op den voorloopigen onderhandschen verkoop van deze huizen betrekking hebben.

132.

11 Januari 1616. Opdracht door Burgemeesteren en Regeerders van Haarlem aan Trijn Gerrits, van een huis, op het Beggijnhof, N° 42.

Zegels in bruine was van de stad Haarlem en van Lourens Van Grol en Johan Van Schoterbosch, Schepenen in Haarlem.

133.

27 Januari 1616. Opdracht door Burgemeesteren en Regeerders van Haarlem aan Dieuwer Claesd^r. weduwe van Cent Claess. van een huis, N° 45, op het Beggijnhof.

Zegels in bruine was van de stad Haarlem en van Outger Pieterss. en Nicolaes Wouterss, Schepenen in Haarlem.

134.

19 Juni 1637. Opdracht door Anne Centendochter aan Maritgen Arentsdr. van een huis N° 45, op het Beggijnhof.

Zegels in bruine was van Quyryn Damast en Willem Buys, Schepenen in Haarlem.

135.

31 December 1616. Veilcedullen, waarbij Jannetjen Ariaens voor eene som van *f* 3650,— koopt een huis in de St. Jansstraat en een huis op het Beggijnhof.

136.

24 April 1617. Mr. Pouwels Van Beresteyn bekent schuldig te zijn aan de stad Haarlem eene som van 600 Carol. Guldens, tot terugbetaling waarvan hij verbindt een hem toebehoorend huis op het Beggijnhof.

137.

31 Mei 1625. Opdracht door Burgemeesteren en Regeerders van Haarlem aan Guertgen en Machtelt Gerritsdochters, van een huis op het Beggijnhof.

Zegels in groene was van de stad Haarlem en van Pieter Adriaensz. Verbeeck en Johan Van der Camer, Schepenen in Haarlem.

138.

6 Maart 1602. Opdracht door Jan Janss. Smith aan Jan Foppens van een huis op het Beggijnhof, bij den uitgang in de St. Jansstraat. Hierbij is gevoegd het bewijs van eigendom van een gedeelte muur, door Judocus Cousebant van de stad Haarlem gekocht.

Zegels in groene was van de stad Haarlem, en van Baerthout Van der Nyenburch, Claes Corneliss. Geltsack, Engbert Gerritsz. De Jonge en Jan De Wael, Schepenen in Haarlem.

139.

18 Mei 1637. Opdracht door Jan Foppens aan Aeltgen Reijersdochter, van een huis op het Beggijnhof, bij den uitgang in de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Quyrijn Damast en Willem Buys, Schepenen in Haarlem.

140.

18 Februari 1660. Opdracht door Aeltjen Reijers aan Jonkheer Albert Van der Hooch te Amsterdam, van een huis op het Beggijnhof, bij den uitgang van de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Jan Janssen Schout en Willem Van Teffelen, Schepenen in Haarlem.

141.

5 Juli 1664. Opdracht door Frans Jacobss. Van den Hove aan Seybrant Camay, van een huis op het Beggijnhof.

Zegels in groene was van Johan Veer en Cornelis Gravesteyn, Schepenen in Haarlem.

142.

15 November 1657. Opdracht door Maritgen Arents aan Cornelis Corneliss. Arp, van een huis op het Beggijnhof.

Zegels in bruine was van Willem Van Teffelen en Jonas De Jonge, Schepenen in Haarlem.

143.

21 Februari 1668. Opdracht door Geertruyt en Aeltie Cornelis Arp, aan Lourens Claessen, van een huis op het Beggijnhof.

Zegels in groene was van Florens Swan en Ysbrant Schatter, Schepenen in Haarlem.

144.

16 Juli 1670. Opdracht van Brigitta De Goijer, huisvrouw van Jonkheer Albert Van der Hooch aan Adriana Van der Hulst, weduwe van Frans Barentss. Cousebant, van een huis op het Beggijnhof, aan het Kerkhof.

Zegels in bruine was van Jacob De Ram en Johan Veer, Schepenen in Haarlem.

145.

27 Maart 1677. Voorloopige acte van overdracht van een huis op het Beggijnhof, ten oosten van de plateelbakkerij, verkocht voor 1650 guld.

146.

18e–19e eeuw. Stukken betreffende het verkoopen of afbreken van huisjes, aan het Kerkbestuur der Statie van het Beggijnhof toebehoorende.

Naaste omgeving van het Beggijnhof.

147.

27 November 1590. Opdracht door Lenert Adriaensz. Van Vucht aan Henrich Harmansz. Van Velthoven, van een huis in de St. Jansstraat, naast het Beggijnhof.

148.

30 November 1634. Opdracht door Mr. Johan Damius aan Trijntgen Sijmonsdr., van een huis in de St. Jansstraat, bij de Lange poort.

Zegels in bruine was van Pieter Adriaensz. Verbeeck en Johan Van der Camer en van Cornelis Guldewagen en Johan Beelt, Schepenen in Haarlem.

149.

1 November 1653. Opdracht door Florens Swan, als executeur van het testament van Catharina Ban, aan Bartholomeus Van Gennip, van een huis in de St. Jansstraat, aan de noordzijde van het Beggijnhof.

Zegels in bruine was van Willem Van Teffelen en Johan Everswijn, Schepenen in Haarlem.

150.

10 Februari 1677. Opdracht door Cecilia Rout, wed. van Jonkhr. Cornelis Van Oudewerve, Heer van Adrichem, aan Adriana Van der Hulst, weduwe van Frans Barentss. Cousebant, van een huis in de St. Jansstraat, op den hoek van de Lange poort.

Zegels in groene was van IJsbrant Schatter en Willem Fabricius, Schepenen in Haarlem.

Hierbij zijn gevoegd de vroegere transportbrieven van 23 Dec. 1623, 4 Sept. 1630, 23 Dec. 1634.

151.

8 October 1585. Opdracht door Burgemeesteren en Regeerders van Haarlem aan Dirck Henrickss. Van Assendelft, van een huis en erf in de St. Jansstraat, behoord hebbende tot de geestelijke goederen, welke aan de stad zijn toegewezen.

152.

5 Augustus 1634. Opdracht door Elsgen Langenhorst, Weduwe Hendrick Van der Hoeff aan Lieve Janss., van een huis, gelegen in de St. Janstraat over de Commanderij van St. Jan.

Zegels in bruine was van Willem Buys en Jan Beelt, Schepenen in Haarlem.

153.

18 Januari 1617. Opdracht door Barent Roeloffs aan Jannetgen Adriaensdochter, van een huis in de St. Jansstraat, over de Commanderij van St. Jan en naast het huis Rodenburch.

Zegels in bruine was van Jacob Laurens en Jacob Hugens, Schepenen in Haarlem.

Het achtergedeelte van het huis *Rodenburch*, dat stond op de plaats, waar nu het plein is voor de Kathedrale kerk, werd in de 17de eeuw tot bidplaats of kapel ingericht. In 1669 is eene kerk geopend, in een huis, naast de Goudsmids-kamer gelegen, en wel tijdens het Pastoraat van Heer Josephus Cousebant (1662–1694). De Lange Poort, welke hier meermalen genoemd wordt, is later, naar de Beggijntjes, meer bekend geworden onder den naam van Klopperpoort. In 1695 werd het huis *Rodenburch* ter bewoning gegeven aan Pastoor Van der Cooghen. Zie N° 46.

154.

20 December 1636. Acte waarbij Lieve Janss. Schone aan Mr. Jan Albert Ban in opstal uitgeeft een gedeelte van een erf in de St. Jansstraat, naast het huis Rodenburch.

155.

17 Januari 1627. Opdracht door Carel Van Wanseele

aan Barent Cornelis De Jonge, van een huis in de St. Jansstraat, genaamd Rodenburch.

Hierbij zijn gevoegd drie brieven van schuldbekentenissen, welke op dit pand gevestigd zijn geweest.

Zegels in groene was van Pieter Olycan en Pieter Oudewaech, Schepenen in Haarlem.

156.

21 Januari 1621. Opdracht door Claes Pieterss. aan Bouwen Claess., van een huis op de Bakenessergracht, belend aan de Lange Poort en met een uitgang daarin.

Zegels in groene was van Aelbrecht Van der Meije en Johan Herculess. Schatter, Schepenen in Haarlem.

157.

15 Mei 1648 en 6 Maart 1663. Opdracht door de erfgenamen van Bouwen Claess. Graauw aan Frans Barentss. Cousebant, van een huis op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van Dirck Olycan, Johan Akersloot en Andries Van der Horn, Schepenen in Haarlem.

De Lange Poort.

158.

27 Mei 1620. Acte van scheiding tusschen Bouwen Claess. Graauw en Adriaen Jacobss., rakende den eigendom van twee huisjes in de Lange Poort op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van Johan Damius en Johan Van der Camer, Schepenen in Haarlem.

159.

28 April 1631. Opdracht door Lucas Du Petin aan Maritgen Louris, van een huisje in de Lange Poort in de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Johan Van der Camer en Cornelis Backer, Schepenen in Haarlem. Zie N° 96.

160.

31 Maart 1689. Opdracht door Arnoult Van Beresteyn aan Jan Willemsz. Van Hoorn, van den opstal van een

huis achter het Beggijnhof in de Lange Poort, in de St. Janstraat.

Zegels in groene was van Jacob Laurensz. en Adriaen Van Berckenroede, Schepenen in Haarlem.

5 April 1634. Opdracht door Maritgen Eylaertsd[r]., weduwe van Jan Willemsz. Van Hoorn aan Annitgen Cornelis, van denzelfden opstal.

Zegels in groene was van Johan Van der Camer en Jacob Schout, Schepenen in Haarlem.

161.

13 November 1634. Opdracht door Lucas Braems aan Grietgen Dircxd[r]., van een huis en erf in de Lange Poort, uitkomende op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van Willem Buys en Jacob Schout, Schepenen in Haarlem.

162.

17 November 1634. Opdracht door Carel Van Wanseele aan Lijsbeth Jansdochter, van eene schuur in de Lange Poort in de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Cornelis Out, Cornelis Dicxs, Pieter Adriaensz. Verbeeck en Johan Damius, Schepenen in Haarlem.

163.

20 November 1634. Opdracht door Annetgen Sijmonsd[r]. aan Jonkheer Antonis Van Burch, van een huisje in de Lange Poort in de St. Jansstraat, tegenover de Commanderij van St. Jan.

Zegels in bruine was van Cornelis Guldewagen en Johan Beelt, Schepenen in Haarlem.

164.

4 December 1634. Opdracht door Joris Roelofs aan Geertgen Thonisdochter, van een huisje in de Lange Poort in de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Cornelis Out en Cornelis Guldewagen, Schepenen in Haarlem.

165.

31 December 1634. Opdracht door Hans Van Moerkercken aan Maritgen Thonis, van twee huisjes in de Lange Poort in de St. Jansstraat, tegenover de Commanderij van St. Jan.

Zegels in bruine was van Cornelis Out en Cornelis Dicxs, Schepenen in Haarlem.

166.

8 Februari 1635. Opdracht door Vincent De Hont aan Trijn Jansdochter, van een huis in de Lange Poort, uitkomende op de Bakenessergracht.

Zegels in groene was van Willem Buys en Johan Beelt, Schepenen in Haarlem.

167.

7 Maart 1635. Opdracht door Cornelis Abrahamss. Van Hoorn aan Trijntgen Adriaensdochter, van een huis in de Lange Poort in de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Cornelis Out, Cornelis Dicxs, Pieter Adriaensz. Verbeeck en Johan Damius, Schepenen in Haarlem.

168.

18 April 1635. Opdracht door Willem Willemsz. aan Cornelisgen Cornelis, van een huisje in de Lange Poort, uitkomende op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van Johan Damius, Cornelis Guldewagen, Henrick Van Berckenrode en Laurens Van Grol, Schepenen in Haarlem.

169.

28 October 1637. Notarieële acte der aflossing van twee jaarlijksche renten, gevestigd op twee huizen in de Lange Poort in de St. Jansstraat.

Hierbij zijn de vroegere Schepen-brieven gevoegd.

170.

20 December 1623. Opdracht door Jacob Matham aan Willem Reyerss. Suycker, van een huis in de Lange Poort, uitkomende op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van Nicolaes Le Febure en Johan De Wael, Schepenen in Haarlem.

171.

12 Maart 1635. Opdracht door Willem Jansz. (Porceleinbakker) aan Willem Reyerss. Suycker, van een huis in de Lange Poort in de St. Jansstraat.

Zegels in bruine was van Johan Beelt en Jacob Schout, Schepenen in Haarlem.

172.

17 Februari 1660. Procuratie van Aeltje Reijers op Hendrick Borst, om hare eigendommen, liggende in de Lange Poort in de St. Jansstraat en op het Beggijnhof, te verkoopen.

173.

24 Juni 1661. Opdracht door Maritgen Huygen aan Dirck Slij, van een huisje in de Lange Poort, op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van Willem Buys, Johan Beelt, François Wouters en Pieter Bol, Schepenen in Haarlem.

174.

10 April 1635 en 24 Juni 1665. Opdracht door Maritgen Huygen aan Dirck Slij, van een huisje in de Lange poort, uitkomende op de Bakenessergracht.

Zegels in bruine was van François Wouters, Pieter Bol, Johan Damius en Cornelis Guldewagen, Schepenen in Haarlem.

175.

9 Juli 1663. Opdracht door Guyrtje Claes, weduwe van Jacob Willems aan Frans Barentss. Cousebant, van eene kamer (schuur) in de Lange Poort, uitkomende op de Bakenessergracht.

Zegels in groene was van Johan Van der Camer en Adriaen Van Bosvelt, Schepenen in Haarlem.

176.

15 October 1666. Opdracht door Elisabeth Adams, weduwe van Barend Roelofs Wanscher aan Hillegont Hendricks, van den eigendom der Lange Poort, gelegen in de St. Jansstraat.

Custingbrieven, Schuldbekentenissen, Huurcedullen.

177.

16 Januari 1626. Custingbrief ten laste van Harmen Janss., voor Heer Gerrijt Adriaenss. De Witte, Pastoor van het Beggijnhof, groot *f* 450.— op twee huizen buiten de Schalkwijkerpoort.

Zegels in bruine was van Pieter Oudewaech en Gillis De Wilde, Schepenen in Haarlem.

178.

23 April 1728. Acte waarbij Heer Ferdinandus Appelmans, Pastoor van het Beggijnhof, bekent schuldig te zijn aan den Heer Pieter Teyler Van der Hulst eene som van *f* 1500,— waarvoor als onderpand gesteld wordt een huis in de Damstraat.

179.

17e eeuw. Negen schuldbekentenissen ten laste van verschillende personen.

Op al deze stukken, welke van geene waarde meer zijn, is de aflossing der schuld aangeteekend.

180.

1594–1629. Vier schuldbekentenissen ten laste van verschillende personen, die later, blijkens aanteekening, hunne schulden hebben afgelost.

181.

25 December 1723. Huurcedul van een huis in de Kromme Elleboogsteeg door Adriaen François Cousebant verhuurd aan Jan Claesse.

Catalogus Curatorum seu Pastorum Ecclesiae Begginagii in Haerlem.

A° 1262—1272. D. ARNOLDUS DE ZASSENEM (Arent Van Sassenheim) persona et curatus Harlemensis, presentis Begginagii primus institutor, hujus ecclesiae constructor nec non prebendator, idem etiam fundator primus monasterii seu conventus in Lewenhorst prope Leydas et ibidem sepultus. Obiit Anno Dom. 1272. Idibus Martii.

Int jaer ons Heeren MCCLXXij starf heer Aernt van Sassenem, die persoenre van Haerlem was, die eerst begreep te fundieren dat beghijnhof te Haerlem ende die kerck dotierde. Ende heeft daertoe (daar en boven) tot turfghelde ghemaect den ghemenen beghinen die ontfanghen sijn, VI morghen lants ende drie hont ende sijn gheleghen in haghescamp. Ende doe hi desen voerscreven hof gesticht had als voerscreven is, doe begrep dese eersamighe persoenre eerst dat cloester ter lede te funderen ende doe men screef MCC ende LXII op sinte agneten dach, doe brochte hi xii nonnen van sinte baernaerts oerden uten cloester van sinte mariendael bi Utrecht, ter liede voerscreven ende x jaer daerna, doe starf hi ende wort begraven inder beghinen kerc voerscreven. Item dese eersamighe persoenre van haerlem, die heer aernt van sassenem genoemt was, lach x jaer of daer omtrent inder beghinen kerc begraven voerscreven, doe verwarf wolwin van sassenem, sijn broeder, mitten nonnen, vanden biscop van Utrecht, dat siem uter beghinen kerc namen ende groeven ter liede int cloester voert hoghe outaer.

A° ? — ? D. JOANNES DE GOES (Vermeld in N° 92 Archief Beggijnhof.)

A° ? —1348. D. JOHANNES MARTINI, curatus, A° dom. MCCCXLVIIJ de licentia rectricium via permutationis renunciat ecclesiam ad manus dmi. Walteri Pousgen, pro una vicaria ad S. Johannem. Circa haec tempora aut ante (anno 1346 in festo S. Odualdi) incendium magnum Begginagium devastavit et priora documenta destruxit.

Int jaer ons heeren MCCC ende Acht ende Viertich op sinte Willebrordsdach Doe gaven kerstijn van oestgiest, gheertruut

van hillegom, jutte ende aechte louwen dochter beghinen des beghiinhoefs tot Haerlem, heeren Jan Martijnszoen, cureyt der beghinen kerc voerscreven, consent ende henghenis, te permuteren die voerscreven kerc om een capelrije gheleghen in sinte jans cloester te Haerlem, jeghens heeren Wouter ponstgen, priester.

A° 1348—1372. D. WALTERUS PONSGEN, curatus ecclesiae begginagii presentis, obiit Anno dom. 1372 feria quinta post festum Simonis et Judae, apostolorum.

A° 1372—1378. D. FLORENTIUS WUVENSOEN, curatus ecclesiae begginagii presentis, et in eadem ecclesia sepultus, obiit A° dom. 1378 postridie Simonis et Judae. Et fuit humilis, castus, largus ad pauperes et devotus.

Int jaer ons heeren MCCCLXXviij starf heer Florijs Wuvensoen, cureit vander beghinen kerke ende besprac den Joncfrouwen vanden beghijn-hove tot sijnre memorie xxvij buddreghers die sel men boeren inden clenen waert bi koenen horne, ende hier of en sel men niemant gheven dan die gheen die teghenwoerdich comen totter memori, ten waer, dat si siec waren of dat si uut waren vandes hoves weghen.

A° 1378—1401. D. SIMON DE WOUSTER, curatus presentis begginagii, qui rexit annis viginti tribus. Hic fundavit vicariam unam quam postea scribit se habuisse D. Laurentius, pastor begginagii, in majori ecclesia in altari S. Erasmi. Sepultus fuit in ecclesia S. Bavonis prope altare B. Mariae a latere australi. Obiit A° dom. 1401 octavo Augusti.

Int jaer ons heeren MCCCC ende een starf heer Symen die Woester, priester ende cureyt der beghinen kerc tot Haerlem ende over sijn memorie staet viij st. op vrancke roelofszoens erve indie beghinen straet.

A° 1401—1421. D. HUGO GOUTSMIT, Walteri filius, qui fundavit conventum regularium prope Harlemum et domum in opposito S. Joannis. Et obtinuit a comite Hollandiae quod tredecim virgines possent conferre ecclesiam nostram. Hic etiam dicitur fecisse magnum ciborium et calicem unum de quinque. Obiit A° dom. 1421. ipso perpetuae et felicitatis.

Int jaer ons heeren MCCCC een ende twintich opden sevenden dach in Maerte, starf onse lieve eerwaerdighe eerbaere Vader, heer Hughe Wouterssoen die goutsmit, Cureit van onser kerken, den god salich ghedencken moet. Dese eerbaer man heeft onsen hof een sonderlinghe vrient geweest, eer hi priester wart ende alle goetwillighe menschen in sinen leven een groet onderstant, hi was milde den armen ende alder gheesteliker lude vrient. hi maecte selve onse syborie ende onse kelcken ende gaf sijn goet daer opeliken toe. Item inden jaer ons heeren MCCC ende LXXXij wart hi priester ende las sijn eerste misse in onser kerken op sinte pieters ende sinte pouwels der heiligher apostelen dach. Item van dier tijt voert, heeft hi in onser kerken ghepredict menich gloriose schoen sermoen ende al dat lant van hollant doer. Item inden jaer doe men screef MCCCC ende een, starf heer Symon die Woester, die onse cureit was, ende heer hughen voerscr. wart ghegheven onse kerc vander graeffelicheit van hollant, die wi der graeffelicheit presenteerden ende inden selven jaer verwarf heer hughe voernoemt van hertoghe Aelbrecht, grave van hollant, dat die joncfrouwe ende beghinen van onsen hove, voert an selve hoer kerc sullen gheven tot ewighen daghen ende lietent vanden bisscop confirmeren. Oec mede verwarf hi schone previlegien ende hantvesten den hof voerscr. vander graeflicheit voernoemt ende oec mede van onser stede van haerlem. Item onder hem wart vertimmert onse kerke ende onse toern mitten clocken, dat zuyden portael, die sacristie mit menigherhande cleynoede ghesiert ende ornamenten. Item hi timmerde dat noerden poertael ende outaer daer in staende, uut sijns selfs goede. Item bi sinen rade warden die binnensten poerten ende die tralien inder kerken, mit menich ander goet punt, gheordineert, om behoetheyt der magheden in enen gheesteliken suveren leven te houden ende onder hem, wart onse nuwe hof anghecoft, om een blijcvelt daer te hebben Ende onder hem wart dat poerthuys ghetimmert ende gheoerdeneert. Item onder hem wart den dienst gods in lesen, predicken ende singhen al dubbelt ghebetert. Item hi timmerde mit goeder lude hulpe, dat reguleers cloester buten haerlem. Ende dese eerwaerdighe, eerbaere, gheestelike vader, is nu in sinen

seven ende tachtichsten jaer, hoep wi salich, ghestorven ende heeft ons boven anderhalf hondert magheden, opten hof mit groter eren in sinen leven regiert ende nu, na sijnre doot seer bedruct achterghelaten. Ende heeft oec mit sijnre dochter Alijt, beset iiij margen lants gheleghen te rijswijc, die ij marghen tot haer beider memorie ende mabeli sinen Wive. Ende van die derde marghen sel men jaerlijcs over hem drinken. Ende die vierde marghen begheerde alijt, dat die meesterissen die renten jaerlijcs op sullen nemen ende gaderen, om haer huus mede staende te houden, dat si opten hof achter ghelaten heeft.

Int jaer ons heeren MCCCLXviij starf mabelie, heer hughe woutersz. wijf, die goutsmit.

Int jaer ons heeren MCCCC ende XLiij starf alijt, heer hughen dochter.

A° 1421—1450. D. et Mgr. JOHANNES DE WORMER, filius Hugonis, curatus hujus ecclesiae, qui vita laudabili et scientiis ornatus, ecclesiam presentem fideliter rexit ab A° (14)21. Sepultus in medio ante altare in sepulchro D. Hugonis. Obiit A° dom. 1450.

Int jaer ons heeren MCCCC ende L ruste onse gheminde eerwaerdighe vader Meester Jan Hughenz. van Wormer*, dien God salichlic ghedencken wil, cureit van onsen beghinen kerck, die hij regierde omtrent xxix jaer. Dese eerbaere man stont bij xviij jaer te Parijs ende was een famose clerc ende van goeden manieren ende ghemint in sijn wanderinghe. Ende quam te Haerlem die wijl heer hughe onse cureit siec was. Ende bij rade ende begheerte van heer hughe, wert meester Jan voirscr. onse kerc ghegheven, die hij regierde saftmoedelic ende mit groter naersticheden.

A° 1450—1471. D. BALDUINUS F. REINERI qui humilitate et pietate rexit hanc ecclesiam annis viginti et uno et postea renunciavit ecclesiam ad manus M. Jacobi Olislager. Obiit vero A° dom. 1484 ipso die divae Clarae.

Int jaer ons heeren MCCCCLXXXiij starf onse eerwaerdige vader heer bouwen reijersz. presbyter, die onse kerc doechdelic xx jaer regierde ende in sijn ouderdoem bi consent der

meestrissen, die kerc overgaf meester Jacob Olijslager. Ende heer bouwen voirs. heeft beset tot sijn memorie ende sijn vaders ende moeders ende beatrijs dircs dochters xiiij stuvers 's jaers te boeren uuten landen 't akersloot, gecoft van heer gerijt.

A° 1471—1484. D. ac M. JACOBUS PETRI OLYSLAGER, Licenciatus in Theologia, curatus hujus ecclesiae annis tredecim. Obiit A° dom. 1484 die 29 Januarii, sepultus est in Ecclesia.

Int jaer ons heeren MCCCCLXXXiiij starf onse eerwaerdighe vader meester Jacob Pietersz. Olyslager, licentiaet in theologia, die xiij jaer eerbaerlic ende wiselic regierde die kerc ende hof der beghine in haerlem. Ende heeft ghelaten onsen kerc een suverlike vergulde casse, daer inne staet een crucifix mit sinte maria ende sinte Jan onder den cruce als sijn epytaphium. Ende oec een bort, ghescildert mit een salvator mit sinte pieter ende mit sinte nycolaus, als een epitaphium over sijns vaders graf.

A° 1484—1495. D. ac M. JOHANNES HENRICI DE VELSEN, qui fuerat ante electionem cappellanus majoris Ecclesiae, curatus hujus ecclesiae, obiit A° dom. 1495 ipso S. Sylvestri et sepultus est ad dextrum latus praedecessoris sui, sub eodem sarcophago.

Int jaer ons heeren MCCCC ende XCV starf meester Jan Henricsz. van Velsen, Pastoer van onse kerc der beghinen in Haerlem. Ende heeft beset tot sijn memori ende sijn ouders vij stuvers 's jaers, mitten collecta Deus qui nos patrem. Ende tot jaersang xviij stuvers. Ende in sijn jaergetide v stuvers tot v missen ende dan ij stuvers tot ij kaersen. Dit sel men boeren uut een stucke lants bi droncken huusgen [1]) ende gelt jaerlix xxx stuvers. Ende oec an gelt jaerlix xxx stuvers. Ende oec an gelt derhalf rins gulden. Ende in onse hoge outaer annunciationis et visitationis Mariae (vervolg ontbreekt.)

A° 1495—1527. D. ac M. JOHANNES BALDUINI, pastor hujus ecclesiae begginalis, qui triginta duobis annis laudabili vita beg-

1) Het dronkenhuisje, thans de buitenplaats Eindenhout aan den Heerenweg over de Spanjaardslaan.

ginis praefuit. Obiit A° dom. 1527 decima tertia die Januarii, sepultus ad latus sinistrum praedecessoris sui, sub eodem sarcophago.

Int jaer ons heeren MCCCCCXXVij starf meester Jan Boudewijnsz. onse pastoer, ende heeft beset tot sijn ewige memory iij st. 's jaers uut dat lant ghenoemt: Over IJe.

A° 1527—1551. D. et M. LAURENTIUS PETRI, qui ante electionem suam, capellanus fuit ecclesiae majoris, Obiit A° dom. 1551.

Int jaer ons heeren. MCCCCCLI starf meester Lourijs Pieterszoen, onse Pastoer, ende heeft beset tot sijn ewiche memorie iij stuvers 's jaers uyt dat lant te Uytgeest, dat ghecoft is van Willem Janzoen.

A° 1551—1560. D. ac M. JACOBUS HENRICI MEESTRIUS, vir magnae authoritatis et insignis pietatis. Obiit A° dom. 1560 tertia Maii aut circiter, sepultus apud pastores.

Item int jaer ons heren MV^c ende Liiij hebben die meesterissen angenomen om uyt te reycken alle jaers van Mr Jacob Meyster Heinricxz. onse pastoer dese nagescreven lasten: in den eersten sijn memori ende sijn vader ende moeders memori, noch elcke persoen, wonende op bagijnhoff een deuts broot, noch die pastoer ij st., elcke cappelaen een st., noch ses st. tot missen, noch ij st. die meesterissen, noch ij st. die leesters, noch ij st. die voerpoort maechden, noch die coster ende costerissen elcx een halve st., noch die sijdepoort, die graftpoort, twaschhuysdeur elcx een halve st., noch achtien stuvers tot graffgang, dese lasten sal men vinden op een stucke lant gelegen in Uutgeester woudt.

A° 1560—1582. D. ac M. JACOBUS WIJ NICOLAI f. hujus ecclesiae curatus, S. Theologiae Licentiatus Canonicus Cathedr. Capit. et postea Medicinae Doctor. Obiit Coloniae in Julio ipso D. Margaritae A° dom. MV^c LXXXij.

Int Jaer ons Heeren MV^cLXXViij overmits 't langdurich Oorlogh ter oorsaec vande Religie ende dye groote vervolginge der geestelijke ende religioese personen hier in Hollandt, soe is in 't selfde jaer inden maent Julio, dye Eerwaerdige heere ende meester Jacob Claesz. Wij, Licentiaet inder Godheyt, Pastor ende Cureyt van dit Bagijnhoff, getrocken

tot Coelen ende aldaer op S. Margrieten dach A° LXXXIJ in den Heere gerust, ende in 't Clooster der predycheeren begraven. Onsen hoff mit een eerlijc testament bedenckende.

Waerom dye Meesterisse tot dancbaerheyt van dyen aengenomen hebben hem eeuwichlic nae te doen ende op sijn Jaergetijt uyt te reycken zulcx als hier nae volcht:

Eerst eeuwighe memorie in onse kerck te houwen tot troost van sijn ziel ende voor dye zielen van sijn salige vader ende moeder, mitsgaders sijn twee lieve broeders, namentlijc broeder Jan Wij, minnebroeder, dye mede ter selfder tijt ende oorsaeck tot Coelen ghevlucht, gesturven ende aldaer bij hem in een graff begraven is, ende Frans Claesz. Wij, hier in onse kerc begraven.

Voirts in sijn Jaergetijt den Pastor van Graffgang xx stuvers.

Denzelfden voor sijn presentie iiij st.

Vier cappellanen elx twee st.

Tot zielmissen tyen stuvers.

Vyer stalkaerssen opt graff.

Den meesterissen elx twee stuvers.

Den twe Leesters elx drye groot.

Den poortsusters tzamen vyer st.

Den coster ende costerissen elx een st.

Dye den Zyelpoort, den poort op Bakenessergraft, desgelijcxs het waschhuys, sluyten ende ontsluyten, elx een st.

Op sijn Jaergetijt elke Begijngen vanden Hoff een broot van een stuver.

Ter selffder tijt alle maechden dye vanden aellemissen des Hoffs leven elx een stuver.

A° 1582—1601. D. ac M. JASPER STOLWIJCK PETRI f., Cappellanus majoris Ecclesiae jam Cathedralis, electus 30 Julii A° 1582 sed propter temporis angustias, introductus in realem et actualem praedictae curae possessionem Anno domini 1587, 12 Novembris. Obiit A° dom. 1601, die 26 Maii; plurimum meritus est, servando saltem copiam authenticam plurimorum documentorum Begginagium Harlemense ejusque Ecclesiam spectantium, plurimaque facta annotando.

A° 1601—1605. D. ac M. WILHELMUS CORNELII BAN, qui ante electionem suam Begginalis hujus Ecclesiae senior sacellanus erat. Obiit A° dom. 1605, die 27 Julii sub finem noctis, summo mane hora 3ª.

A° 1605—1615. D. ac M. WILHELMUS VAN ASSENDELFT, J. U. Licentiatus, Capituli Harlem. Vicedecanus, alter Cicero, eligitur pastor eodem die et anno quibus e vivis praedecessor excessit, introductus est in realem acceptatae curae possessionem A° dom. 1605 die 11 Augusti, obiit die 28 Januarii A° dom. 1615.

A° 1615—1630. D. GERARDUS DE WITTE, sacellanus majoris ecclesiae Harlemensis, electus die 28 Januarii A° 1615, mane hora quinta, introductus in actualem praedictae curae possessionem eodem Anno 5 die Februarii D. Agathae sacro. Obiit A° dom. 1630, 11 Januarii.

> Int jaer 1630 den 11 January sterf de Eerw. H. Gerard De Witte, Licentiaet in de H. Godheyd ende pastor des Hoffs, hebbende gheregiert xv Jaren. en heeft den hoff met een heerlijck legaet begiftight, te weeten xijᶜ guld. Waer van vier hond. tot memorye gestelt zijn.

A° 1630—1644. „D. JOANNES ALBERTUS BAN, J. U. Doctor, „Cathedr. Ecclesiae Harlemensis canonicus graduatus, sacellanus „curatus, Protonotarius Apostolicus, electus omnium suffragiis „eodem die qua obiit R. D. Gerardus De Witte, cognatus meus, „scil. 11 Januarii vesperi hora decima cum cognatus expirasset „hora circiter nona, introductus in curam suam pastoralem eodem „anno ipso festo S. Agathae 5 Februarii"; plurimum meritus est apud Begginagium ejusque pastoratum: plurimorum instrumentorum et chartarum copiam authenticam perficiendo. Obiit Anno dom. 1644 aet. 46, sepultus est vero die 6 Aug. 1644 in eccl. S. Bavonis, Brouwers Capel N° 14.

A° 1644—1654. R. D. AUGUSTINUS ALSTENIUS BLOMMERT, Decretalium Doctor, pastoratum resignavit A° dom. 1654 mense Septembri, A° dom. 1659 die 30 Septembris bona sua pauperibus alendis destinavit et paulo post obiit vid. 14 Nov. 1659 aet. 73; sepultus est in ecclesia Stᵗ Bavonis „Noordertrans inden eersten kelder tegen het koor."

A° 1654—1662. Adm. R. ac Ampliss. D. CORNELIUS CATZ, J. U. D. Vicarius Harlemensis, Decanus Capituli, Protonotarius Apostolicus, caet., electus mense Octobri A° Dom. 1654. A° dom. 1662 electus est Praepositus Virginum „in Angulo" („inden Hoek"). Vir in consilio providus, in agendo strenuus, in otio non otiosus, dum pacem patiendo servat et exhaustis viribus verbo praedicationis instat. Obiit 3 Januarii 1671 aet. 58, sepultus est 7 Januarii 1671 in ecclesia St[i] Bavonis „Suydertrans N° 231." [1])

A° 1662—1694. R. et. Ampliss. D. JOSEPHUS COUSEBANT, Provicarius Harlemensis, electus fuit in Pastorem a Begginis die 27 Septembris A° Dom. 1662, pastoralem curam resignavit in manus Begginarum die 26 Maii A° 1694; obiit 12 Aprilis, sepultus est in ecclesia St[i] Bavonis 15 Aprilis 1695 „middelbeuk 214."

A° 1694—1724. R. D. CORNELIS VAN DER COOGHEN, S. Theologiae Doctor, eodem die electus est qua resignavit praedecessor, obiit A° dom. 1724, 2 Maii, sepultus est 5 Maii 1724 in Ecclesia St[i] Bavonis „Middelbeuk N° 215."

A° 1724—1761. R. D. FERDINANDUS APPELMANS, electus mense Maio A° dom. 1724 obiit vero die 15 Maii 1761, sepultus est in ecclesia St[i] Bavonis „Zuidertrans."

A° 1761—1814. R. D. JOANNES STAFFORD, successit mense Junio A° dom. 1761. Vir erat magnae authoritatis et doctrinae, pastoralem curam resignavit A° dom. 1814 mense Octobri. Obiit vero A° dom. 1816 die 5 Martii, sepultus est in ecclesia St[i] Bavonis.

A° 1814—1837. R. D. JOANNES THEODORUS SPAAN, successit die 14 Octobris A° dom. 1814, resignavit curam pastoralem die 29 Augusti 1837, obiit Amstelodami 5 Novembris 1842, sepultus est in Diemerbrug.

A° 1837—1848. R. D. PETRUS LUDOVICUS GERARDUS BOIN, successit die 29 Augusti 1837, suo tempore nova ecclesia condita est, abiit die 14 Octobris 1848 nominatus pastor in Rijswijk, ubi obiit 17 Febr. 1869.

---

1) In het Grafregister staat: Den 7 Januari 1671. Een openinck in de groote Kerck voor Pater Cornelis Van Broeckhoff, Suydertrans No. 231.

A° 1848—1858. R. adm. D. HENRICUS VAN LUENEN, successit die 23 Octobris 1848 (Ecclesia Sti Josephi per decretum S.S. D. Pii P.P. IX diei 7 Junii 1853 ad dignitatem ecclesiae Cathedralis Dioecesis Harlemensis assumta, pastor die 29 Aug. ejusdem anni ab Episcopo in munere confirmatus est.) Decanus districtus Harlemensis constitutus 11 Sept. 1853; discessit Amstelodamum, nominatus 31 Dec. 1858 Parochus ad S. Catharinae ibidem. Gravi detentus infirmitate die 30 Novembris 1876 a S. Ministerio cum honore solutus, in pagum Heemstede profectus est, ubi die 28 Decembris ejusdem anni supremum diem obiit.

A° 1858—1861. R. adm. D. NICOLAAS JOANNES ANTONIUS STEINS BISSCHOP, successit 31 Dec. 1858, fuit Decanus distr. Harlemensis et Eccl. Cathedralis Canonicus Poenitentiarius, obiit A° dom. 1861 die 8 Aprilis aet. 58.

A° 1861—1874. R. plur. D. HENRICUS VAN BEEK, successit die 10 Sept. 1861, S.S. D. Pii P.P. IX. Cubicularius intimus supranum. Vicarius Generalis Episcopi, Praepositus Capituli Cathedr., Decanus distr. Harlemensis. A SSmo D. Pio IX ad Episcopalem Cathedram Bredanam, die 29 Maii 1874 evectus, die 2 Augusti in Seminario Warmondano ab Episcopo Harlemensi Illmo D. G. P. Wilmer p. m. consecratus est.

Ipsi successit R. plm. D. JOANNES ANTONIUS VAN DEN AKKER, qui erat Rector Begginagii Amstelodamensis, die 10 Augusti 1874; eodemque die Districtus Harlemensis Decanus nominatus et die 6 Septembris ejusdem anni ad Canonicatum Capituli Cathedralis Harlemensis promotus est.

Kapelanen.

A° 1474. Int jaer ons heeren MCCCC ende LXXiiij starf heer PIETER WILLEMSZ., presbyter, menich jaer onse capellaen, van welken wi menige trouwe dienst gehat hebben, die een glas in onse sacristie ghegheven heeft ende onse kerc tien kussenen, gheschildet elc mit vier leeuwen, voer welke hi sijn memorie hier begheert heeft.

A° 1474. Int jaer ons heeren MCCCC ende LXXIIIJ starf meester HUGE SMYER onse eerwaerdige capellaen, die xxvi st. x d. den hof besproken heeft tot bier te scencke ende xv st. vi d. holl. tot ij kaerse ende v missen.

A° 1509. Int jaer ons heeren MCCCCC ende IX starf heer ALBERT ALBERTSZ. priester, menich jaer onse trouwe capellaen van welken wij menighe trouwe ende scone diensten gehadt hebben ende heeft beset tot sijnre memorie iij stuveren 's jaers uyt die rinsche gulden 's jaers die wij ghemeen hebben mit Griet Pietersdochter. Ende noch v stuveren 's jaers tot v missen, uyt dat selfde lant. Ende ij stuveren 's jaers tot ij kaersen op sijn graf uyt dat selfde lant.

A° 1514. Int jaer ons heeren MCCCCC ende XIIIJ starf meester HENRIJCK AERNTSZ. priester, op meijen dach, menich jaer onse trouwe capellaen van welke wij menighe guede diensten gehadt hebben ende heeft beset tot sijn memorie ende Margariet sijns moeders, machtelt aerntsdochters sijns susters ende baef Adriaensdochters sijns sustersdochters memorien elcx iij st. Item deser voirnoemder personen jaerichtiden sal men houden opten sonnendach letare inden Vasten, als men hoer vat hops scencken sal.

A° 1520. Was Kapelaan Heer PIETER DIRCKSZ., volgens deze aanteekening in het Pastorale van Pastoor Jasper Pietersz. Stolwijck:

> Campanula cui nomen Seraphim pridie D. Andreae per Sacellanum M. Petrum Theod. consecrata est. A° 1520.

A° 1558. Int jaer ons heeren MCCCCC acht ende vijftich st[illegible] Heer ANTHONIS PIETERSZ. onse capellaen ende heeft beset [illegible] sijn ewige memory iij stuvers 's jaers.

A° 1573. Int jaer ons heeren MCCCCCLXXIIJ den iiij Maert [illegible] Heer JAN JACOBSS. onse trouwe cappellaen, dien in desen [illegible] (onder het octaaf van S.S. Petrus en Paulus) mede zijn [illegible] gehouden zal worden.

Van de verdere Kapelaans is weinig bekend en het [illegible] tot de volgende, aan een bidprentje ontleende bijzonder[illegible] trent „den Zeer Eerwaarden Heer Franciscus Augus[illegible]

„man, R. C. Priester en Cappellaan van het Begijnhof in Haarlem.
„In den Ouderdom van 34 Jaaren, 6 Maanden en 10 Dagen, op „den 23 December 1799. binnen Haarlem Overleeden, en op den „27 Begraven.

„Een goed en zagtmoedig Man, eerbaar van gelaat, zedig van „gedrag, lieftallig van uitspraak, en van zijne jeugd in deugden „geoeffend, die zijne handen uitstrekte, en voor het geheele „Volk..... bad. 2 Mach. XV. 12. Requiescat in Pace."

—

TOELICHTING.

De aanteekeningen in het latijn zijn meerendeels ontleend aan een: Catalogus Curatorum seu Pastorum Ecclesiae Begginagii in Haarlem, voorkomende in het: Pastorale van Hr. Jasper Pietersz. Stolwijck. Archief Beggijnhof N° 4, blz. 79 v°; die in het nederlandsch aan het: Fundatieboek van het Beggijnhof. Inventaris archief der stad Haarlem, Dl. I, N° 1962, passim.

ARCHIEF VAN HET SINTE KATHARINA-KLOOSTER

GENAAMD

HET OUDE HOF, TE ALKMAAR,

BEWOOND DOOR DE ZUSTERS VAN POENITENTIE

VAN DE ORDE VAN SINT FRANCISCUS.

Bijeenverzameld en beschreven door J. J. v. d. Horst, Pr.

In het jaar 1865 vond ik de navolgende stukken in de pastorie van Sint Laurentius te Alkmaar, en de beleefde welwillendheid van den hoogvereerden deken van Gent, zal. ged., stelde mij in staat den inventaris daarvan op te maken. Zooals men zal opmerken, gaan de stukken over het gansche tijdsverloop tusschen de stichting en den vooravond der opheffing van het Oude Hof, namelijk tusschen de jaren 1394 en 1571. Zij leveren dus de bouwstoffen voor den geschiedschrijver van Alkmaars Sinte Katharina-Klooster.

No. 1. Woensdag na St. Thomas, apostel, 1394.

Dit is die brief van die fundacie ons conuents.

Fundatiebrief van het Sinte Katharina-klooster, ook wel het Oude Hof genaamd.

Op perkament, met het zegel der stad Alkmaar.

In dit stuk komen voor: Heer Willem Spaen en Heer Gherijt van Delft, beiden priesters.

No. 2. Woensdag na St. Thomas, apostel, 1394.

Dit is een copie van onse eerste fundacie.

Afschrift van voorgaanden fundatiebrief.

Op perkament, zonder zegel of onderteekening.

No. 3. Woensdag na St. Thomas, apostel, 1394.

Copie van die fundacie des oude conuents talcmaer.

Afschrift van voorgaanden fundatiebrief.

Op perkament, zonder zegel of handteekening.

No. 4. 11 Maart 1404.

Van dat priesters huys.

Schepenbrief, waarin wordt verklaard, dat de muur, die het Oude Hof afscheidt van het naastgelegen erf, aan het klooster in eigendom toebehoort, en dat daarin geen opening of venster mag gemaakt worden.

Op perkament, met twee schepenzegels.

In dit stuk komt voor: heer Gherijt van delft, priester, die in het naastgelegen huis woont.

No. 5. 17 April 1409.

Schepenbrief, waarbij een stuk weiland verkocht wordt aan de zusters van poenitentie van Sint Franciscus te Purmerende.

Deze koopbrief is geschreven op perkament, met twee schepenzegels, heeft geen opschrift.

Dit stuk weiland is later verkocht door de zusters van Purmerende aan die van Alkmaar, zooals blijkt uit de volgende

No. 6. 11 Maart 1414.

Quytscelden van de susteren van purmerend van die weide ouer dyc.

Koopbrief, waarbij de zusters van poenitentie te Purmerend voorgaand stuk weiland, onder Alkmaar gelegen, aan de zusters van het Oude Hof te Alkmaar verkoopen.

Op perkament met het kloosterzegel der Purmerendsche zusters.

No. 7. 10 Augustus 1414.

Koopbrief van een akker lands in de Bergermeer, aangekocht door de zusters van het Oude Hof.

Op papier, zonder zegel, geteekend , bezit geen opschrift.

No. **8.** 's Avonds voor Ste Ursula 1415.

Dit is die brief van dat lant gheheten den oert.

Schepenbrief, waarbij de helft van een stuk land wordt verkocht aan de zusters van Purmerend.

Op perkament, met twee schepenzegels.

De andere helft van dit stuk land kochten zij vijf jaren later, zooals blijkt uit het volgende stuk.

No. **9.** 7 Januari 1420.

Dits den oert.

Schepenbrief, waarbij de tweede helft van voorgaand stuk land aan dezelfde zusters verkocht wordt.

Op perkament, de inkt zeer verbleekt, zonder zegels.

Den koopbrief, waarbij de Alkmaarsche zusters in het bezit van dit stuk land zijn gekomen, heb ik niet gevonden.

No. **10.** Woensdag na H. Kersdag 1416.

Ghierichs bosch.

Schepenbrief, waarbij een stuk land, ghierichsbosch geheeten, in de Bergermeer verkocht wordt aan de zusters te Purmerende.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Dit stuk land en de eerste helft van het vorige zijn aan de zusters van het Oude Hof overgegaan bij den volgenden koopbrief.

No. **11.** Dingsdag na St. Odulphus 1417.

Koopbrief, waarbij de zusters van Purmerende het stuk land „Ghierichs bosch" en de eerste helft van voorgaand land overdoen aan de zusters van het Oude Hof te Alkmaar.

Op perkament met het kloosterzegel der Purmerendsche zusters.

Ministra in het klooster te Purmerend was Gheertruud Claesdochter.

Zonder opschrift.

No. **12.** 3 April 1417.

Siechuus brief.

Schepenbrief, waarbij een huis met erve, gelegen ach-

ter de kerk naast het Oude Hof, verkocht wordt aan Willem van Alcmaer florijszoon.

Op perkament, met één schepenzegel.

Dit huis ging spoedig aan de zusters over, om tot ziekenhuis te worden ingericht, zooals blijkt uit het volgende stuk.

No. **13**. Sint Willebrordus-avond 1417.

Dit siec huus brief.

Koopbrief, waarbij voorgaand huis aan de zusters van het Oude Hof wordt verkocht.

Op perkament, met de zegels van Meester Jan Claeszoon en Heer Gherijt.

No. **14**. Sint Willebrordus-avond 1417.

Afschrift van voorgaanden koopbrief.

Op perkament, zonder zegels.

Op de buitenzijde leest men: „Dit is een copye van die pacht, die wij Jan, meester Gherrijtssoen jairlicx betalen, ende weder pleghen tontfanghen van die Kerckmeesters, mer wij nv voirt die niet ontfanghen sellen, alsoe langhe alsi niet weder een toern maecken, mer dan sellensi ons die pacht jairlicx weder gheuen of vtreyken."

Dit opschrift is waarschijnlijk na 29 October 1468 er op gezet.

De geschiedenis is deze: Bij het ziekenhuis behoorde een erf, waarop het kerkbestuur van Sint Laurentius een toren wilde bouwen. Dat erf was door de zusters gekocht tegen een jaarlijksche erfpacht van een halven gouden Engelschen Nobel. De kerkmeesters gingen de verbintenis aan, dat zij die erfpacht aan de zusters zouden restitueeren, en begonnen te bouwen. Zie hieronder No. 16.

De toren moet zulk een hoogte hebben gehad, dat hij den zeevaarders tot baken kon dienen. In het jaar 1468 voltooid, viel hij reeds den 29sten October van hetzelfde jaar om en verpletterde twee nonnen van het Oude Hof. Aldus *Batavia Sacra.*

De toren werd afgebroken en de kerkmeesters betaalden geen erfpacht meer. Zie hieronder No. 17.

No. **15**. Sint Agnes 1418.

Siechuus brief.

Kwijtbrief, waarin Willem van Alcmaer florijszoon verklaart, dat bovenstaand huis aan de zusters van het Oude Hof toebehoort.

Op perkament, met het zegel van genoemden Willem.

No. **16**. Sint Thomas-avond 1459.

Die pachtbrief vande prochikerc.

Schepenbrief, waarbij de kerkmeesters van Alkmaars parochiekerk bekennen aan het Oude Hof schuldig te zijn eene jaarlijksche restitutie van een halven gouden Engelschen Nobel, voor het erf, waarop de toren staat.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **17**. Zonder jaartal of datum.

Roerende die loes an kerckhof.

Verbandbrief, waarbij het Oude Hof weder in gebruik krijgt het erf, waar de toren der kerk moest gebouwd worden, voor een halve Engelschen gouden Nobel 's jaars.

Op papier, is niets anders dan een concept, zonder zegel of handteekening.

In dit stuk komen voor: heer Claes Kerstensz. als pater, en Aecht Jacobsd^r^. als mater. Zij wordt genoemd als zoodanig in eene gerechtelijke verklaring van 6 September 1527, alsmede in het privilegie van 28 April 1521, zoodat deze verbandbrief omstreeks die jaren moet opgesteld zijn.

No. **18**. Woensdag na St. Petrus-Banden 1419.

Dits ommeloeps brief.

Schepenbrief, waarbij een stuk land, genaamd „die ommeloep", gelegen over de „quakelbregghe", verkocht wordt aan de zusters te Purmerende.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **19**. St. Bartholomaeus-avond 1420.

Halscamp.

Schepenbrief, waarbij een stuk land, genaamd „hals-

camp", gelegen in de Bergermeer, verkocht wordt aan dezelfde zusters van Purmerende.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Aan de westzijde van dit land bezaten de Regulieren van Haarlem eene weide, welke later aan de zusters van Alkmaar kwam. Zie No. 75.

De koopbrieven, waarbij No. 18 en 19 aan het Oude Hof werden overgedaan, heb ik niet gevonden.

No. **20**. St. Elisabeths-avond 1421.

Dat lant ouer die van Ghertruud dirc ghijsbrechtsz.

Schepenbriet, waarbij aan Heer Pieter Roed een stuk weiland verkocht wordt.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Deze heer Pieter Roed komt later voor als getuigen, zie No. 22, was priester, wellicht pater van het Oude Hof, en koopt in 1430 ook een huis voor de zusters. Zie No. 23.

No. **21**. Zondag na Sint Mauritius 1428.

Van Jan Jonghelinx huse.

Schepenbrief, waarbij aan Heer Gherijt Rembrantsz., priester, een derdedeel van een huis verkocht wordt.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Dit derdedeel van een huis werd door heer Gherijt gekocht ten behoeve van het O. L. Vrouwe-gilde, dat hij bediende, en ging het zelf bewonen.

No. **22**. Vrijdag na Sint Victor 1428.

Die brief van heer Gherijts husing, welcke wi ghecoft hebben.

Koopbrief, waarbij Heer Gherijt Rembrantsz, priester, met toestemming van den Utrechtschen bisschop, Sweders, en van deken en bestuurders van het O. L. Vrouwe-gilde te Alkmaar, aan de zusters van het Oude Hof verkoopt, het derdedeel van een huis, dat hij zelf bewoont, met twee stukken land.

Op perkament, zeer schoon geschreven, met het dienst-

zegel van broeder Dirk Hamer, prior van de Regulieren buiten Haarlem.

De verkoop geschiedde voor genoemden broeder Dirk Hamer; getuigen waren de priesters heer William Buyn en heer Pieter Roed.

Door dezen koop kwamen de zusters in het bezit van het eerste derde gedeelte van het zoogenaamde „Jan Jonghelincxhuus."

No. **23**. 28 April 1430.

Jan Jonghelincxhuus brief.

Schepenbrief, waarbij een derdedeel van een huis gekocht wordt door Heer Pieter Roed, priester, ten behoeve der zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Door dezen koop verkregen de zusters het tweede gedeelte van het „Jan Jonghelincxhuus."

No. **24**. Zaterdag na SS. Petrus en Paulus 1431.

Jan Jonghelincx huus brief.

Schepenbrief, waarbij het laatste derdedeel van meergenoemd huis aan de zusters van het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Hiermede behoordė het geheele huis aan het Sint Katharina-klooster.

No. **25**. Vrijdag voor Palmzondag 1430.

Item dit is die brief van die priuilegien, die die dri susterhouen hebben van die stede van Alcmaer.

Privilegie, door de regeering van Alkmaar geschonken aan de zusters van het Oude Hof, alsmede aan het Hof van Ste Maria Magdalena en aan dat van O. L. Vrouwe.

Een fraai handschrift op perkament, met de zegels van de stad, van den schout en van zeven schepenen van Alkmaar.

De hier genoemde drie hoven komen ook voor als het Oude Hof, het Jonge Hof en het Begijnenhof, en worden geheeten „die drie susterhouen."

No. **26**. 13 Juni 1442.

Bertgens quytscelding.

Kwijtbrief, waarbij verklaard wordt, dat de broeders en de zuster van Baerte Maertijnsdochter aan het Oude Hof al de goederen gunnen en laten behouden, die Baerte, als geprofeste zuster, daarin gebracht heeft.

Op perkament, met het zegel van heer Symon Erixz., priester ende vice-cureyt van Beuerwyc, en van den schout van Beverwijk, „Dirc van Buyten."

No. **27**. 1 December 1444.

Die oude scutterbrief van die vesten.

Schepenbrief, waarbij de oude schutterij van Alkmaar zich verbindt, aan de zusters van het Oude Hof geen overlast meer te zullen aandoen, bij het schieten op de stadsvesten, waarvoor de zusters beloven eene jaarlijksche bijdrage te zullen uitkeeren aan de schutterij.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **28**. Sint Pontianus-avond 1445.

Dit is die brief van die vierhondert int twijlant in Berger Ban.

Schoutbrief, waarbij een stuk land onder Bergen verkocht wordt aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel van den schout van Bergen. Ministra van het klooster was „Gertruyt amelgersd[r].

No. **29**. 29 Januari 1448.

Op Sanengheest ghecoft vier coeweyd van IJsbrandt Jacob dircx van Petten. Die brief van lant te Berghen op Sanengheest.

Schoutbrief, waarbij een stuk land op Sanengheest, vier koeweiden groot, aan de zusters van het Oude Hof wordt verkocht.

Op perkament, met het zegel van den schout van Bergen. Dezelfde Gertruyt amelgersd[r]. was ministra.

No. **30.** 16 December 1452.

Dit is die brief, in welke die stede beleyt van onsen closter benomen hebben onse eerf vanden closter, ende hebben haer ouerghegheuen den closter niet meer eerf te benemen.

Acte, waarbij schout, burgemeester en schepenen van Alkmaar beloven, dat de zusters van het Oude Hof van Ste Katharina, die een stuk grond hebben moeten afstaan voor de groote of parochiekerk van St. Laurentius, nooit meer zullen lastig gevallen worden, om een deel van haar erve af te geven; ter vergoeding wordt aan de zusters vergund, voortaan te breken en te bouwen naar goedvinden, zonder ooit iemands toestemming te behoeven, en daarenboven aan de andere zijde van het klooster zooveel erven en huizen bij te koopen, als zij maar verlangen.

Op perkament, met de zegels van de stad, van den schout, van den burgemeester en van één der schepenen van Alkmaar.

No. **31.** 7 Januari 1455.

Van dat lant van Graft.

Koopbrief, waarbij de zusters van het Oude Hof, een stuk land onder Graft in eigendom verkrijgen.

Op perkament, met het zegel van den verkooper, Jan Tedinck.

No. **32.** 20 Mei 1455.

Cathrijn herick brieff van Warmenhuyze.

Schoutbrief, waarbij „Katrin heynric Oukisd[r]." van Warmenhuizen eenige landerijen schenkt aan het klooster van hare patrones te Alkmaar.

Op perkament, met de zegels van den schout van Warmenhuizen, van den deken „op die hoeve voir thoff tegmond", en van den baljuw van Egmond.

No. **33**. 3 Juni 1458.

Van Outrop ende ban van Oeterlick.

Schoutbrief, waarbij zekere Heynric Dirckz. bekent schuldig te zijn aan het Oude Hof 50 Rynsche guldens, om die in 4 jaren af te lossen, onder verpanding van een stuk land.

Op perkament, met het zegel van den schout.

No. **34**. 24 Januari 1461.

Pieter Willem, van dat lant tot berghen op Saenengheest.

Koopbrief van een stuk land onder Bergen, gekocht door de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel van zekeren Pieter Dirck Walichz.

No. **35**. 11 Juni 1461.

Van pouwels Vaerts huys, meynert claesz.

Schepenbrief, waarbij de kinderen van wijlen Meynaert Claesz. getuigen, dat hun geheel en al voldaan is door de zusters van Ste Katharina, wegens het huis, door hun vader aan het Oude Hof verkocht.

Op perkament, met twee schepenzegels.
Dit huis stond vlak naast het klooster.

No. **36**. 29 Juni 1461.

Die brief van onse verken-huys.

Schepenbrief, waarbij aan de zusters een huisje verkocht wordt.

Op perkament, met twee schepenzegels.
Heer Jacob Jacobsz. was pater van het Oude Hof.
Pouwels Gerbrantsz. was de voogd.

No. **37**. 24 Mei 1464.

Privilegie, door den pastoor van Alkmaar, Heer Jan van Sciedam, aan de zusters van het Oude Hof geschonken.

Een groot perkament, met het zegel van „heer Jans curen" te Alkmaar en van het convent. Zonder opschrift.

De pastoor van Alkmaar, Heer Jan van Sciedam, was „jnden geesteliken rechten doctor, canonick tot sinte iohans Tutrecht, ende cureyt der prochikerken van Alcmair."

Mater van het Oude Hof was Geertruyt Melchersd[r]., en Pouwels Gerbrants de voogd van het Klooster.

Door dit charter zit het volgende stuk gestoken.

No. **38**. 6 April 1468.

Bisschoppelijke goedkeuring van voorgaand privilegie, verleend door David van Bourgondiën, bisschop van Utrecht.

Op perkament, zonder opschrift.

No. **39**. 24 Mei 1464 en 6 April 1468.

Van onse preuilegien van die pastoer.

Notariëele kopie van beide voorgaande stukken.

Een groot vel dik perkament, voorzien van de handteekening des notaris.

Notaris was Albertus Theodori, priester.

No. **40**. 31 Mei 1464.

Die brief van meester Jan Gerrytsz van noordt.

Schepenbrief, waarbij een erf achter de kerk verkocht wordt.

Op perkament, met één schepenzegel.

Dit stuk is vastgehecht aan het volgende.

No. **41**. 20 Mei 1545.

Schepenbrief, waarbij een erf aan de zusters van het Oude Hof verkocht wordt, tegen een jaarlijksche erfpacht van een halven gouden Eduards Engelschen Nobel.

Op perkament, met twee schepenzegels, zonder opschrift.

No. **42**. 11 Maart 1468.

Testamentum Domini Jacobi Jacobi, confessor senioris conuentus in Alcmaria.

Testament van Heer Jacobus Jacobusz., biechtvader van het Oude Hof te Alkmaar.

Op perkament.

In dit testament worden genoemd:

Dominus Petrus, confessor junioris conventus Sororum in Alcmaria.

Dominus Albertus Theodori, notaris.

Dominus Theodoricus Jacobi, priester.

Rembrandus Jacobi, frater.

Deze drie laatsten waren executeurs.

Nycolaus Nycolai van der Werf, een leek, was medegetuigen.

Ava flia Frederici wordt genoemd als geprofeste zuster van het Oude Hof.

In dit schoon testament worden al de kerken, kloosters en liefdegestichten, zoowel als de gansche geestelijkheid van Alkmaar, rijkelijk bedacht en begiftigd.

No. **43**. 14 Maart 1468.

In die ommeloep van Jan florynsz.

Schepenbrief, waarbij drie vierdedeelen van een weiland verkocht worden aan het Oude Hof.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Vroeger hadden de zusters van Purmerend ook een stuk land „die ommeloep", gelegen over de „quakelbregghe", gekocht, wellicht het vierde deel, dat aan dezen koop ontbreekt. Zie No. 18.

No. **44**. Sint Pontianus-avond 1470.

Jan Lamberts brief van dat lant tot Oude nidorp.

Schoutbrief, waarbij een vijfde deel van een stuk land en het huis, dat daarop gebouwd staat, aan het Oude Hof verkocht worden.

Op perkament, met het zegel van den schout van Oudeniedorp.

Onder het opschrift is door eene andere hand van lateren tijd geschreven: „Ende wy hebben weder vercoft dat middelhof, ende mit die gelden ghelost IX. X gl. siaerlicxe losrenten op onsen conuent taemstelredaem."

No. **45**. 14 Februari 1474.

Dit is die brief vant lant te Aeckersloet ghelegen.

Giftbrief, waarbij Jacob Willemsz., schout van Akersloot, een stuk land vermaakt aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel des schouten.

Uit dit stuk kan men met veel waarschijnlijkheid opmaken, dat des schouts dochter, IJda Jacobsd[r]., in het klooster was geprofest.

No. **46**. 7 Maart 1475.

Dit is die brief, daer wi mede wtghecoft sijn van duyf jacobsvaders erf.

Schepenbrief, waarbij een stuk land, in „Florijs ven" gelegen, verkocht wordt.

Op perkament, met het zegel van den schepen Claes Willemsz.

Deze brief is gestoken door het volgende stuk.

No. **47**. 20 Februari 1505.

Dit is die brief, daer wi mede wtghecoft sijn van duyf jacobsvaders erf tot haringhuyse.

Koopbrief, waarbij het vorige stuk land aan de zusters van het Oude Hof in eigendom komt.

Op perkament, met twee zegels van de twee mannen der graaflijkheid, voor wie de verkooping plaats had.

No. **48**. 10 Augustus 1476.

Te Scorel. Een quytsceldinghe van een stuck lants, dat wi ghecoft hebben van Cornelys Jan Dercksz., gheleghen te Scoerrel.

Schoutbrief, waarbij een stuk land onder Schorel verkocht wordt aan het Oude Hof.

Op perkament, niet gezegeld, maar onderteekend door den schout van Schorel, Heynyck van Toernenburch.

No. **49**. 5 November 1476.

Geert allers testament, in welck si al haer ghijftgoet ghijft dat cloester.

Testament, waarbij Ghertrudis, filia Allardi, met toestemming haars vaders, al hare goederen en bezittingen vermaakt aan het Oude Hof, waarin zij als zuster is geprofest.

Op perkament, geschreven en onderteekend door den notaris Albertus Theodori.

Johannes, filius IJsbrandi is de confessor van het klooster.

No. **50**. 4 Maart 1477.

Dit is die quytscheldinghe van dat lant, dat wi ghecoft hebben van Griete, pieters weduwe te Castricum, gheleghen tusschen Castricum en Lymmen.

Schoutbrief, waarbij een stuk land onder Castricum verkocht wordt aan het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel des schouten van Castricum.

Deze koopbrief is vastgehecht aan het volgende stuk.

No. **51**. 15 October 1521.

Schoutbrief, waarbij verklaard wordt, dat de verkoop van bovenvermeld stuk land onder Castricum aan de zusters van het Oude Hof waarachtig heeft plaats gehad.

Op perkament, met het zegel van Castricums schout, zouder opschrift.

Dit stuk is gestoken door den voorgaanden koopbrief.

No. **52**. 18 Maart 1477.

Die brief van Nierop.

Schepenbrief, waarbij „zestiendalf gheerts lant", onder Oude niedorp, aan het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met het zegel van schepen Claes Jagher.

No. **53**. 8 Juli 1477.

Dit is die brief van Grielensand.

Schepenbrief, waarbij een stuk land aan het Oude Hof wordt verkocht.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Op de keerzijde staan twee kwitantiën van aflossing, geschreven ten tijde van pater Claes, zal. ged., en van pater Gerrit, zal. ged., zonder jaartal.

No. 54. 13 Juli 1477.

Koopbrief, waarbij het Oude Hof een jaarlijksche lijfrente van zesendertigdalf Rijnsche Gulden verkoopt aan twee personen, hun leven lang te genieten.

Een fraai geschreven perkament, zonder zegel of opschrift; waarschijnlijk een kopie.

Heer Jan IJsbrantsz. was pater.

Lijsbet Jansd[r]. was mater van het convent.

No. 55. 13 Januari 1478.

Die brief van Scaghen.

Schoutbrief, waarbij een stuk land, onder Schagen, aan de zusters van het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met het zegel van „Aerts Gherijtsz., casteleyn ende scout tot Scaghen."

No. 56. 23 Januari 1479.

Item mijnen testament als Heer Jan IJsbrantsz. pr.

Testament van Heer en Meester „Johannes filius IJsbrandi, presbyter, confessor et provicarius senioris conventus."

Op perkament, geschreven en onderteekend door den notaris Albertus Theodori.

Getuigen waren „Theodoricus Jacobi filius, pbr. et perpetuus vicarius", en „Christianus filius Johannis, custos ecclesiae Alcmariae."

No. 57. 26 Mei 1479.

Symon aerntsz.

Koopbrief, waarbij Symon Aerntsz. een stuk land, onder Oude niedorp, verkoopt aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel van Jacob Huygensz.

No. **58**. 28 Januari 1480.

Marytgen Bouwens brief; van lant tot Akersloet.

Koopbrief, waarbij een stuk land onder Akersloot aan het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met twee zegels.

Lijsbet Jansd^r^. was mater.

No. **59**. 15 Februari 1480.

Griet Elmers testament.

Testament van Greta filia Elmeri, zuster in het Oude Hof.

Op perkament, onderteekend door den notaris Albertus Theodori.

No. **60**. 19 December 1481.

Harke dirc barwoutszoens brief.

Koopbrief, waarbij een stuk land, onder Oude niedorp gelegen, verkocht wordt aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met twee zegels.

No. **61**. Zonder dagteekening, 1482.

Bus quitsceldinge.

Giftbrief, waarbij al de nagelaten goederen van Bus Symonsdochter aan het Oude Hof geschonken worden.

Op perkament, met het zegel van Jan Gherijtsz., schout van Bergen.

No. **62**. 10 Februari 1482.

Dit sijn die brieven van dat land after ritzenoert.

Schepenbrief, waarbij twee stukken land, in de onmiddelijke nabijheid van de stadswallen aan het Oude Hof verkocht worden.

Op perkament, met nog slechts één schepenzegel.

No. **63**. 22 November 1484.

Guert allerts quytsceldinghe van dat goet, dat si in dat conuent ghebrocht heeft.

Schepenbrief, waarbij Guert Allertsd^r^. twee stukken

land onder Ursem en Oterlyck, die Jan Heyndricx vroeger van het Oude Hof gekocht had, weder aan de zusters van het Oude Hof geeft, nu zij in het klooster geprofest is.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **64.** 9 Februari 1486.

Die priuilegien die wi hebben van Maximiliaen, den roemesche conick.

Privilegie van den Roomsch Koning Maximiliaan, aan het Oude Hof geschonken.

Op groot perkament, met het zegel van Maximiliaan.

No. **65.** 12 December 1486.

Item dit is die brief van dat lant van Scoerrel, dat ons ghegheven heeft meyster michael Gherijtssz. tot een ewich testament.

Giftbrief, waarbij een stuk land onder Schorel aan het Oude Hof geschonken wordt.

Op perkament, met het zegel des Schouten van Schorel.

No. **66.** 19 September 1491.

Jacob Allertsz. Die brief van Symon arentsz. saet te Oudenydorp.

Schepenbrief, waarbij een stuk land aan het Oude Hof wordt verkocht.

Op perkament, met het zegel van Willem Symon uit Oude niedorp.

No. **67.** 12 Januari 1492.

Mijens pieter scagers.

Schepenbrief, waarbij Mijens pieter Scagers een stuk land onder Oude niedorp verkoopt aan de zusters van Ste Katharina te Alkmaar.

Op perkament, met het zegel van Mr Rembrant Olbrantsz.

No. **68.** 14 Januari 1493.

Kwijtbrief, waarbij de erven van Marijtgen Bouwens

verklaren geheel voldaan te zijn, aangaande al de goederen, die de zusters van genoemde Marijtgen in bezit hadden.

Op perkament, met het zegel van Adriaen Dircsz.
Zonder opschrift.

No **69**. 6 Juli 1497.

Koopbrief, waarbij een stuk land onder Schagen aan het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, gegeven en bezegeld door twee mannen van de Graaflijkheid van Holland.
Zonder opschrift.

No. **70**. 27 Januari 1502.

Dit is een quytscheldinghe van dat lant te Schoerrel, dat wi ghecoft hebben van feye ians dochter.

Schoutbrief, waarbij een akker zaailand onder Schorel verkocht wordt aan de zusters van het Oude Hof, en onder eede verklaard wordt, dat de koopsom wel en deugdelijk betaald is.

Op perkament, met het zegel van den schout van Schorel, een zekeren Wouter van der Horst.

No. **71**. 26 Januari 1504.

Kwijtbrief, waarbij de erven Bruyn aan het Oude Hof alles kwijtschelden, wat hunne moeder ooit daarvan mocht hebben te vorderen gehad.

Op perkament, met een poorterzegel.
Zonder opschrift.

No. **72**. 7 September 1504.

Dit sijn marijtgens iacobs onse gheprofessijde susters brieuen.

Schoutbrief, waarbij de kerkmeesters van Winkel verkoopen aan den priester M^r. Jacob Jansz. en aan Marijtgen Machtelt een lijfrente van zeven Rijnsche Gulden in het

jaar, om met de penningen van de koopsom in den nood van kerk en dorp te voorzien.

Op perkament, met het zegel van den schout van Nyeriperkoch.

Deze Marijtgen Machtelt is dus later geprofest in het Oude Hof.

No. 73. 13 Juli, Sinte Margarietendag 1505.

Schoutbrief, waarbij aan dezelfde Mr. Jacob Jansz., priester te Alkmaar, en Marijtgen Machtelt een jaarlijksche lijfrente van 4 Rijnsche gulden verkocht wordt door de kapelmeesters van Dirkshorn.

Op perkament, met het zegel van Herenkarspel.

Zonder opschrift.

No. 74. 16 December 1505.

Die grote weij tot Alcmaer, gecoemen van die witte Heeren ofte van Sinte Elizabet Gasthuys tot Haerlem, die principael brijef.

Koopbrief, waarbij aan Heer Cornelys, proost van de Witte Heeren te Haarlem, een stuk land verkocht wordt, dat vlak naast het Oude Hof te Alkmaar gelegen is.

Op perkament met twee schepenzegels.

Dit land is later door de zusters aangekocht, toen het aan het Ste. Elisabeths Gasthuis toebehoorde, zooals blijkt uit de twee volgende stukken.

No. 75. 7 Juli 1546.

Groete weide aftert trijtsenoert.

Vergunning van de regeering der stad Haarlem, verleend aan de gasthuismeesters van Ste. Lijsbets gasthuis aldaar, om een stuk land achter het Ritsenoord, onder de vrijheid van Alkmaar, te verkoopen aan het Oude Hof te Alkmaar, voor de som van 525 Karolus-gulden.

Op perkament, met een fraai en goed bewaard zegel der stad Haarlem.

Dit stuk land was door de Witte Heeren aan het gasthuis overgedaan, en lag vlak naast een ander stuk land, dat reeds lang in bezit was van het Oude Hof.

Aan dit charter is vastgehecht het volgende stuk.

No. **76.** 8 Juli 1546.

Coepbrief vant lant gecoemen van die Witte Heeren tot Haerlem.

Schepenbrief, waarbij bovengenoemd stuk land door het Ste Elisabeths-Gasthuis verkocht wordt aan het Oude Hof te Alkmaar.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Gasthuismeesters waren Willem Ghijsbrechtsszoen, Claes Florijssz. en Herman van der Laen.

No. **77.** 27 Januari 1507.

Hillegont ians vutcoep van haer moeys erfenisse, gheheten hillegont Claes van der Meeren wijf.

Schoutbrief, waarbij aan het Oude Hof een stuk land onder Haarlemmerliede geschonken wordt, als erfdeel van Hillegont Jansdochter, medezuster in het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel des schouten van Haarlemmerliede.

No. **78.** 12 Februari 1508.

Dit is die brief vant lant after rijtsenoerder poert, dat ghecoft hebben van Jan pieterse te Leyen.

Schepenbrief, waarbij de helft van een stuk land aan het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met twee schepenzegels.

De andere helft van dit land was reeds in het bezit der zusters.

No. **79.** 10 December 1511.

Schepenbrief, waarbij de helft van een stuk land, welks andere helft reeds aan het Hof toebehoorde, door de zusters gekocht wordt.

Op perkament, met twee schepenzegels, zonder opschrift.

No. **80**. 30 April 1518.

Dyewer Jans brief op onze vrou capel.

Schepenbrief, waarbij de kapelmeesters van de O. L. Vrouwe-Kapel, met toestemming van den Koning van Spanje, verkoopen een lijfrente van tien Rijnsche gulden in het jaar.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Onder de koopers van deze lijfrente komt ook voor Duywer Jansdochter, geprofeste zuster van het Oude Hof.

No. **81**. 15 April 1520.

Dit is die brief vant lant te groedt, dat wy ghecoft hebben van Bertholomeus Dircksz prosse, om 80½ *gulden.*

Koopbrief, waarbij derdehalf hond land verkocht wordt aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met twee zegels van mannen der Graaflijkheid van Holland.

Door dezen brief zit gestoken de Koopbrief, waarbij Bertholomeus Dircksz. prosse een jaar te voren eigenaar van dit stuk land werd.

Insgelijks op perkament, met twee zegels van mannen der Graaflijkheid van Holland.

No. **82**. 20 Augustus 1520.

*Dit is die ouste brief van die eene coe wijde in onse omloop, gecoemen van Claesgen Aerntsd*r*.*

Schepenbrief, waarbij eene koeweide, gelegen ten oosten van 't Oude Hof, verkocht wordt aan Lysbeth Arents dochter.

Op perkament, met slechts één schepenzegel meer.

Deze weide kwam in bezit der zusters, zooals blijkt uit het volgende stuk.

No. **83**. 7 April 1543.

*Dit is die andere en laatste bryef van Claesgen Aerntsd*r*. eerffgenamen van die coewijde inde omloop.*

Schepenbrief, waarbij de genoemde koeweide, waarvan

het Oude Hof reeds een gedeelte in bezit had, door de erven van wijlen Claes Arentsd^{r}. verkocht wordt aan Heer Gerrijt Dirricxz, hostiebakker en priester.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **84**. 28 April 1521.

Privilegie, door den pastoor van Alkmaar opnieuw aan de zusters van het Oude Hof geschonken.

Op groot perkament, waaraan nog gedeelten hangen van de zegels van den pastoor en van het klooster; zonder opschrift.

Heer Claes petersz. van alcmar, bacularius in beide rechten was pastoor; Heer Claes Ricoutz was pater.

Aechte Jacobsd^{r}. was mater van het Oude Hof.

Door dit charter is gestoken het volgende stuk.

No. **85**. 22 Juni 1521.

Dit is onse separaci van onse pastoer.

Goedkeuring van den Utrechtschen bisschop Philips van Bourgondiën van voorgaand privilegie.

Op perkament, met een verbrokkeld zegel des bisschops.

No. **86**. 3 Mei 1522.

Dit is die quytscellinghe van dat lant dat Romer Simonsz van ons ghecoft heeft op Kalverdijck.

Kwijtbrief, waarbij de erfgenamen van wijlen Jan Reyers dochter, geprofeste zuster in het Oude Hof, verklaren geheel en al voldaan te zijn, wat aangaat de nalatenschap van genoemde zuster.

Op perkament, met twee zegels van mannen der Graaflijkheid van Holland.

Een zekere Rens Reyers wordt in dit stuk Broeder genoemd.

No. **87**. 31 October 1523.

Marijtghen Jansd^{r}. brief van Oudorp.

Kwijtbrief, waarbij Jan Janszoen van Outdorp al de

goederen en bezittingen, die Marijtgen Jansd[r]. van hare moeder geërfd heeft, aan het Oude Hof schenkt, onder beding, dat genoemde Marijtgen levenslang in het klooster onderhouden en verzorgd worde.

Op perkament, met twee zegels van leenmannen der Graaflijkheid van Holland.

No. **88.** 20 December 1523.

Roemer Symonsz. brief van Calverdyck.

Koopbrief, waarbij door Roemer Symonsz. van Calverdick aan het Oude Hof verkocht wordt een jaarlijksche lijfrente van twee Rijnsche Gulden.

Op perkament, met twee zegels van leenmannen der Graaflijkheid van Holland.

No. **89.** 29 April 1524.

Koopbrief, waarbij een stuk land in den ban van Bergen aan het Oude Hof wordt verkocht.

Op perkament, met twee zegels van leenmannen der Graaflijkheid van Holland. Zonder opschrift.

No. **90.** 31 December 1525.

Symon Jansz. van Oudenyerop.

Koopbrief, waarbij eene jaarlijksche losrente van zes Rynsche Gulden aan het Oude Hof verkocht wordt, onder verband van een stuk land onder Nieuweniedorp.

Op perkament, met het zegel van den baljuw van Nyeuburch, en van Augustijn van Teylingen, leenmannen der Graaflijkheid van Holland.

No. **91.** 20 October 1526.

Gerechtelijke verklaring van Aef Jacobs Gouendochter, dat zij bij hare vermaking ten gunste van het Oude Hof, zooals die beschreven staat in haar testament, volhardt, en dat zij verlangt dat daaraan geheel zal voldaan worden.

Op perkament; de twee zegels der leenmannen van de Graaflijkheid van Holland, Jan Jansz., baljuw van Nyeu-

burch, en Gherit heynrycxz. van Voshol, zijn er niet meer aan. Zonder opschrift.

Deze Aef Jacobs gouendochter was mater van het Oude Hof, zooals blijkt uit het volgende stuk.

No. **92.** 21 November 1526.

Gerechtelijke verklaring, onder eede voor Burgemeester van Alkmaar afgelegd, aangaande het erfdeel van Aecht Jacobsd^{r}., mater van het Oude Hof

Op perkament, met het stadszegel van zaken. Zonder opschrift.

No. **93.** 30 April 1527.

Martijn Romersz. tot Bergen.

Schoutbrief, waarbij door Maerten Roemersz. van Bergen een jaarlijksche losrente van zes Rijnsche Guldens verkocht wordt aan het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel van Fop Cornelysz., schout van Bergen.

No. **94.** 6 September 1527.

Certificatien.

Gerechtelijke verklaring, voor burgemeester van Alkmaar onder eede afgelegd door twee vrouwen, aangaande twee erfenissen, waarbij ook het Oude Hof belanghebbend was.

Op perkament, met het stadszegel van zaken.

Aegt Jacobsd^{r}. was mater van het Oude Hof.

Heer Jacob gawijns komt voor als priester.

No. **95.** 18 September 1527.

Acte van presentie der twee procureurs voor het Hof van Holland te 's Gravenhage, in zake het proces van den pater en de mater van het Oude Hof te Alkmaar, tegen de erfgenamen van wijlen Heer Jacob Pouwelsz., priester.

Op perkament, zonder zegel, zonder opschrift.

No. **96**. 5 October 1527.

Acte van den graaf van Hoogstraten, waarbij hij als Stadhouder Generaal, met den president en de raden des Roomschen Keizers, Heer Gherijt van Assendelft aanstelt tot scheidsman in voorgaand proces.

Op perkament met het zegel van Justicie, zonder opschrift.

No. **97**. Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Willem Dircxz. als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

No. **98**. Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Mathys Nannezoon als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

No. **99**. Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om nog tien andere personen als getuigen te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

No. **100**. Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om nog elf andere personen als getuigen te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

No. **101**. Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Aef, Dirck Wouterszoons weduwe, als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

Deze weduwe woonde te Uitgeest.

No. **102**. Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Hillegont Dircxdochter, wonende te Uitgeest, als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

No. **103.** Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Gheryt Dirck Wouterssen, wonende te Uitgeest, als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, ongeteekend.

No. **104.** Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Meester Pieter van Dyck, priester, als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, onderteekend door den pater en de mater van het Oude Hof.

No. **105.** Zonder dagteekening 1527.

Verzoek aan den Heer Commissaris in genoemd proces, om Heer Jan Jansz., priester, pater en confessor van het Ste Elisabeths-zusterhuis te 's Gravenhage, als getuige te willen hooren.

Een klein strookje papier, insgelijks onderteekend.

Deze elf stukken, van No. 95 tot No. 105, zijn met een perkamenten rijgsnoer aan elkander gehecht.

No. 95 en 96 zijn autentieke stukken; de overige negen zijn niet anders dan de concepten of de kopiën van de verzoekschriften, door het Oude Hof ingeleverd.

Allen zonder opschrift.

No. **106.** 25 April 1528.

Koopbrief, waarbij de vijf steden, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden en Gouda aan het Oude Hof te Alkmaar eene jaarlijksche losrente van 25 ℔ vlms verkoopen, voor de som van 400 ℔ vlms, ten einde met die penningen in haren nood, door de vele oorlogen veroorzaakt, te voorzien.

Een groot en prachtig perkament, met de zegels der vijf genoemde steden. Geen opschrift.

No. **107**. 14 April 1529.

tconuent tot alcmaer, voir toude hooff.

Dagvaarding, uitgeschreven door den graaf van Hoogstraten, als Stadhouder Generaal van Holland, waarbij het Oude Hof te Alkmaar en zekere Symon Jansz., welke laatste aanspraak maakte op eenige door de zusters bezeten landerijen, voor den Hoogen Raad te 's Gravenhage opgeroepen worden.

Een groot en fraai perkament, met het zegel van Justicie.

No. **108**. 4 December 1529.

Den brief van een wech die onse conuent mit volck van ouer die gheest ghecoft hebben, onse conuents deel voer een philipssche gulden eens.

Schepenbrief, waarbij een pad wordt verkocht aan eenige inwoners van over den geest en aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **109**. 12 Januari 1530.

Rechtspraak van den Hove van Holland te 's Gravenhage, in zake eener erfscheiding van een stuk land, toebehoorende aan het Oude Hof te Alkmaar.

Op perkament, zonder zegel, doch onderteekend. Geen opschrift.

No. **110**. Sint Jans-avond-onthoofding 1530.

*Die brief van Anna Thijsd*r.

Schepenbrief, waarbij de kerkmeesters van St. Laurentius' parochie te Alkmaar, uit geldgebrek, aan twee meisjes te Alkmaar verkoopen eene lijfrente van tien Carolus gulden in het jaar.

Op perkament, met het stadszegel van Alkmaar en zes schepenzegels.

Deze verkooping geschiedde ten overstaan van burgemeester, schepenen en raden der stad Alkmaar.

Een der twee meisjes was Anna Thijsdochter; zij was toen, zooals in den brief aangegeven wordt, twaalf jaren oud. Waarschijnlijk is zij later als zuster in het Oude Hof geprofest, waardoor deze lijfrente het eigendom werd van het Ste Katharina klooster.

No. **111.** 12 April 1531.

Dit is die brief van Marijtgen Jansd^r^. van twe hondert gulden losrente achtien penninchen te Oudorp.

Schoutbrief, waarbij Claese, weduwe van wijlen Jan Jansz. Adis, met Jan Doeuis, haren gekozen voogd, verklaart schuldig te zijn aan het Oude Hof te Alkmaar eene jaarlijksche rente van elf Carolus gulden, onder waarborg van eene koeweide in den Ban van Oudorp.

Op perkament, met het zegel van Pieter hayckensz., schout van Oudorp.

No. **112.** 12 April 1531.

Copia wt dat principael.

Kopie van voorgaanden schoutbrief.

Op papier, in schrift van denzelfden tijd.

Op de buitenzijde staat geschreven: „Duplicaat."

No. **113.** 12 April 1531.

Concept van voorgaanden schoutbrief.

Insgelijks op papier, zeer gebrekkig schrift.

No. **114.** 21 Juli 1531.

Van die coyweyde an die ommeloop.

Schepenbrief, waarbij eene koeweide aan het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met het zegel van Willem Jansz., schout van Alkmaar, en nog twee schepenen.

Heer Claes Rycxz. was pater van het Oude Hof.

Marijtgen Symonsd^r^. was mater.

No. **115.** 14 December 1531.

Bewijsschrift dat de procureur van het Oude Hof te

Alkmaar, en die van Willem IJsbrant, zalig. ged., voor het Hof van Holland verschenen zijn, om hunne hangende zaken van proces te verffenen.

Op perkament, zonder zegel, onderteekend door J. de Jonge.

Over welke zaak dit proces gevoerd werd, staat in het stuk niet vermeld. Geen opschrift.

No. **116**. 13 Augustus 1534.

Koopbrief, waarbij het Oude Hof eene jaarlijksche lijfrente van 15 Carolus gulden verkoopt aan Cornelia Diericxdochter, haar leven lang.

Op perkament, waaraan het kloosterzegel heeft gehangen, doch verbrokkeld is. Zonder opschrift.

Marijtgen Symonsd^r^. van Veen was mater van het Hof.

No. **117**. 20 October 1534.

Verbandbrief, waarbij de zusters van het Oude Hof zich verplichten, wekelijks drie HH. Missen in hare kapel te doen lezen voor de ziel van zaliger Cornelia Diericxd^r^., die aan het klooster een pachtbrief van 19 gouden Carolus gulden in het jaar heeft vermaakt onder bovenstaande voorwaarde.

Op perkament, waaraan het kloosterzegel heeft gehangen, doch is verbrokkeld. Zonder opschrift.

Marie Symonsd^r^. was mater van het Hof.

Deze Cornelia Diericxd^r^. is dezelfde als die in No. 116.

No. **118**. 11 Juli 1535.

Die vice-cureit meester Jan Enchijsen.

Kwijtbrief, waarbij M^r^. Jan van Enchusen, vice-cureit van Alkmaar, verklaart het jaarlijksche honorarium van het Oude Hof ontvangen te hebben.

Op papier, onderteekend door Jan van Enchusen.

In dit stuk wordt gezegd, dat vóór hem, dus vóór 1521, Mr. Nicolaus Petri daar pastoor was.

No. **119**. 28 September 1536.

Dit is dat ouersetten van onse landen after ritsenoert.

Uitspraak van de vier arbiters, die beslissen moesten tusschen den burgemeester van Alkmaar en den pater van het Oude Hof, aangaande het ruilen met elkander van twee stukken land achter het Ritsenoord, ter uitbreiding der stad.

Op papier, onderteekend door de vier arbiters.

Heer Gerijdt was pater van het Oude Hof.

De stad had een stuk land noodig, om hare vesten en wallen uit te breiden, en dat stuk land behoorde aan het Oude Hof. Zij stelde voor, een ander stuk land, dat aan de stad toebehoorde, daarvoor in ruil te geven. Vier arbiters werden benoemd, om de waarde van beider stukkken land op te geven; en de beslissing dezer vier manuen was, dat de pater van het Oude Hof aan de stad zou uitkeeren tien Carolus gulden en nog twee Carolus gulden in gelag, omdat hij die waarde aan land meer ontving dan gaf. Beide partijen namen genoegen met deze uitspraak en teekenden het volgende stuk.

No. **120**. 14 November 1536.

Dit is die brief van die stede roerende van dat lant, dat wij hebben om onse lant.

Openbare acte, waarbij tusschen de stad Alkmaar en het Oude Hof de ruiling en kwijting geschiedt van twee stukken land, volgens de beslissing der 4 arbiters.

Op perkament, goed bewaard en ongeschonden, met het kloosterzegel van het Oude Hof, het zegel der stad Alkmaar, van den burgemeester, van den schout, en van nog vijf schepenen.

Het land moest dienen ter verbetering en uitbreiding van de vesten tusschen de gevangenpoort en de gasthuispoort.

Het Oude Hof betaalde tien Carolus gulden.

No. **121**. 25 April 1537.

Verbandbrief, waarbij de fortificatiemeesters van Alk-

maar zich verplichten, om de nieuwe wallen der stad twaalf voet of meer verwijderd te houden van den kloostermuur van het Oude Hof; terwijl de pater en de mater van het Oude Hof zich verbinden, om daarvoor 270 gouden Carolus gulden, van 20 stuivers het stuk, te betalen in drie halfjarige termijnen.

Op papier, onderteekend door den pater, Heer Gerijt Dierickz., en de mater, Marijtgen Symonsd^{r}.

Daar onder staan de drie kwitantiën van de drie halfjarige betalingen, onderteekend door de fortificatiemeesters.

Zonder opschrift.

Deze overeenkomst werd later goedgekeurd en bevestigd door burgemeester en schepenen van Alkmaar, zooals blijkt uit het volgende stuk.

No. **122**. 14 Mei 1537.

Dit is die brief van onse conditien.

Openbare acte, waarbij voorgaande verbintenis, door het Oude Hof en de fortificatiemeesters aangegaan, door de regeering der stad Alkmaar wordt goedgekeurd en bevestigd en bezegeld.

Op perkament, met de zegels van het Oude Hof, der stad Alkmaar, van den burgemeester en van nog drie schepenen.

Op de keerzijde staat de volle kwitantie van 270 Carolus gulden, geteekend door den burgemeester en twee schepenen, 14 November 1538.

No. **123**. 14 Mei 1537.

Dit is de copie mit die bezegelheit van onze condietien.

Kopie van voorgaand stuk.

Op papier. Aan het hoofd staat geschreven:

Copie wt die principael van contract, dat wij met die stede van Alcmaer hebben.

No. **124**. 30 April 1538.

Schoutbrief, waarbij Willem van Berckenrode eene lijf-

rente van vier Rynsche gulden verkoopt aan Mr. Dirck Symonsz., priester, onder waarborg van een stuk land onder Hillegom.

Op perkament, met het zegel van Adriaen van Treslonge van Beloeys, schout van Hillegom; zonder opschrift.

No. **125**. 3 Augustus 1538.

Giftbrief, waarbij Mr. Adriaen Pieterszoon eene jaarlijksche rente van vier Rijnsche gulden, liggende op twee huizen binnen Alkmaar, aan het Oude Hof schenkt, opdat de zusters op St. Maartens-dag met elkander recreatie houden, en voor hem en zijne ouders bidden.

Op perkament, onderteekend door den schenker, en door de getuigen Heer Anthonius Anthonii, confessor van het Jonge Hof, Heer Nanno Petri, Hr. Jacobus Michaëlis en Heer IJsbrandus Bartholomei. Zonder opschrift.

No. **126**. 3 Augustus 1538.

Kopie van voorgaanden giftbrief.

Op perkament geschreven.

No. **127**. 1540 (?)

Een brief van den pater van het Oude Hof aan den voogd van het klooster, zekeren Garbrant Garbrantsz, om hem op te dragen eene zaak van geschil over de betaling van verkochte en verkregen goederen.

Op papier, zonder jaartal of dagteekening. Geen opschrift.

Daarin wordt gesproken van een rentebrief des jaars 1515, en van Heer Symon, pater van het Jonge Hof.

Een slecht geschreven concept van dezen brief ligt er nog in.

No. **128**. 23 October 1541.

Giftbrief, waarbij Sijtgen Almersdochter, geprofeste zuster van het Oude Hof, door haren voogd een bezegelden brief van vijf Rynsche gulden losrente in het jaar ten geschenke geeft aan het Oude Hof.

Op papier, zonder zegel of handteekening. Geen opschrift.

Is niets anders dan een concept of aanteekening.

No. **129**. 15 Februari 1542.

Eemel Zaertsz. van Bergen.

Schoutbrief, waarbij Eemel Zaertsz. een stuk land onder Bergen verkoopt aan het Oude Hof, en datzelfde stuk land weder in erfpacht neemt voor zes Carolus gulden in 't jaar.

Op perkament, met het zegel des schouten van Bergen.

No. **130**. 2 Januari 1543.

Beëedigde verklaring, door een 74-jarigen grijsaard voor den burgemeester van Alkmaar afgelegd, op verzoek van Heer Gerrijt, pater van het Oude Hof, aangaande zeker hek, dat eene weide afsloot.

Op perkament, met het stadszegel van Alkmaar. Geen opschrift.

No. **131**. 9 Januari 1543.

Dit is die brieff van die steech vp ritsenoort.

Schepenbrief, waarbij het Oude Hof aan zekeren kuiper, Jan Bruynsen geheeten, het gebruik van eene steeg en eene sloot op Ritsenoord toestaat.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **132**. 11 October 1543.

Die vpdracht van Zijtgen Almersdr.

Giftbrief, waarbij Lucie Almersdr., die na twee proefjaren als zuster in het Oude Hof zal geprofest worden, aan het klooster vermaakt eene jaarlijksche losrente van 5 Carolus gulden.

Fraai geschreven op perkament, met de zegels van den baljuw van Nyenburch en van den baljuw van Bergen, leenmannen der Graaflijkheid van Holland.

Het opschrift geeft Zijtgen, en het stuk zelf geeft Lucie te lezen, wat eene vergissing moet zijn: zie N° 128.

No. **133**. 11 October 1543.

Het concept van voorgaanden giftbrief.

Op papier, geschreven en onderteekend, waarschijnlijk

dus ook wel opgesteld, door den baljuw van Bergen, J. de Foreest.

No. **134**. 26 Maart 1545.

Cornelis iansz. Stuyrman, woenende tot Caluerdyck.

Schoutbrief, waarbij Heer Gerrijt, pater van het Oude Hof, eene jaarlijksche rente van zes gouden Carolus gulden koopt, gewaarborgd door een stuk land onder Kalverdijk.

Op perkament, fraai geschreven, met het zegel van Jan Doedes, schout van Sint Maarten.

No. **135**. 23 September 1545.

Aecht Almersdr.

Giftbrief, waarbij Aechte Almersdr., die geprofest is, haar geldelijk vermogen verdeeld tusschen het Oude Hof en haren ziekelijken broeder.

Op perkament, met twee zegels van leenmannen der graaflijkheid.

Of deze Aechte eene zuster is van Zijtgen en Lucie, kan uit het stuk niet worden opgemaakt.

No. **136**. 29 October 1549.

Kwijtbrief van een erfpacht, die op een stuk land rustte, dat toebehoorde aan het Oude Hof, en moest betaald worden aan de Memoriemeesters te Alkmaar.

Op perkament, onderteekend door de Memoriemeesters, die waren:

Mr. Gherrijt Dircksz., priester en hostiebakker;
Heer Claes Pietersz., correfmaecker;
Heer Arijs Ewoutsz. als kapellaan;
Heer Baert Pietersze;
Heer Claes Buysen;
Meester Dirck Verwer;
Heer Jan Zygeropz.; en
Jan Woutersz., als seniores van de Memorie.

No. **137.** 31 Januari 1551.

Jan Dircks weduwe mit Cornelis Oesten als waerborrich tot Vrschem.

Schoutbrief, waarbij eene jaarlijksche losrente van zes gouden Carolus gulden verkocht wordt aan het Oude Hof, onder waarborg van een stuk land onder Ursem.

Op perkament, met het zegel des schouten van „Vuyrsem."

No. **138.** 16 Februari 1551.

Dirck Gherijt Claesz. woenende vp coedijck.

Schoutbrief, waarbij eene jaarlijksche losrente van zes gouden Carolus gulden, gewaarborgd door een stuk grasland onder Koedijk, aan het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met het zegel van den schout van Koedijk.

No. **139.** 24 April 1551.

Schoutbrief, waarbij eene jaarlijksche losrente van zes gouden Carolus gulden, onder waarborg van een stuk land, verkocht wordt aan het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel des schouten van „Zuydtscharwoude."

Op de keerzijde staat eene kwitantie uit den jare 1567, geschreven door Heer Cornelis Pietersz., pater van het Onde Hof, met eene allerfraaiste hand. Mater was toen Aecht pietersd[r]. Zonder opschrift.

No. **140.** 1 Juli 1551.

Gherryt Jacobsz. borch talcmaer, van die somme van xviij *Karolus tiaers.*

Koopbrief, waarbij eene jaarlijksche losrente van achttien gouden Carolus gulden, onder verband van eén huis te Alkmaar, verkocht wordt aan het Oude Hof.

Op perkament, met twee zegels van twee leenmannen der graaflijkheid van Holland.

No. **141.** 4 December 1553.

Maritgen Cornelis in die langestraat. Claes Jansz. hoedemakers brief van ij *R. gulden.*

Schepenbrief, waarbij een pachtbrief van twee Rynsche gulden in 't jaar aan de mater van het Oude Hof wordt verkocht.

Op perkament, met twee schepenzegels.

Dit stuk is gestoken door den eersten koopbrief van het jaar 1503, insgelijks door twee schepenen bezegeld.

Mater was Marijtgen Symon van Veénsd[r].

No. **142**. 31 December 1557.

Grietgen Lourijsd[r]. ons geprofesside suster.

Testament van Janneken Maertensdochter te Haarlem, waarbij zij hare drie kleinkinderen tot erven maakt van al hare goederen.

Op perkament, geschreven en onderteekend door den notaris Albertus filius Nicolai Raet te Haarlem.

Een dezer kleinkinderen was Grietgen Laurensdochter, geprofeste zuster in het Oude Hof te Alkmaar.

No. **143**. 31 Juli 1560.

Wendelmoet piters lijfrente brief, jaerlicx V *g. spreeckende vp Jan Cornelisz., woonende op Crabedam, en verschijnende den* XXV *dach in Martij.*

Schoutbrief, waarbij Jan Cornelisz., buyrman te Crabbendam, aan het Oude Hof te Alkmaar verkoopt eene jaarlijksche lijfrente van vijf Carolus gulden, gewaarborgd door een stuk land te Kalverdijk.

Op perkament, met het zegel van den schout van Schorel.

No. **144**. 3 Februari 1561.

Schepenbrief, waarbij door het Oude Hof een vrij voetpad verleend wordt door eene steeg op het Ritsenoord.

Op perkament, met twee schepenzegels.

M[r]. Cornelis was pater van het Oude Hof.

Aechte Pietersd[r]. was mater.

Het geldt hier dezelfde steeg, waarvan in No. 131 gesproken wordt.

Zonder opschrift.

No. **145**. 25 Mei 1562.

Dit is die brief van IX *gulden losrenten tot Cromeniedijck, houdende op Pieter Jansz. anno* 63, *op mey houdende anno* 64, *anno* 65.

Verbandbrief, waarbij Pieter Jansz. van Crommeniedijck bekent schuldig te zijn aan den pater van het Oude Hof te Alkmaar de som van anderhalf honderd gulden, tegen eene jaarlijksche rente van negen gulden.

Op papier, geteekend door den schuldenaar en zijn getuige, Heer Willem IJsbrantsz., vice-cureit te Uitgeest.

De pater van het Oude Hof wordt niet met name genoemd, omdat hij voor het klooster optrad.

No. **146**. 18 September 1563.

Verbandbrief, waarbij Claes Jansz. verklaart, dat het hem alleen uit goede gunste is toegestaan door het Oude Hof, om een privaat te bouwen achter op het erf van de kloostersteeg op Ritsenoord.

Op een klein strookje papier, door Claes Jansz. geteekend met ⍏. Zonder opschrift.

Heer Cornelis Piterze was pater, Aecht Pitersd^r^. was mater van het Oude Hof.

No. **147**. 1 Januari 1565.

Kwijtbrief, waarbij Neeltgin Louwerijsd^r^. verklaart ontvangen te hebben van hare zuster Grietgen Louwerijsd^r^., geprofeste zuster in het Oude Hof, al wat haar uit de nalatenschap harer grootmoeder toekomt.

Op een strookje papier, geteekend door Arent baerntsz. Verhoeff, den meester van Neeltje. Zonder opschrift.

Dit stuk handelt dus over het testament, No. 142.

No. **148**. 11 Maart 1567.

Jan Heynrickz. tot Castricon.

Schoutbrief, waarbij aan het Oude Hof verkocht wordt eene erflijke losrente van twaalf Carolus gulden in 't jaar, gewaarborgd door een stuk land onder Castricum.

Op perkament, met het zegel des schouten van Castricum.

No. **149**. Anno 1567.

Copye. Accordeert van woerde tot woerde bij mij Wouter Cornelisz.

Kwijtbrief, waarbij de landmeter Louris pietersse bekent door den burgemeester van Alkmaar betaald te zijn, voor het meten van een erf en van het afgedolven land der zusters van het Oude Hof.

Op papier; alleen het jaartal wordt vermeld.

No. **150**. 5 Januari 1568.

Die brief vant lant gecoft ant Gierings bosk ende lommerslant in de bergermeer, anno xv^c^lxvij *in Junio of daer omtreint.*

Schoutbrief, waarbij een stuk land in Bergen, met vergunning van den Keizer, door de beheerders van de domeinen, bij openbaren verkoop, aan de zusters van het Oude Hof gegund wordt.

Op perkament, met het zegel van den schout van Bergen.

No. **151**. 10 Januari 1568.

Dit is die brief van die Molen in die broeken in Bergermeer.

Verbandbrief van de gezamelijke ingelanden „van den Oicken voorbij huyswaert”, over den watermolen, de sloten en het schouwen in Bergermeer.

Op perkament, onderteekend door vier ingelanden.

Tot de ingelanden behoorde ook Heer Cornelis pietersz., als pater van het Oude Hof.

No. **152**. 26 April 1568.

Quytsceldinge van die boenacker in coediecker ban gelegen bij onze vroenlant.

Schepenbrief, waarbij de regenten der huiszittende armen te Alkmaar een stuk land onder Koedijk verkoopen aan het Oude Hof.

Op perkament, met twee schepenzegels.

No. **153**. 17 November 1568.

Het ionge hof.

Schuldbrief, waarbij de pater en de mater van het Jonge Hof te Alkmaar bekennen 20 Carolus gulden geleend te hebben van den pater en de mater van het Oude Hof.

Op papier, geteekend met [merkteken]

Pater van het Jonge Hof was Gerrit Jansz., priester.

Mater van het Jonge Hof was Clemens Claesdochter.

Onder deze schuldbekentenis staat nog eene tweede leening van 30 gulden aangeteekend, geschied 19 Februari daaraanvolgende.

Iets lager staan twee kwitantiën van aflossing: 14 Januari 1569 — acht gulden, en 12 Maart — 30 gulden 8 stuivers.

No. **154**. 1 Januari 1569.

Dit is van onze angecofte lant in die bergermeer ant wielant.

Schoutbrief, waarbij een stuk land verkocht wordt door het bestuur der Bergermeer, om te voorzien in de geldelijke behoefte tot bedijking der Bergermeer, aan de zusters van het Oude Hof.

Op perkament, met het zegel van den schout van Bergen.

Gekocht bij openbare verkooping.

No. **155**. 1 Januari 1569.

Dit is van onze angecofte lant in die bergermeer.

Schoutbrief, waarbij door hetzelfde bestuur en om dezelfde reden een tweede stuk land aan de zusters van het Oude Hof verkocht wordt.

Op perkament, met het zegel van den schout van Bergen.

Geschiedde bij openbare verkooping.

Dit stuk land lag insgelijks in de Bergermeer.

No. **156**. 28 Mei 1569.

Proces-verbaal van de benoeming van Meester Adriaen

Joostensz., priester, vicaris der Kathedraal van Haarlem, tot pater van het Oude Hof te Alkmaar.

Op papier, zeer fraai geschreven, en onderteekend door den prior der St. Jans-Heeren te Haarlem, Mr. Philips van Hogesteyn, en door den nieuw benoemden pater Adrianus Judoci, alsmede door de mater van het Oude Hof, Katrijn iacobsdr., en hare adjunct Maritgen Jacobsdr.

Nog trad als getuige op frater Petrus Winckelius, presbyter carmelita.

Gedaan in het St. Jans-klooster te Haarlem.

Zonder opschrift.

No. **157**. Juli 1569.

Memorie van de benoeming en de installatie van Mr. Adriaen Joostensz. als pater van het Oude Hof.

Op papier, geschreven door de mater van het Oude Hof, Katryn Jacobsdr., en onderteekend door de „oude capittelaers", waarvan slechts drie namen leesbaar zijn, namelijk: Anna Gerritsdr., Maritgen en Anna Dircksdr.

Zonder opschrift.

No. **158**. 7 Juni 1571.

Schepenbrief, waarbij een poel met water en riet verkocht wordt door de Memoriemeesters aan het Oude Hof.

Op perkament, met de zegels van den baljuw en den schout van Bergen. Zonder opschrift.

No. **159**. 27 December 1571.

Schuldbrief, waarbij het Jonge Hof bekent geleend te hebben van het Oude Hof een halve last rogge.

Op papier, geschreven en onderteekend door den pater van het Jonge Hof, Heer Gerrit Jansz. van aecken; alsmede door de mater, Marijtgen Gherrits, en de „alderauste suster des conuents Marigen remmendochter."

Zonder opschrift.

EENIGE MEDEDEELINGEN

OMTRENT

HET REGULIEREN-CONVENT EN ANDERE GEESTELIJKE GOEDEREN

onder Leijerdorp.

Behalve dat verschillende kloosters voor de Hervorming buiten de stad Leyden gelegen waren, behoorden nog vele andere vaste goederen aldaar te dien tijde aan kerken en geestelijke gestichten. Uit brieven, processtukken en aanteekeningen, berustend op het Hofje van Nieuwkoop te 's Gravenhage, afkomstig van Jonkheer Arend van Dorp, Heer van Maasdam en in Middelharnis, den vriend en raadsman van den Prins van Oranje, ben ik in staat de volgende bijzonderheden mede te deelen, omtrent eenige dier goederen, onder Leijerdorp gelegen, en door koop gekomen aan den bovengenoemden Heer van Dorp.

In eene eigenhandig geschreven aanteekening, deelt hij zelf het volgende mede, omtrent dien koop en de aanleiding daartoe: [1])

„In den Eersten zoo doet te noteren, dat ick Arent van „Dorp, verstaen hebbende in fine Julij xv^{c}lxxiiij hoe dat „Zijne Ex$^{cie.}$ dootlijck zieck lach binnen de stadt van Rot„terdam, vuijt middelborch daerwaerts gereist ben, ten „eijnde dat Zijne Ex^{cie} mij zoude willen aenwisinge doen, „aen wien ende wanneer ick zoude mogen crigen t Rem„bourssement van Thien dusent guldens, die Ick Zijne

---

1) Wagenaar in het 6^{e} deel van zijne Vaderl. Historie vermeldt eveneens (op bladz. 267) de verkooping der geestel. goederen aan van Dorp, doch hij spreekt van 144 in plaats van 134 morgen, en geeft de aanleiding tot den koop niet volkomen juist aan.

„Ex^cie^ tot zijn Laetsten tocht op dillenborch gebracht hadde, „ende bevinden dezelue Zijne Ex^cie^ in sobren staet doch „aende beterhandt zoo ben ick daer eenigen tijt gebleuen „verwachtende, doende niettemin middelre tijt alle assisten „tot pparâtie van het Reuictallement van Leijden, ende „ter gelegender tijt Zijn Ex^cie^ mijn belang ondect hebben, „zoo heeft dezelue den aduocaat buys bij hem ontboden, „ende hem belast, hij zoude mijn zaeke den Staten voor„dragen en den zeluen te kennen geuen, hoe dat dese „x^m^ guldens gheemploieert waeren ten dienste van de „gemeene zaeke, datse daeroē den scult op hen wilden „nemen, en ordre gheuen, dat Ick betaelt mochte werd„den, verclaren de zelue Zijne Ex^cie^, dat zonder zulcke „mijne assistentie hij noijnt van dillenborch en zoude heb„ben connen scheiden, etc.; de zaeke den Staten voerge„dragen wesen deur den aduocaet, zoe hebben zij den scult „eijntel. op hen genomen, maer en wisten geen middel „voer handen, om mij op deerste te bet^n^, aengesien de „groon Laste van t Reuictaillem voirsz., dwelck bij mij „gehoirt, zoo ben Ick te Raide ghewerdden, jae hebbe „den Staten doen aendienen, dat Ick tot de voirsz. soē „In heuren noede noch bereijt was te furneē iij^m^ gulds „in gelde, ende iij^m^ guldens in solffer die mij te buijtte „binnen brouwershauen cort te voiren ingebracht was, „mits datse mij in bet^e^ van geheele soē zouden gheuen „tcloistre van Leyerdorp met geestel. Landen dromtrent „ter concurrētie vande voirz. sōme, hierop een wijl tijts „beraidtslacht zijnde, zoe es deur tusschenspreken vanden „aduocaet buys voirn. den coop ghepasst, zoo blijcken „mach bijde brieven daeruan wesen." [1])

---

1) Volgens eene andere nota van van Dorp, betaalde hij beide sommen in daalders, die hij zich daartoe met veel moeite verschaft had, en die in 1572 een en dertig, in 1574 vijf en dertig, en in 1579, bij de teruggave der goederen, veertig stuivers het stuk golden.

Drie maanden lang duurden de onderhandelingen tusschen de Staten van Holland en Jonkheer van Dorp, eer dat deze de door hem gewenschte beschikking gekregen had, hoewel toch de Staten reeds voorloopig, bij hunne resolutie van 28 September 1574 hadden vastgesteld: dat zij de door van Dorp aan den Prins geschoten som van 10,000 guldens, als ten bate der algemeene zaak gediend hebbende, ten hunnen laste namen, en dat zij hem, ter betaling daarvan, landerijen te zijner keuze zouden overdragen; waarbij zij tevens Jonkheer Abraham van Almonde, burgemeester van Delft, Mr. Jacob Pauli, Secretaris van Dordrecht, en Johan van Brouckhoven, rekenmeester des Konings in Holland committeerden, om zich met van Dorp te verstaan, omtrent de perceelen, die hij in betaling zou willen aanvaarden.

Zooals uit de aanteekening van van Dorp blijkt, was het zijn doel, bij zijne voorstellen aan de Staten, eigenaar te worden van het klooster te Leijerdorp in de eerste plaats, en verder van andere daaromtrent gelegen landerijen; maar de onderwaterzetting van dat deel van Holland voor het ontzet der stad Leijden, belette een onderzoek naar, en dus ook eene keuze van die landen, zoodat de drie benoemde Heeren aan hunne commissie geen gevolg konden geven, en ook de koopacte zelve, die op 25 October 1574 werd geteekend, geene gespecificeerde opgave konde bevatten van de onroerende goederen, die de Staten aan van Dorp in betaling afstonden, maar alleen in het algemeen vermeldde, dat de Staten van Holland aan Jonkheer van Dorp 134 morgen lands, toebehoord hebbende zoowel aan de Regulieren en aan de kerk als aan andere geestelijke personen, en gelegen onder Leijerdorp, verkochten, onder voorwaarde, dat van Dorp gehouden zoude zijn, om binnen zes maanden na dato ter Rekenkamer van Holland verklaring af te leggen en op-

gave te doen van de perceelen, die hij ten beloope van 134 morgen voor zich zou verkozen hebben. Bij het sluiten van den koop was tevens bedongen, dat van Dorp aan den Raad der Staten, eenen maaltijd of banket zou aanbieden, welke dan ook werkelijk te Delft in „het Schaeck" werd gehouden, en aan van Dorp 94 Carolus guldens kostte, terwijl hij nog daarenboven aan Mr. Paulus Buijs, voor zijne hulp, een geschenk voor 100 £ vlaamsch vereerde.

Reeds vóór de onderteekening van den koopbrief had van Dorp zich in aanraking gesteld met zekeren Adriaan Mourijnsz. of Maurynsz., wonende te Leijden, en in zijne hoedanigheid van ontvanger der geconfiskeerde en geannoteerde goederen onder Leyerdorp, zeker het best geschikt om hem met raad en voorlichting bij te staan. Deze persoon werd nu, bij den aankoop en het beheer der goederen, de regterhand van van Dorp, en behartigde zijne belangen van den beginne af aan met den grootsten ijver, niettegenstaande den onzekeren toestand, waarin die nieuw verworven bezitting van den beginne af aan verkeerde. De koopacte toch moest worden aangevuld, door de verklaring van van Dorp ter Rekenkamer, want uit de koopacte alleen, die niets specificeerde, kon hij geen regt op een of ander bepaald perceel, zelfs niet op het klooster van Leijerdorp bewijzen, en door allerlei tegenspoed, kon hij tot de verkiezing der landen niet geraken. Uiterlijk op 25 April 1575 moest zijne verklaring in de Rekenkamer berusten, maar toen hij in den loop der maand April te Leijden kwam, begon het land eerst droog te worden, zoodat hij nog tot geene keuze kon overgaan. Toch gelastte hij aan Mourynsz., om voor hem alvast eenige landen in beheer te nemen, namelijk, behalve het Regulieren-klooster, met zijne tuinen en boomgaarden en daarom gelegen singels, de overige daar-

toe behoorende, in den monnikenpolder gelegen, goederen, naarmate zij droog zouden worden, en twee andere perceelen, die hooger gelegen waren, dan alle andere landerijen, en dus grootere waarde hadden daar zij van geene watermolens afhankelijk waren: het eene groot 16 morgen, 45 roeden, afkomstig van de Commanderij van St. Jan te Haarlem, gelegen tusschen de Broederskade, den Rijn, den Otweg en de Doeswetering, naast de woning van zekeren Pieter Oloffsz., die tevens huurder van dit perceel was; het andere, groot 3 morgen, afkomstig van de kerk van Leijerdorp, gelegen in het Kerkebon.

Nu van Dorp weder onverrigter zake uit Leijden had moeten vertrekken, kon de verkiezing der landen en zijne verklaring daaromtrent ter Rekenkamer niet plaats hebben binnen den bij de koopacte bepaalden termijn, en hoewel hij nu eigenlijk op geen enkel stuk land eenig regt kon doen gelden, maakten de Staten toch geen bezwaar, dat Mourijnsz., de bovenbedoelde landen ten name van van Dorp verpachtte, en evenmin, toen hij daarna hetzelfde deed met eenige achtereenvolgens droog wordende gronden, onder andere die van het Kapittel van Hogelande te Leijden, door van Dorp hem wederom per brief aangewezen als goederen, welke hij boven andere wenschte te bezitten; en evenmin vorderden de Staten, dat Mourijnsz. rekening van zijn gehouden beheer zoude afleggen aan hunnen Rentmeester voor de geconfiskeerde geestelijke goederen, hetgeen toch had behooren te geschieden, zoolang van Dorp zijne verklaring niet had afgelegd.

Deze laatste was intusschen door den Prins ter vredehandeling naar Breda gezonden, doch kwam onmiddelijk, nadat de onderhandelingen afgebroken waren, naar Leijden, om thans zijne eigene zaken in orde te brengen. Doch nauwelijks daar aangekomen, vernam hij, dat de Spanjaarden op verschillende punten aanvallen beraamden,

onder anderen op Zierikzee, waarvan hij gouverneur was. Onverwijld moest hij dus derwaarts vertrekken, slechts kon hij aan Mourynsz. eene schriftelijke opgave achterlaten van alle landerijen, die hij onder Leijerdorp wenschte te bezitten, en welke van toen af alle door Mourynsz. voor hem werden verpacht. Tien maanden duurde het beleg van Zierikzee, en toen van Dorp, na de overgave der stad, op 3 Julij 1576, van daar vertrok, riep de Prins hem op, om in Zeeland voor 's lands zaken werkzaam te zijn, en zond hem wederom naar Gent, waar nieuwe onderhandelingen werden aangeknoopt. Aldus in de onmogelijkheid gesteld, om naar Holland te reizen, zond van Dorp in October 1576 aan Mourijnsz. eene volmagt, om namens hem met gecommitteerden der Staten de verkiezing der landen onder Leijerdorp te doen; doch toen Mourynsz. zich nu met zijne volmagt tot de Staten wendde, begonnen de moeijelijkheden van die zijde. Van Dorp had aan Mourynsz. een' brief gezonden voor Nicolaas van der Laan, oud-Burgemeester van Haarlem, om zijne voorspraak bij de Staten te verzoeken, en mondeling drong Mourynsz. dat verzoek bij van der Laan nog nader aan. Deze raadde hem, een verzoekschrift tot de Staten te rigten, hetgeen hij dan ook deed, waarna men hem drie dagen lang van den eenen naar den anderen zond, totdat hij ten slotte tot antwoord kreeg, dat de Staten het verzoek geheel van de hand wezen, en voor de keuze der landen op de overkomst van van Dorp zelven wilden wachten.

Het zal wel niet verwonderen, dat Mourynsz. door deze handelwijze ontevreden was geworden op de Staten: hij begon zelfs, te regt of ten onregte, hunne goede trouw te verdenken. Herhaaldelijk drong hij nu op de spoedige overkomst van van Dorp aan, en schreef hem eindelijk op 19 December 1576, dat de landerijen in Holland lang-

zamerhand in waarde stegen, en dat nu blijkbaar de toeleg der Staten was, om de zaak slepende te houden, om dan eindelijk aan hem, van Dorp, de landen toe te wijzen, die zij zelve zouden uitkiezen, zoodat hij gevaar liep, om ten slotte het slechtste land te zullen verkrijgen. Op die waarschuwing kwam van Dorp nu onmiddelijk over. In de eerste dagen van het jaar 1577 was hij in Holland, en, hoewel de Staten ook nu weder begonnen te talmen, wist hij het toch zoover te brengen, dat op 11 Januarij 1577 de Rekenmeester van Brouckhoven en de Burgemeester van Leijden, Pieter Arentsz., gecommitteerd werden, om met hem naar Leijerdorp te gaan, en, na persoonlijke bezigtiging, de definitive keuze der landen vast te stellen, die dan ook eindelijk in Februarij tot stand kwam. Daarbij verkreeg van Dorp de volgende landen, volgens de meting van den landmeter Simon Fransz. van der Merven:

van de Regulieren te Leijerdorp: 16 morgen, 597 roeden, 7 voet, 11½ duim;

van de kerk te Leijerdorp: 5 morgen;

van het Kapittel van Hogelande: 8 morgen, 567 roeden;

van de debitaten en faliede bagijnen te Leijden: 2 morgen, 8 roeden;

van den Proost te Utrecht: 4 morgen, 326 roeden;

van de Commanderij te Haarlem: 16 morgen, 45 roeden;

van de Bagijnen te Roomburg: 19 morgen, 36 roeden;

van de witte nonnen te Leijden: 3 morgen, 1 hont, 6½ roede;

van St. Catharina's zusterhuis te Leijden: 5 morgen, 76 roeden;

en daarenboven het perçeel, waarop het regulieren-klooster stond, met de boomgaarden, tuinen, lanen en singels, en de perceelen daar binnen besloten liggende, en de perceelen ten Noorden en ten Zuiden der lanen, benevens de weeren, die achter het klooster dwars door den

polder zich uitstrekten, te zamen groot 52½ morgen, behalve de drie boomgaarden, waarvan de eerste 3, de tweede 2 morgen en de derde 3 hont groot waren. [1])

Van Dorp had dus meer gekozen, dan de 134 morgen, die hij van de Staten gekocht had; het blijkt mij echter uit geene bescheiden, of hij dat meerdere afgestaan of behouden heeft; doch in een brief van Maart 1577 vestigde Mourijnsz. zijne aandacht hier reeds op: sommige landen waren bezwaard met renten, voor wier betaling hij werd aangesproken, doch die hij niet durfde betalen, alvorens te weten, of van Dorp een deel der landen zou willen teruggeven. Bij de latere onderhandelingen over de teruggave der goederen aan de Staten, is echter steeds sprake van 134 morgen en niet meer.

Intusschen trachtte van Dorp zijne nieuw verkregen bezitting reeds van den beginne af aan uit te breiden, door rondom Leijden geestelijke en andere goederen aan te koopen, zooals uit verschillende brieven van Mourynsz., blijkt, die met de onderhandelingen daarover belast schijnt te zijn geweest. [2]) Ook kreeg hij nog van den Prins van Oranje eene nieuwe beschikking, waarbij hem nog meerdere geestelijke goederen werden toegelegd, tot betaling der verloopen rente van de door hem voorgeschoten 10,000 guldens; uit het volgende stuk blijkt echter, dat van Dorp uit die beschikking geen voordeel heeft willen trekken, wat niet overeenkomt met het baatzuchtig ka-

---

1) Uit eene vergelijking tusschen deze opgave en de rekeningen van Mourynsz. over 1575 en 1576 blijkt, dat hij in die jaren sommige perceelen voor van Dorp heeft verpacht, die deze in 1577 niet uitkoos, en dat deze omgekeerd ook enkele stukken koos, die Mourynsz. nog niet voor hem beheerd had.

2) Uittreksels der brieven van Mourynsz. op den aankoop van geestelijke goederen betrekkelijk, deel ik hierachter, aanhangsel A. mede.

rakter, dat de Groot hem in zijne Nederlandsche Jaarboeken toeschrijft. [1])

De bedoelde verklaring luidt aldus:

„Comme ainsy soit qu'il a pleu a hault et puissant Seign̄r. Monseign̄r Le prinche daurange, etc. dordonner de son propre mouvement que pour l Interest des dix mil florins par moi Aernt van dorp levez pour son Ex^ce^ sur mon credit et a Icelle livrez a dillenburch personnellement en may xv^c^lxxij, Lon me furnirait La valleur de deux mille cincq cens florins et ce en biens ecclesiasticques, Je ledict van dorp obeissant a Lordonnance susdicte, ne veullant touttefois prouffiter aulcunement dudict interest ni y p̄tendre chose quelconque coē nestant mon stil ny de mon gibier, Ay promis et promectz ainssy par cette p̄nte de mon propre mouvement et franche volunte de rendre et restituer a son Ex^ce^ ou bien a la cause cōmune ceque jen polrai rabbattre en accordant avecq le marchant en quoi je feray tout debvoir et office dhōme de bien. Tesmoin ceste signe de mon nom. Le ix^c^ de mars xv^c^lxxvi stil de court. (Signé) Aernt van dorp.

Zooals ik boven reeds zeide, begon Adriaan Mourynsz. reeds in 1574 voor van Dorp te administreeren, eerst het klooster der Regulieren, later, naar mate het water wegtrok, de andere landerijen. Een deel dezer laatste, bouw-, wei- en hooilanden verhuurde hij; maar dit ging niet gemakkelijk: de onzekere toestand, waarin Holland verkeerde, had een' nadeeligen invloed op alle zaken en drukte de huurwaarde der vaste goederen; Mourynsz. verpachtte de landerijen telkens slechts voor één jaar en kon nog voor vele landen geene huurders vinden; die landen moest hij dus in eigen beheer houden, maar ook

1) Nederl. Jaarboeken, bl. 218.

daarin was hij niet steeds gelukkig: in 1575 bijv. kon hij geen maaijers vinden voor het hooiland, daar de zeisen afstompten op het doorweekte gras; de veldvruchten bragten ook weinig op; en de gebrekige huurders durfde hij, om de verschuldigde huurpenningen over 1575 en 1576 niet aanspreken, daar hij tegenover hen de regten van van Dorp op de landen niet bewijzen konde, zoolang de verkiezing en de verklaring deswege nog bleven ontbreken.

Zijne voornaamste zorg in den beginne was dan ook het sloopen van het Regulieren-klooster, dat hij dadelijk in bezit nam.

Dat klooster, Engelendaal genaamd, volgens den schrijver der Rijnlandsche oudheden, omdat ter plaatse, waar het gebouwd werd, het gezang der Engelen zoude zijn gehoord, lag aan de overzijde van den Rijn, omtrent het veer van Leijerdorp. [1]) Het werd gesticht in of kort voor 1400 door Petrus van der Poel, en was bewoond door Reguliere kanunniken van de orde van St. Augustinus, behoorende tot de Congregatie van Windesheim. [2]) De gebouwen, waaruit het bestond, hadden met de beeldstormerij en met het beleg van Leijden weinig schade geleden, en bevonden zich blijkbaar nog in goeden staat, toen van Dorp ze in October 1574 aanvaardde; een der kloosterlingen was zelfs in Leijerdorp gebleven, zooals uit een later te vermelden brief van Mourynsz. aan van Dorp blijkt; alleen schijnen alle meubelen en kerksieraden uit de gebouwen verwijderd te zijn geweest, voor dat van Dorp die in bezit nam, want van roerende goederen, die zich daarin zouden bevonden hebben, wordt in geen

1) Orlers, Beschrijving der stadt Leijden, bladz. 123.

2) J. C. van Slee, de klooster-vereeniging van Windesheim, bladz. 191. Deze Schrijver heeft ten onregte vermoed, dat het klooster in of kort na 1566 zou zijn gesloopt; ook zijne opgave omtrent de kloostergoederen blijkt minder juist.

der brieven van Mourynsz. en in geen der rekeningen of kwitanties melding gemaakt. Het klooster lag, zooals boven vermeld is, te midden van de daarbij behoorende tuinen en boomgaarden en andere bouwlanden, omgeven van singels en lanen, beplant met vele elzen en essenheesters, die Mourynsz. in 1575 en 1576 aan verschillende personen verkocht en waarop vele zware eiken zich verhieven. Een groot aantal dier boomen werd op 28 October 1574, op last der Staten, gehouwen, en in de Wetering gebragt, om deze daarmede te versperren, en aldus een nieuwen aanval der Spanjaarden langs den Haarlemmermeer te verijdelen. Bevreemdend is zeker die handeling der Staten, met het oog op het drie dagen te voren met van Dorp gesloten koopcontract, en teregt beklaagde deze zich daar dan ook over, doch te vergeefs: de boomen werden hem niet teruggegeven en evenmin werd hem de hem toegebragte schade vergoed; die hij op 500 £ begrootte, ook met het oog op de mindere waarde, die de overblijvende boomen nu zouden hebben. Deze verkocht hij, nadat hem nogmaals verscheidene boomen ontnomen waren, zooals wij lager zien zullen, op 15 Maart 1575 voor 515 £ 4 sch., terwijl hij nog daarenboven in 1575 zeventien honderd, en in 1576 vijf-en-dertig honderd eiken takkebosschen verkocht, behalve hetgeen hij voor eigen gebruik behield, en hetgeen hij als wintervoorraad ten geschenke zond aan de te Leijden wonende nonnen, uit de abdij Leeuwenhorst [1]), en aan zijne schoonzuster Jufvrouw Anna Grellet [2]), de laatste priorin van St. Ceciliënconvent te Leijden.

---

1) Mourynsz. was aangesteld als ontvanger der goederen van de abdij van Leeuwenhorst of ter Lee; (zie Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudh. II, bladz. 225) in verschillende zijner brieven komen bijzonderheden omtrent de Jufvrouwen van ter Lee voor, die ik als aanhangsel B. hierachter mededeel.

2) Zuster Anna Grellet woonde toen te Leijden in bij Jufvrouw Francisca

De boomgaarden, (in een daarvan bevond zich een vijver) onderscheiden als Noord-, Oost- en Zuid-boomgaard, bevatten kersen-, appel- en perenboomen; zij werden jaarlijks door Mourynsz. verpacht, en dat wel in 1575 voor 280 £; in 1576 voor 102 £ en in 1577 voor 245 £, dit laatste niettegenstaande een zware storm, in Januarij 1576, in die boomgaarden niet minder dan 130 appel- en perenboomen had omgeworpen.

Het convent zelf bestond uit verschillende gebouwen, deels met riet, deels met pannen en leijen bedekt. Dank zij de wijdloopigheid, waarmede de aannemers, die de gebouwen sloopten, hunne kwitantien inrigtten, zijn eenige bijzonderheden omtrent het convent bewaard gebleven.

Op den voorhof stond het poorthuis, het bouwhuis, de rosmolen en eenige schuren, alle met riet gedekt. De kloostergebouwen zelve bestonden uit drie panden en de kerk met de beide daaraangrenzende vrouwenhuizen, alle met pannen of leijen bedekt. Die panden worden genoemd: het Noorder-pand, het lange of Zuider-pand, en het pand over het poorthuis. Het Noorder-pand, beginnend Noord westelijk van den Oost-boomgaard, bevatte de refter en de cellen der paters: het Zuider-pand strekte zich uit van de gastkamer ten Noorden, tot Zuid het appelhuisje van den Zuid-boomgaard. Daarenboven vind ik vermeld de ziekenhuizen, een leeken-refter, (vermoedelijk hetzelfde als de gastkamer). een waschhuis, een appelhuis en ten slotte eene brouwerij met daaraangrenzende keuken, welke beide laatsten geen deel van een der panden uitmaakten, daar beide nog overeind stonden, toen Mourynsz. reeds met de sloopers der drie panden had afgerekend. De grootte der gezamelijke gebouwen, met inbegrip der

---

van Wissekerke; haar jaarlijksch kostgeld, 50 Carolus guldens, werd steeds door van Dorp betaald, zooals mij uit verschillende kwitantien bleek.

vrouwenhuizen, maar zonder de kerk, kan eenigszins uit de volgende gegevens worden afgeleid.

Alvorens met den leidekker accoord te maken, die de leidaken zou afnemen en de leijen opbergen, liet Mourynsz. die daken opmeten, waarbij bleek, dat zij te zamen 120 roeden groot waren; in 1577 verkocht hij 14500 leijen, die hij op het Hof in den Haag leverde; in 1576 verkocht hij nog 4852 pannen en in 1577 voor 48 gulden aan riet. Volgens zijne rekeningen aan van Dorp, liet hij in 1575 door 10 verschillende personen 1097000 steenen schoonmaken en op hoopen stellen; en in 1577 nog 3000; terwijl hij in 1576 aan verschillende personen te zamen 1300 groote en 4000 kleine estrikken (plavuizen) verkocht.

De kerk blijft buiten deze berekening, omdat zij op 29 Januarij 1577 in haar geheel, bij openbare verkooping, voor afbraak werd verkocht aan Mourijnsz.; in diens rekeningen aan van Dorp gedaan, en in de kwitantien der sloopers komen dus omtrent de afbraak der kerk geene opgaven voor. Doch uit de voorwaarden voor de bovenbedoelde openbare verkooping, waarin de verschillende materialen in perceelen afgedeeld, worden aangeduid naar de plaats, waar zij in de kerk waren opgeborgen, blijkt, dat die kerk, gelegen *nabij* de plaats, waar het convent weleer stond, behalve uit het koor, uit vier op pilaren rustende bogen bestond.

Al die verschillende gebouwen werden met den meesten spoed afgebroken. Reeds op 26 October 1574, dus daags na de onderteekening der koopacte, nam Mourynsz. eenen rietdekker aan, om terstond alle rietdaken af te nemen; in de eerste dagen van November had hij reeds een bij hem bekend man, Adriaan Gerritsz., timmerman, te Haarlem woonachtig, laten overkomen, om de leiding bij het afbreken der gebouwen en het toezigt op de materialen te houden; deze begon op 20 November het werk,

en werkte daaraan voortdurend door tot aan zijnen dood in Maart 1575. Op 6 Augustus 1575 kon Mourynsz. aan van Dorp melden, dat, behalve de kerk, die bewaard bleef als pakhuis, tot berging van de kostbaarste materialen: het hout, het riet en de leijen, en behalve de vrouwenhuizen, de leekenrefter en de brouwerij, alle gebouwen waren afgebroken; de steenen schoongemaakt en opgestapeld, de overige materialen in de kerk opgeborgen. In den loop van 1575 werden nu nog de vrouwenhuizen en de leekenrefter afgebroken; de brouwerij, die nog was blijven staan, stortte gedurende den storm van 1576 in elkander, en de kerk eindelijk, die, zooals ik reeds medegedeelde, in Januari 1577 voor afbraak werd verkocht, zal reeds in de lente van dat jaar zijn gesloopt, daar de afbraak van dat gebouw, volgens de conditiën van den verkoop, reeds vóór Pinksteren, van het terrein moest zijn weggevoerd.

Wel ging het werk dus goed vooruit, maar toch had Mourynsz. geene gemakkelijke taak gehad, om de materialen voor van Dorp te bewaren.

Tweemalen, zooals uit zijne brieven blijkt, werd Leijden in 1575 door een nieuwen aanval der Spanjaarden bedreigd, waarbij dan de kerk groot gevaar zoude geloopen hebben, afgebrand te worden, daar zij tusschen de nieuwe hollandsche schansen aan de Dwarswetering en aan de Zijlbrug lag. In Maart, namelijk, kwam de tijding, dat de vijand bij Haarlem nieuwe werken daarstelde en tevens zijn leger achter Utrecht zamentrok; in Augustus vernam men te Leijden, dat de Spanjaarden bij Woerden trachtten door te dringen, en dat de Gousluis gevaar liep. Telkens kwam Mourynsz. echter met den schrik vrij, want de Spanjaarden naderden Leijden niet meer; maar des te meer moeite veroorzaakten hem de Prinsgezinden.

Ik zeide reeds, dat aan van Dorp boomen ontnomen

waren door de Staten, drie dagen nadat hij van hen geestelijke goederen onder Leijerdorp had gekocht: dat voorbeeld vond gereede navolging bij den stadstimmerman van Leijden, Toenis genaamd. Deze was belast met het opwerpen van nieuwe schansen rondom de stad, en daar hij hout noodig had, kwam hij in het begin van November 1474 met zijne mannen in het convent, deed de eikenboomen omhakken, die hem aanstonden, en deed ze wegvoeren. Wel trachtte Mourynsz. dien roof te voorkomen door herhaalde vertoogen aan de officieren en oversten der stad; maar het eenige antwoord, dat hij bekwam, was: „dat 'tal voer die gemeijn zaecke was", dat was voldoende reden in het oog der oversten, om te nemen, wat men wilde hebben, hetgeen Mourynsz. dan ook aan van Dorp deed schrijven, dat er schelmerij onder stak. Na den stadstimmerman kwamen de behoeftige inwoners der stad, die zich in het convent van brandhout voor den winter kwamen voorzien. Eerst trachtte Mourynsz. deze te keeren door Adriaan Gerritsz. den timmerman, in het convent te laten wonen; doch, daar de Leijenaars zich niet om hem bekommerden en hun gang bleven gaan, was hij verpligt in December 1574 al het werkvolk, dat gebruikt werd om het convent te sloopen, in de nog overeind staande gebouwen te doen overnachten, zoodat de materialen nu dag en nacht werden bewaakt; door welken maatregel aan de strooperijen der inwoners voor goed een einde werd gemaakt. Maar daardoor waren de soldaten van het garnizoen en de schutters nog niet gekeerd. De laatsten trokken op 23 Augustus 1575 naar het klooster van Roomburg, hakten er alle vrucht- en andere boomen om, en kwamen daarna de vruchtboomen op het convent te Leijerdorp plunderen, roepende: „dat „'tal verbeurt was!" waardoor zij zooveel schade veroorzaakten, dat van Dorp aan den pachter der boomgaarden

130 gulden moest kwijtschelden, dat is bijna de halve pachtsom. Vermoedelijk ook uithoofde dezer gebeurtenis, konden de boomgaarden in 1576 voor niet hooger dan 102 £ worden verpacht.

De soldaten van het garnizoen, waaronder vooral de Franschen [1]) zich door baldadigheid onderscheidden, kwamen herhaaldelijk in het convent, verbraken er de afsluitingen, waarachter Mourynsz. de materialen in veiligheid meende gebragt te hebben, sloegen de bewakers, wanneer deze zich tegen hen durfden verzetten, en namen van hetgeen zij vonden, vooral van het hout, al wat zij noodig hadden, of wat hun aanstond. Telkens, schreef Mourynsz. aan van Dorp, wanneer de bezetting der schans aan de Zijlbrug werd afgelost, kwamen de nieuw aangekomen soldaten in het convent, en maakten zich met geweld meester van het hout, dat zij noodig hadden voor het oprigten hunner hutten, zeggende, dat de Burgemeesters hun daartoe last gegeven hadden. Het moge vreemd klinken, toch is er wel reden om aan te nemen, dat de Burgemeesters de hand hebben gehad in de herhaalde plunderingen van het convent door de soldaten, aan wie zij trouwens zelve het voorbeeld gegeven hadden.

---

1) Over de fransche soldaten van het garnizoen schreef Jonkheer Jan van der Does en van Noordwijk, gouverneur der stad Leijden, op 2 November 1574 aan van Dorp:

„De franchoisen, dewelcke behalue dat zij goede huysuestinge eñ genoech seruice vanden burger hebben, (moeten) noch daerenbouen altijt veertien dagen te voren op de handt betaalt werden, ofte bij gebreecke vandien den burger alle moetwillicheyt eñ oultraige aendoen, bijsōder den gheene daer zij gewelt ouer hebben; gelijck zijluijden oick op huijden, terwijlen Ick int scryuen was van desen, metter daet genouch hebben doen blijcken, eñ dat aen de Cellebroeders (de welcke wij nochtans nu ter tijt, aengesien de groote sterfte alhier, ueel qualijcker dan de franchoisen ontbeeren meugen) de welcke zij opēbair berooft eñ geplondert hebben en drije hondert gh. aen gelde affhandich gemaickt, behaluen dat zij den pater daerēbouen noch deur zijnen arm gesteecken hebben.

Dat vermoeden grond ik op de volgende gebeurtenis. Op het einde van 1575 of in het begin van 1576, ontvoerden de soldaten eene groote hoeveelheid hout, veel meer dan zij voor hunne hutten noodig hadden, uit het convent en bergden dat op in de schans aan de Zijlbrug. Vertoogen hielpen wederom niet, maar van Dorp wilde toch ook niet al dat hout voor niet afstaan. Hij verkocht het dus, bij den openbaren verkoop van materialen op 29 Januarij 1577 als een afzonderlijk perceel; het werd voor 40 gulden (hoewel het 150 gulden waard was) gekocht door zekeren Dirk Janssen Smit. Toen deze echter het gekochte wilde weghalen, werd hem dit herhaaldelijk door de Burgemeesters belet; die in die weigering bleven volharden, zelfs toen Jonkheer Jacob van der Does zich de zaak aantrok en de belangen van Dirk Janssen bij hen voorstond. Van der Does beloofde daarop, dat hij zich van de sleutels der schans zou weten meester te maken, en dat hij op die wijze Dirk Janssen aan zijn eigendom helpen zou; maar dit plan schijnt verijdeld te zijn, en de Burgemeesters hebben waarschijnlijk het hout ten dienste der stad tot zich genomen en gebruikt, want in eenen brief van 30 November 1579, schrijft Mourynsz. nog aan van Dorp, dat hij nog steeds te vergeefs bij de Burgemeesters aandrong tot betaling van het hout, door de soldaten in de schans gevoerd.

De vrees voor den moedwil der soldaten was zoo groot, dat Mourynsz., toen hij op 15 Maart 1575 de gerooide boomen zoude verkoopen, de hulp van Foei van Brouckhoven, Baljuw van Rhijnland inriep, aan wiens tegenwoordigheid en tusschenkomst hij het toeschreef, dat de kooplieden den moed hadden om te koopen, hetgeen zij anders niet zouden hebben durven doen, uit vrees, dat de soldaten het gekochte, als het langs de schansen werd weggevoerd, met geweld daarin zouden halen. Tot in het

begin van het jaar 1576 wanhoopte Mourynsz. er aan, dat hij de materialen langer voor van Dorp zou kunnen bewaren: een deel daarvan deed hij naar Leijden brengen, waar hij het aan de hoede der gasthuismeesters van St. Lysbeth-gasthuis toevertrouwde; en hij stelde aan van Dorp voor, een gebouw te Leijden te huren of te koopen, om al het overige daarheên te brengen; het klooster van Room [1]), waarvan in de hierachter opgenomen brieven van Mourynsz. sprake is, wilde hij koopen, om het als bergplaats te gebruiken, daar het gebouw op zich zelf oud was en toch moest worden afgebroken. Die koop kon echter niet doorgaan, daar de Burgemeesters het klooster, onverwachts, in strijd met hunne afspraak met Mourynsz., aan den Lomberd verkochten, zoodat, daar ook het huren van een huis aan Mourynsz. niet schijnt gelukt te zijn, de materialen in de kloosterkerk gebleven zijn, zonder dat ik in volgende brieven nog klagten over de plunderzucht der soldaten gevonden heb. Nadat die materialen in 1577 verkocht waren en de kerk daarop was afgebroken, werden de fondamenten in 1578 uitgegraven, de grachten voor een groot deel digt geworpen en de grond gelijk gemaakt, waardoor elk spoor van het regulieren convent te Leijerdorp verdwenen was.

Nadat van Dorp dan in het begin van het jaar 1577 de materialen had verkocht en de keuze der landerijen had gedaan, scheen alles in orde, en zou de tijd aanbreken, waarop hij rustig bezitter zijner goederen zou

---

1) Het klooster van Room is waarschijnlijk dat der zusteren van Romen, volgens Orlers, t. a. p. bladz. 120, gelegen op het Rapenburg bij de Doelebrug, bewoond door nonnen van de orde van St. Augustinus.

zijn; de Burgemeesters en de soldaten van Leyden konden het hem niet meer lastig maken, en hij was nu in staat de kwade betalers geregtelijk te vervolgen. Ongelukkig voor hem was de uitslag echter geheel anders, en begonnen de grootste moeijelijkheden eerst nu voor hem: zijn eigendomsregt zoude nu worden betwist. „Corts hier naer" (na de verkiezing der landen in 1577) „zoe hebben „de kerckmrs van Leyerdorp, ende Comandeur van haer„lem metter daet vuijt de possessie gestelt, ende theure „beliefte verhuert zekere ptien van Lande, bij mij ver„kosen"; zoo klaagt van Dorp aan de Staten, tot wie hij zich in April 1577 te Dordrecht vervoegde, en aan wie hij hulp vroeg tegen zijne beide nieuwe tegenstanders.

Deze hadden evenwel niet juist gewacht, totdat van Dorp zijne keuze zoude hebben gedaan, om zich van hunne goederen, voor zoover hij die gekozen had, weder meester te maken: de tijdsomstandigheden leidden er toe, dat het verzet juist in den aanvang van 1577 met vrucht kon beproefd worden, en niet vroeger. Althans dit is waar voor den Commandeur, die zich beriep op de Pacificatie van Gent, die op 8 November 1576 was geteekend, en op de voorwaarden der daarop, op 22 Januarij 1577, gevolgde toetreding der stad Haarlem. De kerkmeesters, die hun regt beweerden te ontleenen aan een reeds vroeger genomen besluit der Staten, hadden dat regt voorzeker dus ook reeds eerder kunnen doen gelden, doch hebben zich waarschijnlijk niet afzonderlijk durven verzetten tegen 's Prinsen Raadsman, doch de gelegenheid, die zich, door het optreden van den Commandeur, aan hen voordeed, te baat genomen, om zich wederom van de kerkegoederen meester te maken.

De tegenstand van den Commandeur, hoewel hij niet openlijk optrad, doch den pachter der Commanderij-goederen liet handelen, dagteekende reeds van den aanvang af,

dat van Dorp aanspraak op de geestelijke goederen onder Leijerdorp begon te maken. Terstond nadat hij in April 1575 het Commanderij-land aan Mourynsz. had aangewezen, had deze op zijnen last die keuze ter kennis gebragt van den pachter, Pieter Oloffsz., met aanzegging, dat hij voortaan de pachtpenningen in handen van hem of van van Dorp betalen moest, en aan niemand anders. Oloffsz. liet zich dit zeggen, maar toen hem inlichtingen omtrent zijn huur gevraagd werden, weigerde hij elke mededeeling. Mourynsz. gaf na die eerste poging den moed niet op, en sprak hem er kort daarna wederom over aan; hij dischte toen een geheel verzonnen verhaal op, waardoor hij Mourynsz. nog even wijs liet, als te voren. Van Dorp ging toen zelf onderzoeken, hoe de zaak gelegen was, en kreeg weldra van den Rentmeester der goederen van de Commanderij te Haarlem, Cornelis Pietersz. Beaumont, ook genaamd Cornelis Pietersz. in de Roes, te Delft, de gewenschte mededeelingen. Toen Oloffsz. nu bemerkte, dat uitvlugten niet meer hielpen, erkende hij dat hij in 1572 voor negen jaren van den Commandeur had gehuurd. Maar nu was van Dorp nog niet veel verder, want Oloffsz. weigerde volstandig hem eenige huur te betalen, en zoolang de definitive keuze door van Dorp niet was gedaan, kon hij, den weerspannigen boer niet in regten roepen. Maar toen de zaak bijna in orde was, op 22 Januarij 1577, ging hij met den Notaris Salomon Lenaertsz. van der Wuert, van Leijden, naar Oloffsz. toe, om de pachtpenningen over de twee verloopen jaren geregtelijk op te vorderen, maar tevens, om, door schoone beloften, Oloffsz. te bewegen, het land te verlaten, en van de verdere huur af te zien. Maar ook dit baatte niets: de boer liet van Dorp praten, en antwoordde op al zijne beloften en voorstellen eenvoudig, dat hij niet wist, wat hij daarop zeggen zou. Maar huur betaalde hij niet, en

aan vertrekken dacht hij allerminst. Zijne geheele houding, ook in den volgenden loop der zaak, toont duidelijk aan, dat hij, in overleg met den Commandeur, het land der Commanderij voor dezen trachtte te bewaren. Hij was zoo weinig bevreesd geworden door het bezoek van van Dorp en den Notaris, dat hij, toen Mourynsz. in de eerste dagen van Februarij hem wederom tot betaling aanmaande, aan dezen ten antwoord gaf, dat hij aan van Dorp geene betaling wilde geven, want dat „die here van haerlem, „also zij cruysheren zijn eñ opten turck dienen, tzelve „landt wel wederom zullen crijgen." En als of dit nog niet genoeg ware, om van Dorp te tarten, moest Mourynsz. hem eene maand later (10 Maart 1577) melden: dat Oloffsz. er zich openlijk op beroemde, naar Haarlem te zijn gegaan, en met den Commandeur eene nieuwe huur gesloten te hebben. En daarbij zelfs liet hij het niet blijven: hij wist de boeren in den geheelen omtrek zoozeer tegen van Dorp op te zetten, dat niemand in 1577 zijn land wilde of durfde pachten; op 5 Maart van dat jaar, zoude Mourynsz. de landerijen weder voor een jaar openbaar verpachten, doch slechts één persoon verscheen ter plaatse, waar de verpachting zoude plaats hebben; zoodat deze niet kon doorgaan, en Mourynsz. aan van Dorp den raad gaaf, het land met ossen te beweiden, daar de boeren, als van Dorp zijne regten niet feitelijk bleef uitoefenen, het land zelf in bezit zouden nemen, om het hem te ontnemen; terwijl hij verder als zijne meening te kennen gaf, dat van Dorp moest trachten, op welke wijze dan ook, Oloffsz. te verwijderen, daar hij de boeren niet alleen opstookte, maar ook door zijnen invloed en kwaadsprekendheid bewerkte, dat geen boer, zelfs niet in Noord-Holland, meer op gepachte geestelijke goederen durfde te komen.

Zoo stonden de zaken in den aanvang van 1577 te

Leijerdorp, toen de kerkmeesters het voorbeeld van den Commandeur begonnen te volgen, en het kerkeland zelf trachtten te verpachten. Dit gelukte hun niet evengoed als aan den Commandeur. De vijf morgen, die van Dorp van de kerk bezat, waren in drie gedeelten verhuurd door van Dorp; de kerkmeesters trachtten met alle drie de huurders huur aan te gaan, maar zij slaagden slechts met één hunner; de beide anderen durfden het niet wagen, daar de kerkmeesters hun het ongestoord bezit niet durfden verzekeren, wat Mourynsz. van zijnen kant wel deed; deze beide sloten daarom voor 1577 weder een nieuwe huur met Mourynsz. namens van Dorp. De kerkmeesters zochten toen steun bij den schout van Leijerdorp, Cornelis van Poelgeest, die zich werkelijk hunne zaak aantrok, en zelfs zoover ging, dat hij op 11 April 1577 met zijn zijdgeweer gewapend, zich naar het land, door van Dorp verpacht, begaf; daar vond hij Cornelis Claesz. aan het ploegen: hij gelastte hem zijne paarden uit te spannen en van het land te vertrekken; en toen Claasz. aan dien last niet onmiddelijk voldeed, begon de Schout met eigen hand de strengen der paarden los te maken, waarop Claasz., die in de verte nog meer gewapende mannen zag aankomen, zich aan den Schout onderwierp, en het land verliet.

Nadat aldus de Commandeur en de kerkmeesters openlijk begonnen waren zich als eigenaars te gedragen van de landen, door van Dorp van de Staten gekocht, en dat wel blijkbaar met goedkeuring der bevolking, wendde van Dorp zich tot de Staten, en trachtte reeds dadelijk de argumenten zijner tegenpartij te ontzenuwen: de kerkmeesters, die zich beriepen op eene resolutie der Staten, waarbij hun het kerkeland zoude zijn gerestitueerd, beantwoordde hij met de opmerking, dat die acte was verleden, lang nadat hij de landen gekocht had, zoodat zij

hem niet kon worden tegengeworpen [1]), hij ontkende verder, dat een beroep op de Pacificatie van Gent, of het tractaat van Haarlem den Commandeur konde baten, en dat deze in elk geval noch uit de eene noch uit het andere de bevoegdheid konde verkregen hebben, tot de handelingen, die hij thans pleegde; aan Oloffsz , die beweerde geen ander eigenaar te kennen, dan den Commandeur, van wien hij gehuurd had, wierp hij tegen, dat hij hem had doen insinueeren, dat hij, van Dorp, de landen der Commanderij had gekocht.

---

1) De hier bedoelde resolutie der Staten was de Acte en Ordre, noopende de regeeringe der Kerckengoederen, enz. van 2 Maart 1575 (te vinden in het Kerkelijk Plakaatboek van N. Wiltens, Deel I, bladz. 213) waarbij de aanstelling van Kerkmeesters werd gelast, welke de goederen aan de kerken behoord hebbende, zelfs al waren zij verkocht, zouden aanvaarden, met regt in het laatste geval, om de nog onbetaalde kooppenningen te ontvangen, ten einde uit die goederen de kerken te herstellen, en het overschot te doen strekken tot onderhoud der Predicanten en Kerkendienaars.

In Februarij 1576 had Mourynsz. reeds aan van Dorp geschreven, dat hij had vernomen, dat de Prins of de Staten hadden bepaald, dat de kerkelanden voortaan moesten strekken tot onderhoud der predikanten; en toen hij in 1577 aan de Kerkmeesters van Leijerdorp, Symon Hendricxz. en Jacob Oloffsz., de definitive keuze van van Dorp bekend maakte, antwoordden hem deze: dat zij dien koop niet konden erkennen, daar zij commissie van de Staten hadden, om op de kerkegoederen een predikant te onderhouden. Dat het eigenlijk doel der Kerkmeesters niet was, een *predikant* te onderhouden, blijkt uit den volgenden brief van Mourynsz. aan van Dorp van 10 Maart 1577:

(de werklieden) zӯ dagelycx int werck om haer beste te doen die kerck wt den pater zӯ ogen te doen, die alrede wel gewilt hadde dezelue te mogen behouden, ende zeijt dat zijne tonge beneden zijne knie alsnoch metten consebant geboden es ende noch niet en mach spreken, maer ouer acht oft xiiij dagen zalse onbonden zij̄; Ende stelt met pieter oloffsz. eñ andere die van Leyerdorp den moeijtē en na ick verstaen hebbe zij requeste ouergegeven anden Staten om die kerck tot eenen prochiekercke te behouden, dan toffbreken en wert alsnoch niet belet.

Het schijnt wel, dat de pater, zoowel als Mourynsz. toen de mogelijkheid aannamen, dat de kerk voor de Katholieken behouden zou blijven.

Het rekest aan van Dorp werd door de Staten in handen gesteld van den Commandeur en van de kerkmeesters, die daarop te zamen hunne bedenkingen inbragten, welk antwoord reeds den 16 April bij apostille van de Staten aan van Dorp werd overgegeven, om zich daarop te verdedigen. De Commandeur en de kerkmeesters stelden voorop, dat de goederen in geschil nooit waren geconfiskeerd, doch alleen waren geannoteerd, en de inkomsten van 's landswege waren ontvangen; dat de Commandeur en de kerk den eigendom dier goederen dus nooit verloren hadden, zoodat zij nu, volgens de Pacificatie het gebruik er van weder aanvaarden mogten; dat daarenboven van Dorp te kort schoot in het bewijs, dat hij die goederen zoude hebben gekocht, daar de koopacte die goederen niet bij name aanwees, zoodat zij nooit facto et per traditionem waren vervreemd, terwijl zijne eerst in 1577 gedane keuze der goederen dit gebrek niet konde verhelpen, daar die keuze binnen 6 maanden had moeten zijn gedaan; eindelijk dat het kerkeland moest strekken om de kosten van herstelling der kerk te bestrijden.

Van Dorp in wiens handen het antwoord zijner tegenstanders werd gesteld, om daarop te dupliceeren, ontkende, dat het 20e artikel der Gentsche Pacificatie op den Commandeur en de Conventualen van St. Jan te Haarlem toepasselijk zoude zijn, omdat zij priesters waren, hunnen dienst doende, gefundeerd en wonende binnen Haarlem, en wier goederen in Holland gelegen waren; hij trachtte verder aan te toonen, dat de Commandeur nog niet geregtigd was, zijne goederen op te vorderen, omdat de Staten, die bevoegd waren, aan uitgewekene geestelijke personen of wel onderhoud te verschaffen, of wel hunne goederen terug te geven te hunner (der Staten) keuze, die keuze ten opzigte van den Commandeur en de Con-

ventualen nog niet gedaan hadden [1]); dat de kerkmeesters geene goederen meer noodig hadden, daar de kerk van Leyerdorp geheel vernield was, zoodat de reparatie daarvan uit de 5 morgens in geschil toch niet bekostigd zoude kunnen worden; terwijl daarenboven het kerkhof lag „binnen die vrijheijt, die zijne Ex^cie^ geghunt ende „gheoctroieert heeft, om zoo naer de stadt egeen ghelijcke „edificiën te erigeren." Ten slotte bood van Dorp aan, zoo de Staten, in strijd met artikel 20 der Pacificatie,

---

1) Van Dorp redeneert hier uit art. 20 en art. 21 der Pacificatie, die aldus luidden (Bor. IXe boek, bladz. 192):

art. 20. Dat alle Prelaten ende andere Geestelycke persoonen, wiens Abdien, Stiften, Fundatien ende Residentien, buyten Hollant ende Zeelandt ghelegen, ende nochtans binnen de selve Landen gegoet sijn, sullen wederomme comen inden eijgendom, ende 't gebruyck vande selve goeden; als vooren, ten opsiene van de waerlijcke.

art. 21. Maer wat belanget de Religieuse ende andere Geestelycke, die binnen de voorsz. twee Provincien ende heure Gheassocieerde, gheprofessijt ofte ghepreb endeert, ende daeruijt gebleven ende vertrocken sijn, (gemerckt dat die meestendeel van heur goeden ghealieneert zijn) den selven salmen van nu voortsaan verstrecken redelijcke alimentatie, neffens die gheblevene, off anders sal hun mede toegelaten worden 't gebruyck van haere goeden, tot verkiesinghe nochtans vanden Staten, alles bij provisie ende tot anders op hun voorder pretensien, bij de Generale Staten verordent sal wesen.

De op geestelijke personen en goederen betrekkelijke artikelen van het tractaat van 22 Januarij 1577 tusschen den Prins en de Staten ter eenre en de Regeering en den Bisschop van Haarlem ter andere zijde gesloten, luiden als volgt (Bor. Xe Boek, bladz. 201):

art. 4. Dies neemt zijn Princelijke Excellentie van nu voortaen in zijne ende der voorsz. Staten van Hollandt ende Zeelandt protectie, sauvegarde ende bescherminghe, alle Cloosteren, Godts-huysen, ende alle Geestelycke Mans ende Vrouwen-persoonen, die binnen de voorsz. stadt van Haerlem jegenwoordich sijn ofte noch souden mogen comen, met alle haere Rechten, Previlegien, goederen ende vervolch, noch in wesen zijnde, ende namentlijck den Eerwaerdigen Bisschop van Haarlem, enz.

art. 5. Voorts is zijn Princelycke Excellentie ende die voorsz. Staten te vreeden, die Pacificatie nu laetst tot Gent gemaeckt, in allen haeren poincten, so wel aengaende die Geestelycke als Weerlycke persoonen te mainteneren ende achtervolgen, ende so wel die voorschreven Bisschop als andere, het beneficie der voorsz. Pacificatie sonder verhindernisse te laten genieten.

toch den Commandeur wilden gratifieeren, afstand te doen van de hier bedoelde 16 morgen 45 roeden land, zoo de Staten hem vooraf ander land ter gelijkerwaarde afstonden. In margine van deze dupliek werd de beschikking gesteld, op 6 Mei 1577 te Haarlem gegeven op het verzoek van van Dorp, door „Sijne Ex[cie] bij adviese vanden Staten „neffens hem ghecōmitteerd", waarbij van Dorp gehandhaafd werd in het bezit der betwiste landerijen bij provisie, totdat anders geordoneerd zoude zijn.

Behalve de dupliek van van Dorp, die aan de Staten is overgegeven, blijkens de daarop gestelde dispositie, heeft hij nog een vertoog opgesteld naar aanleiding van de beantwoording van zijn eerste rekest door den Commandeur en de kerkmeesters; dat vertoog is welligt nooit verder gegaan dan de studeerkamer des opstellers; ik wil het echter niet onvermeld laten, omdat daarin sommige punten van het debat uitvoeriger en grondiger worden behandeld, dan in de repliek. In substantie behelst dat stuk het volgende:

Wat aangaat de bewering, dat de landen van de Commanderij en van de kerk slechts geannoteerd zouden geweest zijn, zoo dient opgemerkt: dat men in Holland en Zeeland niet alleen voor geannoteerd maar voor geconfiskeerd heeft gehouden alle goederen, toebehoord hebbende aan geestelijke personen, als zijnde formele vijanden dier landen; wat hieruit blijkt, dat al die goederen te koop zijn geweest, en vele er van verkocht zijn.

Wat aangaat de opmerking, dat de verkiezing binnen 6 maanden had moeten zijn geschied; die termijn ging alleen de Staten aan, die hem gesteld hadden, om de kwaliteit te kunnen kennen der nog overgebleven geconfiskeerde goederen, om daaruit de kerkbedienaars en de Universiteit te Leijden te onderhouden, aan welke alle geconfiskeerde goederen in Rhijnland, die men niet had

kunnen verkoopen, waren toegewezen. En daar de vruchten dier overgebleven onverkochte landen niet voldoende waren, om de kerkebedienaars en de professoren der Universiteit te onderhouden, zoo zijn de Staten verpligt geweest, om van dat overschot, als van hunne eigene goederen, eenige morgentalen te verkoopen, waaruit blijkt dat de Staten die geestelijke goederen niet alleen voor geannoteerd maar, als geconfiskeerd, voor 's Lands eigendom hebben gehouden, bestemd ter eeuwige betaling als boven, mits nemend tot 's Lands last de alimentatie der geestelijke personen.

De bovengenoemde beschikking van 6 Mei 1577, werd ten zelfden dage op een nieuw rekest van van Dorp executabel gesteld tegen elk en een iegenlijk die in strijd daarmede zoude handelen; op grond dier beschikking deed hij Pieter Oloffsz. sommeeren het land te verlaten, doch te vergeefs, hoewel van Dorp hem met gijzeling dreigde, zoo hij aan het hem aangezegd bevel niet voldeed. Bij zijne volstandige weigering, werd hij gegijzeld te 's Gravenhage ten huize van Jacob Claesz., waard in Teijlingen. [1]) De Staten hadden intusschen ten gunste van den Commandeur eene beschikking genomen, geheel afwijkend van die van 6 mei 1577, op een verzoekschrift, dat door dezen tot hem was gerigt, en waaromtrent mij niet blijkt, dat van Dorp daarop nog zoude zijn gehoord. Die nieuwe beschikking luidt aldus:

Opt versouck vanden Commanduijer ende gemene conuentuaelen der oorde van Sint Jans huyse binnen haerlem, Is conform tzelffde geappostilleert. De Staten van Hollandt ende Zeelandt hebben omme redenen in desen ver-

---

1) Oloffsz. werd op het door hem tegen de gijzeling ingesteld verzet door het Hof van Holland daaruit ontslagen, en van Dorp veroordeeld tot schadestelling en betaling van alle kosten.

haelt, ende zunderlinge, in aensieninge, dat de goederen vande ordre van St. Janshuyse voorn̄. geheel sijn ingelijft ende vereenicht mit der orde des grooten meesters van maltae, ende des Ouersten meysters in Duytslandt ende sulx staende zijn onder tgebiet ende deygendomme vanden seluen. Daer toe de selue ordinarie mede gehouden sijn te contribueren, hebben den suppltn alhier gegundt en̄ geaccordeert, gunnen ende accorderen bij desen alle haere goederen ende Landen, roerende ende onroerende hoedanich deselue moghen wesen, die nyet en zijn vercoft nochte gealieneert, wederomme te mogen aenuaerden besatten ende gebruycken, ende d Incompsten vandijen ontfangen en̄ genyeten, achtervolgende de paciffica̅e. Lastende ende ordonnerende alle ontfangers der seluer guederen, ofte die eenich onderwint van dijen hebben gehadt, henl. de voorsz. goederen nijet vorder tonderwinden maer haerl. handen daer van te trecken ende te houden, volgende voorgaende Last en̄ ordonnantie der Staten voorn̄. henl. gegeuen op de restitutie van alle andere geannoteerde guederen achtervolgende de pacifficatie, Ende ouersulx den seluen suppltn te laeten Innen, volgen, ende genijeten ende ouer te leueren alle restanten ende penn̄, daer Inne deselue gerechticht mogen wesen, conform de paciffica̅tie voorn. Gedaen tot Haerlem den IX[en] augustij anno XV[c] zeuenentzeuentich.

Onmiddelijk wendde van Dorp zich met een nieuw rekest tot de Staten, ten einde hen te bewegen, om op hunne beschikking terug te komen; in zijne ontevredenheid zegde hij daarin, dat de Commandeur geen Riddermatig man was, maar een gemeene paap, even als zijne conventualen; doch de Staten bleven bij hun besluit, en de Commandeur behield het rustig bezit zijner goederen.

In scherpe rekesten verzocht van Dorp nu van de Staten, dat zij hem schadeloos zouden stellen voor het ver-

lies, dat hij door hunne beslissing leed; eerst vroeg hij, dat men hem andere geestelijke goederen onder Leijerdorp zou afstaan van gelijke waarde als het Commanderij-land; daarna wilde hij zich tevreden stellen met rente-brieven der Staten, tot een bedrag, gelijk staande met de waarde dier goederen, waarbij hij echter niet naliet op te merken, dat hij daardoor nog zeer benadeeld zoude zijn, daar de rentebrieven der Staten, volstrekt niet meer zooveel waarde hadden, als vroeger. De Staten schijnen echter geen zijner voorstellen te hebben willen aannemen, terwijl mij evenmin blijkt, dat zij van hunne zijde tegenvoorstellen zouden hebben gedaan. Ten slotte sloeg hij voor, den geheelen koop der geestelijke goederen onder Leijerdorp ongedaan te maken: de Staten zouden hem zijne voorgeschoten kapitalen met rente en alle door hem gemaakte kosten teruggeven, na aftrek van hetgeen hij uit die goederen genoten had, en tegen afstand zijnerzijds van al zijne regten op die goederen zelve.

Op dat voorstel gingen de Staten in, en nu begon een loven en bieden, waarbij ter weerszijden niet dan schoorvoetend werd toegegeven, nu op het eene, dan op het andere punt; totdat eindelijk op 28 April 1578 een accoord werd geteekend op het Hof te 's Gravenhage. Daarbij behield van Dorp al wat hij van de bedoelde goederen had ontvangen of nog moest ontvangen, wegens verkochte boomen en materialen, benevens landpachten, die over 1577 daaronder begrepen, te zamen berekend op 2100 à 2200 £ van 40 groot vlaamsch; de Staten beloofden daarenboven hem op Allerheiligen 1578 te zullen betalen 19000 gelijke ponden, in zuiver geld, dan ter tijde koers hebbende in Holland, onder borgtogt van Heer Otto van Egmond, Ridder, Heer van Kenenburg, Jonkheer Gijsbert van Duivenvoorde, Heer van Obdam, Mr. Paulus Buijs en Nicolaas van der Laan, als borgen door van Dorp

uitgekozen, en die zich vooraf door het Hof van Holland hadden doen veroordeelen tot betaling van gemelde som gelds aan van Dorp; deze daarentegen stond op dienzelfden 28 April 1578 aan de vier genoemde Heeren, in naam der Staten van Holland en Zeeland, de door hem indertijd gekochte 134 morgen geestelijk goed onder Leijerdorp af, zonder zich daarop eenig regt voor te behouden.

Zoo kwamen de Staten dus weder in het bezit van de geestelijke goederen onder Leijerdorp, doch de betaling der 19000 £ geschiedde niet op den beloofden tijd; immers op 23 Julij 1579 gaven Otto van Egmond en Paulus Buijs volmagt aan Mourynsz., die ontvanger der goederen schijnt gebleven te zijn, om de door hem van die goederen ontvangen pachtpenningen aan van Dorp uit te keeren, in mindering van de 19000 £, die zij met de beide andere Heeren, beloofd hadden hem te betalen; en op 26 December 1579 maant Mourynsz. van Dorp aan, persoonlijk in Leijden te komen, ten einde het geld in ontvangst te nemen, dat die van Leijden hem betalen zullen, in afkorting van de vele duizenden, die hem nog betaald moesten worden, van de teruggenomen goederen van Leijerdorp. Waren die goederen door de Staten wederom aan de stad Leijden verkocht, of had deze de borgtogt van Otto van Egmond en de anderen overgenomen? Zulks is mij niet gebleken, en evenmin of van Dorp volledige betaling van de Staten of van de stad Leijden ontvangen heeft.

Rotterdam. Januarij 1882.

MR. J. B. J. N. RIDDER DE VAN DER SCHUEREN.

AANHANGSEL A.

De volgende uittreksels van brieven van Mourynsz. aan Jonkheer Arend van Dorp hebben betrekking op geestelijke goederen, gelegen in of omtrent Leijerdorp:

Brief van 10 November 1574.

Denseluen heeft mij die bootscap gedaen aen die wed^e van Jan van Schoten tot Haerlem, die met zes merg. lants na mij beduynckens ande noortzij tusschen Katrynen susterhuys eñ die monyncken van Warmondt, leijt enz. Van den twe gasthuysen hebbe ick van verre na vernomen eñ zo als ick verstaen can vaud gasthuysmeesters, zo moetense haren landen vercopen oft bezwaren, zij en weten anders den armen niet te onderhouden, de zelve verwachten ordonantie eñ consente vañ burgemeesters van die stadt, zullen mij alsdan weten te seggen, watse doen oft laten zullen.

Brief van 11 December 1574.

Van gelijcke seggen die gasthuijsmeesters van Sint Elysbet gasths, die welcke volle consent vañ burgemeesters gecregen hebben, om die ses morgen inden polder geleghen te vercopen, dat doer gebreck van gelde; eñ zij louen die morgen om derdalfthondert guld; ick hebbe twe hondert guld geboden.

N.B. Bij acten van 25 Februarij en 15 Junij 1575 verkochten de gasthuismeesters van St. Elisabeth-gasthuis Derick Gerritsz. Kessel, superintendant (in Februarij komt Kessel als zoodanig, in Junij Henrich van Alckemade als zoodanig in de acte voor) Jan Claesz. houtcoper, Gerrijt Jansz. de munt en Lenaert Willemsz. schoenmaker, dat land aan van Dorp, voor 236 gulden den morgen. Het wordt in die acten aldus omschreven: 5 morgen, 2 hont, 65 roeden 8 voet lands, gelegen in den Monnikenpolder

in het Ambacht van Leijerdorp, belend N.O. het land van van Dorp, herkomstig van het convent van Rodenburg; Z.O. de dwarswetering; Z.W. het St. Catharina-gasthuis te Leijden, N.W. van Dorp met land van het convent van Rodenburg.

Brief van 7 Junij 1575.

Aengaen den clooster ter Lee, om dat te copen, zoude wel een profijt an te doen zij; tes alnoch ongelegen datmen niet wel wercklüijden daertoe aen soude connen crijgen, oick mede en daer gheen water, datmen het affgebroken wel soude connen tot Leyden crijgen.

Brief van 17 July 1575.

dat ick niet en weet hoe dat ick handelen sal inde zaijcke van coop van Room, daer die gecomitteerde en die magestraten van Leijden antwoort affverwachten.

Mij here te dient niet vergeten, dat ick een weijnich scrijue van het landt dat Uwer E. zult copen van dabdie van Leuwenhorst. Daer is zo veel in gevordert dat het bij die vande gerechte van Oestgeest geprijseert en getaxeert es gelyck inden Jaere lxx, lxxj en lxxij wel soude gegonden hebben drie hondert vijftich carolus guldens die merg. maer seggen daerbij dathet nu zo waerdich niet en es om desen tijts wille.

Brief van 6 Augustus 1575.

Zo ick verstaen hebbe, dat die gecomitteerde van Room vercoft hebben tclooster anden Lombert, om die somme van seuenentwijntich hondert guldens, zoo ick te Recht verstaen hebbe, twelc mij zeer vreempt geeft vande burgemeesteren en gecomitteerde, nadien, ick bij haer present zijnde, op Uwer E. compste te vreden waren.

Brief van 10 Maart 1577.

Aengaende die land van den barnaditen tot heemstede gelegen in voorhout hebbe ick gevonden int morgenbouck Int eerste bonne beginnen va lis totten nieuwen wech toe

een pceel van viij mergs, ij hont, xxxvj Roed. folio iij° verso. Anoch Int bon beginn van sgrauendam tot die waterij een pceel f° xiiij van ij mergs, xxxj Roed.; noch ad Idem xj mergs, xxxv R. en es tlandt gelegen in v. z. broeders woonijnge, ende ick en vinde Inde zelue boucke niet meer van dese pcelen.

Brief van 21 April 1577.

De Staten van Hollandt hebben gecomitteert Mr. Pouwels buys aduocaet tslandts van hollandt en den Rekenmeester brouckhouen om te visiteren dincompste en staet van alle die goederen toebehoren enige abdijen en cloosteren gelegen in Rijnlant, om (zomen seyt) wt elck wat te trecken daer mede men de universiteyt sal onderhouden.

B.

Omtrent de nonnen van Leeuwenhorst of ter Lee, vind ik het volgende in brieven van Mourynsz. aan van Dorp.

Brief van 11 December 1574.

Aengaende tloot daer die Jonckfren mijn here van geseyt hebben es gestolen op bijna derdalffhondert pont van cleynste stucken dien sij hebben laten leggen; als die Jonckfren meenden tloot te gaen wegen so was die proij gelicht en doer zo cleyne gat getrocken dat het te verwonderen is diet siet. So dat het haer seer qualycken compt meenen van uwer E. goet gereet gelt daervan te crijgen twelcken sij nu missen moeten. Ende het ijser datter es hebbe ick ouergesien. So en can ick niet mercken datter veel duysenden sijn, dan alleen soude mij heer dienen den yseren tralij die opte camer ter Lee van mij vrouwe voor opt kerckhoff stonde, ende daer es vant uijrwerck ende zekere stauen gedraijt vant outaer en wat wintijsers met diergelijcken tmach tsamen geen duysent pont maken na mij beduijncken, als mij here tzelue voorsz. es anstonde omt willen copen ick sal wel tot profijte van

Uwer E. copen, soude den Jonckfr[en] wel te passe comen in haren armoede, want daer geen betalijnge om en gaet ende een cleyngen mach haer nu helpen.

Brief van 20 Maart 1575.

Die Juffrouwen hebben mij gebeden, te willen an U.E. scrijven of mij here gadijng hadde om eenen woonyng te beleenen en in pantscap te nemen waer dathet U.E. gelieven zoude; zij willen U.E. gebieden hebben, zo dat U.E. Jonckheer Jacop vander Does (ist dat U. goetdunckt) daervan wilde spreken, want de noot doet vrijmoedich angaen, die Juffrouwen willen aen my here selfs scrijven en bidden. U.E. es wel Indachtich dat my here voor tbeste geraden dochte dat die Juffrouwen inden staet niet doen stellen soude alle verlopen en verschenen Renthen ende die zelue onder den anderen deelen twelck die Juffrouwen alle wel beviel ende hebben also gedaen en voor tbeste gevonden, nu est zulcx, dat eenen meester Symon (daer almeras bij sit) die Juffrouwe van assendelft en almeras opmaect en begeert te hebben den Inventariu vande selue boele achtergelaten bij mij E. vrouwe zaliger me [1]); welcke mr Sijmon wten name van voorn Juffrouwen, Juffrou van merwen in rechte heeft doen roepen omden zelue Inventariu te hebben; twelc tot groot achterdele vanden voorsz. Juffrouwen zoude comen waer datmen sulcken enen meester Symon den Inventariu moste ouergeven en leueren; doer oorsaycke dat Inden zelue Inventarium begrepen sijn alle die Restanten daer noch in tijden den Juffrouwen jegen eenen quaden dach wel of

1) De abdis van Leeuwenhorst voerde den titel van Mevrouw. De hier bedoelde overledene was Johanna van der Does, gekozen tot Abdis in 1554, in 1572 naar Leyden gevlugt en aldaar overleden 20 Augustus 1574. In hare plaats werd in 1595 Johanna van Nassau tot Abdis benoemd door de Ridderschap van Holland. Zie Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudheden, Deel II, bl. 217 volgg.

leuen soude, so est dat desen m[r]. Symon genoech wil seggen eñ mij opleggen dat ick die goederen eñ Restanten behoort hadde an te geuen ande camer vañ Rekenijnge, ende wil mij daerom beclagen aldaer; hoe wel dat die Juffrouwen alle te samen geen wtgesondert die moebelen gedeelt eñ rustelijck die goederen na haer getrocken hebben zo wel de zijne als al dandere.

So es mij Intentie eñ meijninge op mij here te begeren U.E. goeden raet, ende zij die vreetsamige Juffrouwen wel van meyninge datse aan zijne Excell. versoucken wilde offmen haerluijden (tzelfue datter gedeelt es vañ Inboel) In sulcker vougen alsbijden Inventarium bevonden es haer rustelijck eñ vredelijck wil laten gebruycken hem presentereñ dat Jacop vander Does als superintendant die saycke van haerlieder questie gerecõmedrt ende bevolen te werden, eñ niet meester Sijmon.

Brief van 28 Maart 1575.

Ind vorigen brieff hebbe oick vermaant vañ Juffr[en] (die zelffs niet weteñ van mij here zij scrijneus) op mij begeerde dat ick aan mij here wilde scrijuen off gij zoudt willen nemen in pantscap een partije landts oft woonijnge zo waer mij here tzelue gelieue te verkiesen; want den Juffr[en] althans (ten zij datmen alsulcke middel vinde) in grote armoede moeten comen, altzelue hebbe oick aen mij here vander Does wten name eñ doer bevel van Juffr[en] gescreuen, hem biddeñ dat hij U.E. daer aff wille spreken, verwachteñ U.E. antwoort.

Mij here mocht eens acht hebben opt gene dat ick van m[r]. Symon gescreven hebbe; hij èn wil niet laten off hij maect die Juffr[en] partijch.

Brief van 8 mei 1575.

Ick moet gins eñ weer tot Dortrecht wesen om trequest te presenteren vañ Juffrouwen belangen die vercopinge van de Lande.

Brief van 8 Junij 1575.

Ick hebbe U.E. neef vander Does gesproken vant Landt vande Juffrouwen, mij here vander Does mette Juffr[en] soude wel gesint sijn omtrent x oft xvj morgens Landts te vercopen, vant tgene daer mij here soude best toe gesint sijn omtrent oft bij Leijen zo U.E. dat beste soude anstaen, U.E. beneffens desen ouersenden een staetgen van sommige ptijen dat goet landt es daer mij here zij geliefte moch wt verkiesen; die Juffr[en] hadden wel gaern die waerde van hare landt tot Redelyckheyt.

Die Juffr[en] doen hare frundtlijcke gebiedenisse aen mij here en aen U.E. huysvrouwe en hebbe haer geaduerteert vand bouraetssen tabbert waer In u nichte [1]) zeer verblijt was.

Brief van 6 Augustus 1575.

Die Juffrouwen hebben ontfangen wthanden van den dienaer vande here van vulpen dat bouraet en tzelve daer bij gevoucht was vor U nichte. Insgelijc heeft Jan van Asperen haer gebracht die brieuen van zijne Ex[cie] datse vrij mogen sitten van soldaten daer die Juffr[en] mij here zeer affbedancken van alle uwen moeijten daerom gehadt; hebben mede die Juffr[en] mij belast aen U.E. te scrijuen datten zij in eenen anderen huyse vertrocken zij alwaer zij gehuyrt hebben en hebben inde huyre bedongen zo wanneer mij here van Dorp met zijne huysvrouwe bij haer compt, dat mij here altijt eenen camer tot zijnen besten hebben zal, es daerom die Juffrouwen frundtlijck begeren, als mij here tot Leyden sal comen zal willen na ouder gewoonte logeren bijde Juffrouwen die huysinge staet op sint pieters kerkhoff ende behoort meester cornelis van veen toe eertijts pensionaris vande stadt, op welck

---

1) Elisabeth van Dorp Adriaensd. werd non in de abdij Leeuwenhorst in 1566. Zie W. van Gonthoeven, Kronijk van Holland, bl. 116.

Uwer E. compste die Juffr[en] mede verwachten hopen eñ verlangen na tlandt dathet vercoft mochte werdden, doen Insgelijcx an mij here met U E. huysvrouwe eñ dochteren haer f. Recommedatie hen gebiedende aen uwer alle goede gratie.

Brief van 2 February 1576.

Gelijk die Staaten mede te coop gestelt hebben die land vañ abdie Reynsburch eñ ter lee wtgesondert die sestien mergen landts bij de galge van leijen gelegen dat die Juffrouwen verbeden hebben op goede hope dat mȳ here dat zelve noch copen sal, Tis een goet stuck landts eñ zal goede coop gegeuen werdden, dus bidden U die Juffrouwen alle gelijck ist dat uwer E noch die meeninge heeft om te copen, tzal na Uwer E. noch een tijt opgehouden werdden, eñ die Juffrouwen zullen, die nu heel benaut sitten, hope hebben om noch haere schuldenaers te mogen voldoen eñ seggen alsment goede coop sal geuen, datten zij mij here de zelue landen beter gunnen dan andere, eñ hebben mij belast an uwer E te scrijuen datten zij luyden, als te weten Juffr[e] van schoten, Coenynx eñ die gesusters van nassaue met haesten, zullen voor u bidden, dat mij here een zalige verlossinge van uwe vianden, (vañ here) mach gecrijgen eñ u zaijcke alzo moecht wt voeren tot u ziele zalicheyt eñ eere van godt eñ die menschen. [1])

Brief van 11 Februarij 1577.

Vant huys daer den Juffr[en] inne woonen en is niet aff te doen. Sij hebben verclaert tzelue niet te willen vercopen, eñ bouen dat so moeten den Juffr[en] vandaen gaen eñ te mey vertrecken zo datse bezwaert zijn om datse niet en weten waer inne te gaen daer zij wel zoude

1) Jonkheer van Dorp werd te dier tijde door de Spanjaarden binnen Zierikzee belegerd.

wonen; Daer zy̅ wel oude huysen te coop en̅ niet sterck ende wat noch ter slage zal comen zullen ons debuoir doen om wat goets te verspien.

Zijnder Excelencie moet immers toe zien en̅ beletten de accordatie van den staten met Dong Johan, wij waren anders bedoruen Luijden, verhopen̅ op de genade des heren, dat hij ons zal bijstaen. Die Juffr^en hebbe ick gedeelt U.E. Recom̅edatie en̅ zy̅ niet wel te vreden als zij gehoort hebben die zorge vant accoort van do Johan, het zoude hen luijden al mede te na gaen.

Brief van 26 Maart 1577.

Ick en hebbe mij̅ here niet connen verbergen om die droeffige tijdinge te scrijuen van mij here vander Does die de here gevisiteert heeft wesende tot geervliet ende es geslagen van̅ popelzij geheel wt zijne verstand, So dat het te beduchten es dat zal steruen, daer die Juffr^en altemalen zeer in bedroeft zij̅, ende wel wilden dat mij̅ here hem wilde verootmoedigen om in plaetse van mij̅ here van der Does (So die here hem niet en spaert) te wesen haer luyder sup̅intendent in sonderheyt heeft mij Juffr^e van Schoten wel scerpelycke belast mij̅ here daer toe te requireren, daer ick mede om wensche tzelue te mogen geschien, so verre mij̅ here tzelue begeerde te doen en̅ soude wel goet voor mij zij̅ en̅ bij sonder voorde Juffr^en want zij althans nijmant en hebben die voor haerluijden wesen sal en̅ zullent met dese veranderinge enige goede luijden sullen moeten hebben daerom̅e, sal uwer E. gelieuen u aduijs te willen ouerscrijuen.

Brief van 21 April 1577.

So hebbe ick mij̅ here moeten aduerteren hoe dat den Staten van Hollandt hebben gecom̅itteert m̅r Pouwels buys aduocaet tslandts van hollandt en̅ den Rekenmeester brouckhouen, om te visiteren dincompste en̅ staet van alle die goederen toebehoren̅ enige abdijen en̅ cloosteren ge-

legen in Rijnlant om (zomen seijt) wt elck wat te trecken daer mede men duniversiteeyt sal onderhouden, ende die Juffrouwen daer doer van haren soberen alimentatie soude mogen vermindert werdden, So hebben die Juffr^en op mij begeert dat ick an mij here hier aff soude willen scrijuen dat uwer E. mr. pouwels buys eens wilde aenspreken ende wte name van Juffrouwen op hem vriendtlijc begeerden, tbeste daer in te willen doen datte sij vooral wt die goederen onderhouden mochte worden; ende dat den staet de ano lxxvij niet meer en mach wtbrengen dan omtrent iiij^m iiij^c guldens, daer sijn tegens te alimenteren xxj Juffrouwen die elex moeten — ij^c gulden jaerlijx hebben, bouen alle lasten van Renthen ongelden en dienaers dienmen met geen hondert pont vlaems en sullen mogen betalen en behalue quade schulden van quade clyne pachten en dier gelycke desolate boelen die met pleijten sullen moeten vervolcht zij ende die Juffr^en begeren wel mochten zij luijden methet huere bewarden; dat zoude den heren Staten een grote zwarigheyt off maken, want zij luijden sullen noch anders op enighe cantoren gestelt moeten werdden, dit al begeren die Juffr^en zeer vriendtlijcken en bidden u andermael, met meester pouwels buijs, eens hier van te spreken. Ten eynde zij luijden als hij sal comen om dordonantie voorden universiteyt te maken, hem te vrijer mogen bidden dat haer goederen nu voort eerste wtden universiteijts handen mogen blijuen, dees reijs affgeslagen sijnde, souden hopen tzelue niet wederom vernieut te wordden, want het staet al aen meester pauwels Buys die mach het beste daer wel in doen.

UIT DE AKTEN
VAN HET HAARLEMSCHE KAPITTEL.

(Vervolg van bladz. 54.)

Capitulum Extraordinarium.

A°. D^{i}. 1631, die 8 Augusti (Artt. 1, 2, 3 en 4 reeds medegedeeld in Deel III, bl. 157–58). Pag. 26

Art. 5. Narravit nobis D. BLOMMERUS, se cum BANNIO evocasse D. JACOBUM HESIUM, sacerdotem secularem, qui ad dioecesin nostram advenerat et dicebatur querelas notabiles de Ecclesiasticis retulisse ad uxorem Burgimagistri nostri quondam *Druijvesteijn;* et intellexerunt quaedam falso de eo dicta, haec vero se dixisse fatebatur: 1° extare Pag. 27
Lovanii seminarium studiosorum Harlemensis Dioecesis, in quo jam agere duos nostrorum civium filios; 2° querelas sibi esse contra Pastorem *Beginaghii* BANNIUM de subsidio temporali quod sibi promissum asserebat a M. GERARDO DE WITT p. m.; 3° accusasse se praedictum pastorem quod fregisset calicem aliaque argentea vasa sibi debita; 4° assignatum sibi in dioecesi Harlemensi locum a Vicario D. MARIO, in quo tamquam pastor seu ordinarius curam animarum exerceret. De his ergo monitus D. MARIUS, ut prospiceret quomodo cum praedicto D. JACOBO agendum esset, monendusque de maxima imprudentia, et corripiendus de malitiae specie, ex indignatione erga D. BANNIUM orta ut apparebat.

Capitulum ordinarium.

A° D^{i}. 1631, die 14 Octob. hora 9 ante meridiem convocati ab Ampliss. D. decano Capitulares omnes compa-

ruerunt loco solito et in habitu praescripto; ubi post invocationem S. Spiritus relecta sunt acta posteriorum conventuum, tam ordinarii quam extraordinarii, et particularius examinata, actaque et statuta sunt sequentia.

1° Ad articulum 2m-8m nil statutum. In casu matrimonii [1]) recitatus est et alius qui recenter contigerat ab Amp. D. Praeposito: quod *Poelemburgius* quidam Alcmarianus cum D. *Malaparta* Ultrajectina haeretica coram ministro haeretico junctus, postea Amsteledami a Pre Societatis Teijlingio reconciliatus est per nudam interrogationem: Estne haec uxor tua? In qua conjunctione (quia utraque pars alterius parochiae est) praedictus Pr authoritate caruit, irritum censetur esse matrimonium. Quid vero cum praedictis conjugibus et P. TEIJLINGIO agendum sit, commissum est Ampl° D. Praeposito, ut pro sua prudentia eum moneat; qui et *Poelemburgium* de hoc facto gloriantem reconciliandum non esse censuit, nisi post debitam poenitentiam.

Item ventilatus est casus matrimonialis iste: quid agendum cum conjunctis civiliter tantum, quando una pars haeretica et invita ad comparendum coram parocho absens est in extera regione vel mari? Responsum est 1° partem poenitentem posse juvari in necessitate maxima; 2° redeunte parte altera Illmum D. Rovenium sentire, quod debeant conjuges tales inter se mutuo consensum renovare per verba. Ampl. vero D. Praepositus opinabatur, sufficere copulam inter eos animo maritali factam, ex consilio parochi facultatem reconciliandi taliter habentis; qui tunc transit in matrimonium, sicut ante Tridentinum Concilium post sponsalia eadem idipsum efficiebat; et conclusum ut de casu isto agatur coram Illmo Vicario Apost. et Dominis Ultrajectensibus. Interim poterit praxis D. Praepositi servari donec aliud statuatur. 3° Agitatum: An possit

---

1) Zie boven bl. 52.

matrimonium civile validari ab Ecclesiae praepositis per solam ratificationem? Et respondit Ampl. D. Decanus posse per Sanctissimam D. Papam, qui etiam facultatem talem dedit Illmo D. SASBOLDO, ut patet in articulis concordiae cum P. Societatis Flerontino Praeposito provinciali, editis ab eodem A° 1610, initio. Conclusum est, ut agatur cum Illmo D. Vic. Ap.: an talem etiam facultatem habeat et eam placeat communicare delegatis suis? [1])

2. Circa 3^m^ articulum de cantu Gregoriano audita sunt Pag. 28
notata Dominorum commissariorum circa Graduale (quod Typographi petunt imprimi prius quam Antiphonale propter majorem illius inopiam) et petitum ab eis ut quam primum absolvant notanda et Ultrajectum ad Borckloo destinent.

3. Circa art. 4 de visitatione districtus *Enchusani*, proposita fuit a R. D. WOLFFIO casus: an possidens bona Ecclesiastica possit illa vendere? Responsum fuit affirmative, cum consensu Illmi V. A. vel Harlem. Item, an in stipulatione teneatur vendens declarare quod sint bona Ecclesiastica? Resp. affirmative.

Quoad loca visitata etc. (D. IV, bl. 447–48).

3^m^ proposuit nobis casum D. WOLFFIUS de filia desponsata cuidam nautae, qui in mare profectus promiserat intra sex menses redire et inire cum ea matrimonium; interea propter morbum abesse debuit per sedecim menses, uti per testes probat. Filia vero interim propositum mutat et statuit servire Deo in celibatu, imo castitatem vovit suadente P^re^ JACOBO TIJRAS. Quaeritur: an talis filia soluta sit ab obligatione sponsaliorum. Ex responsum fuit unanimiter, quod sic. Moneatur vero P. TIJRAS, ut prudenter in consiliis mutandi status agat, prout praecepit Illmus in decreto suo pag. 9: § Nullo pacto. Sponso vero Pag. 29

---

1) Later is bijgeschreven: ℞. habere Illustrissimum et concessisse Ampl. D. Praeposito.

respondendum non tantum quod in conscientia sua libera sit sponsa, sed et potissimum consultissimos DD. advocatos, nominatim D. THEOD. DE JONG, sentire quod ne quidem in foro exteriori sponsa invita cogi possit ad matrimonium ineundum.

4. Retulit idem D. Wolffius (D. IV, bl. 448). 5. De Visitatione *Alcmariana* (D. III, bl. 158–59).

6. De Catechismo parvo exposuit Amp. D. Vicarius, se notata a D. BUGGAEO accepisse et Typographo commisisse, qui propediem exhibebit catalogum festorum dioecesis nostrae tribus modis impressum 1° in parvo catechismo, 2° in libro dicto *Sondaechs schole*, 3° in folio separatim.

7. De articulo 9 supra. Rogatus fuit Amp. D. Vicarius [1]) ut unum vel plures, idque in diversis locis curet inquiri de ritu baptismi quem modo servent haeretici tam Reformati ut se vocant, quam alii et Lutherani, item in matrimonio, an minister conjungendos compellet, uti habet rituale ipsorum: „Kompt ghij hier als tot de waere kercke Christi", quae verba dicuntur omittere quibusdam locis, ut incautos eo facilius ad suos coetus pertrahant et non tam clare appareat matrimonium coram ipsis contractum pertinere ad doctrinae eorum professionem.

Pag. 30 8. De articulo 12. Responsum ab urbe nullum receptum fuit

9. De Visitatione parochiae *Monikedamensis* etc. (D. VII, bl. 157–59.)

Sequenti die ante prandium acta sunt sequentia.

10. 1° De officiis sanctorum dioecesis nostrae quae jam confecisse se aiebat D. Vicarius, videlicet SS. Gangulphi et Jeronis MM. Wulfranni Epi, Engelmundi et Weren-

---

1) Ter zijde is bijgeschreven: ℞. Curam commisit Vicarius archipresbyteris per suos districtus.

fridi Confessorum, sed Amstelodami ex oblivione relicta, promisit prima opportunitate Harlemum mittere ut revideantur. 2° De cultu SS. Bonifacii Pont. Mart. cum sociis 5 Jul. conclusum ut celebrentur in dioecesi nostra cum octava, propter sodalitatem propediem instituendam, cujus patronus primarius erit S. Bonifacius. Interea antequam acceptetur a nobis officium festi, agendum cum Dominis Pag. 31
Ultrajectensibus ut revideatur et in quibusdam mutetur; et si ipsis placeat, assumantur partes aliquae ex officio quo uti solent studiosi Coloniae in Collegio, quas valde commendabat D. Vicarius, tradidit Secretario Harlemi examinandas; et extat de illis cantus apud D. JOANNEM SIMONIS in *Goorn* habitante, quem procurare ut Harlemum mittatur assumpsit D. WOLFFIUS. [1])

11. De cultu S. Bavonis retulit Capitulo Amp. D. Decanus CATZIUS acta a se cum Dominis Capitularibus Gandensibus 6ª, 7ª et 8ª Augusti hoc anno, qui primum petunt inire nobiscum societatem et renovare antiquam amicitiam, regulasque desuper a nobis conscribi volunt. Onus scribendi ad illos assumpsit Amp. D. Decanus cum confratribus Harlemi residentibus; 2ᵐ petunt Domini Gandenses revideri et corrigi a nobis officium Ecclesiasticum de S. Bavone et promittunt se illud etiam acceptaturos et in Ecclesia sua usurpaturos. Data itaque cura Ampº Dno Vicario nostro mutandi Hymnos de S. Bavone, et Dno COSTERO revidendi et corrigendi Antiphonas et Responsoria antiqua tam nostra quam Gandensium, item conficiendi cantum Gregorianum desuper, subsidia ei ministrata sunt et data etiam composita a confratre nostro BANNIO.

12. Actum de visitatione pagorum *Rijpae* etc. (D. VII, bl. 159–60.)

---

1) Ter zijde is bijgeschreven: Assumpsit D. Marius.

13. Renovatum fuit de Chronologia Ecclesiae nostrae conficienda, cujus curam habet Amp. D. Vicarius; qui excusavit se eo quod non accepisset Colonia scripta quae extare dicuntur apud D. VOSMERUM et domum mortuariam D. DUSSELDORPII. De iis provide agendum erit cum Dominis Ultrajectensibus.

14. Cura conficiendi Cartabellam pro anno sequente data est confratri nostro D. BUGGAEO. Et notatum est, modum servandum qui fuit annis praecedentibus, excepto quod omittentur in nostra dioecesi officia sex posita in Catalogo Archiepiscopatus Ultrajectensis, eo quod ad nostras regiones Sancti illi non pertineant. Sunt autem isti: [1]) S. Pontianus M., Ludgerus Conf., Wiro Pont., Benignus M., Translatio S. Martini, Plechelmus Pont., Otgerus Diaconus, Victor cum Soc. M., Radbodus Pont., Hungerus Pont. 2° Requirendus Illmus Vicarius Aplicus ut concedat S. Werenfridum coli a nobis posse 14 Aug. ritu semiduplicis; item de S. Bonifacio videndum supra N. 10.

Pag. 32 15. Propositum fuit etc. (over *Schagen* D. VII, bl. 176.)

16. Propositum fuit ab Amp. D. Praeposito, ut imposterum initio Congregationis trimestris unus ex confratribus orationem seu concionem habeat ad Capitulum; ad quod consenserunt omnes; et illius cura pro proximo conventu data Amplo Do. Decano.

17. Denique rogatus fuit a confratribus Amp. D. Vicarius, ut omnibus de Capitulo det facultatem audiendi confessiones et absolvendi quoslibet poenitentes requirentes per totam Dioecesim et in omnibus locis ejusdem. Quod eisdem gratiose concessit; reliquis sacerdotibus inconsultum judicans facultatem illam dari; sed expedire ut singuli pastores et ordinarii confratribus suis vicinis vel qui ad

---

1) De namen zijn door Bugge later ingevuld, met bijvoeging van het getal 10.

eos aliquoties excurrunt potestatem istam sibi mutuo impertiant, quatenus desiderio scrupulosorum aliorumque infirmitatibus per libertatem istam occurratur et onus de integritate confessionis ita allevetur et conscientiae magis quietentur.

Capitulum ordinarium.

A° D^i^. 1632, die 14 Januarii facta Spiritus S. invocatione, consederunt DD. Capitulares omnes excepto D. AUGUSTINO BLOMMARTIO legitime excusato et D. seniore ALKEMADIO sine excusatione.

1. Praelecta sunt acta ultimae congregationis, et ad 1^m^ caput responsum est, quod Pr TEYLINGIUS neget factum.

In 2° capite manet resolutio ibi notata, ut casus matrimonialis proponatur Illustrissimo quoad formam renovandi consensum. Circa Cantuale nihil factum, sed cura D. BUGGAEO data, ut proxima congregatione Amstelodamensi agat cum *Henrico Bernardi* et referat ad congregationem. Ad 4^m^ cap. relatum est (D. III, bl. 159.)

Ad 7^m^, renovatum est, ut per diversa loca quidam Catholici observent modum quo haeretici baptizant et matrimonio jungunt. Cura haec incumbet Vicario et Archipresbyteris per suos districtus.

Ad 8^m^, ut scriptio ad Urbem differatur in congregationem Amstelodamensem.

10us articulus agit de Sanctis Patriae eorumque officiis, quae exhibita sunt a D. Vicario et COSTERO, excepto officio S. Engelmundi, de quo nihil constat. Placuit ut ex Collegio Dominorum deputentur duo confratres, qui officia SS. Bavonis, Jeronis, Gangulphi et Wulfranni examinent, et deputati sunt Ampl. D. Decanus et D. BUGGAEUS, et ante congregationem Amstelodamensem primo communicent, ut deinde omnia Illustrissimo proponantur. Pag. 33
De S. Bonifacio placuit celebrari officium cum octava, ut

supra statutum fuit, et ut Vicarius scribat Coloniam, pro officio quod ibi extat cum cantu. Item de officio S. Willibrordi.

De 13° articulo, historia scilicet Ecclesiastica patriae nostrae, placuit, ut Capitularis Congregatio quae est Harlemi hebdomadatim, eam in se suscipiat, facto initio ab erectione novorum Episcopatuum.

Eodem die a meridie propositi casus conferendi cum Illustrissimo et Dominis Ultrajectensibus.

Die 15 Jan. anno eodem [1632] eisdem congregatis 1. propositum est ut causa *Monikedamensis* etc. (D. VII, bl. 160.)

2. Dedit Amp. D. Vicarius Dominis confratribus Harlemi residentibus sex exemplaria libelli Triglandiani inscripti „*Valsche Roem des Pausdoms*", et susceptum est examen ab eisdem et refutatio.

3. Quod attinet ad libellum Eximii D^i^ JANSENII inscripti „*Notarum spongia*" [1]) etc., spes est proximae translationis per Consultiss. D. BANNIUM.

4. Statutum est, ut in omni congregatione trimestri ea praelegantur quae intermediis congregationibus hebdomadariis acta sunt.

5. Quia contingit interponi aliquando interlocutiones indebito tempore et ante ordinem cujusque vicis, renovatum est, ut deinceps D. Decanus proponat causas agendas et per ordinem interroget suffragia, neque quis ante vices suas loquatur.

6. Propositum fuit de erigendo Vicariatu; et responsum est eo nos non indigere, ob hebdomadarias Capituli congregationes. Quod et placuit.

7. Propositi sunt a D. BUGGAEO articuli tractandi cum Illustrissimo.

---

1) Zie *De Katholiek*, 1871. D. IX, bl. 62.

1° Requirenda Bulla Episcopatuum *Leovardiensis* et *Daventriensis*.

2° Libellus *Hornanorum* sacerdotum pro Archipresbyteratu suo.

3° Copia resignati Pastoratus *Monickedam* per D. OLEUM.

4° Officium S. Bonifacii Coloniense.

5° Facultas testandi clero an possit dari per Capitulum.

6° S. Werenfridus an possit coli officio semidup. et festum transferri.

7° Casus pastorales communicandi Capitulo; item reservati antiquitus.

8° Quis status Cleri in Anglia et Religiosorum.

9° Ratio Pastoratus Harlemensis, privatim.

10° Statuta et facultates Illustr. Sasboldi.

11° Litterae Nuncii Apostolici Frangipani de festis et jejuniis.

12° De scriptione ad Urbem.

13° Facultates Religiosorum Illustrissimo communicatae. Pag. 34

14° Notae Illustrissimi pro Chronologia.

15° Causa *Alcmariani* Predicatoris.

16° In causa WIGGERII p. m. commendationes ad Episcopatum.

17° Testimoniales sacerdotum pro Illustrissimo et sociis missae ad Urbem.

18° Decreta sua pro nostra dioecesi amplianda de festis et Indulgentiis.

19° Causa *Monikedamensis*.

20° An placeat dare Indulgentias Visitatoribus et cooperantibus illis, item vocantibus sacerdotes ad aegros.

Ad haec Illustrissimus respondit in Januario 1632, communicans quaedam scripta quae reperire poterat; multa asserens esse Bruxellae vel propter pericula seposita.

Ad 5m. Facultatem testandi reservavit sibi.

Ad 6m. Colatur ritu semiduplici 3 Sept. et lectiones conficiantur.

Ad 11m. Exhibuit nobis R. D. CRACHTIUS Pastor Amstelodamensis.

Ad 12m. Scripsit WACHTELARIUS et Illustrissimus ipse.

Ad 18m. Concessit fieri Ampo Do. Decano.

Ad 20m. Dedit 50 annorum.

Capitulum Ordinarium.

Ao Di. 1632, die 20 Aprilis, facta Spiritus S. invocatione praesentibus omnibus excepto D. ALCMADIO seniore legitime excusato:

1. Relecta sunt acta superioris Congregationis, et in causa Pris TEYLINGII quoad reconciliationem matrimonii *Poelenburg*, dictum ab Amp. D. Vicario ipsum fateri factum quod ante negaverat; et statutum, ut res referat ad Illustr. Dominum et P. Teylingio imponatur, ut tum partibus tum amicis declaret, actum suum fuisse illicitum et nullum. Aget cum eo Amp. D. Vicarius.

2. Circa matrimonia personarum diversae religionis renovatum est Illustr. Domini Statutum: § „Nullus praesumat", ut nullus pastor vel ordinarius matrimonia haec reconciliet nisi cum scientia et assensu Superioris ad hoc deputati; qui deinde id referat ad Vicarium, in ratione annua a se actorum.

3. In negotio Fraternitatis Gratiae conclusum est, ut nihil fiat in nostra dioecesi sine ulteriori communicatione.

4. Proposuit D. BLOMMERUS praelo iterum committere *Instructionem Domini Sales de vita spirituali*, librum valde commendatum et ab omnibus confratribus desideratum, cujus exemplaria circiter 100 omnes simul expetebant.

5. In reconciliatione D. FRANCISCI PETRI, (D. IV, bl. 449.)

6. Catechismus medius desideratur a sacerdotibus cate-

chizantibus praecipue Amstelodamensibus; quem expedire ante festum Ascensionis Dni assumpserunt Amp. D. Decanus et BUGGAEUS, et Harlemi praelo committere, eique addere cantionem cum notis „*Godt Geest*" etc. Pag. 35

7. Opuscula Exi D. JANSSENII Belgice sunt parata ad idem tempus; moneatur ab Amp. D. Decano D. PAUWIUS; et D. BANNIUS defensionem authoris contra Rivetum addat. [1])

8. Dictum ab Amp. D. Vicario, Indicem festorum et jejuniorum impressum in folio; petunt Domini Harlemi residentes 1000 exemplaria.

9. Petitum ab Amp. D. Decano ut scribat ad Urbem sicut Illustrissimus et D. WACHTELAER fecerunt, de Indulgentiarum communicatarum approbatione et *Wesbus* [2]) captivo Harlemensi in Italia.

10. Placuit Capitulo, ut ex iis quae hucusque statuta sunt fiat extractum per modum perpetui statuti per D. BUGGAEUM.

11. Decretum, ut schedulae pro defunctis sacerdotibus impressae ab Amp. D. Decano Archipresbyteris distribuantur, quas adhuc penes se habet, et iis distractis iterum excudantur ejusdem per omnia tenoris.

12. Renovatum pro D. COSTERO quod supra f. 24, ut praeponat cantualibus edendis directionem cantus Gregoriani; item tonos Evangelii, Passionis, Epistolae, Lectionum, Lamentationum, Gloria in Excelsis ad Paschale, Credo, Ite missa est, Benedicamus Dno etc. suis locis.

13. De inquisitione Archipresbyterorum, supra p. 32: pergent iidem indagare de administratione Baptismi et Matrimonii apud haereticos.

Post meridiem, facta Spiritus S. invocatione, propositum:

---

1) Het gold de strijdschriften tegen den predikant Gijsbert Voetius en den Leidschen professor Rivetus. Zie *De Katholiek*, 1871. D. LX, bl. 62.

2) Een Alkmaarsche uitgever.

14. Ut in officio SS. dioecesis nostrae servetur quoad officium S. Bavonis illud quod est Gandensis Ecclesiae quoad fieri potest, exceptis lectionibus nostris. In reliquis deputati sunt DD. BUGGAEUS et BANNIUS, ut ea quamprimum expediant, et addant tabulam festorum dioecesis nostrae [1]) legendam initio martyrologii. A reliquis confratribus petitum, ut lectiones officiorum quae recepimus nos ab ultimo anno, examinent ad veritatem historiae.

15. In negotio Visitationis dioecesanae decretum est ut Archipresbyteri cum prioribus suis collegis visitent singuli pastoratus suo Archipresbyteratui assignatos, idque ante festum Pentecostes hoc anno; sequentibus poterunt Visitatores mutari et in alios archipresbyteratus deputari. (V. infra post n. 22). [2])

16. *Assendelft:* (D. IV, bl. 434). 17. *Amsterdam:* (D. III, bl. 443). 18. *Rijp* et *Gracht:* (D. VII, bl. 160).

Pag. 36 Die 21 ante meridiem post Spiritus S. invocationem:

19. *Assendelft* (D. IV, bl. 434). 20. *Langendijk* etc. (D. VII, bl. 160). 21. Denique determinatum est inter Visitatores tempus: D. WOLFIUS cum BANNIO Dom. 3 post Pascha exibit; D. COSTERUS cum BUGGAEO Dom. 6 post Pascha.

22. Postremo conclusum et rogatum, ut parochiae

---

1) In het Bissch. Archief bevindt zich nog eene *„Lyste van alle ghebodcn Vierdaghen"* enz., welke wij hierachter mededeelen als BIJLAGE I.

2) Daar is namelijk het volgende later bijgeschreven:

N. 1° pro N. 15. Relectae sunt instructiones Illustrissimi factae pro Visitatoribus et quaedam ex eis deletae, quas caute proponere debeant. Additum etiam ut ordinarii exhibeant registrum bonorum ecclesiasticorum quod annuatim examinetur, an bene custodiantur et augeantur; ut etiam sciatur quae sint bona ecclesiastica et quae particularium, ad evitandas contentiones.

2° Circa eumdem articulum conclusum, Archipresbyteris visitantibus necessarias non esse litteras extraordinarias commissionis, quandoquidem facultates habeant in ordinariis suis locis, etiam nomine Capituli; quas tamen in Visitatione ordinaria allegare non debent, sed mitti nomine Capituli.

3° *Zijpe* etc. (D. VII, bl. 176.)

Amp. D. Vicarii et aliorum archipresbyterorum visitentur: *Amstelodamum* ab Amp. D. Decano cum socio quem placebit assumere, *Harlemum* similiter ab Amp. D. Vicario, uti et *Enchusa* et *Alcmaria*, quorum tempora indeterminata, ipsorum opportunitatibus relicta sunt.

Capitulum ordinarium.

A° D[i] 1632, 6 Julii. Facta Congregatione Capitulari, praesentibusque omnibus, excepto D. Seniore ob morbum legitime excusato, post Spiritus S. invocationem,

1° relecta sunt acta Capituli superioris. Et ad 1[m] retulit Amp. D. MARIUS factam esse a se denunciationem P[i] TEYLINGIO.

Ad 2. Mandatum est Dominis Visitatoribus, ut in Visitatione insinuent ordinariis et religiosis Constitutionem Illustrissimi.

Narravit Dominus Vicarius similem casum commissum a P. LAURENTIO Societatis Amstelodami in matrimonio *Volckard Theod. Coornhartii* et ..... [1]) Item D. COSTERUS similem inter *Sonneveltium* et *Margaretam Persijn*, qui tamen, quia certum non erat, impositum eidem [sic] ut inquirat de veritate. Addidit etiam de praescientia P. HENRICI et absolutione addicta.

Ad 3. Datus est D° Vicario Liber Illustrissimi, ut inde brevior aliquis libellus formetur pro Fraternitate eadem.

Ad 4. Dixit D. BLOMMERUS, se jam convenisse cum Typographo et opus sub manibus esse.

Ad 5. *De Streek* (D. IV, bl. 449.)

Ad 6. Inchoata est executio per D. BUGGAEUM, et habet penes se Amp. D. Decanus exemplar, quod revidebit et brevi expediet.

---

1) De naam is niet ingevuld.

Ad 7. PAUWIUS monitus spopondit accelerationem operis; et D° COSTERO data est cura relegendi antequam Capitulo exhibeatur.

Ad 8. Exemplaria jam impressa asseruit D. Vicarius, et propediem mittenda.

Ad 9. Scripsit Illustrissimus pridem in Congregatione
Pag. 37 Archiepiscopali, et suscepit de novo etiam scribere D. Decanus.

Ad 10. Relectae sunt regulae Confratribus a D. BUGGAEO; et scribantur in libro.

Ad 11. Distractis jam schedulis, curabit eas recudi D. Decanus. [1])

Ad 12. Placuit in Graduali poni in ordine missae 1° Gloria in Excelsis Paschale, Ite missa est, Bened. D. Requiesc. in P., 2° in fine libri Tonos Prophetiarum, Epistolarum, Evangeliorum, Interrogationum, Clausularum, Passionis. 3° In Antiphonario Tonos Benedictionum, Lectionum, Lamentationum, Te Deum, Gloriae pro Responsoriis.

Ad 13. Nihil speciale observatum est.

Ad 14. Lectum est a D. BUGGAEO martyrologium. Et placuit Illustrissimo, ut officia a D. BUGGAEO ei exhibita sic imprimantur; notandus tamen annus quo illa inchoata sunt ante prohibitionem Papae, ne contradictionem patiantur.

Ad 15. Relectae sunt Visitationes *Enchusanae* et *Alcmarianae* hoc anno factae, et ex iis notata quae correctione indigebant. D. Decanus scripta sua reperire non poterat. De Actis Visitationum placuit fieri archivum et acta praecedentia semper deponi in eo, idque sub duabus clavibus quarum una sit apud D. Decanum altera apud Capituli Secretarium. Locus archivi deinde inspectus fuit et placuit Dominis Capitularibus.

---

1) Naderhand bijgeschreven: Exemplaria 2000.

Die 7ª [Julii]. 16. Data est commissio D. BANNIO, ut formet Indiculum, secundum quem ordinarii locorum facient registrum ornamentorum et bonorum ecclesiae communium, eumque quam primum destinet Dominis Archipresbyteris, ut opportuno tempore ante proximam visitationem singuli ordinarii eum habeant, et catalogos tunc exhibeant; in quibus generaliter etiam contineantur loca seu pagi cum Patronis suis, loca miraculosa et quae olim vel recenter ibi contingant, numerus locorum ubi congregationes habentur, baptizatorum, communicantium, virginum, matrimonio junctorum, reconciliatorum, defunctorum, cum quibus dispensatum est, beneficiorum si quae sint vel fuerint, praedecessores vel laicos excellentes.

17. Decretum ut Visitationum hujus saltem anni et sequentium [1]) fiat duplex exemplar, quorum alterum maneat in archivo, uti dictum est, alterum per fideles bajulos transmittatur Illustrissimo, et ita satisfiat petitioni ipsius Illustr. Domini, qua requisivit singulis annis fieri Visitationem suo nomine. Et conclusum, ut illa tantum per Dominos Capitulares describantur sicut et visitatio societatis, ad servandum secretum (quod de omnibus defectibus inibi contentis teneri debet), quum materia ejus ad sigillum confessionis proxime accedat.

18. *Assendelft* (D. IV, bl. 434.)

19. Relectis actibus Ultrajectensibus praecedenti hebdomada notatis, data est Visitatio Patris BAUTERS Domino BLOMMARTIO, ut faciat notas ad eam [2]), quae deinde in Capitulo hebdomadali examinabitur et supplebitur a confratribus, nominatim Decano, et ad Illustrissimum desti-

---

1) Naderhand is bijgeschreven: „vel trium praecedentium una series seu extractum de quo."

2) Blommert heeft zulks inderdaad gedaan. Zijne memorie is nog in het Bisschoppelijk Archief voorhanden. Wij geven die hierachter als BIJLAGE II. Vergel. *Archief v. d. gesch. v. h. Aartsb. Utrecht.* VIde Deel, bl. 222 en volg.

nabitur, petendumque ab Illustr. Domino, ut accusationibus in eis contentis et calumniis tempestive occurrat.

20. *Alkmaar* (D. III, bl. 159.)

21. Exhibitae sunt a D. BUGGAEO litterae R[i] P[ni] ARN. RAYSSII circa *Auctarium Molani* [1]), quo petit instructionem nostram de libro a se edito. Visumque est, ut res haec extra Capitulum peragatur, quandoquidem eidem nihil nomine Capituli nostri scriptum fuit. Suscepit tamen D. Decanus cum tribus residentibus materiae isti invigilare.

Pag. 38 22. Propositae sunt a D. BUGGAEO notationes typicae 24 Sanctorum Dioecesis nostrae [2]) sculpendae et imprimendae, et quae ad veritatem notitiae eorum pertinebant notata sunt; de ordine vero quo ponendi essent varia proposita sunt, et in suspenso res relicta; sed postridie finaliter conclusum, ut notato modo per D. BUGGAEUM coelari curarentur.

23. Denique Capitulo ostensae sunt reliquiae Sacrae a P[re] ARNOLDO, Ordinis S. Francisci [3]) *Casula* videlicet *S. Bonifacii*, ut asserebat, Pont. Mart. 2 Ep. Ultraj. ex albo damasceno, et *pars Cranei*, unius ex societate ejusdem sancti, ut putabatur; alterum adhuc habuerat et sibi ereptum dicebat, inquisiturus sedulo ubi relictum sit. Has ad se pertinere asserebat D. Vicarius tamquam superiorem dioecesis Leovardensis et Groningensis, ex quibus illae reliquiae venerunt; contradicebat P. ARNOLDUS, eo tantum nomine, quod ad suos superiores jam de reliquiis a se acquisitis scripsisset et timeret indignationem eorum si sine eorum scitu ad alienas manus devenirent; sperare se quod bona eorum venia, eas tradere posset Capitulo

---

1) Ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani Auctarium, auctore Arnoldo de Raisse Duacensi, Canonico. Duaci 1626.

2) Te vinden in het Bisschoppelijk Museum te Haarlem. Zie Gids in het Bissch. Mus. 1878, bl. 86: Kunstboek, enz.; 2[de] druk 1881, bl. 107.

3) Franciscaan, te Haarlem missionarius.

Harlemensi. D. Vicarius contra aiebat, ad P. ARNOLDUM vel Superiores Minorum non pertinere de reliquiis sanctis provinciarum nostrarum disponere, sed ad se. Instabat P. ARNOLDUS, multas molestias, sumptus et pericula se subiisse in acquisitione istarum reliquiarum, et Illustrissimum D. solum praecepisse, ne extra patriam efferantur, non vero jubere ut ad Superiorem omnes reliquiae referantur, sed sufficere ut cum notitia Superiorum in fideli custodia habeantur, sicut ipse jam per 20 fere annos habuit; et si tradendae sibi sint, malle se cum liberali animo custodiam illam Capitulo Harlemensi committere, quam a se invito auferri, et nomine Capituli in manus Ampl. Decani consignare, ut ille custodiat, donec constet quis ad eas acquirendas jus habeat.

24. *Hoogwoud* et *Nibbixwoud* (D. I, bl. 442). 25. *Purmerend* (D. VII, bl 160). 26. *Schagen* (D. VII, bl. 177).

27 denique. Relectae sunt inter confratres aliquot propositiones a D. BUGGAEO notatae, de quibus in proxima congregatione agendum erit.

(Wordt vervolgd.) J. J. GRAAF.

BIJLAGE I. (Cfr. bladz. 260).

—

LYSTE VAN ALLE GHEBODEN VIER-DAGHEN, ABSTINENTIE-DAGHEN ENDE VASTEN-DAGHEN, IN HET BISDOM VAN HAERLEM, MITSGADERS VAN ALLE DAGHEN VAN VEERTICH DAGHEN AFLAET.

G. } Beteyckent { *Gheboden Vier-dagh,*
V. } Beteyckent { Gheboden Vasten-dagh,
A. } Beteyckent { Aflaets-dagh.

JANUARIUS.

j.	*Nieuw-Jaers-dagh.*	*G.*
vj.	*Drie Coninghen.*	*G.*
xviij.	S. Pieters Stoel tot Roomen.	A.
xxj.	S. Agniet, Maegt ende Martelaersse.	A.
xxv.	S. Paulus Bekeeringhe.	A.

FEBRUARIUS.

ij.	*Onse L. Vrouwe Lichtmisse.*	*G.*
xxij.	S. Pieters stoel tot Antiochien.	A.
xxiij.	S. Matthijs Avondt is voor Asschen-woensdagh geen Vasten.	
xxiiij.	*S. Matthijs Apostel.*	*G.*
	In het schrickeljaer comt desen Heylighen dagh op den xxv. van Februarius, een dagh later als op andere Jaeren.	

MARTIUS.

j.	S. Suitbert, Bisschop ende Confessoor.	A.
xij.	S. Gregorius, Paus.	A.
	's Woensdaechs daer naer is t' Amsterdam de Feestdagh van 't Heyligh Sacrament van Mirakelen.	A.
xvij	S. Geertruyd, Maeght.	A.

xviij. S. Vulfrannus, Bisschop ende Confessoor. A.
xxv. *Onse L. Vrouwen bootschap.* G.
Comt desen heyligen-dagh op Palm-sondagh ofte nae, soo wordt hy in het Bisdom van Haerlem gehouden saterdaegs voor Palm-sondagh.

APRILIS.

xxiiij. S. Egbert, Confessoor. A.
xxv. S. Marcus Evangelist. A.
Voor de middagh vasten, ende den heelen dagh Abstinentie van Vleysch ende Vet, behalven als desen dagh op een sondagh, ofte in de Octave van Paesschen comt. Desen dagh leest men, na Kerckelijck ghebruyck, de Litanien.
xxx. S. Philips ende Jacobs avont is gheen Vasten-dagh.

MAIUS.

j. *S. Philips en Jacob, Apostel.* G.
iij. *H. Cruys-vindinghe.* G.
ix. S. Gangolf, Martelaer. A.
x. Oversettinghe ende Gedenckenisse van S. Bavo, Confessoor ende Patroon van de Dom-Kerck tot Haerlem. A.

JUNIUS.

xj. S. Barnabas, Apostel. A.
xij. S. Odulphus, Confessoor. A.
xxj. S. Engelmondt, Abt. A.
xxiij. S. Jans Avondt. V.
xxiiij. *S. Jans Baptista geboorte.* G.
xxv. S. Adelbert, Confessoor. A.
xxviij. S. Pieter ende Paulus Avont. V.
xxix. *S. Pieter ende Paulus, Apost.* G.

JULIUS.

ij. Onse L. Vrouwe Visitatie. A.

v.	S. Bonifacius, tweede Aertsbisschop tot Utrecht, Apostel van Hooch ende Neder-Duytslandt, ende Martelaer, met sijn gheselschap.	A.
vij.	S. Willibaldt, Bisschop ende Confessoor.	A.
xv.	Scheydinghe der Apostelen.	A.
xvj.	S. Marcellinus, Confess.	A.
xviij.	S. Frederijck, Bisschop ende Martelaer.	A.
xxij.	S. Maria Magdalena.	A.
xxiiij.	S. Jacobus Avondt.	V.
xxv.	*S. Jacobus, Apostel.*	*G.*

AUGUSTUS.

j.	Verheffinghe ende Oversettinghe van S. Bavo, Confessoor ende Patroon van de Dom-Kerck tot Haerlem.	A.
ij.	S. Pieters Banden.	A.
vj.	Onse L. Heers Transfiguratie.	A.
ix.	S. Laurentius avondt.	V.
x.	*S. Laurentius, Martelaer.*	*G.*
xiij.	S. Wigbert, Martelaer.	A.
xiiij.	Onse L. Vrouwen Hemelvaerts Avondt.	V.
xv.	*Onse L. Vrouwen Hemelv.*	*G.*
xviij.	S. Jeroen, Martelaer te Noordtwijck.	A.
xxiij.	S. Bartholomeus Avondt.	V.
xxiiij.	*S. Bartholomeus, Apostel.*	*G.*
xxv.	S. Gregorius, Bisschop ende Confessoor.	A.
xxviij.	S. Augustinus, Bisschop ende Confessoor.	A.
xxix.	S. Jans Onthoofdinghe.	A.

SEPTEMBER.

iij.	S. Werenfridus, Confess.	A.
viij.	*Ons L. Vrouwen geboorte.*	*G.*
xiiij.	H. Cruys-verheffinghe.	A.

Den eersten Woensdagh, met die dan eerst naervolghende Vrydagh en Saterdagh naer H. Cruys-verheffinge ist Quatertemper.

xx.	S. Mattheus Avondt.	V.
xxj.	*S. Mattheus, Apostel.*	*G.*
xxix.	*S. Michiel, Aerts-Engel.*	*G.*

OCTOBER.

j.	S. Bavo, Confessoor, ende Patroon van de Domkerck tot Haerlem, wordt tot Haerlem met een solemneele Misse geviert den eersten Sondagh naer sijn Feest, soo die op gheen sondagh comt.	A.
iij.	S. Ewalden, broeders, Martelaers.	A.
xij.	S. Wilfrid, Bisschop ende Confessoor.	A.
xviij.	S. Lucas, Evangelist.	A.
xxj.	S. Ursula, met haer geselschap, Maeghden ende Martelaerssen.	A.
xxvij.	S. Simon ende Judas Avondt.	V.
xxviij.	*S. Simon ende Judas, Apostelen.*	*G.*
xxxj.	Alder-heyligen avondt.	V.

NOVEMBER.

j.	*Alder-heylighen.*	*G.*
ij.	Alder geloovigher Zielen.	A.
vij.	*S. Willibrordus, eerste Aerts-Bisschop tot Wtrecht, ende Confessoor, Apostel van Hollandt ende omleggende Landen, Patroon van het Bisdom van Haerlem.*	*G.* A.
xj.	*S. Martinus, Bisschop ende Confessoor.*	*G.*
xij.	S. Lebuinus, Confessoor.	A.
xxj.	Onse L. Vrouwen Presentatie.	A.
xxv.	S. Catharina, Maeghet ende Martelaersse.	A.
xxix.	S. Andreas Avondt.	V.
xxx.	*S. Andreas, Apostel.*	*G.*

DECEMBER.

iiij.	S. Barbara, Maegt ende Martelaersse.	A.
vj.	S. Nicolaes, Bisschop ende Confessoor.	A.

viij.	Onse L. Vrouwen Ontfanckenisse.	A.
xiij.	S. Lucia, Maeght ende Martelaersse.	A.
	Den eersten Woensdagh, naer S. Lucie, met die dan eerst naervolghende Vrydagh ende Saeterdagh ist Quatertemper. Oock ist een oudt loffelijck ghebruyck datmen daeghs naer S. Lucien abstinentie begint van vleysch ende vet tot Kersmis toe.	
xx.	S. Thomas Avondt.	V.
xxj.	*S. Thomas, Apostel.*	*G.*
xxiiij.	Kers-Avondt.	V.
xxv.	*Kers-Dagh.*	*G.*
xxvj.	*S. Steven, Martelaer.*	*G.*
xxvij.	*S. Jan, Apostel ende Evangelist.*	*G.*
xxviij.	Onnosele Kinderen dagh.	A.

VIER-DAGHEN, ABSTINENTIE-DAGHEN, VASTEN-DAGHEN, ENDE AFLAETS-DAGHEN, DIE VERSCHIETEN.

1. *Paesch-sondagh, Pincxter-sondagh, ende alle de sondaghen van 't geheele Jaer. Item Paesch-maendagh, ende Pincxter-maendagh; Item Onsen L. Heeren Hemelvaert, ende H. Sacraments-dagh.* } *G.*

2. Witten Donderdagh, ende goeden Vrydagh; Paesch-dinghsdagh, ende Pincxter-dinghsdagh. Item Kerck-wijdinge tot Haerlem, (dewelcke gehouden wordt op den eersten Sondagh naer den xxiiij Augusti, oft naer S. Bartholomeus-dagh.) } A.

3. Alle de vrydaghen, ende saterdaghen van 't geheele Jaer, is geboden Abstinentie van Vleysch ende Vet. Wtgesondert als KERS-DAGH op een van dese daghen komt.

4. Van Asschen-Woensdag tot Paeschen toe, alle dagen Abstinentie van Vleysch, Vet, ende Eyeren, ende die vier leste daghen oock van Suyvel. V.

5. Die een ende twintigh jaeren volcomen ghepasseert zijn, moeten de heele vasten ende alle andere gheboden Vastendaghen het gheheele Jaer door onderhouwen.

6. Op de sondaghen tusschen Asschen-Woensdagh ende Paesschen, is geboden Abstinentie van Vleysch, Vet, ende oock Eyeren, sonder Vasten.

7. Wort oock geraden, maer niet geboden, sonder Suyvel te zijn, Asschen-Woensdagh, met d'eerste Woensdagh, Vrydagh, ende Saterdagh daer nae, wanneer het Quater-temper is; S. Matthijs ende Onser L. Vrouwen Bootschap Avonts, wanneer die inde Vasten comen.

8. Is oock een oudt ende loffelijck ghebruyck maer gheen ghebodt, alle Woensdaghen, Vrydaghen ende Saterdaghen van de vasten Suyvel te derven.

9. Die inde Vasten (buyten die sondaghen) Suyvel eten, moeten voor elcken dagh vijf Onsen Vader, met vijf Weest gegroet lesen. Wtghenomen die vier leste daghen inde goede weecke, op de welcke gheboden is sonder Suyvel te zijn, als hier voor N° 4 gheseyt is.

10. In de seste weecke naer Paesschen op den Maendagh, Dingsdagh, ende Woensdagh, zijn Cruysdagen; ende dan leest men naer Kerckelijck ghebruyck de Litanien; ende is de gantschen dagh geboden Abstinentie van Vleysch ende Vet, ende vasten voor de middagh.

11. Alle Quatertemper daghen, te weten, Woensdaghen, Vrydaghen en Saterdaghen, naer Asch-dagh, Pinxtersondagh, H. Cruys verheffinghe, ende naest S. Lucia worden gheboden te vasten, met Abstinentie van Vleysch ende Vet. V.

Lijste van de beslooten tijt aengaende de Bruyloften.

In de Catholijcke Kerck en worden geen solemnele Bruyloften gehouden.

I. Van den eersten Zondagh in den Advent tot daeghs nae H. Drie Coningen.

II. Van Asschen-woensdagh af tot 's Maendags naer beloocke Paesschen.

Imprimatur.

I. STRILANDIUS. Anno 1638.

BIJLAGE II. (Zie boven bl. 263.) [1]

Illustrissime

Miro certe casu, et per eum a quo minime sperabam pervenit, sero licet, ad manus meas informatio, quae a P. Visitatore Guilielmo Bauters Societatis Jesu sacerdote Illustr[ae] Dominationi tuae tradita fuit, et instituta anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo.

Et quoniam te aequum judicem nactus et sapientem, audi quaeso, contra accusatorem, sic enim visitatorem appello, defensionem, et sermoni meo tuam benignitatem accommoda. Ita me Deus amet, odi qui in domo Dei tempestatem minant et creant furoris et contentionis magistri, non illius qui suam reliquit nobis pacem. Non visitatorem laedendi animo sed Illustriss. et Reverendiss. Archiepiscopum Philippensem et Vicarium apostolicum defendendi studio liberius interdum cogor scribere. Quae libertas cum

---

1) Door Bugge is als inhoud van het stuk bijgeschreven: Monita de Visitationibus Jesuiticis in partibus Belgii uniti, nominatim facta 1628.

pietate et boni subditi officio conjuncta est. Tota Visitatoris actio, quam Illustrissimo Domino obtulit, est inter Clerum saecularem, ut vocant, et Societatis Jesu patres: hos ab isto deprimi lamentatur, sublevarique obnixe rogat.

Illustr^{me} Domine, sic mecum ratiocinari soleo: Religiosos Sedis Apostolicae autoritate probatos, multis magnisque privilegiis munitos, eorumque operam plurimis concessionibus insigniter provocatam; Christi Vicario ita privatas leges interpretante et regulas, ut Christi amori et fratrum saluti accurata vitae et disciplinae regula cedat. Sed inter commoda incommoda subsunt. Regularibus, quod suis privilegiis exempti sint, non satis bene cum Episcopis convenit in Parochiis administrandis. Hinc quanta mala profecta sint, dici non potest. Religiosi [sos?] si in officio suo sunt negligentes, Episcopi, quorum munus est proprium, visitare, plectere et male meritos amovere non possunt; siquidem alienae sunt oves. Praefecti vero Provinciales subditos sibi Regulares corrigere quidem possunt, sed ordinis honore et proprio judicio seducti, aut errores excusant, aut vix, aut sero ad illos querela pervenit. Hinc dissidia, acerbaeque contentiones inter Episcopos et Regulares cum maximo Fidelium malo. Hinc querelae Episcoporum, quod oves sibi commissas satis pascere nequeant. Vestem de lana linoque contextam, et aream eandem vario semine adspersam (Deut. 21 et Levit. 19 videre) simplicitati Evangelicae et subministrationi spiritus, quam Apostolus 4 Ephes. tanti fecit, saepenumero non parum incommodasse.

Res sacras in Provinciis confoederatis Illustriss. Archiepiscopus Philippensis, idemque Vicarius Apostolicus Rovenius administrat. Latitat in secretissimo secessu abditus, sed tamen sacerdotum cuivis facilis est accessus. Rerum omnium conscius per suos iudices observat omnia, suoque constitutoque tempore Provinciam perlustrat ipse. Sacratis

legibus pro tempore et locorum conditionibus Remp. Christianam munit. Accedit Ecclesiasticus senatus Harlemi, qui proventuum nudus et spoliatus, dignitatem tamen retinet, consilioque et visitatione Illuss.° manus praebet. Hunc constitutum imperandi et obediendi ordinem conservari necesse est. Qui tanto a Patribus Societatis diligentius servandus erat, quanto magis volunt virtutem suam eminere. Quare Regulares, inprimisque Patres Societatis, redacto Ordinario in ordinem, et amplissimis sacerdotibus, Concilii autoritatem, sacrorum curationem, dubiorum interpretationem, universum denique ceremoniarum usum, ad se transferri vellent. Cum tamen meminisse debuissent se Episcopis et Parochis datos, ut auxiliares manus adferant. Quare diligentissime prae ceteris cavendus est Pastorum contemptus, et invidia. Testari deberent se nullo modo Parochis superiores esse, sed Episcopum verum, legitimumque Pastorem, se vero illius adjutores, aut administros. Quare nisi Religiosi humilitatem insinuent et circumspecte autoritatem Pastorum commendent et tueantur, certum est, invidia et columnia statim omnia bona studia collabescere et corrumpi. Sed de his postea.

Illustrissime Domine in contrarium abeunt studia et informationes Visitatoris Guilielmi Bauters. Hoc unum in toto scripto agere videtur, ut sua obtrectione Illustrissimum Rovenium in invidiam adducat et calumniam ei struat. Ad haec, Visitatorem culpo, quod toto suo libello Societatem Jesu commendet: sola illa sibi placet, reliquique Pastores displicere videntur. Denique, si superis placet, has regiones cursim obivit, nulla temporis mora vel experientia edoctus, decretorie de rei et caussae capite pronunciat, sociorum suorum relatione, forte invidia aut aemulatione aut ignorantia seductorum, instructus. Hinc fit eum frequenter errare, et vera falsis admiscere.

Illustrissimae Dominationi vestrae unice commendat,

obnixeque supplicat, ut querulis ex Hollandia Catholicis ad animarum salutem novos et novos Socios concedat. Hic liceat vere dicere, quos suos Patres ita commendat in administrandorum Sacramentorum praxi, et Ecclesiae ceremoniis ita rudes [sunt], ut quandoque haesitatio me tenuerit. Ita in his sunt peregrini. Quam misero modo sibi Visitatori Sacramentorum Pastoralium usum denegatum fuisse deplorat, et duritiem in respondendo, insolentiamque in negando amplificat. Illustriss[me] Domine, dico ego, postulationem istam importunitatem quandam et violentiam fuisse. Cui bono et usui esse poterat ei Pastoralium jurium concessio, qui istis itineribus loca obibat, visitationis gratia, relictis residentibus Sociis ad ordinarias erga fideles functiones. Quin potius ab his concertationibus abstinent [neant?], ut accuratius inculcent, fidelesque instruant, Ecclesiae ordinem esse, Regulares Pastoribus subservire, iisdem Pastoralium administrationem incumbere, ne refractarii adseclae quasi sociorum instinctu iis sese opponant audacius. Nonne digito demonstrare possumus qui adfirmant se sine Sacrosanctis Ecclesiae Sacramentis mori malle, quam ab ordinariis petere? Iis Patres connivent ne dicam proritant, sed iis omissis, revertor ad Visitatorem. Indigne se habitum ab Illustrissimo Archiepiscopo Philippensi significat Visitator. Illustrissimus Rovenius tabulas publicas, quas Concordata vocant, opponit plenissimo jure concessas, quantaque potuit fieri religione confectas. Unde Visitator exigit, quae Societas resignavit! Cur Illustrissimus malo exemplo, quae ab Episcopis a Sua Sanctitate designatis jussa, immutet? Cur Visitator foedus et conventa violare et confundere tentat? Credo ut privatam injuriam, sic enim Sacramentorum administrandorum negationem interpretatur, ulciscatur, acerbius in illum invehitur, quam moderati hominis natura postulet. Caput egregie probum habemus, cogitantem et cupientem ea quae se sunt digna.

Aetatem in hisce negotiis trivit, longiorque usus eum facile potuit instruere. Tum novit quid sua professio, quid sacerdotii munus, quid Omnipotentis Dei timor a se postulent. Memini eum dixi [dixisse?], quando cum Patribus agit nonnullisque aliis Regularibus, ancipitem animi esse, graviter an comiter, imperiosius an mansuetius cum iis negotia tractet; ita exigua reverentiae signa, multa vilipensionis adferunt. Vellet ille ut indulgens Pater filios emollire, et ut frater cum fratre vivere, sed res in pejus ibant. Vellet in Dei caussa et Ecclesiae gravitatem deponere; siquidem David ante arcam Dei pietatis memor fuit, non dignitatis, sed aliorum Regularium mores ducunt elati et insolentes. Quin potius Concordatis rerum agendarum regulae tanta autoritate munitae Visitator insistit. Lex haec utramque partem obligat. Quod ex ea se suosque Parochos Illustrissimus Philippensis defendat, naturae consentaneum est. Omnis natura sui est conservatrix. Quod ad tutelam suae Jurisdictionis et concordatorum fecerit jure fecisse existimo. Privilegia sua et dispensationum facultates libere proclamant Regulares, nec invidiam sustinent; at quasi dolent in rerum spiritualium administratione sibi praeferri Pastores, quos ut magis deprimant, contra eos insurgentes adversarios, quos reprimere debebant, ad te mittunt, Illustrissime Domine, et partes favent. Nullum adverto lenitatis aut concordiae studium, nullamve magistratus obedientiam. Calumnia insuper major est, quam ferenda sit, negatione Patribus Societatis Strecae adeundae facta, mortuos Fideles sine Sacramentorum subsidio. Probare id oportuit, non dicere.

Porro facultatem, Illustrissime Domine, fieri rogat, de socio mittendo ad Frisiae sylvestris pagos. Quasi haec cura Illuss. Rovenium praeteriisset, sed religiosissimae postulationi facta respondeant. Si lubet, designabo plura deserta et inculta loca. Ad ea ut missionem impetret,

sciant Patres hanc esse futuris Parochis adeundae missionis propositam rationem; Vicario Apostolico se suosque labores prompti offerant, ad ejus se componant arbitrium, huic illive loco, isti alterive functioni addicendi. In quo nunquam erratum fuit a nostris Missionarijs. Ea est prima Fidelium, magna religione Antistitem suum suscipientium vox. Quis es? Unde venis? a quo delegatus? legationis tabulas exhibe. Ubi Pastor cum Illustriss° peregit, providenda illi non pauca, perpetuum carceris periculum, ingens solitudo, rarus egressus, peregrinus et pauper vestitus, concio infrequens, supellectilis, utensilium librórum et habitationis commodae penuria. Nullum constitutum laborum pretium, adversarij multi. Reditum Ecclesiasticum nullum numerat, sed Fidelium oblationes et obvia rustici hospitis mensa eum sustentant. Quin ad Provinciae onerum communionem venit, quae sunt studiosi foris et pauperes domi. Ita ut vertente anno nec desit ulli quidquam nec supersit. Verum Societatis Patres tantum abest, ut illa misera incolant loca, quin in opulentis urbibus suos labores pretio redimunt. Quin horum vestigijs insistunt Patres? immo vero strenue declinant. Pergit tamen Visitator Societatis paupertatem adfirmare: ut ut sit, certe coacervandae et avehendae pecuniae cupiditatis famam post se Socii relinquunt. Constat P. Antonium de Greef dixisse, mediam se pro redemptione captivitatis P. Montmorency persolvisse partem, cujus totalis erat fere millium florenorum. Neomagi in ore civium est, propter importunas exactiones eundem in illa urbe remanere, quia annuo tributo superiorem pacat et mansionem emit. Harlemi solitus erat P. Isidorus suo concione ingemiscere, usque adeo se despectui esse, ut panem et cerevisiam cives obnoxii non suppeditent, sed nec triennio toto 75 florenorum stipe pro laboribus, quos amplificabat, dignum habitum. En ut populo imponat, et ex eodem

ore calidum flat et frigidum. Apud amicum deposuit, se ab ovibus Harlemensibus mille florenos annuo referre, quodque excedit. Quin domum magnam emit et restauravit cum 8000 florenorum expensis et persolvit. Jussu testatoris Harlemi Societas 16 millia florenorum accepit, et cum voluerit ea necessitati Socii Harlemensis auctitari, in proprietatem ejus Collegium Antverpiense successit. Hoc dolemus civium nostrorum salutem et opes peregrinis transscribi. Dudum judicatum est ab omnibus Patres sacerdotibus saecularibus in veste, bibliotheca, caeterisque utensilibus instructiores esse et comptiores. Sed de his satis, redeo ad institutam narrationem.

Domus coeno perlita, egenus hospes, nocturnae vigiliae caeteraque ruralia incommoda, Patres aiunt Professionis suae et religiosis exercitiis non convenire, quare Pastoribus committunt eos pagos, quos ante Visitator miseros et desolatos ab Illustrissima Dominatione sibi demandari optabat. Vere pij viri animarum pretium intuentur, professionem et regulas in animo repositas gestant. Nihilominus pro pabulo spirituali egentibus Visitator apud Illustrissimam suam Dominationem supplicat. Non Bruxellam adeat necesse est, Illustrissimus Rovenius sexcentos pagos designabit. Vis in actione non in acumine consistit. Cum animi dolore Illustriss. Rovenius meminit pagos desertos. At audax et liber in culpando imperitus Visitator, si rerum esset gnavis, multa tempori, loco, necessitati, persecutionibus, haeresique inveteratae adsignet, aut sacerdotum penuriae non culpae, quam si supplere velint, eja adsint. Sed caverint.

A pagis redit ad urbes divites et opulentas, ab iisque Patres magnopere expeti ad fastidium repetit. Gratos esse bene habet. At cur optimis eorum moribus, et doctrinae, excellentibusque naturae et gratiae donis adscribit, quod alius Fidelium erga sacerdotes reverentiae tribuebat, qui-

bus dixisse, sacerdos est, sufficit. Bonos concionatores omnes facit. Profecto tertiae parti in Brabantia ordinaria statio in templo urbis primario nunquam commissa fuit. Illustrissime, liceat verum dicere, quos ita depraedicat Visitator Socios domi sine inquietudine domestica plerosque non possunt continere. Talesque Hollandia Patres retinet, quos aegre degustata libertate ad Collegium revocent. Ingeminant sentiuntque Regulares ipsi ordinem collabi et disciplinam exterminari. Quousque Socios repetit in amoribus apud Fideles esse. Ego adfirmo, plerique Fidelium ab iis abhorrent, tum propter alias caussas tum propter gravia Ordinum placita, quae Patres gravissime multant. Centenos, qui propter frequentiam sibi oneri esse et ab Ordinariis abunde satisfactum testabuntur. Ut suos commendet, supra alios fortitudinis materiam depraedicat. Socios repetit in Zelandia iniquiori conditione prae reliquis Pastoribus vivere. Frustra hic est ambitiosus Visitator, eaedem poenae et edicta eosdem pariter Parochos et Regulares adfligunt. Par est eademque in Frisia fere ratio. Viderit Visitator an tres Socii justam operam Neomagi impleant. Idem de Ultrajecto dicamus necesse est. Quantula opera est sacerdotis, cui una Schola triginta puellarum infantium sufficere pronuntiat. Harlemi Socij habent adseclas plus minus trecentos, unus onus non ferat? Ego sapiens consilium existimarem multitudinis Sociorum vitandae.

Quod ad amorem attinet. Cives Parochis se suaque jamdudum ante Societatis adventum detulerunt. Licet praeproperum suum in Hollandiam adventum venditent. Ecclesiam sibi commendatam summa diligentia regunt, ab ejusque custodia persecutione [n?]ulla periculove deterrentur. Sic sanctioribus vinculis se Fideles obstringunt, sic subditi cum Pastore quasi perpetuam contrahunt obedientiam, vicissim consilium, labores, vitae necessitatem, et subsidia

spiritualia spondet. Maneat honor suus Patribus, sed et illi faveant Ordini Hierarchico, in quo sciant firmissimam fluctuantibus (ut nunc est) fidei nostrae rebus constitutam esse. Prima quidem, ut audio, ad Illustrissimum Vicarium Apostolicum confessio et Patrum professio est, se Parochis velle esse conjunctissimos, hoc se a Superioribus in commissis habere, Illustrissimo obsequi et revereri, ad vocantem accedere promptoque animo imperanti parere velle. At levior pluma est promissio. E Sociis magnae autoritatis vir amico sacerdoti profitebatur, aequissimum quidem esse Illustrissimi Vicarii Apostolici imperia accipere et sequi, sed nisi contra nitantur, Societati non videbuntur operam satis sedulam navasse. Certe responsiones ejus parum aut probantur aut non observantur. Raro suam sententiam, ut debent ad ejus accommodant judicium. A capitis contemptu veniunt ad membrorum vilipensionem, et depressionem. Socii ut suae sectae habeant sectatores, domos obeunt, et privatim rogant, ne se deserant a sacerdotibus saecularibus oppressos, splendido fuco decipientes. Si e Patribus aliquis in vincula traditur, sacerdos saecularis est proditor; si edicta severiora praefigantur, idem incentor perhibetur. Vide quo abeant odia. Societatis caussam exaggerare, et vexationes quas a Sacerdotibus, ut aiunt, saecularibus perferunt, ingerere, ut miseram compassionis in auditoris animo adfectionem exprimant, omnino sollicite laborant. Iniquissimae querimoniae, quae Visitatori et Sociis non conveniebant. Tantum abest, Patres de sacerdotibus saecularibus nunquam male locutos, quod Visitator refert: quin ipse Strekanorum sacerdotum scandala, ut vocat et interpretatur, perstringit. Si sibi suisque consulere velit Visitator, hic impetum cohibeat, nisi me lege talionis velit agere. Non lubet chartam commaculare.

Illustrissime et Reverendissime Domine, quoniam tota actio Visitatoris ad te delata est, ad [te?] quoque ista

defensio perveniat. Quod si Patres Societatis a te audiri debeant, quae tua est humanitas, si privilegiis muniendi, nihil ego repugno; ut vero ad Ordinarii oppressionem, Concordatorum contemptum, Ordinis Ecclesiastici irruinam et ad evertendos Canones tot quotidie novis et decretis et constitutionibus instruantur et armentur, non possum non medullitus ingemiscere. Liberius cum Illustr. et Reverendiss Dominatione vestra loquor, quod te expertem suspicionis adfectus esse certo mihi persuadeam. Non laedendi animo, sed studio obsequii praestandi Illustrissimo Vicario Apostolico et subveniendi confratribus meis, quibus sum summae necessitudinis vinculo adstrictus, liberius cogor scribere. Nos quidem quidquid sumus, quantulumque possumus, Deo primum omnipotenti, et Christianae fidei, deinde Sedis Apostolicae reverentiae et obsequio devovemus nos totos et consecramus. Quam optimam voluntatem benedicere dignare.

KERK EN GEESTELIJKEN

TE

OUDEWATER.

Naar aanleiding van eenige vraagteekens voorkomende op bladz. 154, IX Deel der Bijdragen (over Geestelijken die te Oudewater begraven zijn) heb ik mij de moeite gegeven, een boekje uit de oude kerk alhier, over het begraven in dien tijd na te zien. Hetzelve heeft veel geleden en is op sommige plaatsen geheel onleesbaar.

De namen van vier Altaren staan geheel op zich zelve zonder eenige verdere vermelding. Als ik mijn meening daaromtrent zou moeten uitspreken, dan zou ik haast zeggen, dat die altaren den eigendom van eenige graven hebben gehad, even als dit met graven die ten name van „de Kercke" staan, het geval is geweest.

Oudewater. J. PUTMAN.

ORDONNANTIE ENDE OUDT GEBRUIJK VANDE GRAVEN TE OPENEN LUIJEN ENDE GRAEFF-MAECKER.

Op t hooch Coor.

In den eersten wanneer een graft ijemants eijgen zijnde op gedaen wort omme ijemant daarin te begraeven, wort daer off gegeven tot behouve van d kerck negen K. gul. en het graeffmaecken buijten.

Item int vrouwen en Sint Sacramēts choor daer yemants eygen graf open wort gedaen geeft men tot behouff vande kerck vijftien St. en van toedoen vier St. en d graeff-maeckers loon buijten.

Item int cruijswerck van Choor drempel off na den thoorn toe vier regelen lanck van yemants eijgen graft op te doen XI St. II Dts. en van toedoen IIII St. tot kercke behouff en d graeffmaeckers loon is buyten.

Item in de neerkerck tsij in d middel ofte die twee sydelbeucken tot d tooren toe van op doen van een eijgen graft achtalve St. en van toedoen vier St. tot kerck behouff het graeffmaeckersloon is buijten.

Item die een leger vande kerck neempt cost ij philips gul. en geniet zeven jaer soe tselve graf dan wort gecocht bij d selve streckt die twee phil. gulden daerop betalinge en is die coop van een graft seven gulden.

Item kijnder die in de kerck begraven en onder den arm gedragen wort daer heeft die kerck eens off vier Stuivers ende graeffmaecker ses St.

Van t luijen.

Item vande groote clocke als die over ijemant wort geluijt compt die kerck ses St. ende alsmen mit deselve of mit dandere een ure lanck luijdt compt den coster een gul. v St.

Vant graeffmaecken voor d graeffmaecker.

Van een graft in de kerck te maecken open en toe te doen compt hem thien St. en van twee graeff diep XII St.

Item wanneerder een groter steen dan een hooftstuck binnen de kerck op een graft is compt hem een gulden v St.

Item op t kerckhoff van een graf daer ijemant op een baer gedragen wort acht St. en van een kijntsgraf dat onder d arm gedragen wort compt hem drie St.

Item wat arme menschen tot coste vande heylige geest ofte gasthuijs opt kerckhoff begraven wort compt den coster van luijen ofte graeffmaecken daer aff halff gelt.

Item all t gunt dat die kerck compt hierboven geroert wort bij d coster ontfange en rekeninge daer aff gedaen voor de kerckmeesters tot der kercke behouff en heeft daer off voor t collecteren den twintichsten penninck.

—

Op ons lieve vrouwen Coor vijff regelen elcken regel elff graeff aende noortsijde d eerste regel.

Van dorpel van ons vrouwen Cour zijn derthien regels; die eerste regel heeft elff graeven. Den anderen regel heeft derthien graeff. Den 3e, 4e, 5e, 6e, 7e, 8e, 9e elck elff graeff Den 10e regel heeft acht graeff, den 11e en 12e elck elff graeff, den 13e regel heeft negen graeff.

—

Het Sacraments outaer.
" Sebastiaens "
" Jhesus "
" lieve Vrouwen outaer.

—

Namen vóór welke ik het woord Heer heb gevonden.

Heer Dirck Amelsz.
" Dander een leger Anno 74.
" Jan van Leijen.
" Govert Geerts.
" Heinrick Visscher.
" Jan Ghysbertszoon Anno 1574.
" Dirck taets Pastoir van Bograven.
" Jan van Vlaer.
" Jan Huijgz. die witte sarck.
" Roeloff Dirck Heijnricxs.
" Heyrick Dircxs Anno 66.
" Bartolomeeus trijslong Anno 74.
" Dirck Amelsz. geslacht.
" Jan Janss. Anno 73.

Heer Louff Verhaer.
〃 Jan Harms Harmen Huijgz.
〃 Jacobs.
〃 Harmen Aeff Pons.
〃 Jan Ghijsberts.
〃 Gijbert.
〃 Gerrit Zijberts Anno 74.
〃 Pons van Foreest.
〃 Heijnrick Dirck Elbertszoon Anno 84 onder die zerck dat zij twee graeff.
〃 Willem Menijt.
〃 Mr Roeloff daniel Willeboort Jacobs.
〃 Jacob Jacobs Pastoir.
〃 Jacob Heijnricxs Anno 1574.

KLOKKEN TE OUDEWATER.

In eene Rekening van Kerkmeesters te Oudewater van af vroulichtmis 1577 tot vroulichtmis 1578 komt voor

die Clock, die, die van *Soetermeer* gecoft hebben die weecht thien hondert en vijf en twintich pondt, daer moet affgaen acht pondt van dat gelach, het pondt voor drie stuuvers en een ortgen, die een helft ree (contant), die andere helft tot meije dach anno 1578 toe, deesen is gelevert den leste November anno 1577 Somma het beloopt hondert en vijf en tsestich gul. v St. ij deute, daer moet noch aff gaen xiij St. in een oortgen van dat waachgelt ofte van Craengelt.

Somma blijft suver j^cLxiiij Gul. xij St. ij deute.

die Clock, die die leijdeckers van ons gecoft hebben die weecht acht hondert en acht pondt, het pondt voor drie stuvers in een deut, daer moet affgaen thien pondt

van dat gelach te betalen van dat eerste termeijn. Somma het beloopt hondert en vier en twintich Gul. in xiij St. ses deute.

den v december 77 heeft *Jan Pieterse Schout* ontfangen van die van *Soetermeer* op off cortinge van die clock die somma van LX R. G.

In den eerste gegeven *Mr Aert* uuerwerckmaecker van dat uurewerck te stellen doen hijet hier quam j G. xij St.

den eerste Decembris 77 gegeven van die Clock te schepen of van vracht of dat ter Goude verteert worde Somma xviij St.

den viij decembris 77 gegeven Jacob Philipse van die Clock uuijt te winden vij Gul. x St.

Item compt noch die timmerl. van tgunt zij an den tooren van 't uerwerckhuijsge en 't een Clockge uuijte tooren int toorenge vant stadthuijshinge v Gul. xvij St. iiij Dt.

den xxij marseij 78 gegeven Willem Luitense en Jacob Jacobse te saemen van timmeren in die kerk of van die Clocken uuit den tooren te winden ende dat Clocken weder in die *beegine kerck* te hangheen die Somma v Gul. xvij St. iiij D.

Rekening 1581.

Item doe men het urewerck besteden tot Jan Canen tot wijncoop betaalt v Gul. x St.

Item Corn. Jansse gegeven dat hij mit het overblijffsel van t ouwe urewerck t amsterdam gebrocht heeft ij Gul. x St.

noch Aert Willemse gegeven tgunt hij vant urewerck verdient en gemaekt heef volgendé zijn quitancie

xxx G. ix St. vj Dt.

Item Jan Claesse de Ameijde t amsterdam gereijst tot de Mr die turewerck maecte om te sien wanneer hij daermede comen soude, verreijst ofte verteert j Gul. ix St. ij D.

Item Cornelis Janse en Jan Gerritse gegeven van vracht dat sij het neuwe urewerck hier gebrocht hebben van Amsterdam tsamen v Gul.

Item huijch tonisse gegeven van 't neuwe urewerck van op te rijen x St.

Item die urewerckmaeckers jonge gegeven tot drinckgelt j Gul. x St.

Item Mr *Roeloff Ottense* gegeven doen hij turewerck sette Hondert Gul.

Item Mr *Roeloff Ottense* en die timmerluijde aen bier gehaelt doe men dat urewerck sette tot Jan Janse Coppert ij Gul. ix St. iiij D^t.

Item die Burgemeesteren mit die kerckm^s. tot Jan Caene verteert int offscheijden doen turewerck geset was, en eens daer te vooren doen sij die maet haelde v G. vij St. ij d.

Item Danis Pieterse gegeven van een glas te maecken boven bij t urewerck xiij St.

Item noch gegeven Mees Pieterse van timmeren vant huijsge daer turewerck in staet te maecke ende die walmgaten volgens zijn perticcel (Nota)

xxxiij Gul. vij St. iiij d.

Item Claes dircxse gegeven van reepen aent urewerck te maecken vij Gul. ij St. iiij d.

Rekening 1582.

Item betaelt Mr *Roeloff Ottense* van *Walsburch* urewerckmaecker van termijn Corsmis LXXXij vant maecke vant urewerck j^c R. G.

Rekening 1583.

Item gegeven tot Bouwen dircxse van Merlo van wijncoop tgunt de Kerck moste betalen doen de veenman d clock op zijn beraet cochte ende daerop uuijtvoer xv St.

Item Jacob Jacobse Speijert dat hij 't clocke gecomen

vanden huijse van Vliet eerst int Cloosters toorntge en bij hem wederomme in de kercktoorn heef gehange
j Gul. xv St.

Item betaelt Aert Willemse Smit vande clepel te maecke die ande groote clock gebroecke was j G. x St.

Item gegeven M[r] *Roeloff Ottense* van *Walsburch* uerwerckmaecker van termijn die in de Jare 1583 verscheene was volgens t accoort j[c] R. Gul.

Rekening 1584.

Item gegeven M[r] *Roeloff Ottense* van *Walsburch* urewerckmaecker tot Amsterdam den leste termijn vant urewerck alhier gemaeckt j[c] Gul.

Item noch betaelt Jan Jacobse Cooren van een riem aen een van de cleijne clocke in de thoorn van de kerck j Gul.

Overgenomen uit de Notulen van de stadsregering.

Vergadering 10 Sept[r] 1600. Is geresolveerd een voorslag in de kerktoren te koopen.

Vergadering 6 Meij 1601. Het voorslag voor het uurwerk in de toren, te Utrecht bij Gerrit Bots klokkegieter gekocht, in het bijwezen van twee experte musicijns.

Vergadering den 28 Octobris 1603.

Is eendrachtelick geresolveert de Conditie bij Burgemeesteren en Schepenen opt behagen van de vroetschap met Otto Roeloffse horologiemaecker aengegaen nopende het maecken, dat nae dat het uuijrwerck gespeelt heeft oock halff uijr sal slaen, te accepteren en 't accorderen.

Vergadering 26 October 1702.

Is geresolveerd bij provisie den organist te ordonneeren de stukken van de gebroken klok, op 't stadhuis onder de bewaring van de bode te brengen.

—

OPSCHRIFTEN VAN STADSKLOKKEN TE OUDEWATER.

—

I. Van de grootste Klok in den stadstoren omstreeks 1600 Ned. P. wegend, van het jaar 1500:

„Sancta Maria Virgo intercede pro toto mundo quia genuisti regem orbis Anno Domini MIIIII.
Johannes Moer me fecit."

II. Van eene kleinere klok ook in den stadstoren, omstreeks 1000 Ned. P. zwaar, van het jaar 1511:

„Ego sum via veritas et vita.
Salvator es mijnen name
Myn gheluyt sy Gode bequame
Joris Waghenens maecte my int jaer
MIIIIIXI te Mechelen aende Coepoort."

III. Van eene klok die door het uurwerk in beweging wordt gebragt, van het jaar 1509:

„Hora est jam nos de somno surgere Wilhelmus de Wou me fecit anno Domini MVIX.

IV. Van eene klok, die vroeger te Oudewater hing, maar in 1577 aan Soetermeer is verkocht en daar thans nog is.

„Maria ben ick ghegoten van Adrian Steulaert int jaer MDLXXI.

Oudewater. J. PUTMAN.

VARIA.

NAAMLIJST DER KLOOSTERJUFFERS TE LEEUWENHORST BIJ LEIDEN. — A° 1527.

De abdij van Leeuwenhorst gesticht in of omtrent 1262 en in 1571-72 verlaten en kort daarop verwoest, behoorde tot de Orde van den H. Bernardus, waarom zij betiteld werd de Cistercienser of Bernardinessen abdij ter Lee of Leeuwenhorst, te Noordwijkerhout bij Leiden.

Het deftig personeel van 1527 verdient te worden bekend gemaakt, al was het slechts, omdat in de namen alléén der kloosterlingen een bewijs ligt van den vromen zin der voornaamste familiën van een goed deel van ons land. De naamlijst werd opgemaakt ter gelegenheid eener abdis-keuze, noodzakelijk geworden door den dood [† 14 Jun. 1527] der abdis Adriana van Rhoon of Roden. De oude Baecx is A° 1527 tot abdis verkoren en bevestigd te Leeuwenhorst.

De namen van Pieter de Gouda, deken van Naaldwyck en van Gerrit van Assendelft, ridder en raad-ordinaris van 't Hof van Holland, duiden de commissarissen aan, die bij de keuze voorzaten, krachtens vergunning van den H. Stoel, kort te voren aan Keizer Karel V gedaan.

De woorden: Brabant, Gelre, Holland, Oversticht geven de plaats of liever de provincie van de afkomst der religieusen te kennen.

Eerst die capittulairen.

Hollandt . . Die Joncfrouwe van den Bouchorst heeft genomineert: voor die bequaemste, omme abdisse te wesen, Joncfrouwe Walramen van Harwynen.

Gelre . . . Baecx, die oude, en heeft nyemant willen nomineren, seggende dat zy ingheensins daerop bedocht en was.

Gelre . . . Aelst heeft gen., oude Baecx.

Brabant . . Daesdonck heeft gen., oude Baecx.

Gelre . . . Brakel heeft gen., oude Baecx.

〃 . . . Harwynen heeft gen. die priorinne oft oude Baecx.

Oversticht. . Muijlaert, d'oude, heeft gen. oude Baecx.

Gelre . . . Berchhuysen heeft gen. Ameroede.

〃 . . . Jonge Baecx heeft gen. oude Baecx.

〃 . . . Rossum heeft gen., oude Baecx.

〃 . . . Waerdenborch [heeft gen. . . . . . ?]

Oversticht . Yttersum, die zuster is van [d']oude Muylaert, heeft gen. oude Baecx.

Hollandt . . Wyngaerden heeft gen. Berkhuysen.

Dese naevolgende en zyn gheen capittulairen:

Hollandt . . Aemerode heeft gen., Berckhuysen.

〃 . . . Noortich heeft gen., oude Baecx.

Gelre . . . Bemmel heeft gen., oude Baecx.

Holl. . . . Delwynen heeft gen., oude Baecx.

〃 . . . Boshuysen heeft gen., oude Baecx.

〃 . . . Schooten heeft gen., Aemerode.

Oversticht . jonge Muijlaert heeft gen. oude Baecx.

Hollandt . . Heemskerck heeft gen. Berchhuysen.

〃 . . . Does heeft gen., oude Baecx.

〃 . . . Sonnevelt heeft gen., oude Muylaert.

〃 . . . Spirinck heeft gen., Berchhuysen.

G. Assendelft, president van 't Hof van Holland.

Pr. de Gouda, deken v. Naaldwyck.

[Bruss. R.-A., Audience.]

AALMOEZEN AAN DE UITGEWEKEN CLARISSEN VAN DELFT TE BERGEN IN HENEGOUWEN GEDAAN 1594–1601.

Het klooster, T SINTE CLARA *der oerden van penitentien* gelegen aan de paardenmarkt in *'t oesteynde* binnen Delft, in 1415 reeds vermeld, bestond nog in 1572, wanneer in Julij van gen. jaar de stad aan de Staatsche partij overging. Kort hierop werd het klooster ontbonden en de nonnen begaven zich naar Zuid-Nederland. Te Bergen in Henegouwen werd aan haar afgestaan het verlaten klooster der Broeders van den derden regel van Sint Franciscus, alwaar zij in bloeijenden toestand verbleven zijn, totdat Joseph II haar klooster, als van de contemplatieve richting, heeft opgeheven. Uit de gift van 7 Mei 1594, van honderd ponden vlaams, ieder van veertig grooten, door Filips II gedaan en nogmaals den 29 Sept. 1601 van 300 dergelijke ponden door den aartshertog Albertus van Oostenrijk blijkt, dat de Clarissen van Delft, te Bergen voortbestaande, in aanzien gebleven zijn; uit de stukken thans medegedeeld, vernemen wij ook dat die kloosterzusters talrijk, in 1601 zelfs meer dan zestig in getal waren.

Philippe etc. — A noz aymez et feaulz, les chief tresorier géneral et commis de domaines et finances, salut et dilection. Receu avons l'humble supplication de noz bien aijmees les religieuses de St[e] Claire de nostre ville de Delfft en Holande contenant: comme estant bannies de la dicte ville elles se sont reunies en celle de Mons en nostre pays et conté de Haynnault, ou elles ont demeuré toujours depuis, et vescu en grandissime necessité, detant mesmes, qu'elles se trouvent en fort grand nombre. Or est il, que non obstant l'excessive cherté des materiaulx servans pour bastir, afin d'estre à couvert et aucunement accommodèes,

il leur a convenu naguieres faire des grands frayz et despens; desorte qu'elles sont redigées à une necessite telle, que debvroit esmouvoir à compassion et pitié tout bon chrestien. Cause pour quoy elles nous ont treshumblement supplijé et requis: qu'il nous pleust les subvenir en ceste misere avecq. quelque charitable aulmosne et sur ce leur faire depescher nos lettres patentes, en tel cas pertinentes.

Scavoir vous faisons: que les choses susdictes considerées et sur icelles eu vostre advis, nous pour ces causes et aultres à ce nous mouvans, inclinans favorablement à la supplication et requestè desdictes religieuses de Ste Claire de Delft suppliantes, leur avons par la deliberation de nostre tres chier et tres aimé bon frere nepveu et cousin, Erneste archiduc d'Autriche chevalier de nostre Ordre, lieutenant gouverneur et capitaine general de noz pays de par deça, donné et accordé, donnons et accordons de grace especiale par ces presentes la somme de cent livre du pris de 40 gros, nostre monnoije de Flandre la livre, une foys, à en estre payé contentes par les mains de nostre aimé et feal conseiller et recepveur general de nosdictes finances, Christophe Godin et des deniers de son entremise des confiscations. Si voulons et vous mandons par cestes presentes: que faisant les dictes suppliantes foy de ceste nostre presente grace et accord, vous les faictes par ung recepveur general des finances payér ladicte somme de 100 livres dudict pris, une fois, auquel nostre recepveur general des finances mandons aussy par cestes presentes, d'ansi le faire et en rapportant par luij avecq resversives originelles quitances pertinentes desdictes suppliantes sur ce servant seulement.

Nous voulons la dicte somme de 100 livres, une foiz estre passée et allouée en la despense des comptes et rebattue des deniers de la dicte recepte de confiscations [......?] de noz comptes à Lille ausquels mandons sem-

blablement d'aynsi le faire sans aucune difficulté car ainsi nous playst-il, non obstant etc. Donné en nostre ville de Bruxelles le vii de May de l'an de grace 1594.

Aux archeducqs.

La pouvre mère de l'ordre de St^e Claire en la ville de Mons en Haynault, y venuez de Delft en Hollande depuis quelques années decha, pour la rebellion des ennemiz de nostre foij, remonstre en toute humilité comme il leur convient augmenter et accommoder le cloistre, que les eschevins de la dicte ville luij ont accordé pour se loger avecq ses filles, ou cy-devant se tenoyent les freres du tiers ordre de St. Franchois, nommé les borgines [les pies borgnes] agasches, acause que icelluij est mal propre pour leur demeure, veu leur nombre, estant de plus de soixante et comme il leur est necessaire bonne somme de deniers à cest effect quelz ne peuvent recouvrir audict Haijnau à cause des guerres et destruction du paijs, ilz se retirent vers voz Altezes en nobles Reverences et les prient le plus humblement, comme faire se peult, considerer leur dire et leur accorder telle somme à ce que plus promptement que sera possible.

Quoy faysant, leurs Altenes serenissimes ayans eu rapport du contenu en ceste requeste et le tout consideré, ont donné et accordé, donnent aux suppliantes par advis de ceulx des finances pour Dieu et en aulmosne par cestes à l'effect icy requis, la somme de trois cens livres du pris de 40 groz une foiz, pour en estre payées par les mains de pierre Longeortie clercq, tenant le compte des exploictz du grand bailliaze de Haijnau des premiers deniers que escheront de quelque droict segnorial ou amende audict bailliage. Ordonnons lettres patentes en estre depeschees. Faict au camp devant Ostende le XXIXe de Sept. 1601. ALBERT.

[Bruss. R.-A. Aud.] A. V. LOMMEL, *S.J.*

BIJZONDERHEDEN
VOOR DE KERKELIJKE GESCHIEDENIS VAN HET HAARLEMSCHE BISDOM.

Ontleend aan de Levens der Haarlemsche „Maechden van den Hoeck", beschreven door TRYNTGEN JANS OLY, (gest. 29 Maart 1651). [1])

REFORMATIE-TIJD.

„De moeder (van Angnietgen Francen) te *Alcmaer* was „gewoon veel haer gebedt te storten in den tempel des „Heeren, de *kerckelicke dienste wech genomen* synde wt „syn H. tempelen, en cost *niet laten* om dickmaels haer „gebedt te storten in die H. plaets, *gink in een hoekxken „van dien haer gebedt storten,* waerom sy dikmaels veel „spotternie most lyden vande ketters." (Leven van Angnietgen Francen dochter III, bl. 69).

„Mitsdien door de sonde de ketterie d'overhant kreech, „d'openbare exercitie van de religie te niet ginck, de „Catholike seer vervolcht worden, soo trock dese (Claesge „Jans van Hoorn) met haer Heer broeder ende geestelike „suster naer *Amsterdam* (daert noch Catholyk waer) maer „overmits het *leger voor Haerlem* was, soo wast daer seer „benaut, een iegelik syn toevlucht tot die stadt nam: Soo „datsy met haer H. broeder ende suster trocken naer „*Lieuerden*, een stadt in Vrieslant; weynich tyt daer ghe„weest hebbende, stirf haer Heer broeder [dien daer was „in een abdie, te voren onderpater geweest hadt int „*closter* in *de Streek* te *Broek*, seer stichtich onder die

1) Zie: *De Katholiek*, D. LXI, 1872, bl. 284.

„maechde synde], welcken wel merkten dat de H. Kercke „daer ook niet lange zoude blijven, beval haer datse weder- „om nae haer eygen stadt soude trecken als syn jaergety „gehouden hadden. Daer comende vonde het desolaet van „alle H. Middelen, soo datter nau een Priester Gods was „te becomen om de menschen in haer wterste de kercke- „licke gherechten te geeven,..... verstaende dat het te „*Amersfoort* Catolyk waer ende datter een waerdich Pries- „ter Gods waer, de jonge Pater *Silverschie* een H. waer- „dich man, seer abstract: trok daer nae toe verhopende oft „dat de plaets waer dien God voor haer vercosen hadt, „maer sy en conde daer noch geen rust voor haer geest „krijgen, soo datse weder nae Hooren trok.” (Leven van Claesge Jansdochter, III, pag. 95–96).

„Dit *lant van Emden* was alsdoen soo vervallen in de „ketterie van Luterus datter doen ter tijt niet een gees- „telick persoon noch Catholyk mensch was te vinden, jae „de ketters, besonder de *Mennonisten*, dien om haer ket- „terie wt het nederlant waeren verdreven vande Catholike „majestraet, trocken al nae Emden toe, hebbende voor „een sangetje:

Nae Emde sonder verdriet
Sullen wij vaeren
Ons lofsang daer verclaeren
Want daer en comter den Coning van Spanien niet.

synde een enige toevlucht vande ketters.” (Leven van Grietge Phoppen, III, bl. 124.)

Grietge Phoppen wenschte reeds als kind *Bagyntje* of nonnetje te worden „maer daer en was niemant waer „aen sy eenighe hulpe hadt doordien t’ geloof ende gods- „vruchticheyt tot soo groten verval waer ghecomen. Jae, „terwylen het noch Catholyk waer van buyten in de

„kercken, waeren de herten van binnen al ketters, twelck „daer aan blyct, soo de ouwe lieden haer vertelt hadden, „dat sy savonts Catolyk gingen slapen, smorgens ketters „opstonden. Hadde t'geloof en exercitie vande Catholike „relygie diep inde herten ende conversatie geweest, sy „soudent soo licht niet verlaten hebben, maer zy hadden „Godt al verlaten eer dat hy haar verliet." (Leven v. Gr. Phoppen, III, bl. 124).

„T is gebuert dat sy (Grietgen Jans) met believen van „haer E. Oversten is gevaeren *naar Sertegen-Bos* (daer doen de H. Kercke in syn volle fleur waer) om *haer „H. Vroomsel.*" (Leven van Gr. Jans, III, bl. 282).

Desgelyks is Ida Goverts om „het *H. Vroomsel* in den tijt van den Treves getrocken in *Brabant.* (Leven van J. Goverts, III, pag. 316.)

Cornelis Arentsz. „latende (*in den tijt van den treves*) „'t meestendeel van de maechden vaeren nae Brabant" (om gevormd te worden). (I, pag. 152).

„Besorgende dat dese haer *dochterken* (Weyntgen Pie„ters dochter) *maer drie jaeren out synde* haer *H. Vroom„sel* van *den Bisschop van Haerlem* ontfinck, terwyle de „*Catholycke religie noch int openbaer* was." (I, pag. 303).

De vader van Baefgen Gerrets Wij, † 1622, (hij heette *Gerret Corneliss. Geltsack*) „waer besmet met de *ketterie „van de Libertynen*" enz. I, pag. 77. (Hij schijnt een slecht katholiek te zijn geweest.)

De Minderbroeders te Amsterdam uit de stad gezet. „Alst gebuerden dat de minderbroeders van de ketters wt de stadt geset waren ende niet en wisten hoe dat sy wt het landt soude raecken met haer geestelicke habyt, werden dese met veel laeckens en goet daer nae toegestiert, wist hetselve met een behendicheyt by haer te verbergen ende

met een begracytheit buiten de poort van Amsterdam te coomen, doort mitsen vande wacht, daer buiten synde vonde daer die waerdige dienaers Gods in groote benautheit; dese nayende nacht en dach was besich om haer te maecken waerlicke clederen; verbesicht hebbende t' geen zy mede hadt, nam vorder haer eigen cleederen, ende brack die stuckent, maeckende daer mede clederen voor die dienaers Gods af, soo dat dese seer armelick tuis quam, hebbende het al ten besten ghegeven, ende soo vermoeit dat het by nae in haer hooft geslagen was, want sy nacht ende dach gewrocht hadde om dese dienaers Gods wech te helpen heimelyck wt het kettersche lant: alle dese moeyelicheyt soude sy licht vergeten hebben, dan het moeiden haer al te seer, datter noch een minderbroerken was dien sy niet conde helpen, want sy al ghegeeven hadde 't geen sy hadt, ende dese ongetroost most laeten. (I, pag. 127: *Maria Wouters.* Zij was te Amsterdam door „een waerdich Minderbroeder *Pater Aert*" gebezigd tot „medehulpster int verwecken van de herten tot de Goddelicke liefde" enz.)

„De *brocktaeffel* in de guese kerck." [Nachtmaal?] (I, pag. 136 v°.)

KATHOLIEKE FAMILIËN.

Familie van Veen. *Simon Cornelis van Veen.* [1]) „Mitsdien hy hadt een „*groot officie onder den graef Mauritius*, wesende *fiscael* „ende int leste raetsheer in den hogen raet, voechden „hem omt gewin tot de ketters, maer liet syn huisvrou „dien treffelik Catholyk, wijs en Godtvruchtich was, met „syn kinderen begaen, welcke die selfde tot 17 toe alle „gader in die H. Catolijcke religie heeft laten doopen „ende opvoeden, behalven twe de leste kinderen, die wer„den op syn gues gedoopt maer terstont daer nae weder

1) III, pag. 338 volg. en I, pag. 97 volg.

„op syn catolyks. Dese twe, den eene synde een soon is „geworden een priester ende die dochter een geestelike „maecht.... Dese duecht hadde die vader over hem dat „hy niet begeerde dat syn kinderen soude gaen in de „ketterse predicatie ende hoe sy meer quamen op goede „plaetsen om gestichticheyt te hooren ende te leeren, hem „aengenaemer was. Jae, consenteerde syn outste dochter „Margareta ende Gertrudis datse Godt mochten dienen in „de zuiverlicke maechdelicke staet; mits conditie sy by „hem moste blyven metter woon.... Laet ons noch wat „wederom comen tot den vader, welcke voor een ketter „aengezien worden aengaende syn staet ende officie, maer „sulks niet en was in syn hart, welk hy heeft laten „blycken int leste van syn leven, als hy so volcomen „bekeringe gedaen heeft tot de H. Kercke, ende soo „openbare belydinge des geloofs tegen den geene daer hy „mede gesondicht hadde, seggende daerby, waert saek hem „Godt vande siekte liet opstaen, [hij] voor die hele werelt „bereydt was te vertonen; welcke Goddelicke bekeringhe „niet te twijffelen is, ofte heeft enichsins verdient door „die getrouicheyt welk hy bewesen heeft aen M. *Elbert* „*Eggeus*, Vicarius vant vecerende Bisdoom van Haerlem. „Desen M. Simon van Veen soudent toegecomen hebben „M. *Elbert te vanghen*, mitsdien hij fiscael was, maer „door dien die ketters wisten dat syn huisvrou kinderen „ende geslacht soo oprecht Catolyk waeren, so dorsten „syt hem niet betrouwen, ginghen stellen een officiael „naest den fiscael, dien syn E. te Amsterdam verradelyk „ving ende door onvorsichticheyt ende quaden raet vande „heeren van Amsterdam, doende tegens haer privilegie, „lieten syn E. voeren nae den Haegh, wordende aldaer „gestelt in de gevanckenisse. Daer synde moste den fis„cael doen den eisch over die beschuldinge van syn E., „ende was alsoo verre ghecomen, dat den pynbancke ge„reet was ende den buel geroepen om syn E. te pynigen. „Maer dese Simon van Veen als hyt woort ofte den eysch

„soude doen, seyden: Ofte desen welk ghy soekt te py-„nigen is sot, oft hy is heylich? Is hy sot soo moet hy „niet gepynicht zijn, is hy heylich, ick wil de heyligen „niet over myn hebben te claegen, ende soo bleef die „pyniging achter; hy wrocht wyselik ende voorsichtelik, „wesende wel die principaelste door wiens hulp syn E. „omde drie jaer ende ses maenden verlost worden, per „avontuer anders wel een eeuwige gevanckenisse ghehadt. „Heeft veel met dese H. man gesproken, wesende in syn „goddelicheyt, onnosele oprechticheyt, getrouicheyt tot „syn naesten ende andere duechden seer gesticht. Ende „ook geen cleine hulp geniet van syn E. innege H. ge-„beden. Aldus van Godt geraect synde is op een tijt te „Haerlem gecomen by syn susters, een wyltyts in stilte „tuys synde versoeckende te spreecken haer biechtvader „M. Cornelis Arentz.; maer syn E. heeft geweygert met „hem te spreeken, syn Goddelicke redenen daer in heb-„bende, stierende hem eenige boecken van den H. Augu-„stinus, syn E. daer in leesende mitsdien syn hart eerst „van Godt geraect was, wrocht een grote veranderinghe. „Weder treckende nae den Haech, also hy raetsheer was, „ontrok syn selven dicwils wt den raet, gaende int bos, „met het boekxken van de naevolginge Christi, versocht „te spreken den E. dienaer Gods *M. Cornelis de Jong*, „dese synde een kloek suptyl verstandich man, een Pries-„ter Gods heel simpel ende eenvuldich, soo dochten som-„megen dat hy met syn cloecheyt den dienaer Gods mocht „indoen, waerop hy antwoorden: geenszins behoeft men daer „sorch in te hebben, want ick weet dat het Catolyk ge-„loof bestaet in een ontvallen vant verstant, ende den „H. Priester Gods by hem comende liet hem categuseren „ende onderwysen inde religie alsof hy een kint gheweest „hadt, booch hem met alle simpelheit onder die leeringe „ende ordinantie van de H. Kercke. Als by exempel in „syn wterste leggende werden hem gegeven een aflaets „roosenhoetgen om syn arm. Hy vraechden wat het be-

„dieden, werden geantwoort dat het een roosenhoetgen „van aflaat was. Vraechden aen den Priester Gods of hijt „most geloven? Antwoorden dat hij most geloven in de „aflaten, ende dat ook syn Heylicheyt dien ande rosenhoet„ges wel was gevende, ende dat sodanighen Godtvruchtigen „gebruik was onder die Catolyke. Hy namt met simpel„heyt, ende devotie aen. Ende gebruict hebbende die „H. Sacramenten is Godtvruchtelyken gerust in den Heere."

CORNELIS VAN VEEN — *Corn. va Veen* was „pensenarius der stad Leyden, een seer gheleert man, „hebbende de cunste van verscheyde talen, daerby seer zachtsinnich in syn „conversatie ende cleyn in syn eigen oogen. De *moeder* genaemt *Geertruydt* „*Simons* van Amsterdam (de dochter wt het *gulden hooft* in de Wermerstraet) „een wyse verstandige vrou ende seer jeloers iverich inde catholycke religie."
Er waren zes [1]) zonen en vier dochters.

(*Simon Corneliss.*) oudste broeder van ✕ Anna Isenouts *van Nes*, „alle beijde van een Catolike treffelik afcomst."	*Maritge* en klopjes in den Hoek, Maritge † 15 April 1612.	*Aechgen* gest. 1 Nov. 1623, oud 55 jaar, kwam omstr. 1590 in den Hoek.	*Elysabeth* gehuwd.	*Hillegont* klopje, maar spoedig gestorven in Brabant.

Kinderen van Simon Corneliss.:

dochter klopje *Margaretha*, gest. 163(?) te Utrecht, waarheen zij gegaan was met haren broeder den Priester.	*dochter* klopje.	*2 dochters* met *guesen* getrouwd, hieruit slechts één zoon „die gues geworden is."	nog *elf* kinderen waarvan 9 gehuwd met *Roomschen*.	2 jongste kinderen: zoon *priester*. dochter *Geertruid*, klopje in den Hoek, gedur. 13-14 jaar, gest. 17 Maart 1624.

zij stelde zich daar onder de gehoorzaamheid van R.D. *Wachtelaer*.

---

1) Twee zonen woonden er in Brabant (I pag. 1011).

Bontenos. *Jacob Bontenos* (vader van Machteltgen Jacobs B. en gehuwd met Jutgen Heindriks) „was van Godtvruchtige „iverige Catholike ouwers en voorouers, dien gheweest „hebben in de wet ofte regeringe over de gemeente „'t *Amsterdam*. Hierom inde *trubbele tijt* veel moeten lyden „omt geloof, ende lange jaeren *wtlandich waeren t' Em-„merik* met meer andere Catholike, dien door haer iverige „devotie inde H. religie ende inde kerckelicke dienste in „den tempel des Heren die traege Catholike tot devotie „verwecten, en mitsdien sy ryk waeren ende wtlandich „synde, werden haer goedt een deel aengetast, leden „grote schade; synde in die vremde lande in grote be-„nautheyt, hebbende een huys met kinderen ende geen „winste, tgeen sy mede ghenomen hadde was haest ver-„teert. Met patientie den tijt verwachtende is den trubbel „wat gestilt, quamen weder t' Amsterdam haeren geloof „en H. iver bewaerende. Desen is ook gebleven in haer „naecomelingen (tegenwordich al tot inde vierde graet) „seer iverich Catholyk.... ende veel geestelike maech-„den." (III, pag. 370.)

van S. Andrieshuys, en van Nek. „*Familie van S. Andries huys*, wiens geslacht bij Ca-„tholike tyden waren in de wet, maer de moeders moeder „Annetge Dirks trouden een Borgemeesters soon genaemt „*Joachim van Nek;* al dat gheslacht was rijk machtigh „in de wet de stadt van *Amsterdam* regerende, dan alle „gaeder ketters, soo dat het een ongeluckich houwelick „waer." (Leven v. Anna Claes van Arres, III, pag. 161.)

van Alkemade. „*Petronella Dirkx van Alkema.* Haren vader ghenaemt Dirk van Alkema, haren moeder *Cornelia vander Eynde;* wesende van den *grootsten Adel* ende ryckdom des lants woonende in sgravenhaech, maer dat principalyk in haer pryselik is dat dese waren treffelick Catholyck en Godsvruchtich, alsoo dat in de trobele tyt als een jegelick vervaert was om de priesters te ontfangen, hebben dese

met groot peryckel van schade al even wel de priesters Goods in haeren huis gelogeert. Sy hadden zeer costelicke ornamenten tot den outaer, als een goude kelck ende diergelycke cieraet, waerin sy vertoonden haer groote devocie tot de glorie Gods. Ende dese *hebbende veel soonen en dochteren*, syn sonderling van Godt gebenedyt dat se kregen *drie geestelicke kinderen*, als *een soon die Priester* worden ende *twe dochters treffelicke G. Maechde*, den eene genaemt *Margareta* Alckema, de joncste *Petronella*, van welcke wy hier nae een weynich zullen verhaelen."

Deze Petronella stierf 12 April 1617 „ende is inde „groote kercke begraven." (I, bl. 57.)

Mr. Pieter *Bicker*
×
Maria Cornelis — „machtige rycke ouders, woonende int *huis van de werelt* in de *Werwerstraet*."

zoon — zoon — zoon: de zonen waren „seer werelts, principael de outste" „een wilt wereltsch jonckman".

dochter: *Machtelt*, klopje in den Hoek † 1624. 2 Decemb. oud omtr. 59 jaren; ging omtr. 20 jaar oud in den Hoek.

Amsterdamsche Familie Bicker.

De ouders „syn *t' samen ghestorven buitenslants* om de „*trubbele tyt*, terwylen haer *kinderen syn opgebracht* by „haer *moeders susters*." Machtelt bleef ten laatste geheel alleen van haar familie over. (I, pag. 158.)

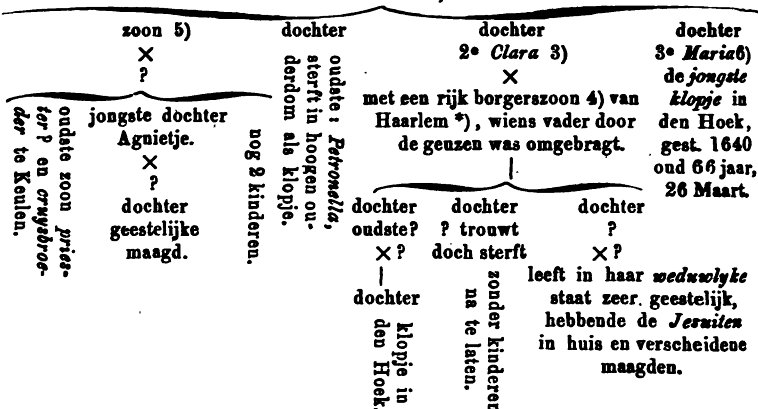
Maria Jans van Teylinghe. Desen is van edelen afkomst. Haeren vader was ghenaemt *Jan... van Teilinghe* ende haer moeder ...... [niet verder ingevuld]. Geslacht van Teylingen.

De broeder van haeren moeder was de *salighe Justus Catuser*, die int jaer ons Heeren 1571 (sic) gevangen synde tusschen Delft en Rotterdam *in den Briel* by den *graaf Lumes* ghedoot is. Syn leeven ende martelie wert verhaelt int groote legentboek den 1en Augustus. Alhoewel dese was van treffelicke afcomste, haer vader ghestorven synde, is de moeder met haer kinderen ghecomen

tot groote armoede, soo dat dese dochter seer begaeft synde, met haeren coomenschap de cost won voor haer heele familie." Maria Jans stierf 18 Oct. 1626, na 40 jaar klopje te zijn geweest. (I, bl. 228.)

Familie van Craenhals.

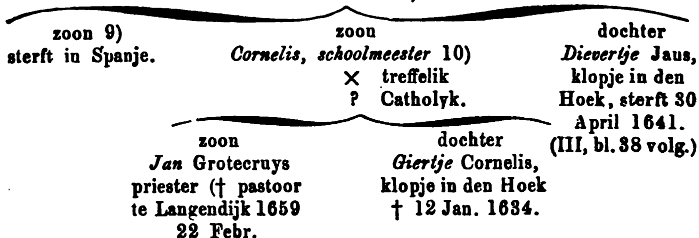
BASTIAEN VAN CRAENHALS 1)
×
Petronella? 2)

*) „de principaelste van de stadt van relygie, duecht en tytlike middelen, maar „droech hem soo qualyk" enz.

Familie Grotecruys.

JAN GROTECRUYS 7)
×
E....... 8)

Nuisenburg. *Nuisenburg.* „De vader van deze dochterkens (Frans...... „wonende te Alkmaar) was van de Nuisenburge van Haer„lem, van Basterdien." (Leven van Angnietje Francen, pag. 69.)

De Wit. „Een treffelick gheslacht van welghestelde borgers van Haerlem: de vader was ghenaemt *Jan de Wit* ende de moeder *Haes van Paenderen:* de vaeder was *rentemeester van de Bosschagie,* sy woonden in een heerlick huys en heelen groote staet: soo dat haer *vier kinderen* te weeten *twe sonen* ende *twe dochteren* werden in alle weelden ende overvloedicheyt opghevoet; maer doort belech.... ende achternae door dat de Calvinisten wederom gheheel de overhant kreeghen, is dese omdat hy catholyck was wt zyn officie ende welvaeren ghesedt ende syn zyn middelen zeer vermindert, zoo dat hy niet en behiel als een sober heen comen... Alhoewel de vader most derven veel eer ende proffyt, tgeen hy soude gehadt hebben, hadde hy willen afwycken van de catholycke religie; en heeft het geensins willen doen, maer is volherdich ghebleven int H. Catholycke gheloof ende oock daerin ghestorven." (L. van Tryn Jans en Haesgen Jans de Wit ghesusters, I, pag. 186–87.) de Wit.

Wij × Baefje Dirks Keizers 11) [I, pag. 314 volg.] — Jan *Nanningsz.* × Trijn Floris 14) Familie Wij

- zoon *Minder-broeder.*
- zoon gehuwd.
- zoon *Jacob* 12) pastoor van 't Bagynhof, † 1582.
- zoon Dirk Wij 13) × Griet Jans.
  - dochter Claesge Dirks × ?
  - *Trijntje Dirks Wij, Moeder van den Hoek.*
  - Ermtgen Dirks geestel. maagd in de wereld.
- Maria Jans. 15) ×
- nog zoons en dochters.

1) Bastiaan had het *Schout* ambacht, is geweest *Dykgraaf*, *Bailjuw*, „jae tot 7 *treffelicke officien* vercoren; was wijs verstandig, kloek van gemoed, ijverig in de Katholieke religie, extraordinaris devoot tot het *H. Sacrament des Autaers*, „als hy was in den tempel, wast of hy besweken soude hebben van reverentie ende devotie daertoe. Desgelyks seer devoot *tot de* „*H. Drievuldicheit, een glas gevende inde grote kerk, liet seer treffelik de* „*H. Drievuldicheit wt schilderen.* Hy ende syn huisvrou daer onder op haer „kniën diezelfden aanbiddende, 't geen dat lange jaeren inde kercke gestaen „heeft, maer de ketters niet cunnende verdraechen die H. beelden, hebben

„die schilderie van de H. Driev. wtghenoomen, met ongebacken glas ghe„stopt, de vader ende moeder in het glas latende blyven, hy becleet met „syn gheweer als een officier ende de moeder met een faly (alsmen pleech „van outs op het staetieste te kercke te gaen."

Hij bekleedde zijn officie zeer getrouw: als een goedertieren vader jegens de goede oprechte, maar „tegens de quade besonder de ketters was hy seer „straf ende vygeraes (vigoureus). In „de trobbele tyt" hadden de soldaeten die huyslieden seer overvallen", maar Bastiaen „socht haer te beschermen." Hierdoor raakte hij bij de kwaden gehaat, zoodat zij hem zochten te dooden.

Te *Bergen* by Alkmaar hadden ze eene *hofstede* „daer hy dicmaels quam „mitsdien sy daer timmerden."

Vader van Craenhals en Clara de dochter hadden in denzelfden nacht te samen een' droom, waaruit zij besloten dat hem een geweldige dood wachtte Hy bleef al in de stad om zich niet in perikel te stellen, maar hy moest toch om het werk naar buiten. 's Nachts in de rust zijnde, werd hij overvallen door groote benauwdheid, stond op en bleef den heelen nacht in het gebed; ging 's morgens by de werklieden en werd toen *in den boomgaard overvallen* wel van *honderd soldaten*; de werklieden gingen op de vlucht. De soldaten stelden hem aan een boom en *doorschoten* hem „als een anderde „S. Sebastiaen, wiens naem hy voerden. Dit geschieden op S. Annendach „tot welcken hy sonderlinge devotie hadt"... „Stierf aldus als martelaer „omt geloof ende rechtvaerdicheit."

„Mits de doot van de man ende veranderinghe destyts dat de Catholike „verdruct worden en die guese floreerden, soo quam.... de weduwe gansch „tot *verminderinghe van staet ende middelen*.... woonden daernae in een „cleyn steechgen in een huysgen welk haer paerdestal gheweest had te vooren."

In het: „Leven van Adriaen van Groenveen" (M.S.) wordt ook gezegd dat Sebastiaen ook *Drost van Kennemerland* was.

2) *Petronella*, heette volgens den schrijver van het L. van Adr. van Groenv. *Wittendael* (*Wttendael*?)

Zy was in de (S. Bavo?) kerk op het oogenblik der beeldstormery: „mits„dien de kercke gesmeten worden, ende sy daer in was alst selffde ge„schieden."

3) De dochter *Clara* wordt in het „Leven van Adr. v. Groen." genoemd Juff. *Clara Craenhals van Hottinge.*

4) Hetzelfde handschrift bevestigt ook dat deze: *de zoon van Adriaen van Groeneveen*, en genaamd *Aelbert*, zynde de oudste zoon, geen mannelijk oir heeft nagelaten.

Deze Aelbert van Groeneveen „en volchden niet nae de voetstappen van „syn godtvruchtige vader, maer sloech heel op het wilt.

5) „Drie jaeren na de doot van haeren man, haeren soon synde *in dienst* „van de *Coninck van Spangen* in een Catholyk lant mede *seer onnosel ver„moert*, laetende vier kleyne kinderkens achter."

6) *Maria* „begaf zich onder den E. dienaar Gods *M. Jan van Enchusen* „daer nae hoorende van den *Hoek*, dien doen eerst begonnen was, ende

„den E. dienaer Gods *M. Cornelis Arentz* oversten van was, daer so veel „*treftige borgers dochters* van ghetrocken worden tot de maechdelicke staet, „*jae in een jaer al by de dertich*, al meest van haer kennisse, so hadde „sy mede enz.

Zy kwam echter *eerst na drie jaar* in den Hoek.

Zy heeft veel *geestelike sermonen* wtgeschreven (pag. 29, 31, 32).

Had veel devotie voor *ouwe* (*geestelyke*) *boecken*, desgelyks *oude H. Beelden* (pag. 32).

De zusters *Wouters van der Mij* waren *nichten* van Maria v. Cr. (pag. 397 vso.)

7) 8) Een „*treffelick rijk geslacht*", maer de ouwers waeren wel de minsten onder dien, „*niet begaeft met tytlicke rykdomen.*"

De *vader* was *seer flaeu Catholyk* en de *moeder Benist.*

9) 10) De zoons werden door *Barent Wiggerss. Cousebant*, sijnde van de *bloetvriende*, genomen (omdat se onder de ketterse vrienden niet soudc comen) en door hem *in Spanje besteld*, om Katholiek te worden opgevoed en Spaansch te leeren.

11) *Baefje Dirks Keizers*: lange jaeren *moeder geweest* vande *Grotekerck* ende *buite moeder* vande *Minderbroeders*, die sulcken *vryen toeganck* in haer huis hadden of se in haer eigen ouders huis quamen.

12) *Jacob*, Past. vant Bagijnhof [te Haarlem]: „een *geleert* waerlich priester."

13) *Dirk Wy* „is om syn duecht ende wysheit bequaem geweest om andere te regeren ende is tot *Burgemeester* vercoren, maer omdat hy seer iverich waer om het Catholike geloof voor te staen, is hy gecomen in den haet der ketteren die welcken achternae de overhant inde stadt kregen, hebben veel listen en lagen geleit om hem te vangen ende te doen alsmen gesien heeft datse met andere treftige Catholiken hebben gedaen waervan de sommege opgehangen, de andere verdroncken syn, maer Godt heeft hem bynae miraculoselyck bewaert want hy hem tot wat eelder vercoren hadt; ende is om de persecutie niet verslapt in zyn geloof maer omtrent *als de kercken acht dagen* gesmeten waren heeft een *outaer* in zyn huis gemaect ende van een godvruchtich priester [Pr. Arnoldus, Minderbr. Guard.] het H. Sacrificie laten opofferen ende dat met groot perikel van de vervolgers der H. Kercken. Hy woonde met syn dochters in een *groot heerlik huis* int *best van de stadt* enz.

14) *Jan Nannings en zyn vrouw* „ook groot van middelen en daer benevens noch meer gelegentheit om dien te vermeerderen, sy *brouden* en hadden grote nering, maer soo devoot *dat sy vierden ook die lage H. dagen* waerdoor sy belet werden datse sooveel niet en brouden.

15) *Maria Jans* was *moeder van de Grote kercke* en onderhiel (weduwe zynde) die *derde regel van S. Franciscus* van gehoorsaemheit, armoet en reinicheit, de sommegen menen dat sy dese manier van oeffeningen oock gebruict heeft by het leven van haer man met gemeen consent."

Sasbout Vosmeer. Hij werd door Machtelt Bickers in haar huis ontvangen „met andere die Syn E. quamen „besoecken, haer ontsiende daerin noch moeiten of costen, „onthalende dien seer heerlick ende magnificent" enz. (I, pag. 161.)

Vasten in de 16–17 *eeuw.* „Also 't in haer tyt (van Trijntje Dirks Wy) een gebodt pleech te wesen vande H. Kercke, datmen een *ghehele vasten* most zyn *sonder suivel voor diegeen die gesont waren*, heeft dat perfectelick onderhouden, alsoo dat dese E. by nae veertich vastens sonder suvel geweest heeft (zy stierf a° 1621) niet alleen die wercke dagen, maer ook die sondagen, 't geen sy van gebodts wegen niet schuldich en was" (I, pag. 339.)

Begijnhof te Amsterdam: „dat se voor haer t' samen een „huis gekocht hadt opt *ronde beghinhof.* (L. van Grietje Barents I, pag. 6.)

Ouderkerk a. d. A.

J. J. GRAAF, *Pr.*

UIT DE SENTENTIËN, DECRETEN ENZ. VAN HET HOF VAN HOLLAND.

Hofkapel in den Haag.

In Register 5, letter F. Anno 1457, bladzijde 43/44 staat het volgende:

„Roerende die geschillen, tusschen Heer Jan de Cappelaen ende die Heer Dirc van Casant.

„Alzoe *Heer Jan de Cappelaen*, zanger ende Meester van de Coralen in de Capellen van den Hove in den Hage, *Heer Dirck van Casant* Priester ende oock *Cappelaen* van de Cappelle, int hoefft met eene messe geslagen ende gewont heeft, dair van de voorn. Heer Dirck en vreese vande quetsuer te sterven ende mits dien, die voors. Heer Jan, die sanger voortvluchtich ende wech gelopen is, dan aff dat 't Cappittel van de Cappelle ende oock die bailiu van de Hage elck die kennisse van der sake ende Heer Jans goeden vergen in handen te hebben; soe heeft 't Hoff geappointeert in de tegenwoordicheit van partijen voors, dat Cornèlis Baroen van's Hoeffs weghe die voorn gueden bij Inventarissen en in gescrifte stellen sall ende soe sal 't Cappittel, die voirs. gueden, in gewanderhandt houden ende bewaeren mach. Des soe hebben meester Willem van Thol ende Heer Pieter Beest Canonicken van de Cappelle voors. als uijttername van des Capittel voors. geloeft voor den Hove van desen gueden niet te scheijden sonder consent van den selven Hove, voir mijns genadicke Heer intrest ende tot eenen ijegelickx recht, ende dat gedaen zijnde, soe mach den Bailiu van de Hage, off den procureur mijns genad. Heeren off anderen wient aengaen mach, Recht uptie voors. gueden,

spreken ende partijen daren tegens gehoordt, die schulden is gehoordt te zine. 't Hoff sall eenen ijegelijckx rechtende Justicien doen ende laten geschien, alsoe dan toebehoren sall. Aldus gedaen in den Haghe, upten iii^{en} dach in Mairte, int jaer xiiij^{o} zeven ende vijfftich. enz.

Limmen. Anno 1498. 5 December.

Alijt IJsbrantsz contra *Heer Jan Vlamen*, Pastoir van Limmen.

Dit proces betrof de betaling van eene som gelds, wegens een huis dat door wijlen „Cornelis Phs. en Hillegont sijnre huijsvrouwe" scheen verkocht of gemaakt te zijn aan de Kerk, of Kerk en Armen van Limmen. De Pastoor komt gezamentlijk met de volgende personen, als gedaagden er in voor: te weten met:

Wout Claesz.
Maerten die Lijndraijer.
Claes Jansz.
Lijsbeth Woutsdr.
Floris Phs. en
Baert Woutszoen.

Deze gezamentlijke verweerders zijn bij vonnis van 5 December 1498 gecondemneerd te betalen aen Alijt IJsbrants Dochter, „die Somme van Dertigh ponden, tot XL ponden groon. 't pont. en verder in de kosten.

Giesen. Anno 1455. 11 December. Register 4.

Bruijnincx (*Jacob Jan de Wael* werd gemainteneert in de Possessie van een Cappellerije in de Parochie kerk tot Giessen in het Sticht van Utrecht en Jan van Nederveen met *Dirk*) enz. gecondemneert enz.

Jacob Jan die Walenzoen Clerc, „had bij vorige tijden „door resignatie en overgifte van Phillip Henricxsoen, de

„leste bezitter, vercregen een eeuwige Cappelrie gesticht „in de prochiekerk aen die Ghiessen, in het Bisdom van „Utrecht gefundeert ende gedoteert in die eere Godes „almachtich ende des saelgen ende gloriosen maget Marie, „en dairup voorsz. Jacob geproclameert ende geinstitueert", zoo het behoort. — Deze Kapelrie en de inkomsten werd hem betwist door *Bartholomeus Dircks Bruijnincxzoen*, ook een Clerc die tot zijne adsistentie had Drick Bruijnincxzoen en Jan van Nederveen, die de profijten en renten der gezegde Capelerie tot „behouff" van gezegden Bartholomeus hebben verstrekt en de Landen tot diens gebruik hebben gehouden, tot groot nadeel van gezegden „Jacob Jan die Walen zoen."

De geestelijke Rechters hebben laatstgenoemden gemainteneerd en tegen genoemden Bartholomeus Sententie gegeven.

Bij Sententie van het Hof wordt gelast den sterken arm te verleenen om gezegden de Wael te stellen en te mainteneren in de possessie en alle de rechten; ook alle achterstallige renten enz. uit te betalen en alle kosten te betalen, zoo mede de goederen en landen over te geven, wordt gelast aan Jan van Nederveen en Dirck Bruijnincx.

De gezegde Dirck Bruijnincxs en Jan van Nederveen waren gedaagd om voor den Hove te verschijnen bij den procureur generaal ten einde zich te verantwoorden voor deze handelingen.

Bij verschijning voor den Hove verontschuldigde zich Jan van Nederveen, dat hij niet anders had gedaan dan als een Collator en gifter der voors. Kappelrie, en meende hierin niets misdaan te hebben.

Jan van Nederveen is toen veroordeeld in de helft der poenen en kosten van het *geheele* proces.

„Gedaan in den Hage up ten XI[e] Dach in Decembri a[c] LV, (1455)".

Oudewater.

Anno 1564. N. 251. Heer *Jacob Jacobsz.* pastoor tot Oudewater.

Anno 1571. N. 67. Heer Jacob Jacobsz. priester en pastoer binnen der stede van Oudewater. — Was vóór 13 Junij 1570 reeds overleden, blijkens proces van zijne Erfgenamen over zijn Eerw.'s Testament.

Er bleek verder nog uit, dat Heer Jacob Jacobsz. reeds vóór 1530 te Oudewater in functie was.

De Lier.

Anno 1548. N 19. Heer *Jacob Claasz.* pastoer van de Liere.

" 1571. " 40. Heer *Huijbrecht Adriaensz.* pastoer van Liere.

In dit vonnis komt nog eene aanhaling voor over landen, tijdens Heer *Arent Vos* pastoer van de Liere was.

Delft.

Anno 1571. N. 60. Mr. *Michiel Doensz.* pastoer van Sinte Barbara binnen Delft.

Leiden.

Anno 1566. N. 313. Heer *Jan Hendricxz.* priester tot Leijden.

Anno 1570. N. 60. Heer *Cornelis Janse* pastoer tot Leijden.

's Gravenhage.

Anno 1548. N. 242. Mr *Willem Deijn*, priester en Notaris in den Haage.

Haarlem.

Anno 1579. N. 62. *Godefroy van Mierlo*, in q[t] als Bisschop tot Haarlem.

Anno 1570. N. 64. Heer *Jan van Daelen*, possesseur van eene Vicarie op St. Josephs Altaer in de Kerk tot Haerlem.

Spanbroek.

Anno 1559 N. 115. Heer *Henrick Claasz.* pastor tot Spanbroeck.

Poeldijk.

Anno 1563. N. 183. *Gerrit Jansz.*, de pape. — (De Capelmeesters in de Poeldijk contra:...)

Oegstgeest.

Anno 1550. N. 105/6. *Floris*, pastor tot Oegstgeest.

Zierikzee.

Anno 1553. N. 215. *Lenert Cornelisz. Poelvòet*, Deken van O. L. V. tot Z. Zee.

Grootebroek.

Anno 1549. N° 98. *Jacob Pietersz.*, priester 't Grootebroeck, contra Luijtgen Zybrants.

Gorinchem.

Anno 1556. N° 225. Mr. *Jachiel Duijnck*, pr. tot Gornichem, contra Adriaen Janse van Duijnen.

Gouda.

Anno 1557. N° 65. De Regenten tot Gouda contra Heer *Maerten Henricx*, priester tot Gouda.

Dordrecht.

Anno 1561. N° 253. Heer *Cornelis Gerrits*, contra Regenten van de Groote Kerk te Dordrecht.

's Gravenhage.

Tusschen 1570 en 1575 komt onder N° 184 voor: Heer *Jan Adriaens*, priester, als possesseur van eene Vikarie, gefundeert op Ste Elisabeth-autaer, in Ste Elisabeths-Susterhuijs in den Haage, contra Jan Slim Adriaensz.

Anno 1457. 22 Mei. Allaert Pietersz., was priester te *Wieringen* en had met anderen eene zaak aanhangig, over particuliere zaken betrekkelijk Landen aldaar.
Sententie hierin 22 Mei 1457.

24 Junius. Gerijt Jansz. was priester en op dezen datum overleden. Zijne bloedverwanten hadden aanhangig gemaakt eene zaak over een huis dat genoemden Gerijt Jansz. vermaakt had, tot vermeerdering van eene Capelrie en geestelijk officie *"upt huuss van Duvoorde"* alwaar hij 50 jaar gewoond had.
Sententie hierin was van 24 Junius 1457.

Anno 1499. N. 69. Eene zaak over zekere Inhibitie en Verbod door Provisors van *Delfland en Schieland*, die bevorens voor Schout en Schepenen van Zouteveen hing, was voor het Hof getrokken, en bij besluit vastgesteld dat ze daar behandeld zoude worden.

De actie was ingesteld door Thon. Henryckx c[a] Heer Jan Zoet.

UIT HET GEMEENTE-ARCHIEF VAN HEENVLIET.

—

Rek. Anno 1542/43, op 28 April 1543 wordt de H. Geest Armen rekening ook namens de Bestuurders afgelegd voor *Mr. Engel Meerl* pastoer.

Rek. (Kerk) Anno 1543/44, komen voor: *H. Michiel* vande orgel te spele des jaers als met de missen te doen.

H. Floris, van Onser Vrouwe Capelrije.

H. Arijean Gijss, van sijn Capelrije.

Cornelis Gillisz. de pastoer.

Rek (Gemeente). Anno 1543/44, komt voor: *Mr. Gerrit* van 't Schole te houden.

(Denkelijk ook een geestelijk Heer.

In de Gemeente Rekening van 1519 komt nog voor: Mr. Claes Jans, die van de gemeente vergoeding ontvangt, voor gedane vertering ten zijnent van den Heer van Cruiningen, als Vrijheer van Heenvliet.

Zoude deze niet de pastoor kunnen zijn?

Vreemd is het mij voorgekomen dat 28 April 1543 Mr. Engel Meerl, de bekende Angelus Merula, als pastoor voorkomt en er in de Rekening van 1543/44 uitgaven aan Cornelis Gillisz, den pastoor, voorkomen. Een van beiden moet de waarheid zijn: Mr. Engel Meerl zou kort na 1543 (28 April) als pastoor afgetreden moeten zijn, of er zouden twee pastoors moeten zijn geweest.

Rotterdam. C. J. GIUDICI.

AANTEEKENINGEN OP DE BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS DER PAROCHIE RHOON.

(Bijdr. D. X bl. 55—81).

Op bl. 55. Het wapen van Rhoon of Rhoden is minder juist beschreven. *Rietstap*, om van de oudere werken niet te spreken, beschrijft het wapen van Rhoon als volgt:

„Emanché en pal d'or et de gueules, Cimier: (helmteeken) „un lévrier assis d'argent coll. de gueules, tenant entre „ses dents un rameau de trois feuilles de Sinople."

Er dient, — tot toelichting, — nog bijgevoegd te worden dat het wapen van het geslacht *„van Duiveland"* waaruit het geslacht van Rhoden voortgekomen is, voert:

ook volgens *Rietstap*, en de oudere boeken: „Parte émanché „de cinq pièces de sable sur argent."

Dit verschil van metaal en kleur is ontstaan door dat het geslacht *van Rhoden* een jonger tak *van Duiveland* is, en volgens gewoonte het wapen in kleur en metaal veranderd heeft. — Dit is in vele andere geslachtswapens van Hollandsche en andere geslachten te zien. Onder anderen v. Wassenaer, v. Arckel, enz. —

Op bl. 56, staat vermeld van Rhoon, dat het eene *ambachts*heerlijkheid was, en integendeel was het eene *Hooge* Heerlijkheid. — Op bl. 70 wordt ook van *Ambachtsheer* gesproken en behoort *Heer* of Vrijheer te zijn. —

Op bl. 75 stuit ik op *N. Miermans;* zou dit niet pater J. C. Miermans of Meermans kunnen geweest zijn die te Schiedam nog in 1731 voorkomt? Te meer omdat Rhoon in 1705 geestelijke hulp uit Schiedam ontving. Zie Dl. IX. Eerste aflevering bl. 159. (Aldaar is abusief bovenaan Wiermans gedrukt.)

Op bl. 77 dient tot toelichting dat, *Lambertus Jacobus Doncker*, gedoopt is op 1 Mei 1723 in de Statie van de Leeuwestraat alhier uit het Huwelijk van *Cornelis Doncker* en *Jacoba van de Leur.*

Op dezelfde bladz. aangaande *Franciscus Henricus Hachten* dient, dat deze insgelijks, in de Statie der Leeuwestraat gedoopt is op 11 Maart 1742, uit het Huwelijk van *Otto Hachten* en *Maria Caats.*

Op blz. 78 dient aangaande *Neelemans* vermeld te worden dat deze mede in de Leeuwestraatsche Statie is gedoopt op 4 Februarij 1769, uit het Huwelijk van *Adrianus Neelemans* en *Anna Holtkamp.*

Rotterdam. C. J. GIUDICI.

GEESTELIJKEN VÓÓR DE REFORMATIE.

—

In het Repertorium der Leenen van Noord-Holland komen voor, als beleend:

Mr. *Jacob van Ethen*, praesbiter bij doode van Mr. Maertijn, sijn broeder, anno 1483.

(Twintigh ponden Hollants 's jaers, uijtte Thollen tot Schoonhoven enz.)

Heer *Lenaerdt Pieters Luijt*, praesbiter, bij doode van Pieter Luijt sijn vader, anno 1537.

In a° 1538 door hem overgedragen

(Landen onder Haestrecht.)

Catrijn Jansdochter, bij doode van Heer *Sijmon Dirckx*, haer Neve, praesbiter anno 1459.

(Acht ponden vijftien Schellingen Hollants 's jaers uijt twee Huisen staende binnen Rotterdam.)

Gerijt Tijmansz. praesbiter, bij doode van zijne moeder anno 1509.

Amelburghe Tijmansd^r, bij doode van Heer Gerijt Tijmanse haer broeder anno 15..

(Zij overleed reeds vóór 1534.)

(Land onder Linschoten en Zevenhuijsen.)

Heer *Gerijt de Bruijne*, praesbiter a° 1440, bij doode van Claes van Diepenburgh sijn oom.

Willem Gerijts de Bruijne dochter, bij doode van Gerrit de Bruijne, a° 1441.

('T Cortenbosch buiten den Haag.)

Mr. *Cornelis Claesz.* presbiter a° 1542, bij opdrachte van Mr. Jasper van Hogelande.

Philips Nachtegael, bij doode van Mr. Cornelis Claesz., zijn Neve. 4 November 1553.

(Land onder Voorburch.)

Heer *Aelbrecht Bol*, Priester, bij doode van Alijt Roelofsdochter sijne Moeder a° 1552.

Hij droeg dit over in 1554.

(Een Smaltiende v. Lammeren onder Monster.)

Nog staat er in dat zelfde Register fol. 681, verso, als volgt:

Gerrit van Steenvoorde.

De Hofstede en de Goeden van Steenvoorden groot 26/33 Mergen Lants mitten Castrale Capelrie daertoe behoorende, ende anders sijner toebehooren in Rijswijk.

alsmede:

Adriaen van IJlen.

De helft van een Huijsinge, binnen der Stede van Delft, Item de Collatie van *twee* der *ses* Capelrijen, binnen deselve Stede, ende nogh een van de twee Provenen in de Ste Pancras-kercke binnen de Stede van Leijden, ende aldaer in voorleden tijde onder andere gefundeert geweest bij wijlen Philips van Leijden.

Item Verlijt zoo-bij doode ende maeckinge, als bij Donatie-inter vivos, van Jouffvrouwe Maria Stalpaerts van de Wiele sijn Moeder, die daer aengecommen was bij doode van wijlen Jacob van Mijerop, Heer van Cabau, haer oom, bij Smaldeelinge den 22 Augustus 1625 enz.

Rotterdam. C. J. GIUDICI.

MEDEDEELINGEN.

In de „**Leen-Registers van Putten**" komt voor op:

Anno 1507. Heer PIETER LAUWEREIJS praesbiter, als verlijd wordende met Land in Stollaertsdijck en Zuijtvert, en Tiendeu in Spijkenisse.

Hij leefde nog in 1523, daar hij toen dit zelfde goed overdroeg aan „Mariken Pietersdochter."

Anno 1499. WILLEM JACOBSZ. als beleend met Tienden in Zuijdland (toen *Westenrijk* genoemd).

Hij leefde nog in 1581, toen hij dezelfden overdroeg aan Crispijn Jansz. van Boschuijzen waarbij hij genoemd wordt: *„Heer Willem Jacobsz. Praesbiter.*"

In de **Leen-Registers van Zuid-Holland** komt voor op:

Anno 1503. Heer HERMAN GHIJSBRECHTSZ. beleend met Land in Molenaersgraaf (Alblasserwaard) afkomstig van Mr. Willem Ghijsbrechtsz.

Anno 1505. Heer ADAM WOUTERSZ. praesbiter, beleend bij overgifte van Heer HERMAN GHIJSBRECHTSZ. praesbiter.

Anno 1528. Heer en Mr. AERNT WOUTERSZ. praesbiter, beleend bij doode van Heer ADAM WOUTERSZ. praesbiter.

Anno 1531. Was Heer en Mr. AERNT overleden, daar zijne zuster beleend wordt na zijnen dood.

Rotterdam. C. J. GIUDICI.

Oudewater. 6 Aug. 1709. „Eenige in en opgezetenen dezer stede Oudewater en deszelfs vrijdom met name Pieter en Willem van Steijn, Job van Noten, de vrouw van Ewout Honcop, Rut Boom, Cornelis Pieterse, Cornelis Jan Bouwen, Willem Klaas Blokland,

Dirk Gerritse Hollaer, Dirk Gerritse van Vliet, Jacobus Gijsbertse, verzoekende een Priester te mogen hebben met name JOHANNES DE RUIJTER, van Rozendaal geboortig, wesende van de order der Minderbroeders, zijnde gepermitteerd omme hier als priester te mogen resideren omme dienst te doen in de kerk aan het heilig leven, als strekkende tot groot voordeel van de Burgerij ende neringe dezer stad etc., niet te min presenterende voor het doen van dienst, en het openen van de kerk, aan den grooten Armen alhier te betalen *f* 200 eens, en Jaarlijks nog *f* 100, belovende allen te zamen de voors. penn. te voldoen, stellende hun ieder en vooral aansprakelijk."

„Naar overwegende deliberatie is goedgevonden, het voors. verzoek en presentatie te accorderen en accepteeren, en dat de kerk zal worden geopend naar behoren omme door den voorn. de Ruijter dienst gedaan te kunnen worden."

Overgenomen uit de Notulen van de stadsregering.

Oudewater. J. PUTMAN.

OORKONDEN.

Onder deze *Rubriek*, zullen achtereenvolgens, naar de gelegenheid zich voordoet, de belangrijkste akte-stukken, manuscripten enz. worden medegedeeld, die het zij in 't oorspronkelijke, het zij in afschrifte in het Archief van het Bisdom van Haarlem berusten; voor het grootste gedeelte afkomstig van het voormalig zoogenaamd Kapittel van Haarlem, dat zich ontegensprekelijk door het zorgvuldig bewaren dier kostbare bronnen, voor onze kerkgeschiedenis hoogst verdienstelijk heeft gemaakt.

I.

Modus visitandi [1] *pro Episcopo vel Archidiacono seu eorumdem Officialibus, qui secum habebit Notarium, testes et sacerdotem attingentem sacramenta et vasa sacra si Officialis non sit presbyter.*

In Ecclesiis non collegiatis circa generalia observentur.

1. In primis visitet diligenter venerabilia Sacramenta Eucharistiae et videat quomodo ét quam honorifice sit reconditum, et bene et clausum et quomodo caveatur ne generentur vermes seu corrosio ex vetustate, et videat et quaeratur an continue teneatur Lumen ante venerabile Sacramentum.

1) Dit en het volgende stuk draagt geene dagteekening, noch eenige aanduiding, wanneer die *schemata* van kwesties voor Kerkelijke Visitatie zijn vastgesteld, maar blijkbaar zijn ze van den tijd der opkomst van de Reformatie, doch vóór de oprigting der Bisdommén in 1559.

2. Deinde visitet vasa et materiam Sacramenti extreme Unctionis Chrismatis et olei Catechumenorum, an etiam sint illo anno renovata et an vasa sint munda.
3. Deinde visitet fontem Baptismalem, an aqua feteat, an sit corrupta seu fons fractus et bene clausus.
4. Deinde visitet calices, ornamenta sacerdotum et pallia Altarium.
5. Deinde querat an ecclesia habeat patronos i. e. magistros fabricae et inquirat de qualitate illorum et cui aut quibus faciant de perceptis et expositis computus et quando.
6. Item si sint aliqui detinentes bona ipsius ecclesie vel sacerdotum.
7. Item si in dicta ecclesia sint plures vicarie seu officia ecclesiastica, quis tunc patronus, quae onera, qui redditus.
8. Item queratur de Inventario bonorum ecclesiae et altarium, quis illud habeat, et si non sit perfectum, conficiatur illud et duplicetur aut triplicetur, ita ut maneat unum sub visitatore et alia penes interesse habentes.
9. Item si habeantur ibi alique reliquie et aliqua privilegia specialia et si debite custodiantur.
10. Item si habeantur in ecclesia visitanda confraternitates seu ghilden aut conventicula laicorum, de eorumdem circumstantiis et usu et anne sint in illis ghilden alique superstitiones, puta cantare missam pro defunctis in die Dominica aut festivis diebus in prejudicium curati et principalis officii.

Circa presbyterum curatum seu vicecuratum similiter observentur x. [1])

1. Interrogetur iste in absentia populi in secreto juxta discretionem visitantis; imprimis quomodo se habeat

1) Namelijk de tien volgende kwesties.

circa Sacramenta, videlicet de formis et materiis singulorum Sacramentorum.

2. Item an sit verus pastor an mercenarius, quo titulo, qua conventione et an habeat breviarium, missale, librum seu libros cantuales. Qualis sit in habitu et tonsura et generaliter in vita et moribus.
3. Item quales habeat redditus de Domo dotis et qualiter se habeat in casibus dubiis emergentibus circa missam et ministrationem aliorum Sacramentorum et confessionis.
4. Item qualiter habeat se circa visitationem infirmorum et legata et testamenta suorum subditorum et bonum esset quod dominus haberet *semel in anno in scriptis a pastoribus omnia legata ad pias causas* et an bene exequantur.
5. Item si celebraverit coram excommunicatis causa timoris sive favoris, et si habeat plures excommunicatos et *qualiter se habet* in foro penitentie [erga?] confitentes et qualiter interrogat de peccatis et qualiter absolvit et qualiter remittit pro casibus reservatis pape vel episcopo et qui sunt.
6. Item si diligenter attendat ad subditos suos si ipsi sciant Pater noster, ave Maria et Credo cum septem sacramentis et peccatis mortalibus et decem preceptis Dei.

Et bonum esset quod injungeretur ipsis sacerdotibus curatis ut sepius in ambone vel post aut ante summam missam ante altare ista populo et juvenibus in vulgari intelligibiliter exponerentur.

7. Item an sacerdotes curati fideliter attendant ad subditos, an semel in anno veniant ad confessionem et communicent juxta cap. „omnis utriusque sexus", *de poen. et remiss.* etc.
8. Item anne sepius predicent Evangelia et epistolas et legendas festorum monentes in eadem predicatione

subditos ut infirmi cito mittant pro sacerdote et sacramentis necessariis tempore infirmitatis.

9. Item anne aliquem excommunicatum in ecclesia vel cemeterio sepelierint seu non excommunicatum in cemeterio violato polluto aut interdicto.

10. Item anne habeant seu sciant Statuta Synodalia; si non, injungatur ut emant legant et discant.

Circa subditos observentur quatuor.

1. Item Visitator convocabit ad se magistros fabrice ecclesie et adjurabit eos ut dicant veritatem super publicis criminibus et excessibus quos sciverant per publicam famam, scilicet de adulteriis, de matrimoniis contractis in gradibus affinitatis seu consangunitatis etc. seu aliis prohibitis, de heresi, usura, sortilegiis, sacrilegiis et similibus.
2. Item si serventur ibidem schole pro juvenibus et si judices seculares servent laicalia placita in diebus festis et exerceant mercantias in Ecclesiis, locis aut diebus sacris et an habeant obstetrices seu obstetricem expertem.
3. Item queratur ab ipsis precipue in villagio, ubi non sunt plures sacerdotes, de moribus curati, sive vicecurati et de ejus conversatione et anne sepius visitet tabernas et ex qua causa.
4. Item queratur ab eisdem de moribus custodis, quis illum prefecit, quos redditus habet etc.

Cetera suppleat discretio domini Visitatoris et suorum.

Deinde facta visitatione accipiat presbyter aspersorium, det benedictionem et vadat ad januam ecclesie et dicat ibidem De Profundis cum generali collecta pro defunctis et computet et exigat expensas pro visitatione sua.

II.

De mandato Domini Reverendissimi Episcopi Trajectensis et Archidiaconorum infra diocesim Trajectensem existentium Jurisdictionem Ecclesiasticam habentium.

Que interrogari debeant ecclesiarum Rectores de statu sue cujusque et vicinarum Ecclesiarum.

1. Imprimis quanto tempore rexerit ecclesiam.
2. An tantus nunc sit numerus communicantium et confitentium quantus erat ab initio illius temporis.
3. Item quomodo ludimagistri (rector scolarum) pueros instituant.
4. An ipse Rector ecclesie libros visitaverit quos pueri discunt.
5. An doceantur cantare cantum ecclesiasticum.
6. An Ludimagister (rector scolarum) impediatur aliquo seculari servitio quominus possit adesse schole.
7. Item an in sua aut aliqua vicinarum parochiarum apostata aliquis mas aut femina publice aut occulte conversetur.
8. Item an in sua aut aliqua vicinarum ecclesiarum habeantur secreta conventicula, et ubi, quot et qui illic soleant convenire.
9. Item an aliqui moribundi contempserint in sua aut vicina aliqua parochia Sacramentum penitentie Eucharistie aut extreme unctionis.
10. An subditi sui et vicinarum ecclesiarum suis [suas?] frequentent conciones sacras et officium divini cultus.
11. An festa Ecclesiastica recte serventur.
12. An jejunia ecclesiastica denuntientur et observentur.
13. An et abstinentie ecclesiastice denuntientur et observentur.
14. An Rectores secularis aut ecclesiastice jurisdictionis conniveant apostatis et aut [sic] sectariis.

15. An quos noverit in sua aut vicinis ecclesiis qui habeant libros vetitos, aut cantent cantiones seditiosas et diffamatorias.
16. An contrahentes matrimonium illud debito tempore juxta veterem ritum ecclesie solemnizent.
17. An infantes suos curent primo quoque tempore baptizari.
18. An Aeditui bona fabrice recte dispensent.
19. An aliquis vicinorum Pastorum aut etiam ipse eorum matrimonium solemnizet quorum neuter est sibi subditus.
20. An fundationes et pie voluntates de eleemosinis distribuendis et de missis legendis et cantandis in sua et vicinis parochiis recte perficiantur.
21. Item quot sint in sua ecclesia perpetua officia vel beneficia.
22. An infantulo mortuo exequie celebrentur et oblationes fiant pro generali defunctorum omnium redemptione et liberatione.
23. An ipse an alius quispiam sacerdotum in sua aut vicinis parochiis publico concubinatu subditos scandalizet.
24. An etiam aliquis cum plebeis hominibus tabernas bibendo aut ludendo frequentet.

Quod si ipse interrogandus videatur et habeatur suspectus;

1. Interrogetur de formula absolutionis qua utitur in administratione Sacramenti Penitentie.
2. Item qualem penitentiam soleant [sic] injungere penitentibus.
3. An in festis divorum declaret illorum precipuas res gestas.
4. An doceat divos nostris precibus interpellandos ut Deum nobis faciant propitium.
5. Quid suos docuerit de cultu imaginum.

6. De consecratione Luminarium et Ramorum et aque aspergende.
7. An denunciet anniversaria defunctorum et preces pro illis fundat et a populo preces cupiat fundi.
8. An visitet cum precibus mortuorum sepulchra juxta veterem Ecclesie ritum.
9. Quid doceat aut sentiat de hominis justificatione.
10. Quid sentiat de votis sive monasticis sive alterius generis.
11. Quid de peregrinatione ad Reliquias alicujus divi aut aliquem locum miraculis celebrem.
12. An per opera bona nos mereamur.
13. Quam opinionem habeat de Sacramento Eucharistie.
14. Que putet esse precipua verba Consecrationis.
15. Quibus libris ipse utatur facturus concionem.
16. Biblia que habet, ubi et per quem sint excusa.

Reliqua suppleat sagax Explorator.

De mandato Reverendissimorum Dominorum predictorum.

(sign.) Jo. Archidiaconus [?] subscripsit.

III.

Stichtings-akte eener Vicarie aan het S. Andreas-altaar in de kerk van Velsen, gegeven Woensdag vóór S. Jacobus 1343. [1])

Copia.

Universis praesentes visuris, nos Officialis Archidiaconi Trajectensis facimus manifestum publice protestando, quod

---

1) De copie der akte, die wij hier mededeelen is, als blijkt uit de verklaring die er op staat, gemaakt door den Secretaris van het Oud-Kapittel van Haarlem J. Bugge, aan wiens ijver en kunde wij het behoud van zeer veel oude bescheiden te danken hebben. Van een groot aantal toch heeft hij afschriften gemaakt, die in het Archief van gezegd Kapittel bewaard zijn gebleven. Van 1628 tot aan zijn overlijden in 1636 was hij Secretaris van het Kapittel, en aan zijne zorg hebben wij de Notulen te danken, waarvan de belangrijke mededeelingen onzen lezers bekend zijn.

nuper ex parte *Hugonis de Hoflant instituti Capellanie Beati Andree Apostoli*, site in *Ecclesia de Velsen*, per quondam Dominum *Gerardum Hoflant ipsius Ecclesie curatum dotata*, nobis extiterit humiliter supplicatum; ut cum littere originales casu fortuito essent vitiate et ad nihilum redacte, quarum tamen copie extiterant per nonnullos reservate ut nitidius describerentur quatenus authoritate et decreto necessario interveniente, eas juxta tenorem ipsarum copiarum innovare curaremus: Supplicationi hujusmodi inclinati, de dilectorum virorum Domini Theodorici Stugghe, Capellani in Beverwyc et Vanekini [?] Jacobi de Alcmaria clerici discretione confisi, eisdem commisimus; quatenus de premissis facerent inquisitionem diligentem, et quidquid per inquisitionem invenerint, nobis liquide rescriberent, litteris eorum sigillis sigillatis. Qui ad inquisitionem procedentes, copias litterarum infrascriptarum litteris originalibus consimiles et copiatas invenerunt Unde nos ad perpetuam rei memoriam, authoritate nostra et decreto interveniente ne ipsarum litterarum copie omnino annihilarentur; declaramus, quod hujusmodi litteris deinceps fides plenarie adhibeatur in omnibus et per omnia sicut et originalibus litteris earumdem, quibus omnibus et singulis nostram authoritatem interposuimus et decretum.

Copia litterarum hujusmodi sequuntur in hec verba:

In den naeme ons Heren Amen. Ic *Geraert van der Hoflant persoenre van Velsen* maecke cond ende kenlic alle den gene die desen brief sellen sien, of horen lesen; dat ic machtic minre vijf sinnen, inder ere ons Heren onser L. Vrouwen alle Godes heylighen ende des ghoedes sente Andries, hebben gegeven ende bewiset omme minre sielen oerbaer ende minre ouders, in rechten testament ende in

pie aelmoesen tot eenre Capelrie ewelike te staen te verdienen ende te besinghen te Velsen in die kerke, op een outaer dat gewyt is van der Biscop *Daniel van Arcanen,* wilc outaer ic Geraert voorsch. hebbe doen dotiren met *thien stocel campen* in Velser broec in die ere Godts ende des ghoeden sinte Andries, aldusdanich goet ende erve als hierna geschreven staet. In den eersten enen camp in Velser broec van seven maden, leggende in die *besueme.* Item ene venne int langhe landt van vijf gheersen. Item over die mere vier made die Willem van der Beeck in huerware hevet, ende al dat landt dat ic heb op corte landt. Item totte selve outaer hevet gegeven ende besproken Mathias Mensensoen een scatelcamp. Item Joncfrou uit *conraat* daer buten dat si cof tieghens iude Waverssoen. Item *Ermgaerd* Mensen ene camp half leggende mit acherkyn meue in mannehijusmade. [?] Item op die hoghe made, dat Marte Boudewyns half besprac ende d'ander helft daer toe ware gecoft. Item twie acker op die hoghe geest die Boudewyn die welighe ende sijn wijf daer toe ghaven. Item enen strouc lants die Marte Claes besprac, leggende tuschen Willem van der Molen ende Moelnaers. Dese Capelrie met desen voernoemde ghode heb ic gegheven, ende gheve purlic om Gode, na minre doet Simon Hoflant, mynen neve te besinghen ende te verwaren tot sine live. Nae sinre doet ende nae minre doet, wil ic dat waer patroen ende ghever deser Capelrie sie ende blive Didric Hughensoen van der Hoflant myns broeders soen tot sine live, ende nae Diderics doet come op sinen ousten soen wittelic wonnen, ende so van sonen tot sonen ende waer dat hi ghinen soen en hadde, wil ic dat die ghifte dier Capelrie coem op sine ouste dochter, ende also van dochter te dochter. Ende waer dat Diederic sterve sonder kinderen wirtelike [sic] geboren, wil ic dat die collatie ende presentaci coem op Alverarde sinre

suster, ende op hoer kinder in allen manieren als hier voorsch. staet. Ende op dat ic wille dat deze Capelrie vast si ende stade met allen ghoede ende renten voorsch. heb ic dese letter besegelt mit minen seghel. Gegheven int jaer ons heren dusent driehondert drie en viertich den woensdach voer sent Jacobs dach.

Item Copia.

Joannes, Dei gratia Episcopus Trajectenis notum facimus universis, quod nos assignationum et donationum, redituum et bonorum universorum designatorum, in charta cui haec presens littera nostra est transfixa, *factarum* per fidelem et devotum Dominum Gerardum de Hofland, Rectorem Ecclesie Parochialis de Velsen nostre dioecesis, in dotem et ex causa dotis Capellanie seu altaris in eadem Ecclesia in honore Beati Andree consecrati prout rite et *legitime* facta fuit ac ipsam Capellaniam cum omnibus in *littere* cartis contentis, confirmamus et tenore presentium approbamus, decernentes predictos reditus et bona juris esse ecclesiastici, et deinceps sub ecclesiastica existere protectione; admittentes ad servitium dicte Capellanie Simonem de Hofland clericum dicte nostre dioecesis, per eundem Dominum Gerardum dicte Capellanie patronum, ad *ipsam* nobis presentatum, eumque instituimus tenore presentium in eandem, jure tamen parochialis Ecclesie semper salvo. Datum Trajecti sub nostri sigilli appensione. A° Dni millesimo tricentesimo quadragesimo tertio, decima nona die mensis Septembris harum nostrarum presentium testimonio litterarum sigillo minori officialitatus nostre [sic] sigillatarum. Datum et actum A° Dni millesimo tricentesimo quinquagesimo octavo in vigilia Beati Petri ad Vincula.

Infra appendebat sigillum Officialis impressum in viridi cera, cum simplici cauda.

Copiam hanc cum suo originali per omnia concordare de verbo ad verbum quantum legi poterant (quia per vetustatem quedam semideleta extabant) testor ego qui descripsi et post collationem ita esse reperi.

(sign.) JOES. BUGGEUS, Capituli Harlemensis Secretarius, hac 10 Novemb. A° 1632.

Copie van Transactie.

Op huyden datem hier ondergesch. zijn IJsbrandt Claesse ter eenre ende Maerten Heynrixs zn. in den naem van Cristina Jansdochter syn huysvrouwe ter ander zyden roerende de questie van de presentatie van een beneficie, gefundeert inde parochiekercke van Velsen op Sint Andries Altaer, daer van Jan Willemsen saliger gedachte in zijn leeven oom van de voors. Cristina de leste presentatie gedaen heeft, zij bij Heer Geraerdt Heer van Assendelft Riddere eerste Raedt presiderende in den hove van Hollandt geaccordeert ende vereenicht, als dat de voors. Maertijn inden name van zijn huysvrouwe voors. de fundatie vant zelve beneficie vuyt handen vanden Weesmeesteren der stede van Haerlem lichten ende ontfanghen zal, welcke voors. fundatie Catrijn Danielsdochter den voors. Jan Willemszns. weduwe als die ghevonden hebbende int sterffhuys van voors. Jan Willemsen zonder den voors. Weesmeesteren gebrocht heeft, des zal de voors. Maertijn inden naeme van zijn voornoemde Huysvrouwe gehouden wesen den voorn. IJsbrandt Claessen zijn neeff den voors. fundatie mettet vidimus daer van wesende te leveren ende te gheven alst voors. beneficie vaceren zal. Ende dat in zoo verre den voors. IJsbrandt bevonden werdt als dan daer toe gerechticht te weesen ende anders niet. Int welck dat voors. staet de partijen over beyden zijden geconsenteert hebben. Toorconde zoo heeft de voors. Maertijn

Heynrixszn. inden name als vooren zijn handtschrift hier ondergeschreven in presentie van Lambrecht Jacobszn, Secretaris der stede van Haerlem, die dit mede tot zijn versoeck ende begheerte ondergeschreven heeft. Actum tot Haerlem in Sint Jans Convente opten twijntichsten dagh Septembris anno xv^c een ende vijftich.

Dese copie kompt overeen mettet originael daer uyt het geschreven is, welck ick naer collatie also heb bevonden, en getuyghe met myn handttheyckeninghe. Desen 10 Nov. A° 1632. (Was get.) JOES. BUGGEUS.

Achter op het stuk stond door J. Bugge nog het volgende opgeteekend:

A°. D. 1343. 29 Sept. Littere fundationis Beneficii, sive Vicarie, situate in Velsen; ad altare S. Andree Apostoli; per R. D. *Gerardum Hoflant* personam et curatum in Velsen dotate: cujus nos patroni sumus (ut scribit Amp^s. D. Prepositus Harlemensis Jac. Zaffius, post spoliatas Ecclesias.)

A°. 1551. 20 Sept. Transactum de Jure patronatus inter heredes descendentes a Fundatore.

A°. 1574. Christina Jois F. ultima collatrix fuit ut scribit D. Prepositus.

IV.

Akten van benoeming en installatie van Eilardus Waterlant tot Pastoor der parochiekerk van den H. Laurentius te Alkmaar in 1569. [1]) Het oorspronkelijk stuk op perkament geschreven met afhangend zegel in groen lak (S. . . . Archidiaconi Trajecten.) berust in het Bisschoppelijk Archief.

---

1) Deze Eilardus Waterlant is, naar het verhaal van Petrus Opmeer, den 3 December 1573 om de kloekmoedige belijdenis en prediking van het H. Geloof te Alkmaar opgehangen.

Officialis Archidiaconi Trajectensis Judex universis et singulis Dnis presbyteris clericis notariis et tabellionibus publicis quibuscumque Salutem in Dno sempiternam. presentato Dno nostro Dno Archidiacono predicto seu nobis ipsius vices in hoc habentibus et gerentibus honorabili Dno ac magistro *Eilardo Waterlant* presbytero Harlemensis dioecesis in et ad *parochialem ecclesiam de Alkmaer* nostre dioecesis ad presens per liberam resignationem seu dimissionem Dni *Alberti Cornelii* ultimi possessoris ejusdem aut alias qualitercumque vacantem a Rmo in Christo Patre Dno Nicolao Dei et Aplice Sedis gratia Episcopo Harlemensi ac Prelato Egmondensi vero (uti dicitur) et indubitato patrono pro institutione canonica ad eandem a nobis obtinenda, Concessisque dicto Dno presentato super presentatione sua hujusmodi proclamationibus debitis et consuetis ac citatis peremptorie coram honorabili domino Decano jurisdictionis nostre Kennemarie cui vices nostras commisseramus [sic] donec eas ad nos revocaremus, ad feriam quartam post festum Divi Petri ad vincula tunc proxime futurum, omnibus et singulis tam in genere quam in specie qui se dicto presentato aut sue presentationi opponere vellent aut sua crediderint interesse contra eumdem Ad opponendum eidem ostendendumque et docendum de jure suo cum intimatione debita et consueta; Qua quidem die citationis adveniente nullus coram dicto nostro commissario comparuit oppositor sive contradictor; Unde nos hujusmodi negotium ad nos revocamus consideratisque in talibus considerandis, dictum Dnum *Eilardum* in et ad prefatam ecclesiam de Alkmaer admisimus et admittimus per presentes ipsum instituentes in eandem et investientes presentialiter de eadem, eidem curam animarum et custodiam reliquiarum ibidem in Dno committentes. Quare vobis et vestrum cuilibet supradictis in virtute sancte obedientie districte precipientes man-

damus, quatenus prefatum dnum Eilardum vel procuratorem suum etiam pro eo et ejus nomine in dicte parochialis ecclesie juriumque et pertinentium omnium ejusdem, realem et actualem possessionem vel quasi auctoritate nostra admittatis, ponatis et inducatis cum solemnitatibus debitis et consuetis, recepto tamen primitus ab eodem fidelitatis et obedientie ac alias consueto juramento; precipientes insuper omnibus et singulis pensionariis pactionariis et debitoribus omnium et singulorum fructuum dicte ecclesie et eidem Dno Eilardo vel procuratori suo, legitimo ad hoc sufficienti mandato suffulto, de ejusdem ecclesie fructibus, redditibus, proventibus et obventibus universis integraliter respondeat et ab aliis quantum in eis est responderi faciat temporibus ad hoc positis et statutis; mandantes insuper omnibus et singulis parochianis et subditis ejusdem parochialis Ecclesie de Alckmaer ut eidem Dno Eilardo tamquam vero ipsorum pastori obediant et reverentiam intendant. Datum feria quarta post festum Divi Petri ad vincula anno Dni millesimo quingentesimo sexagesimo nono.

(Sign.) Lamzweerde, Not. Ss.

Met afhangend zegel in groen lak:
S. . . . . archidiaconi trajectensis.

Op de achterzijde van voorg. stuk:

I.

Anno Dni millesimo quingentesimo sexagesimo nono die vero Mercurii tertia mensis Augusti comparuit coram venerabili Dno ac magistro Reinero Ruffo Decano jurisdictionis Kennemarie nec non hac in parte commissario Officialis Rdi Dni Prepositi et Archidiaconi Trajectensis magister Eilardus Waterlandt ad parochialem ecclesiam Alcmariensem rite presentatus et reproduxit litteras proclamatoriales ecclesie sue memorate debite in parochiali

ecclesia Alcmariensi executas, petens, attento quod nullus comparuit oppositor sive contradictor, sibi per prelibatum Dnum commissarium tradi litteras institutionis debite expeditas. Dnus vero Decanus ac commissarius pretactus nullo coram eodem oppositore comparente, consideratis in talibus considerandis, tradidit prefato magistro Eilardo retroscriptas litteras institutionis in debita forma expeditas, mandans cum hoc retronominatis, quatenus eumdem magistrum Eilardum in realem, corporalem et actualem possessionem ecclesie memorate juriumque et pertinentium ejusdem introducant juxta retroscriptarum litterarum institutionis continens atque tenorem. Actum in aedibus habitationis prelibati Dni Decani ac commissarii. Anno et die quo supra presente ibidem Cornelio Verhoef cursore.

(Sign.) Reynerus Rufus Decanus subscripsit.
In absentia magistri Adriani
Buyser notarii,
And. Buyser, notarius ac substitutus subscripsit. 1569.

II.

Anno Dni millesimo quingentesimo sexagesimo nono decima sexta mensis Augusti venerabilis ac eximius Dnus ac magister Reynerus Ruffus Decanus Jurisdictionis Kennemarie ad instantem requisitionem honorabilis Dni magistri Eilardi Waterlandt ad parochialem ecclesiam de Alcmier ut retro in litteris instituti eundem magistrum Eilardum veste linea religiosa indutum ad summum altare deduxit ibidemque fusis per eum prenominatum ad Deum precibus per libri missalis aperturam et reclusionem ornamentorumque ecclesie memorate consignationem ac clavium aedis sacre traditionem, campanarum pulsum claviumque dicte ecclesie deliberationem cum decantatione *Te Deum laudamus* ac *Veni Sancte Spiritus* adhibitisque

aliis solemnitatibus in talibus adhiberi solitis, in realem corporalem et actualem possessionem juriumque et pertinentium ejusdem ecclesie Dei nomine posuit et introduxit, recepto primitus ab eodem fidelitatis, obedientie, indempnitatis ac alias solito et consueto juramento, precipiens omnibus et singulis pensionariis, pactionariis et debitoribus fructuum ecclesie memorate ut eidem magistro Eilardo vel procuratori suo legitimo, sufficienti mandato suffulto, de ipsius memorate [ecclesiae] fructibus respondeant et ab aliis responderi faciant temporibus ad hoc positis et statutis. Acta fuerunt hec in parochiali ecclesia Alcmariensi, presentibus ibidem venerabilibus viris Dnis ac magistris Philippo ab Hogesteyn coadjutore Domus Sancti Jois in Haerlem ac Egidio Joannis pastore in Velsen testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(Sign.) Reynerus Rufus, Decanus subscripsit.
And. Buyser, Notarius Subscripsit 1569.

V.

Catalogus librorum permissorum in scholis et prohibitorum per universitatem Lovaniensem. 1)

Dusdanige boecken als achteruolgende zyn gedetermineert by die Vniuersiteit van loeven men voorleesen zal in particulaer scholen:

Figura declinationum et conjugationum. Grammatica Joannis Murmellii. Grammatica Hermanni Torrentini. Gram-

1) Deze merkwaardige Catalogus moet, blijkens een daarop voorkomend werk, dat in 1545 gedrukt is, in of na dat jaar begonnen zijn, doch voor een gedeelte reeds zijn geeindigd in of vóór 1546, het jaar van den dood van Luther, als blijkt uit het verbod van op de scholen de boeken en tractaten te gebruiken „die by Martyn Luther gemaect zyn ende noch gemaect *zullen* worden". De Kanunnik Bannius heeft den inhoud, dien wij hierboven aan het hoofd van het stuk geplaatst hebben, er buiten op geschreven. Wij hebben er enkele ophelderende noten aan kunnen toevoegen, die we aan de zeer verpligtende inlichtingen van een hooggeleerd vriend te danken hebben.

matica Joannis Brechtani. Grammatica Joannis Despauterii. Sijntaxis Erasmi Roterodami. Compendium Joannis Riuii in Grammaticam Dyalecticam et Rethoricam. Cato fabule Esopi. Dyalectica Cesarei. Dyalectica et Rethorica Rodolphi agricole. Comediae Terentii. Familiares epistole Ciceronis. Virgilius. Ovidius in metamorphosi. Lucanus. Horatius. Commentaria Cesaris. Titus Liuius. Valerius Maximus. Officia Ciceronis. Eiusdem moralia et de amicitia, de senectute et paradoxa. Eiusdem Tusculane questiones. Eiusdem Rethorica ad Herennium. Compendium Trapezontii super Rethorica. Institutiones oratorie Quintiliani. Orationes Ciceronis. Epistole Ciceronis. Tres libri Ciceronis de Oratoria. Liber partitionum oratoriarum. Topica Ciceronis cum commento Boetii. Topica Boetii. Ewangelia dierum dominicarum et festorum interpreteerende die selue alleenlijck grammaticaliter. Hijmni servientes tempori.

In grecis litteris:

Syntaxis Varennii. Eleonardus. Theodorus gaza. Constantinus lascaris. Fabule Esopi. Sentencie Menandri. Batrachomijomachia. Lucianus. Isocrates. Zenophon. Orationes Demosthenis. Homerus. Aristophanes. Hesiodus. Plutarchus.

Hier na volgen eenyge boucken duer dmandament der keyserlyker maiesteyt verboden int Jaer van xl in die maent September:

Item alle die boucken ende Tractaten die by Martyn Luther gemaect zyn ende noch gemaect zullen worden. Des gelycken by Johannes Wicleff, Johannes Hus, Marsilius de Padua, Joannes Oecolampadius, Vlrychus Zwinglius, Philippus Melanchton, Franciscus Lamberti, Joannes Pomeranus, Otto Brunsfelsius, Justus Jonas, Joannes Pupperus, Gorchianus ende andere aucthuers vanden voorsz. secte ofte andere heresie.

Des gelyck niewe testamenten gedruct by Adriaen van

Bergen, Christophore van Ruymunde en Jan Zeell. Phrases diuine scripture. Interpretatio nominum Chaldeorum. Epythome Topographica Joachimi Vadiani. Paralipomina rerum memorabilium. Historia de Germanorum origine. Commentaria Pythagori poëma. Commentaria in physicam Aristotelis per Walcurionem. Euboani Hessi opera. Dominice precationes Griphij. Methodus in precipuos diuine scripture locos. Erasmi Sarcerij cathecismus. Scholia eiusdem in Euangelium secundum Mattheum, Marcum et Lucam. Postilla eiusdem in euangelia Dominicalia per totum annum. Idem dé ratione discende Theologie. De vita instituenda et moribus corrigendis. Paranesis Christophori Hogendorphini. Eiusdem Christiana institutio studiose juventutis cum expositione orationis dominice Philippi Melanchtonis. Epythome Chronicorum latine et Teutonice. Adnotationes Sebastiani munsteri in euangelium secundum Mattheum. Duytsche speelen in Ryme gecomposeert ende tot Gendt gespeelt vander questien wat eenen steruenden mensche den alder meesten troost es.

Libri prohibiti. [1])

Item inden eersten worden gestelt die latynsche bibelen in ordine suo zoe hier na volght:

Biblia impressa Parisijs per Robertum Stephani annis 32 ende 40 cum ipsorum indicibus. Impressa Antwerpie per Anthonium Goinum Anno xl cum ipsius indice. Impressa Lugduni per Heynricum Sauore Anno xxxvj cum ipsius indice. Impressa Lugduni per Guilielmum Boule Anno xxxvij cum ipsius indice. Impressa Antwerpie per Martinum Cesarem anno xxxiiij cum ipsius indice. Impressa Basilee per Frobenium Annis xxx et xxxviij cum ipsorum indicibus. Impressa Antwerpie per Joannem Steelsium Annis 38, 41, 42 cum ipsorum indicibus. Impressa

1) Dit is door Bannius geschreven.

Lugduni per Scipionem de Gabiano Anno 36 cum ipsius indice. Index bibliorum impressus Colonie in edibus Quintellianis Anno 29. Impressa Lugduni Anno 41 juxta veterem translationem qua hactenus vtitur ecclesia latina, absque nomine impressoris cum ipsius indice. Impressa Lugduni apud Jacobum et Egidium Huguetam Anno 40 cum ipsius indice. Impressa Parisijs per Petrum Regnault sub scuto Coloniensi Anno 40. Impressa Basilee apud Nycolaum Brilingerum Anno 44 cum ipsius indice. Impressa Lugduni per Sebastianum Griphium anno 42. Impressa Parisijs per Franciscum Griphium Annis 41 et 42. Impressa Lugduni per Theobaldum Paganum Annis 42. [sic] Impressa Lugduni per Hugonem a porta anno 42. Eiusdem de anno 44 cum ipsius indice. Impressa Basilee cum annotationibus Sebastiani Munsteri anno 35. Eiusdem Sebastiani impressa Tiguri Anno 39 apud Christophorum Froschouerum cum inscriptionibus libris bibliorum prefixis et prefatione Heynrici Bullingeri.

Ende anderen desen gelyke.

Duytsche Bibelen.

Bibel geprint Tantwerpen by Jacobum Liesuelt int jaer 42.

Bibel Tantwerpen by Guilielmum Vorsterman inden jaren 27 ende 34 ende 44 ende 45 mit haren Registeren.

Bibel geprint Tantwerpen by Heynricum Pieterssz.* int jaer 41. Ander deeser gelycke.

Niewe Testamenten int latijn.

Testamentum Parisijs per Robertum Stephanum Anno 43.

Testamentum Antwerpie excusum typis Martini Merani Anno 41.

Testamentum Antwerpie per Joannem Batman Anno 41 cum cuiusdam doctissimi declaratione breui de Ewangelio et legis differentia Epistolis Pauli preposita. Et si que sint his similia.

Niewe Testamenten int Duijtsche.

Testament geprint te Coelen by Joannes Gimmick int jaer 31.

Testament geprint Tantwerpen by Joannes Cornelij alias Heymerius Anno 28.

Testament Tantwerpen geprint by Jacob Liesuelt Annis xlij, xliij, xliiij.

Testament geprint Tant[werpen] by Godefridus van der Hagen sonder aentekeninge des jaers.

Testament geprint Tantwerpen by Martinus de Keyser inde jaren 31 ende 35.

Testament geprint Tantwerpen by Joannes Batman int jaer xlij

Testament geprint tot Leyden by Petrus Janssen int jaer xxxvj.

Testament geprint Tantwerpen by Joannes van Loe int jaer xlv.

Testament sonder aenteekeninge der plaetsen ende des printers int jaer xlj.

Testament Tantwerpen inde moll geprint by Heynricus Peterssen sonder naem des printers.

Testament geprint Tantwerpen by Mattheus Crom inde jare 38 ende 41.

Testament geprint Tantwerpen by Stephanus Mirdmans int jaer 45.

Testament geprint Tantwerpen by Symon Cock int jaer xlij.

Testament geprint tot Leyden by Petrum Claesz. int jaer 34.

Testament geprint Tantwerpen by Antonius vander Hagen int jaer 41.

Testament twelck vp den tytell aldus begint, Dat niewe testament ons Heeren Jhesu Christi met alder neersticheyt ouersien ende verduyst met een vermaninge om alle Cristen menschen met grooter neersticheyt dat Ewangelium te leesen; sonder jaer, plaetse ofte printer.

Ende alle anderen deeser gelycke.

Deese bybelen ende niewe Testamenten als hier namelyken ende by persoon des gheens diese gedruct heeft als gelykelen beteykenisse des plaets daer sy gedruct zijn, worden by die Vniuersiteijt van Loouen eyntlick verboden om te leesen, want daer eenyge fraudolose ende heretike perswasien tegenstaende die gerechticheyt der schrifturen bygeuoycht zyn.

Hier achteruolgen eenyge andere boeken by die Vniuersiteyt van Loeuen gecondemneert.

Henricus Cornelius Agrippa de vanitate scientiarum. Eiusdem Apologia pro eodem libro. Eiusdem de occulta philosophia.

Annotationes et scholia incerti auctoris in chronica abbatis Vespergensis.

Anatomia excusa Marpurgi per Eucharium Ceruicornum.

Annotationes in Guilielmum Postellum de orbis terre concordia incerti autoris. Martinus Borrheus in Ecclesiasten.

Nuge Nycholai Borbonii.

Hermanni Buschij carmen additum novo testamento per varios authores carmine reddito.

Martini Buceri Enarrationes in sacra iiij^{or} Ewangelia.

Eiusdem enarrationes in Episto[las?] Pauli. Responsio eiusdem ad Bartolomeum Latomum. Eiusdem de vera in doctrinis ceremonijs et disciplina ecclesiarum reconciliatione. Eiusdem Buceri defensio contra Episcopum Abrincensem Eiusdem Buceri de Concilio et legittime iudicandis controuersijs Religionis.

Henrici Bullingeri in omnes Epistolas apostolicas Diui videlicet Paulli 14 et vij Canonicas commentarij. Eiusdem de scripture sancte auctoritate et absoluta perfectione.

Responsio ad Joannem Cochleum pro solida scripture auctoritate et absoluta perfectione.

Commentarij in Ewangelium secundum Mattheum et secundum Joannem.

Joannis Brencij commentarij in ewangelium secundum Lucam, in Joannem, in acta Apostolica.

Commentarij in Job. Ende want deese drie syn notoorlyke verlaters der Heyliger kerken, daer om oordeelen wy dat alle hun boeken moeten worden geschouwet.

Juris vtriusque methodica traditio Conrardi Lagi.

Chronicon regum et regnorum authore Paulo Constantino Phrigione.

Christiane schole Epygrammatum libri duo ex varijs Christianis poetis decerpti.

Catechismus puerorum in fide litteris et moribus per Ottonem Bruijnsuelt.

Catechismus paruus pro pueris in scholis nuper auctus incerto auctore.

Christophorus Hogendorphinus de Teototica legali. Eiusdem methodus conscribendi epistolas cum locis dialecticis.

In Joannis Catacuzeni contra fidem mahumeticam librum praefatio Gualteri Tigurini.

Paulus Fagius in iiij[or] capita Geneseos.

Joannes Castius de exordio Anabaptismi.

Geographia vniuersalis Basilee per Henricum Petri.

Institutio Catholica fidei orthodoxe per Gerardum Lorichium.

Hermanni Bonni chronica Lubeci.

Carmen Eobani Hessi additum Antonio Flamirico in psalmos aliquot.

Hermannus Hessus adiunctus Sebaldo Heyden.

Index vtriusque testamenti absque nomine impressoris et loco, pene similis Indici Roberti Stephani.

Epistola prefixa Epiphanio recens verso per Janum Cornarium medicum.

Joannis Spangerbergij Herdessiani margarita Theologica.

Joachimi Camerarij commentarij in Tusculanas questiones Ciceronis.

Joannis Loniceri compendium in quosdam libros Aristotelis.

Joannis Caluini Institutio Christiane Religionis. Eiusdem ad Pighium de libero arbitrio.

Parabola Petri Lignei Grauelingani.

Sentencie pueriles addite Leonardo Cutman [1]) de vera religione.

Pedalogia [2]) Petri Mosellani.

Melchior Clinck super quattuor libros Institutionum.

Andree Osiandri adnotationes in harmoniam Ewangelicam.

Joannis Oldendorpij progymnasmata forensia. Onus Ecclesie.

Joannes Philonius de Christiana Institutione.

Philoteus Ireneus in apophorismis.

Pogij florentini et Heijnrici Bebelij facetie.

Precationes biblicę Antwerpie per Joannem Crinitum et per Martinum Cesarem ende anderen dien gelycke.

Precationes psalmorum ad imitationem Christiane composite incerto Auctore.

Prefatio Firmiani f. Chlori et adnotationes in diuum Crysostomum de dignitate sacerdotali.

Paraphrastica meditatio in sacrosanctam precationem dominicam leopoldi Dickij.

Prefatio Joannis Herolt in Hugonem Eterianum de Spiritu Sancto.

Prefatio Vincentij Obsopei in sanctum Marcum de lege spirituali.

Conrardi Pellicani commentarij in nouum et vetus Testamentum.

Querela eloquentie habens adiunctum Helleborum authore Christophoro Hogendorphino.

Rodolphi Gualteri Tigurini Carmina pro argumentis in omnia Capita bibliorum.

---

1) *Cutman* is een schrijffout in het H. S.; moet zijn *Culman*.

2) *Pedalogia* insgelijks schrijffout voor *Pedologia*.

Joannis Sturmij de demonstratione liber. Idem de omissa ratione dicendi et de litterarum studijs.
Joannis Sartorij exercitus selectissimarum orationum.
Stephani Doleti Carminum liber. Summa tocius scripture.
Summaria incerti auctoris in Smaragdum super ewangelia et Epistolas tocius anni tam separatim quam cum dicto Authore impressa.
Judocus Wilichius de pronunciatione Rethorica. Idem in Crotematibus [1]) dialecticis. Vnio dissidentium dogmatum.

Duytsche boeken by die voorsz. Vniuersiteit gecondempneert.

Der joden biechte.
Het paradys van Venus.
Een suyuer tractaetken gemaect ende genaempt Tytkortinge der pelgrimagien des menschen leeuens Dat men broeder Johan Glapion toe schryft.
Een zeer profitelyck en troostelyck boexken vanden geloue ende hoope ende wat dat vpgerechte geloue is ende welke ghenade die mensche doer dat gelove verchrijgen mach. Daer by staende een boexken van die liefde.
Den rechten wech tot den ewigen leeuen wyt die vier Ewangelisten ende Epistolen van sinte pauwels getogen.
Dit is een boexken van verduldich lyden welck sinte bernardt bescryft.
Een schoon onderwys van geestelyke huyshoudinge Justi Menij.
Eenen cleynen Cathecismus oft onderwys ende fundament des Christelyken geloofs, den cleynen kinderen ende allen simpelen menschen bouen maten nut.
Salus populi met den cropelen calengier.
Den kersten Regell inhouwende een schoon testament der liefden.

---

1) Blijkbaar een schrijffout in het H. S.; er kan niets anders bedoeld zijn dan het werk van Wilichius *de Eromatibus dialecticis.*

Dat pater noster wytgeleyt doer Matthiam Bywant.
Die wech der behoudenisse.
Dat begrip der geheelder bybelen.
Den geestelyken A. B. C. Een schoon liedekens bouck in welke ghy vinden sult veelderhande liedekens oude ende niewe. Dit is een zuijuerlick boexken int welken staen veel schoonder leysenen [1]) in Latyn ende Duytsche ende veel schoonder geestelyke liedekens. Refereyn int sot Amoreux wys. [2]) Dat gulde gebeden boexken. Een deuoet boexken genomen wyt die heylige schrifture int welck begreepen syn die principaell hooft stucken die x geboden. Een seer schoon boexken inden welken begrepen is een schoon verclaringe van die x geboden up dat Credo in Deum ende Pater noster. Een troostelyke leeringe hoe een ygelick gewillich dat Cruys Christi sal dragen. Summa der Godlyker schriftuyren oft een Duytsche Theologie. Kinderleere ende kindergebet A. B. C.
Een batement van drie personagien den pastoor den medecyn den aduocaet ende den sot genoempt onnosell.
Troostinge der godlyker Schrift aen die in lichamelyke cranckheyt geuallen syn ende hoemen voor die crancken bidden sall.
Expositie vp den tweeste epistell van sinte peeter ende up der epistelen Jude sonder naem vanden authuer.
Christelyke onderwysinge tot den Ryke Goods.
Hier beghint een niewe devoot boexken van mijrrhe hoe een mensch hen sal reguleeren te leeuen ende te steruen.
Den spiegel der jongers.
Vanden xij articulen des Christens geloofs wytgeleyt van sint Augustyn ende by broeder bouwen die Smet Augu-

---

1) *leysenen* = voysen, melodiën.

2) De Refereinen der Rederijkers waren meermalen in drie deelen gesplitst; zij liepen namelijk over onderwerpen die tot het *dwaze*, het *amoreuse* en het *wijze* behoorden.

styn van IJpere, wyt den latyn in duytsch geset. [1])

Een warachtige pronosticatie ende Almanach wyt die alder outste ende warachtige boucken der Astronomijen tot dat eynde der werlt toe duijrende, gepractizeert doer Steeuen Wacker.

Der sieken troost onderwysinge om geerne te steruen, troostinge om den zieken totten rechten geloue ende betrouwen in Christo te onderwysene.

Een Christen ofte kersmis bancket.

Een medecyn der zielen voor den ghesonden ende crancken in doots noot ende alle menschen zeer profitelyck.

Den troost ende spiegel der zieken ende den gheenen die in lyden syn wyt die heylige Schrift.

Een cort onderwys wyt der heyliger Schrift om die menschen te bringen om geerne te steruen.

Een boexken hoemen die kinderen leeren sall inden rechte geloue doer een maniere eender vrage ende antwoorde onderwysende.

De principael hooft articulen van allen dingen die den menschen troostelyck syn ende van node te weeten wyt die heylige Schryft.

Een Dyalogus oft tsamen spreeken Polytes ende Anna vander ewangelie vanden twe discipulen gaende tot Emaeus luce vltimo.

Corte instructie ende onderwys hoe een ygelick mensche mit God ende zynen eeuennaesten schuldich is ende behoort te leeuen gemaect by meester Cornelys van der Heijden.

Van Christus vlees ende bloet te eeten ende te drincken.

Dat rechte fundament der christenen menschen ende principael stucken der ganser godlyker Schriftuyren doer Vrbanum Regium.

---

1) Het hier vermelde boek is eene vertaling van het werk van den H. Augustinus *de Fide et Symbolo*. Die vertaling was van Broeder Bouwen (Boudewijn) de Smet een Augustijn te IJperen en is te Antwerpen bij Matthaeus Crom in 1543 gedrukt.

Een geestelyken Almanack ofte laetbrieff.

Een spel van sinnen vp terde, vierde ende tvyfte capittulen van dwerck der Apostelen.

Den boom der Schriftuijren van zes personagien gespeelt tot middelborch in Zeelant.

Den schilt oft die wapene des geloofs.

Der waerheyt onderwys.

Refutatie van Salue Regina.

Een weederroep van tvageuier sonder naem vanden authuer.

Een rapsodie begrypende int corte tfundament der medicinen met troostinge der zielen.

Een niewe suuerlyke vigilie int Duytsch met den Pater noster.

Van dat geloue in onsen saligmaker Jesum Christum, sonder naem des authuers.

Christelyke sermonen vp alle die ewangelien van allen die sondagen ende die principael heylige dagen int jare. Oock vp alle die dagen vander vasten gemaect by eenen deuoten minrebroder Claes pieterssz.

Hoochduytsche boeken.

Een bouck geheeten zeeuen Hondert ende vyftich duytsche spraken Freydanck tot Worms.

Ewangelien mitten sermonen summarien ende Epistelen van alle sondagen sonder naem des auctuers.

Enchyridijon geestelyke gesangen sonder naem des aucthuers.

Een sprake van eender moeder mit haer dochter huer in een Clooster te bringen.

Een schoon ende godlyke tyt cortinge eens korstelykens lot boecx. [sic]

VI.

Volmagt door Kardinaal Polus, Pauselijk Legatus a Latere aan den Bisschop van Utrecht gegeven, om de

vijf Kapellaniën der S. Bavo-Parochiekerk van Haarlem, waarover de Kerkmeesters dier kerk het beheer en opzigt hadden, overeenkomstig hun verzoek, tot vier te verminderen en de inkomsten gelijkelijk te verdeelen onder de vier Kapel-laans of *Sacellani curati*, die onder den Pastoor met de zielzorg der Parochie, ongeveer 12000 communicanten tellende, belast waren.

Er zijn van dat stuk twee afschriften, het eene van Bannius, het andere van Bugge. Dat van Bugge draagt de dagteekening van 15 Kalendas Septembris 1554, dus 18 Augustus; het andere van 15 m. Septembris. Het eerste, als meer in den stijl van dergelijke stukken, komt ons als de ware lezing voor. Wij geven hier het afschrift van Bugge; doch zullen daarbij ook van de copie van Bannius gebruik maken, waar deze eene blijkbaar juistere lezing geeft.

Copia Copiae.

Reginaldus miseratione divina tituli S. Mariae in Cosmedin S. R. Ecclesiae Diaconus Cardinalis Polus nuncupatus Sanctissimi Domini Nostri Papae et Sedis Apostolicae de Latere Legatus Ad perpetuam rei memoriam.

Venerabili nobis in Christo Episcopo Trajectensi salutem in Domino sempiternam. Pastoralis officii cura nobis ex injunctae legationis officio Domino disponente commissa nos excitat et inducit ut ad ea per quae singulis Ecclesiis debita servitia impendantur et animarum cura pretioso Christi sanguine redemptarum salubriter et laudabiliter exerceatur ac Ministris Ecclesiasticis altari servientibus de congrua subventione provideatur quantum cum Deo possumus favorabiliter intendamus, Sane pro parte dilectorum nobis in Christo Rectorum seu Magistrorum fabricae Ecclesiae Parochialis oppidi Harlemensis, Comitatis Hollandiae

tuae Dioecesis nobis nuper oblata petitio continebat, Quod in dicto Oppido una tantum est Ecclesia Parochialis, cujus Rector pro tempore Praepositus nuncupari solet, quaeque suo gremio plus minus duodecim millia communicantium complectitur, ac ad totidem quoque miliaria Italica ad minus se extendit. Quam quidem Praeposituram de Jure Patronatus Comitis Hollandiae ex antiquo jure seu consuetudine iidem exponentes asseruerunt existere, dictaeque Ecclesiae Praepositus, seu is qui ejus vices gerit, quem Vicecuratum vocant, ob Parochiae amplitudinem etiam quatuor sub se ministros habet, verbo Dei ac sacramentis administrandis vacantes. Quibus denique Ministris et si totius Ecclesiae onus et periculum incumberet, nihil tamen certorum redituum aut fructuum, sed ex plebe tenuem admodum ac incertum proventum in dies percipiant. Et licet prioribus annis cum in Republica Christiana magis vigeret Dei cultus et devotio, suppetebat praedictis ministris unde suae utcumque subvenire poterant necessitati; nunc tamen in hac hominum temporumque perversitate, qua vehementer superabundavit iniquitas, et non parum refrixit charitas multorum, eo res decidit ut quod ex incerto illis obvenit, victui necessario non sufficiat. Quae res et fidelium animabus et gloriae Verbi Dei grave periculum et irrecuperabilem ruinam nisi mature provisum esset minari videretur. Si quidem viri cordati et Docti qui Ecclesiae Dei utiles esse possent aegre ad hujusmodi officia capescenda descendebant, unde necessarios degendae vitae fructus sumere nequirent. Ideoque fiebat ut non quales oportebat sed quales haberi poterant Dominico gregi praeficerentur. Verum cum quinque Capellaniae, una videlicet in antiquo Hospitali ad altare majus seu principale, altera vero ad altare S. Nicolai Episcopi et Confessoris: tertia ad B. Joannes Apostoli et Evangelistae, quarta et quinta ad S. Crucis in Ecclesia dicti

Oppidi altaria respective fundatae existant, Ad quas earum, pro tempore occurrente vacatione, jus praesentandi personas idoneas ad dictos Exponentes, ut ipsi etiam asseruerunt, pertinet, Et quarum omnium simul fructus reditus et proventus centum ducati auri de Camera secundum communem aestimationem valorem annuum non excedunt. Et si absque tamen praejudicio modernorum earumdem Cappellaniarum Rectorum, una ex his alteri unita, ad quatuor tantum reducerentur, quibus officium praedicandi verbum Dei ac sacramenta ministrandi ac omnia alia quae praedicti ministri quatuor sub Praeposito seu Vice-Curato praefatis exercere solent Exercentes — annecteretur et injungeretur, Ita scilicet ut hi quatuor Capellani earumdem Capellaniarum onera in se reciperent consueta, et loco illorum quatuor ministrorum sub Praeposito et Vice-Curato praefatis, et praedicationi verbi Dei et sacramentis ministrandis aliisque curam animarum dictae Parochialis Ecclesiae respicientibus intendere et vacare tenerentur, illarumque Capellaniarum fructus reditus et proventus, quamdiu hujusmodi officiis praeessent et personaliter deservirent, aequalibus inter se portionibus dividerent: Ex hoc profecto procederet ut gregi Dominico Ministri idonei praeficerentur et alias ipsius Ecclesiae feliciori statui celeriter provideretur. Verum cum haec Sede Apostolica inconsulta fieri minime possint; ideo nobis humiliter supplicari fecerunt, ut nos eadem autoritate praemissis de opportuno remedio providere dignaremur.

Nos igitur dictae Parochialis Ecclesiae servitio ac animarum ejus Parochianorum saluti consulere volentes ac de praemissis nobis sic expositis certam notitiam non habentes, ac eosdem Magistros seu Rectores fabricae et eorum quemlibet a quibusvis Excommunicationis suspensionis et Interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a Jure aut ab homine quavis occasione

aut causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum absolventes, et absolutos fore censentes, nominaque et cognomina possessorum dictarum Capellaniarum praesentibus pro sufficienter expressis habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, circumspectioni tuae, de cujus probitate, litterarum scientia ac in rebus agendis experientia maximam in Domino fiduciam habemus, per praesentes committimus et mandamus, ut vocatis quorum interest de praemissis te diligenter informes. Et si per informationem hujusmodi praedicta vera esse repereris, authoritate Apostolica quinque Capellanias, una ex dictis Capellaniis alteri cui tibi magis expedire videbitur perpetuo unita, ad quatuor dumtaxat reducas, Illisque officium praedicandi verbi Déi, sacramenta ministrandi et omnia alia quae curam animarum dictae Parochialis Ecclesiae Harlemensis concernunt, in omnibus et per omnia prout praedicti ministri quatuor facere solebant et solent, praefati Praepositi ad hoc expresso accedente consensu, annectas et injungas; Hoc expresse decernentes, ut qui ante dictarum Capellaniarum rectores extiterint, onera eorundem consueta in se recipere et sustinere et curae animarum dictae Ecclesiae Parochialis ut praefertur personaliter intendere ac vacare teneantur, fructusque reditus et proventus ex dictis Capellaniis provenientes inter se quamdiu officiis hujusmodi praefuerint et personaliter deserviverint percipiant ac aequalibus inter inter se portionibus dividant. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis ac in provincialibus et synodalibus conciliis sive statutis editis generalibus vel specialibus ac regula de exprimendo beneficiorum uniendorum vero valore dictarumque capellaniarum fundationibus etiam juramento confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem ut per unionem,

annexionem et alia praedicta modernis praefatarum Capellaniarum rectoribus nullum praejudicium generetur. Et quod eaedem Capellaniae propterea debitis non fraudentur obsequiis, sed earum congrue supportentur onera consueta. Et insuper ex nunc irritum decernimus et inane si secus super his a quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit.

Datum in monasterio Diligensi prope Bruxellam Cameracensis dioecesis Anno a nativitate millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, decimo quinto Kal. Septembris. Pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini Nostri D. Julii divina providentia papae tertii anno quinto.

Subscriptum sub plica Reg. Cardinalis Polus Legatus.
Adhuc subscriptum, exposuit scuta duo aurea.
Item in extrema parte litterarum plicata Mar. Antonius Feita Secret[s].
Extra super plicam Tho. de Witte.
A dorso litterarum *primo fol* LXI *Tho. de Witte.*

Praesentis diplomatis Collatione facta, inventa sunt omnia de verbo ad verbum in hac copia cum authentica copia convenire quae erat signata

N. J. DE GRINDE.

Et infra THO. LAUREN. Primus Not.

Ita testor J. BUGGAEUS, Not. Capituli Harlemen.

Op de copie van Bannius stond het volgende.

Et infra stabat. Collata est praesens copia cum suo originali descripto in pergameno et sigillato sigillo in cera rubea in ferrea custodia cum cordulis sericis rubeis transfixe dependentibus et per me Joannem de Gryme scribam juratum opidi Harlemensis reperta concordare. Teste meo signo manuali hic apposito. Et erat signatum J. de Grijme.

Adhuc infra stabat: Praesentis diplomatis collatione facta inventa fuit omnia de verbo ad verbum in hac copia cum suo originali concordare; in cujus rei testimonium. Et erat signatum:

THOMAS LAURENTIJ, prius Notarius.

Collata haec copia cum sua copia originali hic authenticata ut praefertur omnino concordat, quod testor ego Joannes Albertus Bannius presbyter, Juris utriusque Doctor. Notarius Apostolicus et Judex ordinarius Harlemi residens nec non dictae ecclesiae Harlemensis sacellanus curatus.

(Sign.) J. A. BANNIUS, Presb. Not^s. Aplcus.
Jud. Ordin^s. etc.

Hier volgt een reeks van merkwaardige stukken, betrekking hebbende op de oprigting der Bisdommen door Paus Paulus IV in 1559, zoo als we die in een schoon en met zorg geschreven Copie-boek van het Archief van het Oud-Kapittel bezitten. Bij vergelijking van andere schrifturen, blijkbaar door dezelfde hand geschreven, komt het als hoogstwaarschijnlijk vóor, dat gezegd Copieboek, evenals nog twee andere, geschreven is door eene der „Klopjes of Maechden van den Hoek" te Haarlem [1]), aan wie het Kapittel die taak zal hebben opgedragen. Hier en daar schijnt de schrijfster enkele woorden in de Handschriften, die zij copiëren moest, niet te hebben kunnen lezen, waar we dan de leemten door de hand van de Kanunniken Bannius en Bugge zien aangevuld.

1) Zie over die klopjes Deel II van deze Bijdragen, bl. 395 — in het Artikel: „de Reliquiën van S. Jeroen en S. Adelbert uit de Abdij van Egmond" — waar het schoon verhaal te vinden is van de stichting der „Vergaderinge der Maechden in den Hoek", door eene der klopjes Catharina Jans Oly beschreven.

VII.

SUMMA OMNIUM QUAE PETITA SUNT A REGE CATHOLICO APUD PONTIFICEM.

Quod fiat divisio Episcopatuum in inferiori Germania.

Quod ista divisio est necessaria ad evitandam haeresim, propter dominiorum diversitatem et dissimilitudinem idiomatis.

Quod Episcopus Trajectensis fiat Archiepiscopus et eximatur ab obedientia Archiepiscopi Coloniensis.

Quod dos congreganda pro Ecclesiis novis cathedralibus instituenda, fiat ex bonis temporalibus Abbatiarum, monasteriorum, prepositurarum, Archidiaconatuum.

Quod Episcopatus Trajectensis in quinque novos episcopatus decidatur: primus Daventriensis in Transisilania; secundus Harlemi in Hollandia: tertius Lewardiae in Phrisia; quartus Middelburgi in Zelandia; quintus Groninge in Groningensi tractu.

Quod Episcopatus Morinensis, Tornacensis, Cameracensis in plures Episcopatus dividatur. Morinensis hoc pacto dividatur: in Arthesia in S. Odomaro, in Flandria Ipris, in Francia vero Bononiae, Episcopales novae sedes constituantur. Sunt in comitatu Flandriae; Cameracensis autem partem Mechliniae partem Antwerpiae assignamus in Brabantia.

Quod in comitatu Namurcensi sedes erigatur; prima in oppido Namurci; secunda Ruremundae in Geldriae ducatu; tertia Busciducis in extrema parte Brabantiae.

Summa istorum Episcopatuum erit 24.

Quod in omnibus Ecclesiis sint novem praebendae addictae novem doctoribus et licentiatis; quorum tres Theologi sint, tres Canonistae, tres nobiles. Quod cuique nova-

rum sedium Episcopalium assignetur dos trium millium ducatorum.

Quod singuli antiqui Episcopatus quicquid antea habuerint in fundis, decimis, censibus; id eorum maneat. Abbatiae de quarum interesse agitur, in erectione novarum Ecclesiarum scilicet, Sancti Pauli in Trajecto, Abbatia in Egmunda, Marigardae et Lebuini in Phrisia, Grotanvert ordinis S. Bernardi, Middelburgensis ordinis Praemonstratensis, Abbatia S. Bertini, Abbatiae quaedam Brabantiae, Abbatiae quaedam in Francia, Abbatia Brugensis, S. Bavonis Gandavensis, Abbatiae quaedam Brabantiae, Abbatiae S. Mariae in Geldria, Abbatiae Éverbodiensis.

Praeposituraе saeculares de quarum interesse agitur.

Praeposituraе S. Lebuini Daventriensis. S. Salvatoris Trajectensis. S. Joannis in Trajecto, S. Audomari, S. Donatiani Brugensis, S. Joannis, S. Rumoldi.

VIII.

RESPONSA SEPTEM CARDINALIUM A PAULO QUARTO CONSTITUTORUM, AD EXAMINANDAM DIVISIONEM URBIUM, ABBATIARUM, COLLEGIORUM TOTIUS BELGICAE, AD ERIGENDOS NOVOS EPISCOPATUS, ROMAE EIDEM PAULO IIII PONT. MAXIMO ANNO MCCCCCLVIII PROPOSITAM.

A Francisco Sonnio Doctore Theologo Lovaniensi ac Philippi II. Hispaniarum Regis Catholici, Belgicae totius haereditarij Principis ac Domini oratore ac Legato. [1])

EX AUTOGRAPHO ROMANAE CURIAE DESUMPTA.

Argumentum Sonnianae Legationis.

Franciscus Sonnius Catholici Regis Orator ac Legatus Anno M.IϽ.LVIII. Romam profectus, exhibita in Curia

---

1) Deze Franciscus Sonnius, ook *de Campo* of van der Velde genaamd, in het dorp Son in Noord-Braband geboren, vanwaar zijn naam Sonnius,

Pontificali totius inferioris Germaniae chorographia, ostensisque monasteriorum, et collegiorum opibus, a Pontifice postulavit novorum Episcopatuum institutionem: Pontifex postulationem examinandam permisit Cardinalibus, qui hoc scripto Pontifici suam sententiam ostendunt.

CARDINALITIJ RESPONSI DE NOVIS EPISCOPATIBUS AD PONTIFICEM MAXIMUM.

CAPUT PRIMUM.

Pars prima.

Beatissime Pater.

Cum S. V. mandasset superioribus diebus nobis septem Cardinalibus, ut Catholici Regis negotium super divisionem Episcopatuum Inferioris Germaniae, quam maxime postulat, diligenter examinaremus: postquam igitur singuli domi nobiscum, et deinde saepius cuncti simul convenientes, de ea re mature deliberavimus, sententiae nostrae capita ad sanctitatem vestram referre curavimus.

Pars II.

Primum igitur, an liceat divisionem a Catholico Rege postulatam concedere? Cum nihil in hac divisione desideretur earum rationum, quae in capite *Salvator*, de Praebend. in Extrav. comm. expressae sunt, quin potius etiam aliae caussae maximi momenti accedunt: videlicet multitudo haeresium, quibus passim Inferior Germania inquinatur et diversitas Dominiorum, tanquam necessaria [m?] ad pacem et concordiam tuendam, eam divisionem suo jure postulare videtur.

Pars III.

Secundo, an expediat eam divisionem fieri? Ex omni

---

was door Philips II naar Rome gezonden om de oprigting der Bisdommen te bewerken. Hij werd in 1562 de eerste Bisschop van 's Hertogenbosch en later van Antwerpen.

parte considerantibus apparet expedire. Nam Dominiorum diversitas non patitur suorum evocationem alio fieri.

Praeterea idiomatis ratio diversissima, per interpretem inter eos agi compellit. Magnitudo autem partium (si divisio fiat) tanta erit, ut ad amplam diocesin satis singulae Episcopales sedes habere assignatum soli sibi, atque Provinciae, fateantur.

Demum eruditorum virorum copia ita singulis suppeditabitur, ut inde maximus sperari possit animarum salutis fructus, cum Ecclesiasticae ac Catholicae disciplinae observatione, atque incremento. Eam igitur divisionem fieri, maxime expedire existimavimus.

Pars IIII.

Tertio, an citari debeant ii, quorum fortasse interest eam divisionem non fieri? Cum non modo justam eam esse ex praedictis causis censeamus, sed plane necessariam; arbitramur S. V^{ae} licere in re tam justa ac necessaria, etiam non requisitis, imo invitis ac reluctantibus illis, divisionem postulatam concedere, ut Canones etiam testantur.

Caput secundum.

Pars prima.

Divisio Archiepiscopatus Coloniensis et Episcopatus Trajectensis.

Cum ex praemissis appareat, ea in partes dividi oportere quae integra commode administrari ac regi non possunt, Episcopatus Trajectensis amplissima provinciae latitudine vastus, ac diversis multorum Dominiorum statutis, et imperiis subditus; in quinque novos Episcopatus dividendus esse videtur, ita ut primus in Transisulania, cum bona parte Geldriae, Daventriae statuatur. Secundus Harlemi in Hollandia. Tertius Levardiae in Frisia. Quartus Middelburgi in Zelandia. Quintus Groningae in tractu Groningensi cum parte Vueddae.

Horum Episcopatuum confinia ac termini exactius explicabuntur in tabulis, in quibus singula oculis subjicientur. Inde etiam apparebit, singulos quosque Episcopatus praedictos duplo majorem dioecesin habere quam habet Tridentum; atque ea oppida ubi sedes Episcopales erigentur, cum magnitudine loci, tum civium frequentia, civitatem Tridentinam longe superare.

§ II.

De Archiepiscopatu Trajectensi.

In hac divisione manebit vetus Ecclesia Trajectensis adeo ampla, et referta populosis oppidis, ut nulli Archiepiscopali Ecclesiae, quamvis magnae in Italia, inferior censeri debeat, habent sub se in ipsa urbe quinque insignes Ecclesias collegiatas ut in scripto per Oratorem allato latius explicabitur.

Quare merito Ecclesia Trajectensis videtur decoranda honore metropolis, ut ab initio ipsius creationis dignam judicatam fuisse legimus: quamquam postea Coloniensi Ecclesiae subdita fuit et adhuc est; a cujus subjectione ut eximatur Catholicus Rex instanter petit, et quod Episcopus Trajectensis Archiepiscopus declaretur et Metropolitanus habens quinque praedictas Ecclesias earumque Episcopos sibi suffraganeos subditos, ipse in medio omnium residens, ita ut undique commodissime adiri possit ab omnibus, atque eo modo singulorum necessitatibus providere, cum in statutis visitationibus peragendis, tum etiam in Ecclesiastica disciplina quotidie constituenda ac reparanda, ac jurisdictione exercenda.

§ III.

Cur Archiepiscopatui Coloniensi Trajectensis Episcopatus adimatur.

Ut autem explicatius causas adferamus quibus adducimur ut a Coloniensi Ecclesia eximendam Ecclesiam Trajectensem cum quinque praedictis suffraganeis censeamus.

Primo movemur ex ea causa quod Coloniae adeo diversus est sermo ab eorum sermone de quibus agitur; ut evocati ad eam metropolim per appellationem, neque intelligant Colonienses, neque ab eis omnino intelligantur.

Deinde quia Coloniensis civitas ab extremis his Ecclesiis quae postulantur erigi, non minus quam septem aut octo dierum spatio distet.

Pars IIII.

Ejusdem Argumenti.

Praeterea quia populi vicinique interjacentes per quos necessario Coloniam proficiscenti transeundum est, ita variis haeresibus corrupti sunt, ut palam in omnibus fere diversoriis homilias Lutheri, Calvini et aliorum haeresiarcharum proponant hospitibus legendas: Coloniae vero per singula hospitia discurrunt publice ex Superiori Germania homines corruptissimi, qui mira quadam improbitate, hospitum animos pravis suggestionibus, tum obtrusis haereticorum libris inficiant, ita ut Catholicae majestatis subditi deteriores semper redeant, detestenturque regem, Episcopos et omnem disciplinam Catholicae religionis, cum vident animadverti in eos qui haeretice sentiunt.

Postremo quia Colonienses Episcopi ab hominum memoria ne semel quidem Ecclesiam Trajectensem visitasse dicuntur, atque hoc tempore nihil magis illius Ecclesiae praesidi curae est, quam si omnino inter suas suffraganeas Ecclesias Trajectensem non haberet; imo vero illius Ecclesiae commodis et quieti interdum obest, cum quos ab officio sacerdotali fungendo Trajectensis Episcopus justissimis de causis dejicit, ille ut superiorem se ostendat, saepe restituit. Hae autem causae, Beatissime Pater, ita justae validaeque videntur ut publicae utilitatis causa, etiamsi maxime Archiepiscopus Coloniensis repugnaret, ab ejus jurisdictione eximendus Trajectensis Episcopus esset. Id

nunc commodissime fieri potest, cum Ecclesia metropolitana Coloniensis pastore destituta sit.

Caput tertium.

§ I.

Forma novorum Episcopatuum.

Ut autem ex praedicta divisione et constitutione Episcopatuum universae Provinciae optime provideatur adversus haereses et abusus, necessarium esse censemus ut in singulis Cathedralibus Ecclesiis fiant novem praebendae affectae, seu proprio jure addictae tribus hominum generibus. Videlicet primae tres tribus Doctoribus Theologis, alterae tres tribus Doctoribus Canonistis, postremae vero tres tribus nobilibus illius ditionis in qua Cathedralis Ecclesia erigitur. Requirit autem horum temporum corruptela, ut Theologorum magis quam canonistarum praesidio Ecclesiae causa sustineatur.

Operae pretium autem est ea conditione et lege praedictas praebendas tribui, ut Doctores et Licentiati ratione ipsius praebendae sint obligati adesse et adjuvare Episcopum in officio inquisitionis et omnibus difficultatibus emergendis, quoties requisiti fuerint: Episcopus autem non teneatur illorum consilio et opera uti, nisi in his quae fidei et religionis plurimum interesse videbuntur atque ad totius dioecesis statum pertinere.

§ II.

Praeterea ex praedictis Doctoribus duo Seniores, alter Theologus alter canonista, constituendi erunt per dioecesim inquisitores Sanctitatis Vestrae et Sedis Apostolicae nomine, quibus duobus reliqui doctores et licentiati, quoties requisiti fuerint, omnem operam et consilium adferre teneantur.

Caput quartum.

§ I.

Praemia autem dictorum Doctorum pro susceptis hujus-

modi oneribus, censemus esse proponenda primum ut ipsi post Decanum (defunctis tamen antiquioribus Canonicis) vocem et locum habeant ante alios confratres suos annuumque stipendium quinquaginta coronatorum ultra communem annuam portionem.

§ II.

Sit praeterea in qualibet cathedrali Ecclesia unus Archidiaconus cum jurisdictione ipsi a Jure concessa tantum, et non secundum consuetudinem sive abusus: vel potius sint tot Archipresbyteri quot esse in Dioecesi conveniet arbitrio eorum qui commissarii constituentur a S. V. qui tamen Archidiaconi et Archipresbyteri si vel Theologi essent, vel Canonistae, magis expediret. His autem Archidiaconis tum demum locus erit, cum, antiquis deficientibus, novi substitui poterunt.

§ III.

De dote assignanda praefatis Episcopatibus et collegiis non putamus esse iniquum vel indecens ut bona Monasteriorum, quae hodie non Christo sed privatorum commodis et vitae voluptatibus serviunt; (eo quod in ipsis non admodum regulariter vivitur) bona item quarumdam Ecclesiarum collegiatarum, ubi plurimi sunt canonici et pauciores divinis peragendis sufficiunt, in meliorem usum autoritate S. V. convertantur et maximo plurimorum commodo praedictis Ecclesiis applicanda S. V. decernat.

Caput quintum.

De Episcopatu Daventriensi.

Erit itaque Episcopatui Daventriensi in Transisulania prospectum, sine Canonum vel aequitatis laesione, si S. V. illi uniat bona Praeposituræ S. Lebuini Daventriensis, quae deinceps Cathedralis erit et tantum ex decimis, quas habent in Geldria Abbatia S. Pauli in Trajecto et collegio Canonicorum ejusdem Civitatis, quousque habeat in annuis

redditibus tria millia ducatorum: ita tamen, ut praedictae Abbatiae abunde relinquatur ad sufficientiam Et in praedictis Ecclesiis liquescant praebendae pro rata bonorum, quae eis ex decimis decedent, ne reliqui Canonici solito minus habeant; et nihilominus remanebit sufficiens numerus Canonicorum ad deserviendum Ecclesiae.

Ex praebendis autem ejusdem Ecclesiae Daventriensis maneant novem ex his, quas proxime vacare continget, autoritate S. V. proprio jure addictae in perpetuum Doctoribus et licentiatis, de quibus dictum est supra.

Caput sextum.

§ I.

De Episcopatu Harlemensi.

Episcopatui autem Harlemensi in Hollandia erit provisum, si S. V. illi uniat tertiam partem bonorum Abbatiae Egmundanae vicinae, valde opulentae; cui per duas partes residuas abunde prospectum manebit, ut asserit D. Orator.

§ II.

Uti autem Episcopus iste habeat doctum collegium eruditorum virorum, poterit S. V. monasterium de Heylo ordinis Regularium vicinum, jam bis a suis religiosis apostatis combustum et necdum instauratum, commutare in collegium Cathedrale Canonicorum pro antedictis Doctoribus, Licentiatis et nobilibus; quorum collegium Cathedrale ut haberet ad minus decem et octo aut viginti canonicos, poterit S. V. opulentiores cappellanias ejusdem Ecclesiae convertere in praebendas, et earum possessores in canonicos.

Caput septimum.

De Episcopatu Leovardiensi.

Ad haec Frisia multas habet Abbatias; quarum quaedam, potissimum quae sunt Praemonstratensis ordinis, admodum irregulariter vivunt. Bene igitur faciet S. V. si convertat duas praedicti ordinis, alteram Marigardae,

alteram dictam Liddum, in Ecclesiam Cathedralem Leovardiensem; sic ut ex bonis utriusque uniantur tria millia ducatorum mensae Episcopali; reliqua vero dividantur in praebendas pro monachis utriusque Abbatiae, quibus succedant praefati Doctores et Licentiati.

Caput octavum.

De Episcopatu Groningensi.

Groningensi Episcopatui et doctis viris adjungendis prospectum erit, si S. V. commutet Abbatiam de Grotanwert ordinis S. Bernardi, in Episcopatum, et collegium Cathedrale Groningensis Ecclesiae, sicut merito commutare potest et debet; eo quod in dicta Abbatia nimium irregulariter et scandalose vivatur.

Dignabitur ergo S. V. sic dividere bona Abbatiae (quae computantur ad octo millia ducatorum annui redditus) Ex reliqua vero parte erigantur tot praebendae cathedrales quot erigi poterunt pro Religiosis commutatis in Canonicos, quibus succedant Doctores et Licentiati.

Caput nonum.

§ I.

De Episcopatu Middelburgensi.

Quia autem Episcopatus Middelburgensis in Zelandia nullo meliori potest collocari loco quam in ipsa Abbatia Middelburgensi Ordinis Praemonstratensis, optimo loco sita, poterit rationabiliter S. V. commutare eam Abbatiam in Ecclesiam Cathedralem, sic ut Abbas, qui dicitur vir bonus, sit primus Episcopus; Prior vero primus Archidiaconus; monachi autem primi canonici; quibus succedant antedicti Doctores et Licentiati; media autem pars bonorum uniatur Episcopo, reliqua vero medietas dividatur in tot praebendas quot commode fieri poterunt. Et in his omnibus videtur S. V. nihil factura praeter aequum et bonum. Neque quidquam ex hujusmodi immutationibus

decedit Sedi Apostolicae, eo quod plerique dicti Abbates subsunt immediate Ordinario nec accipiunt confirmationem nisi ab illo prout a multis saeculis factum esse constat.

§ II.

Nec fiet cuiquam praejudicium; quia decernet S. V. quod commutatio haec et unio sortiatur effectum, cum sedes Abbatum vacaverint, nisi ipsi antea consentiant aut idonei inveniantur ut primi Episcopi constituantur.

Caput decimum.

§ I.

Divisio Episcopatuum veterum Morinensis, Tornacensis, Cameracensis.

Quia vero Brabantia, Flandria, Hannonia, comitatus Namurcensis, amplissimam Provinciam constituunt multis ac magnis Oppidis, castris et Pagis frequentes, in qua non modo diversa idiomata sunt sed et Dominia quae suos alio evocari non patiuntur, ideo ex praemissis causis consentaneum consultumque arbitramur ut Episcopatus Morinensis, Tornacensis et Cameracensis in plures Ecclesias dividantur, in hunc modum:

§ II.

Divisio Episcopatus Morinensis.

Episcopatus Morinensis divisio haec commodissima videtur, ut in Arthesia in S. Audomaro; in Flandria Ipris; in Francia vero Bononiae, novae sedes Episcopales constituantur.

§ III.

Divisio Episcopatus Tornacensis.

Tornacensis vero, si alter Brugis, alter Gandavi novae sedes Episcopales erigantur, quae ambae in Flandria sunt.

§ IIII.

Divisio Episcopatus Cameracensis.

Cameracensis vero, si partem Mechliniae, partem Ant-

verpiae in Brabantia, assignemus novis sedibus futuris. Quae divisio ut ex primo Oratoris scripto plenius explicatur tabulisque etiam oculis subjicitur, commodissima plane videtur.

CAPUT UNDECIMUM.

§ I.

Divisio Episcopatus Leodiensis.

Praeterea in comitatu Namurcensi, in ipso Namurcensi oppido, Ruremundae autem in superiore parte ducatus Geldriae, ut novae Episcopales constituantur sedes, et locorum amplitudo et idiomatum ac dominiorum diversitas maxime postulare videtur. Quemadmodum in extrema parte Brabantiae Busciducis nova Episcopalis sedes erigatur. Eisque quaedam partes Episcopatus Leodiensis applicentur; cum alioqui tamen ex ea divisione Ecclesia Leodiensis multo amplior latiorque remaneat, quam Episcopatus Italiae quantumvis magnus atque diffusus.

CAPUT XII.

§ I.

Praedictorum omnium Episcopatuum post divisionem nullus erit qui non aequet magnitudine Atrebatensem et superet Tridentinum.

§ II.

Oppida vero in quibus novae sedes constituuntur, cum sint amplissima et splendidissima, merito civitatum nomine digna esse censemus.

CAPUT XIII.

Quemadmodum vero ex divisione Trajectensis Ecclesiae maxime expedire, imo necessarium esse duximus ut in singulis Ecclesiis Cathedralibus novae praebendae essent proprio jure addictae novem Doctoribus et Licentiatis, cum suis muneribus, emolumentis, et privilegiis ibidem expressis: ita in omnibus praedictis Ecclesiis providendum esse existimavimus.

Idemque sentimus de uno Archidiacono in singulis novis Ecclesiis ordinando, totque Archipresbyteris quot necessarii per dioecesim judicabuntur a commissariis per S. V. deputandis, ut in divisione Trajectensis Ecclesiae supra explicatius dictum est.

Caput XIIII.

De locupletandis iterum Episcopatibus.

De dote vero singulis Ecclesiis assignanda Oratoris sententiam amplexandam esse existimavimus, videlicet ut singuli antiqui Episcopatus retineant quidquid antea habuerunt in fundis, decimis, censibus, aliisque annuis redditibus; per quae eis tam erit provisum post divisionem quam antea fuerat; excepto Episcopatu Morinensi, cujus proventus simul cum Episcopatu dividi debent, eo quod antiqua sedes Morinensis funditus est eversa.

Caput XV.

De dote Trajectensis Ecclesiae.

Trajectensi autem Ecclesiae, quia post haec Metropolitana erit, S. V. adjunget proventus praeposituræ et Archidiaconatus S. Salvatoris Trajectensis merito extinguendi; quia nimium turbat Dioecesin diversitate idiomatum. Deinde etiam emolumenta Ebronensis Episcopatus majoris Ecclesiae, qui consuetudine ipsa, et jure est abolitus; praeterea regiunculam, in qua Archidiaconus majoris Ecclesiae exercuit jurisdictionem Episcopalem.

Caput XVI.

De decimis monasteriorum in usus Episcoporum vertendis.

Novarum vero sedium Episcopalium cuique assignetur dos trium millium ducatorum; partim ex decimis, partim aliunde, ut infra latius particulatim exprimitur. Quae dos ut singulis necessaria, ita etiam sufficiens visa est. Nec improbare debemus, ut decimae antea unitae opulentis

monasteriis rursus revocentur ad primaevam naturam; nempe ut alant pastores Ecclesiarum, et sint propterea mensae Episcoporum addictae. Nihil enim nunc minus juris habet Sedes Apostolica in transferendis decimis a monasteriis opulentioribus ad Ecclesias, quam olim habuit in iisdem ab Ecclesiis pastoralibus ad monasteria transferendis; praesertim si monasteriis ipsis tantum in bonis relinquatur, quantum abunde satis est ad conventum sustinendum et Abbatis dignitatem honeste sustinendam.

Caput xvii.

De Episcopatu Iperensi.

§ i.

Iperensi Ecclesiae in comitatu Flandriae dotem ita constitui posse commode censemus, si S. V. primo uniat Ecclesiae proventus quos hactenus habuit Episcopus Morinensis in Comitatu Flandriae: deinde tantum de decimis Abbatiarum Flandriae dictae Ecclesiae vicinarum quantum satis esse videatur ad summam trium millium ducatorum in singulos annos perficiendam.

§ ii.

Est autem in ipsa Iperensi urbe in Majore Ecclesia S. Martini, quae posthac Cathedralis erit, conventus et praepositura satis uberes proventus habens: Bene igitur aget S. V. si convertat eundem conventum cum praepositura in Ecclesiam Cathedralem: cujus praepositus fiet Archidiaconus. Ceteri autem religiosi constituantur Canonici, quibus demortuis succedant novem praedicti Doctores et Licentiati. Poterit etiam S. V. eidem Ecclesiae Cathedrali conjungere praebendas Ecclesiae Morinensis, quorum proventus sunt intra ditionem Catholicae Majestatis.

Caput xviii.

De Episcopatu Oudomarensi.

Sedi Episcopali in S. Oudomaro in Arthesia erigendae

erit similiter provisum si illi S. V. uniat praeposituram S. Oudomari, quae Cathedralis fiet, et proventus quos in Arthesia habuit Episcopus Morinensis; quae si minus sufficiant, uniatur eidem tantum de decimis Abbatiae S. Bertini ejusdem Oppidi opulentissimae, quousque habeat summam trium millium ducatorum. Ex praebendis S. Oudomari quae multae sunt et bene dotatae maneant, novem perpetuo jure addictae Doctoribus et Licentiatis, ut supra saepius explicatum.

Caput xviiii.

De Episcopatu Bononiensi.

Bononiensi quoque Ecclesiae eodem modo S. V. providere poterit, nempe de hisce bonis quae habet Morinensis Ecclesia in Francia, adjiciendo ex ditioribus Abbatiis ejusdem ditionis, quantum deerit ad summam trium millium ducatorum.

Caput xx.

De Episcopatu Brugensi.

Brugensi autem Episcopatui existimamus optime consultum esse, si S. V. uniat illi praeposituram Ecclesiae S. Donatiani, quae posthac Cathedralis erit; et tantum de decimis proximarum Abbatiarum quae sunt opulentissimae, quantum ad annuum trium millium ducatorum redditum opus erit. Ex praebendis enim ejusdem Ecclesiae S. V. novem proprio jure addicet novem Doctoribus et Licentiatis ut supra.

Caput xxi.

De Episcopatu Gandensi.

Quoniam vero Abbatia S. Bavonis Gandensis antea conversa est authoritate Sedis Apostolicae in Collegiatam Ecclesiam, et praepositura S. Johannis commodissimo loco Cathedralis Ecclesiae erigendae sita existit; poterit S. V. emolumentum ejusdem praeposituræ quae habet ultra tria millia ducatorum in annuos redditus unire Episcopali

mensae, et ex praebendis ejusdem Ecclesiae, quae posthac Cathedralis erit, proprio jure addicere novem Doctoribus et Licentiatis ut supra.

Caput xxii.

De Episcopatu Mechliniensi, Antverpiensi, Buscoducensi et Namurcensi.

Episcopatibus praeterea Mechliniensi, Antverpiano et Buscoducensi in Ducatu Brabantiae, et Namurcensi in Ducatu Namurcensi, optime provisum iri putamus si S. V. singulis uniat tantum de decimis Abbatiarum ac monasteriorum Brabantiae et Comitatus Namurcensis, quantum oportet, quousque perveniatur ad summam trium millium ducatorum, Antverpiensi, Buscoducensi, et Namurcensi Ecclesiis assignandam: Mechliniensi vero quinque millia propterea quod Metropolitanus constituatur. Et quia in his locis Brabantiae carissime vivitur, uniat simul S. V. Mechliniensi Ecclesiae praeposituram S. Rumoldi; Antverpiensi et Buscoducensi emolumenta Archidiaconatuum Antverpiensis et Kempiniensis per hanc divisionem liquescentium.

Caput xxiii.

§ i.

Promiscua direptio omnium Abbatiarum.

Providendum tamen hac in parte erit, ut Commissarii S. V. pro modo et quantitate fructuum cujusque monasterii aequalitatem servent, id est, ut ab opulentioribus monasteriis plus, a tenuioribus minus detrahant proportione servata.

§ ii.

Quod si monasteria Brabantiae et Namurcensis Comitatus, pro Episcopatibus earumdem Provinciarum, ad dotem constituendam paria esse non poterunt, adjungenda erunt monasteria viciniora ex Flandria, Hannonia, Arthesia et

Hollandia, prout commissariis magis convenire videbitur, quousque ad summam trium millium ducatorum perveniatur pro annua dote singulorum Episcopatuum, quinque vero pro Episcopatu Mechliniensi.

Caput XXIIII.

De Episcopatu Ruremundensi in Geldria.

Episcopatui denique Ruremundensi in Geldriae ducatu, poterit S. V. unire proventus et bona monasterii Regularium in eodem Oppido combusti et nondum reparati; et tantum de decimis, quas habent in Geldria, Abbas item Everbodiensis, ac alia monasteria; quantum satis sit ad tria millia ducatorum singulis annis.

Caput XXV.

De Episcopatu Buscoducensi et Ruremundensi.

Quoniam autem in singulis dictis locis sunt splendidae atque opulentae Ecclesiae Collegiatae Canonicorum, in quibus Cathedrae collocabuntur, consentaneum videtur ut in singulis maneant novem praebendae, perpetuo jure addictae novem Doctoribus et Licentiatis, ut isti quoque Praesides habeant sufficientem numerum eruditorum virorum; nisi quod in Buscoducis et Ruremunda praebendae tenuiores sunt, quam conveniat Cathedrali Ecclesiae: Posset quoque optima ratione S. V. commutare conventum de Baseldonck (est enim minimus, sed opulentus) combustum ante aliquot annos, necdum instauratum, in novem Canonicos Ecclesiae Cathedralis Buscoducensis, quibus demortuis succedant novem Doctores et Licentiati. Posset etiam a S. V. dari potestas eisdem commissariis, adjiciendi aliquid praebendis Ruremundensibus ac aliis, ubi tenuiores esse videbuntur pro dictis doctoribus et eximiis viris.

Caput XXVI.

Cur necesse fuerit dividi Ecclesias veteres.

Hos autem Archiepiscopos Catholicus Rex ita collocari

ac disponi postulat, ut nemo eorum praesit nisi tantum his Ecclesiis quae eodem utuntur sermone, videlicet, quae Ecclesiae Gallica lingua utuntur Archiepiscopo Atrebatensi subjiciantur; vel potius (si S. V. magis convenire videbitur) Cameracensi cujus sub ditione erunt Atrebatensis, Tornacensis, Audomarensis et Namurcensis, Ecclesiae unius ejusdem Gallicae linguae consortio conjunctae.

Ecclesiae vero Flandrico sermone utentes subjiciantur Metropolitanae ejusdem sermonis nempe Mechliniensi, ita ut Archiepiscopus Mechliniensis subditos sibi habeat Antverpiensem, Gandavensem, Brugensem, Buscoducensem, Iprensem, Ruremundensem, Ecclesias omnes Flandricae linguae. Quas tamen prius S. V. ab Archiepiscopi Remensis et Coloniensis jurisdictione, quibus subsunt, ut eximat Catholicus Rex magnopere postulat.

Caput XXVII.

Cur Ecclesiae eximantur antiquis Archiepiscopatibus.

Cur autem Rex eam exemptionem tam vehementer postulat, hae sunt praecipuae causae. Primum quia Ecclesia Remensis sita est in alio territorio, eoque ut plurimum hostili, ita ut continuis pene inter Francos Flandrosque bellis vigentibus, nullum possit eis esse tutum commercium, nullus securus ad Metropolitanum aditus. Deinde quia ab hominum memoria, ne semel quidem Archiepiscopi visitarunt Ecclesias Inferioris Germaniae sibi suffraganeas, quas si aliquo induciarum tempore visitare curarent, nihil aut parum utilitatis adferret ea visitatio. Mutuis enim odiis ita sunt eorum animi ob maxima incommoda ex diuturnis bellis accepta exasperati, ut vix se mutuo aspicere possint aut velint. Postremo quia diversitas idiomatum est inter Remensem et plerasque Ecclesias per Flandriam erigendas. Et licet recedant Remensi praefatae Ecclesiae, retinebit nihilominus octo alias suffraganeas Ecclesias in ditione Franciae.

Quas rationes quia magni momenti esse videntur non potuimus non probare, licet tamen S. V. secundum sacros canones, etiam his causis cessantibus, ipsoque repugnante Metropolitano, possit aliquas Ecclesias eximere, quoties ex ea exemptione major utilitas sequeretur aut speraretur.

Caput xxviii.

De primatu Ecclesiae Mechliniensis per totam Belgicam.

Consentaneum etiam videtur ut Mechliniensis Ecclesia ordinetur Primas Inferioris Germaniae habens locum, jus et autoritatem supra alios Archiepiscopos et Episcopos. Nam ejus sedes locata est in meditullio Inferioris Germaniae prope Bruxellam, ubi residet ejusdem Provinciae Dominus; ita ut quoties Princeps velit, ex usuque totius provinciae esse judicabit, possit ipsos reliquos Archiepiscopos, Episcopos, ac totum clerum vel ejus partem facile convocare, et quae praecepta fuerint a Sede Apostolica circa reformationem abusuum, ac emendationem, statim commodissime omnibus praescribere.

Caput xxviii.

Pars II.

Quod autem Catholica Majestas petit, ut idem Archiepiscopus Mechliniensis sit legatus, nos eam rem integram S. V. arbitrio relinquendam censuimus.

Caput xxix.

De jure surrogandi Episcopos.

Praeterea quod eadem Majestas instanter valde postulat (ut asserit Doctor Sonnius ad S. V. ab eodem Rege Orator missus) ut penes se et successores suos sit jus nominandi personas idoneas ad dictos novos Episcopatus et Archiepiscopatus; jus vero providendi penes S. V. idque perpetuis futuris temporibus, sub modis et conditionibus ab ipso

Oratore in primo scripto latius expressis: nos quanquam tanti Regis pium studium maxime commendamus, atque eas causas, quas nobis Orator scripto exhibuit, non omnino rejiciendas esse fateamur; tamen cum eas diligentius ponderandas, tum etiam de tota re maturius deliberandum esse judicavimus, piumque Regis Catholici studium adjuvandum (quoad fieri possit) ducimus.

Caput xxx.

De novem praebendis.

Probamus vero vehementer ut praebendae novem affectae, sive proprio jure addictae Doctoribus et Licentiatis, conferantur per electionem communibus suffragiis eorumdem Doctorum, Licentiatorum, et Episcopi, ut plenius in eodem Oratoris scripto traditur. Ita enim fiet ut semper habeant Episcopi apud se viros doctos et optimos, eximiaeque eruditionis; quorum opera atque Consilio religionis fideique causam facilius tueantur.

Caput xxxi.

Collatio pastoratuum in Inferiori Germania.

Nec praeter rationem censendum putamus ut curae omnes Pastorales, aut Parochiales Ecclesiae in singulis Dioecesibus, conferantur semper per Episcopum cujusque loci, vel dioecesis; sub hac tamen moderatione, ut non liceat Episcopo cuiquam conferre hujusmodi parochiales Ecclesias, nisi fuerit primum examinatus, atque inventus idoneus ad regendam curam Pastoralem per duos Seniores Doctores Theologiae, et unam Canonistam Canonicos Cathedralis Ecclesiae; cum praesertim Catholica Majestas parata sit recedere suo juri patronatus, quo plurimas similes Ecclesias confert, si reliqui collatores ac etiam S. V. suo juri cedant. Si vero durius fortasse videbitur collationis jus aliis subtrahere, saltem ad Ecclesiae utilitatem, seu verius necessitatem statuatur, ne quis omnino

quacunque auctoritate provisus, possit in Provinciis Inferioris Germaniae admitti ad beneficium curatum, nisi antea examinatus et idoneus judicatus sit per dictos Dominos Theologos et Canonistam, nisique prius sanctissime promiserit, se personaliter in loco Parochialis suae Ecclesiae permansurum.

Caput xxxii.

Conditio locorum bello occupandorum.

Postremo quod petit Catholicus Rex, ut expugnata per se adjiciantur viciniori dioecesi suae ditionis, vicissimque ut eodem jure et conditione sint quae per Galliae Regem expugnari continget, ut par sit utriusque conditio: de ea re integra ad S. V. referendum esse censuimus.

Caput xxxiii.

De residentia tam Episcopi quam aliorum.

Quoniam autem beneficia omnia propter officium statuta sunt, ut Apostolus inquit, qui non laboret non manducet; ideo Evangelicae doctrinae et canonibus conveniens esse videtur, ut, si Episcopus supra sex menses, non avocatus vel a summo Pontifice vel ab Inferioris Germaniae Domino, ab Ecclesia sua abfuerit; totius temporis quo absens fuerit, universos Episcopatus fructus amittat, qui Capitulo Cathedralis Ecclesiae cedant. Hoc autem ita statui necessarium est ob multiplices indies magis pullulantes in Inferiori Germania haereses, quarum causa singulis pene momentis requiritur Episcoporum praesentia. Idem etiam statuendum videtur in universos pastores Parochialium Ecclesiarum per universam Inferiorem Germaniam: Doctores vero et Licentiati si ultra duos menses abfuerint ab Ecclesia, ubi ordinati sunt, integros praebendae suae fructus amittent qui Capitulo cedant, nisi ab Ecclesia vel Episcopo missi fuerint.

Caput xxxiiii.

Pars secunda.

Praebendae autem (ut a Catholico Rege postulatum est sapienter) ita ubique instituendae videntur, ut in duas aequales partes earum fructibus divisis, altera pars pro quotidianis distributionibus, his qui divinis officiis in choro deserviunt assignetur, ita, ut a principio usque ad finem officiis intersint, nisi aliqua necessitas exire aut abesse coegerit. Atque hoc Apostolico decreto ita confirmetur, ut nullo modo liceat unquam Capitulo aliter ordinare, aut mutare, quo minus adesse aut jugiter servire teneantur.

Pars tertia.

Expedit etiam (ut eadem Majestas optat) hanc ordinationem sive statutum, extendi ad universas Collegiales Ecclesias secundarias per universam Germaniam Inferiorem, quia praebendae nihil aliud sunt quam publica stipendia divinis officiis servientibus ab Ecclesia proposita; quare non sunt nisi militantibus persolvenda.

Pars quarta.

Et quoniam, ut docet Veritas, quod gratis est acceptum gratis etiam impartiendum esse; existimamus nihil esse compensationis nomine tribuendum iis, quibus per postulatam divisionem aliqua pars jurisdictionis exercendae, vel dioecesis adempta erit; cum ea jurisdictio ejus naturae sit ut citra pretium, aut certam fructuum existimationem, penitus adimi oportere censeamus.

Quibus vero Episcopatibus aut Archiepiscopatibus per eam divisionem, fundi, redditus, census, vel aliqua annua emolumenta detrahuntur, his aequum esse existimamus detrimenta compensari.

Conclusio.

Praedictae autem erectioni novarum sedium Episcopalium valde nobis obsistere videbatur, quod dos singulis assi-

gnata, non statim sed lente ac paulatim accresceret; siquidem unio quam nunc faciet S. V. non sortietur effectum nisi post mortem ejus, qui unienda possidet. Verum cum rex Catholicus sit provisurus cuique novorum Episcopatuum de mille quingentis ducatis annuae pensionis, donec accrescat quod unitum fuerit, nihil videmus in re tam pia, tamque necessaria posse amplius desiderari.

IX.

Brief van den voornoemden gezant van Philips II, Franciscus Sonnius aan den Deken en Metropolitaan-Kapittel van Utrecht, waarbij hij hun voorloopig kennis geeft dat op 12 Mei 1559 de Bisdommen zijn opgerigt, overeenkomstig het verlangen van Philips.

Copia.

Reverendi generosi et praeclarissimi domini mei.

Haesi quidem diutius Romae quam putabam aut volui; verumtamen primum illud ac verum Christianum studium serenissimi Regis nostri, tandem ad optatum finem perduxi, Majestatis suae voto, per omnia consentientem: xij[a] enim hujus erexit Sanctissimus Dominus noster in ditionibus Inferioris Germaniae tres metropolitanas, et xiij Cathedrales Ecclesias, nostram Trajectensem commutavit in metropolitanam, eique subjecit quinque novas, nempe Harlemensem, Daventriensem, Leewardiensem, Groningensem, Middelburgensem per dismembrationem nostrae Ecclesiae Trajectensis erectas, adjungendo eis portiunculas quas habent in territorio regis nostri ecclesiae Mindensis et Monasteriensis. Deinde Mechliniae erexit novam Metropolitanam Ecclesiam, subjiciendo ei suffraganeas ecclesias

numero sex, nempe Antwerpiensem, Gandavensem, Brugensem, Iperensem, Buscoducensem, Ruremundensem. Denique et Cameracensem commutavit in metropolitanam, subjiciendo ei Attrebatensem, Tornacensem, Oudenarensem et Namurcensem, duas veteres et duas novas.

Ordinavit etiam, ut in singulis istis Ecclesiis, potissimum novis, sint novem praebendae perpetuo jure addictae tribus Doctoribus Theologiae et tribus doctoribus juris canonici et tribus nobilibus ejus ditionis in qua cathedra est, etiam promotis in jure canonico vel Theologia. Quae omnia uti regionem nostram multo illustriorem quam hactenus fuit redderet, ita ad confringenda haereticorum studia, mirum in modum conducent. Precor autem reverendis ac generosis Dominationibus Vestris Christum semper propensum ac propitium.

Romae 3 Maji 1559.

Infra stabat:

D. V. servitor et confrater FRANCISCUS SONNIUS.

Superscriptio epistolae erat:

Reverendis, Generosis, et preclarissimis dominis
Decano et Capitulo Metropolitanae Ecclesiae
Trajectensis dominis suis quam observantissimis.

(Wordt vervolgd.) J. F. VREGT.

RELAES VAN DE VERRICHTINGE.

GEDAEN OP ORDRE VAN

HAAR EDEL GROOT MOGENDE COMMISSARISSEN, GEGEVEN

AEN EENIGE R. C. PRIESTERS IN DATO $\frac{1}{2}\frac{5}{5}$ NOV. 1709.

Wie van het hier volgend RELAES wil kennis nemen, zal al ras bespeuren, dat de priesterlijsten van vele R. C. statien, thans parochien van het Bisdom van Haarlem, gelijk die in de Batavia Sacra staan, door dit document merkelijk worden aangevuld.

Daar het RELAES werd opgemaakt door Hugo Franciscus van Heussen, den overbekenden schrijver der Batavia Sacra, geholpen door eenige geestverwanten, is partijdigheid niet te verwonderen; tot voorzorg hier tegen neme de lezer slechts, in omgekeerden zin, wat gezegd wordt, dat is alhier: blaam voor lof, en bij onderzoek aangaande den verderen levensloop en het uiteinde der genoemde priesters, zal hij zich niet, of zelden bedrogen vinden.

Ik stel in eene noot, tegen den lof, toegedacht aan Ludovicus van der Beke, den eenigen P^r. Jesuiet in het RELAES vermeld, 's mans protest. Hadde ik van nog andere Heeren of Paters dergelijke bescheiden aangetroffen, gewis waren ze ook medegedeeld. Dat door niet weinige priesters in het RELAES voorkomend, op eene of andere wijze ook is geprotesteerd geworden, geloof ik inmiddels zeker naar aanleiding van het hier boven aangeduid onderzoek.

Het RELAES en de twee eerste noten heb ik in het Belgisch Rijks-archief ontmoet en overgeschreven.

A. V. L., S. J.

Relaes van het decanaet van Uytrecht, voor sooveel aengaet de pastorijen leggende op Hollantsen bodem.

N... WIJNANTS, die sedert 2 à 3 weken gekomen is te *Hilversom* [alwaer een pastoor is] en daer tegen den pastoor een nieuwe kerk oprecht, niet sonder veel opschuding, heeft aan Ignatius Moddé, door Jacob Cats en Hugo van Heussen, alle beij, gedoogde provicarissen, afgevaerdigt om na de sending te vraegen, geantwoort: dat hy van den Paus gesonden is.

MATTHIAS MORSLANDT, ingeroepen pastoor te *Laaren*, bekende van den Nuntius gesonden te syn.

CASPAR VAN DER HAGEN, die te *Blarikom* gekomen is, heeft geantwoort, dat van niemant sending had, maer van sijn selffs quam.

HERMANNUS MIDDELKAMP, te *Naerden*, seijde daer te sijn door oogluykinge van den Hr drossaert, de H.H. burgermeesteren en schepenen; altijd de placaten te sullen gehoorsamen ende met de Cleresie te houden.

JOANNES DE JONGH, te *Hilversom*, is gekomen op de sending van J. Cats, gedoogt provicaris, en seijde de placaten en ordinantien van HEdGrMoge. wegens A. Damen soude onderhouden.

ALOYSIUS HASELENBERCH, is uyt de *Beemster* vrijwilligh van daer gegaen ende sigh te *Muijden* geplaatst, sonder behoorlijcke sendinge.

Aen BERNARDUS FOCK, uijt *Friesland* om syne oproerigheijd verjaegt en sonder behoorlycke sending te *Slootdyck* gekomen, heeft de gemelde Ignatius Moddé, de verreijschte vragen niet konnen voorstellen, dewijl als hy omtrent het huijs van den voorn. Fock quam, spongen daer vijf personen uyt, te weten, de drie vooruytgedruckte priesters van *Hilversom*, *Laren* en *Blaricom*, den swager van den priester van *Naerden*, ge-

naemt Folkenburg en een boer van *Hilversom*, packten Ignatius Moddé aan, dreijgende hem, trokken hem naer het regterhuijs en arresteerden hem aldaer op een onwaer voorgeven, dat hij sigh als deurwaerder van den Staet had uytgegeven. Sy ontsloegen hem daernaer kosteloos, dogh immediatelyk quam daerop den schout, waerschynlyk door een bestoke werk, arresteerden hem op nieuws, waeruyt hem Jacob Catz met groote onkosten en accoort met den schout heeft verlost, alleen om de moeyelykheden, haet, lasteringen, die hy daerom te Uijtrecht van de Jesuitsgesinden quam te lijden, te ontgaen.

Relaes wegens het decanaet van Delflandt.

JOAN CHRISTIAEN VAN ERCKEL, landdeken en pastoor tot *Delft*, heeft met A. Daemen geen commercie gehouden en segt toe, dat niet te sullen houden.

Ook MATHIAS OOSTERLING.

Ook IGNATIUS VAN HEYNINGEN en THIMOTEUS ETTEMA, beyde onderpastoors tot *Delft*.

Ook LAURENTIUS REMMÉ, pastoor tot *Delfshaven*.

Ook WILLEM FREDER. VAN DALENOORT, pastoor in *'s Gravenhage*, en sijn onderpastoor THEODORUS VAN DER KROON; mede JOANNES BLOK, pastoor te *Eyckenduijnen*. ALARD TITSING, pastoor in *'s Gravenhage*, segt mede, geen commercie met A. Damen gehad te hebben en dat de bevelen van HEdGrMog°. sal gehoorsamen.

Insgelyken NICOLAUS OUDTSHOORN, pastoor te *Nootdorp*, dat met A. Damen geen kennis heeft; gevraegt sijnde of hij de bevelen, die van A. Damen souden mogen komen, sal aennemen ende verkondigen, antwoordde eerst, waerom niet? maer noch naerder ondervraeght synde, antwoordde flauwelyk: neen, neen.

HUGO VAN HOOFT, pastoor tot *Maesland*, heeft met A. Damen tot nog toe geen commercie gehadt, en gevraegt synde wegens het toekomende, antwoordde hij: dat dan alle omstandigheden soude moeten overwegen.

Alle de bovengemelde sijn van oude en behoorlyke sendinge voorsien.

Nae de doodt van GERARDUS POTKAMP, voorgevallen den 16 December 1705, sijn ingekomen.

Tot *Delft*, CORNELIUS VROOM, Minderbroeder; wegens sijne sendinge seyde hy: dat over vele jaren gestaan had tot *Amsterdam*, met een sendinge van Joannes Neercassel, bisschop van Castorie, dogh dat nu sijn sendinge heeft onmiddelyk van den Paus.

Omtrent de toesegginge van A. Damen niet te herkennen, antwoordde hij: dat hy nu van magt voorsien sijnde, A. Damen niet van nooden had; gevraagt synde, wat doen sal, ingeval van bevelen en patenten, die er in toekomende souden mogen gesonden worden, antwoordde hij, dat dan alle omstandigheden sou moeten overwegen en sien, ofter ook het gesagh van den Paus niet mede vermengt sou mogen sijn, aen wien alle Catholycken moeten gehoorsamen.

Pater STEPHANUS VAN LUIJK, Minderbroeder en medehelper van CORNELIUS DE VROOM tot *Delft*, heeft sijne sendinge, soo hy voorgeeft van syn provinciael, genaemt VAN DYCKE; die aen hem macht sou gegeven hebben, om alhier bedieninge te doen, de consensu Dominorum, quorum interest; gevraegt synde, wie door de Heeren, quorum interest te verstaen sijn, antwoordde hij, dat hij sulcks aen syn provinciael bevolen laet en het niet te diep ondersoekt. Rakende het toeseggen van A. Damen niet te herkennen, hielt sigh aen het soo even gemelde antwoort van Cornelius de Vroom, die syn overste is en daer ook tegenwoordig was.

PETRUS VAN HEESSEL, ook Minderbroeder, is gekomen tot *Schipluij*. Op het stuck van sendinge en toeseggingе van A. Damen niet te herkennen, is't met hem even alsoo gelegen als met Steph. van Luijk.

Staet te noteeren dat deese vrienden, door Dominorum quorum, interest voorseekert geen andere verstaen als: A. Damen, of den Nuntius, of den Paus self.

In *Poeldyck* is gekomen JOANNES V. BIJLEVELT; hy beroept sigh op eene oude sendinge, gekomen van den aertsbisschop van Sebasten en ook dat met goetvinden van J. C. van Erckel naer de Poeldyck is gegaen. Maer gemerkt hy daerop het regt van pastoor met geen de minste schijn kan fondeeren ende nogtans sigh als pastoor draegt en daervoor uytgeeft, gevraegt sijnde van waer hy dat recht verkregen heeft, antwoordde hy, dat sijne sendinge aen den Staet vertoont had, die daerin genoegen genomen en goetgevonden had, dat hy als pastoor naer den Poeldyck soude vertrecken. Ende wat belangt het toeseggen dat met A. Damen geen commercie sal hebben, was sijn antwoort: sigh te sullen draegen als een eerlijk onderdaen.

SYLVESTER COERECHT [CORRÈGE] tot *Pynakker*, isser gekomen met goetvinden van Hugo van Heussen; segt ook toe met A. Damen geen commercie te houden.

Nog is tot *Pynakker* [te Kethel?] gekomen THEODORUS VAN DER BROECK, sonder sending; hy beroept sigh daerop, dat hij J. C. van Erkel eens heeft wesen spreeken; hij heeft toegeseyt A. Damen ..... [1])

PETRUS MODDÉ, tot *Ryswyk*, heeft goede sendinge en toegeseijt A. Damen niet te herkennen.

---

1) N.B. Hic addixit quod Ill^{m}. Damen non agnoscet; sed copiam exscribendo prae nimia festinatione, verosimilius ultima verba praetermisi, quae tamen nunc addere non ausus, relinquo altiori judicio.

Even al eens is het gelegen met JOANNES VAN ELSEN in den *Briel.*

N... DELBORG, onder-pastoor bij ALARDUS TITSING in *'s Gravenhage*, segt dat hij bemagtight is door ALARDUS TITSING, en dat hij de bevelen van HEdGrMog^e^. sal gehoorsamen.

Pater GEORGE, Carmeliëter-monnik in de Fransche kerk in *'s Gravenhage*, heeft oude en goede sending, heeft met A. Damen geen commercie gehadt en sal ook geen Vicarius, tenzy by HaerEdGrMog^e^. geadmitteert werde, erkennen.

Pater ANSELMUS, ook Carmelieter-monnik in deselve Fransche kerk, heeft oude en goede sendinge en sal A. Damen niet erkennen.

In de Spaensche capel [te *'s Hage*] LODEWYCK VAN DER BEECK, Jesuit, heeft oude en goede sendinge, heeft geantwoort [1]) met A. Damen geen commercie gehouden te hebben en sal gehoorsamen aen de bevelen van HEdGrMog^en^.

DANIEL BOS, Carmeliet, heeft oude sendinge en sal wegens het erkennen van A. Damen sigh voegen naer de

1) „Cum ad aures infrascripti pervenerit per Hollandiam et alibi spargi, scriptum aliquod seu responsum meum quo in causa Ill^mi^ D^i^ Adami Damen, Vicarii apostolici aut Ill^mi^ Domini Bussi Nuntii apostolici testatus fuissem sive in praesentia D^i^ Erckelii praetensi archipresbyteri Delflandiae sive alterius cujuscumque ad id commissionem habentis a D^o^ van Huijssen praetenso Vicario Hollandiae, quod obedientiam praestare vellem mandatis Praepotentium Ordinum Hollandiae atque adeo non agnoscere me in illis spiritualem jurisdictionem ipsis a Sede apostolica concessam, hisce in fide sacerdotis declaro: praedictum scriptum seu responsum prorsus esse falsum et injuriosum nec aliquid ejusmodi contra potestatem ac legitimam auctoritatem praedictorum Illmorum Dominorum Adami Damen et Illmi D^i^ Nuntii apostolici a me fuisse dictum vel assertum, paratus omni tempore [ubi opus fuerit] hanc meam declarationem juramento solemni confirmare. Ita testor Bruxellis 14 July 1710.

Ludovicus van der Beke, Soc. Jesu, sacellanus major oratorii Hispanici, Hagae Comitis.

ordres van HEdGrMog^e.; gemerckt seijde hy die saecke de Religie niet en raeckt.

N.... AUGIERS, heeft mede oude sendinge; wegens het niet erkennen van A. Damen, seijde hy, dat van syn ambassadeur dependeerde, [en?] sou moeten soo doen, als die ambassadeur soude goetvinden. Hy verscheen by mij als met eenigh achterdenken op den 11 February, omdat de Heer Smiselingh daeghs te voren het had doen verbieden, hetwelk sou geschied sijn ter oorsake van den Heer N... Vacant, mede capellaen van de Spaensche capel, die bij my ontboden synde en sigh wegens syne sendinge verlegen vindende — want hy nae de dood van Potkamp maer in 't landt gecomen is — syn toevlught tot den gemelden Heer Smiselingh heeft genomen. N... Vacant heeft naderhand laten weten, dat hij by J. C. van Erckel soude komen om syne schuldige gehoorsaemheijd te komen afleggen.

N... TERMAARSEN, Dominicaner monnik, heeft oude sendinge. Op 't stuk van A. Damen niet te erkennen en sigh deswegen te verklaren, seyde syn Eerwaerde: dat alle Catholyken om saligh te werden, den Paus moeten gehoorsamen ende dat sigh ten aensien van HEdGrMog^e. als een goet onderdaen soude gedraegen.

Relaes wegens het decanaet van Rijnlandt.

Onder het district van Rynlandt daer HUGO GAEL landdeken is, soo hebben behalven den reets gemelden Heer NICOLAUS DE REEDER [1]), tot *Voorburgh*, THEODORUS DE GRAEF, tot *Soetermeer*, THEODORUS VERHOOGH, tot *Leyden*, N... VAN DORT, op de *Oude-Aa*, JOANNES DE WIT in *Roelof-aertjensveen*, het placaat van HEd GrMog^e van 26 April 1709 ende de bevelen van de

1) Ik vind hem nergens vermeld, dan alhier.

EdMog^e. commissarissen van 21 Nov. desselven jaers tot ons komende al tydigh aengenomen.

MARTINUS V. CROMSTREIJEN, door hulp van VAN HEUSSEN, aen den *Leydschendam*, den 10 January dezes jaers geconvenieert en gevraegt synde naer syne sendinge, antwoordde: dat hy door den Keulschen Nuntius PIAZZA voor 3 of 4 jaeren was gesonden naer de *Wieringe*, dogh dat bij het vertrecken van syn oom P^r. CORNELIUS VAN CROMSTREIJEN, Jesuit, op desselfs goetvinden ende met approbatie van den baljuw dier plaets was gekomen ende gebleven. Op het bevel der EdMogende commissarissen van den Staet, wegens den kanonnik A. Damen niet te sullen erkennen, heeft hy geswegen.

In gevolge heeft HUGO VAN HEUSSEN de Paters JO. BAPT. PARDOU en de P^r. CORNELIUS BALTHASAR, beijde Predikheeren, also ook P^r. CORNELIUS VAN BORTELE en ALOYSIUS OVERBEEK, beijde Franciscaner monnicken binnen *Leyden*, den 16 deses tot hem beroepen door een brief van desen inhout:

Seer Eerw. Paters. — Alsoo wij UEerw. iets gewigtighs uyt name ende last van de EdMog^e. commissarissen der EdGrMog^e. Staten van Holland ons den 15 Nov. 1709 ende iteratelijk den 21 Nov. ll. aengegeven, voor te dragen hebben, soo is 't ernstigh versoek, dat UwEerw. sigh morgen, sijnde vrydagh den 17 deses, vóór den middagh, wat ure het haer het best gelegen mach komen, aen mijn huijs op de Hoygracht, gelieven te vervoegen om hier, volgens gegeven last, rapport van te doen. Waerop mij verlatende blyve

Seer Eerw. PP.

UEerw. seer goetwillige dienaer

Leyden, 16 Jan. 1710. HUGO VAN HEUSSEN, Vic.

Desen brief werd bestelt door Floris van der Plas aen 't huijs der Minderbroeders, wiert tot antwoort gegeven, dat Pr. Cornelius van Bortel van huijs was.

Pr. Pardou schreef den eygen avont ten half tien dit kort briefken :

Mynheer. — Myn onpasselykheid heeft my dese week niet toegelaten om uyttegaen, derhalve versoek ik UE. dat UE. mij gelieft toe te senden een copije van den bevelbrief van de HoogMoge. Heeren Staten.

Seer Eerw. Heer

UEs. seer goetwillige dienaer,

Leyden, 16 Jan. 1710. Fr. Jo. Bapt. Pardou.

Hugo van Heussen antwoordde des morgens ten 8 ure deser wijse :

Seer Eerw. Pater. — Het bevel der EdelMoge. Heeren commissarissen is een mondelingh bevel, genoechsaem ruchtbaer en bekent, en soo UEerw. niet konde uytgaen, voorgevende onpasselykheyt UEerws. mede-pater Cornelis Balthasar kan ter gemelder tydt en plaetse komen, alsoo den inhoudt van mijnen voorgaenden brief aen alle beyde Paters hoorde, gelyk UE. lesende sult bevinden; hierop mij dan andermael verlaetende blyve, Seer Eerw. Pr.

UEs. goetwillige dienaer

Leijden, 17 Jan. 1710. Hugo van Heussen, Vic.

Edogh soo der alsnoch niemant quam, vaerdigde Hr. HUGO VAN HEUSSEN dien eygen dagh een brief van gelyken inhout, als de eerste aen de verdere priesters der stad *Leyden*, by name: Pr. ALOYSIUS DE COCQ, Carmeliet, Pr. ANGE, Fransche Carmeliet, en LAMBERTUS VAN RIJN, werelts-priester.

P^r. ALOYSIUS DE COCQ quam de eerste en nam het bevel der EdMog^e. wegens den canonnik A. Damen volmondigh aen, brengende selfs ten voorbeelt by het geschil met de republiek van Venetiën ende het Roomsche Hof onder Paus Paulus V.

P^r. ANGE seijde sigh aen het bewuste placaat en bevel naer uyterlyke bestieringe te sullen gedragen.

P^r. CORNELIS BALTHASAR in sijn en sijn confraters naam, wien hij seyde swaer verkout te syn, betuygde geen expres bevel van den Paus of haeren [hunnen] praefectus te hebben, van den canonnik Damen als Vicarius te moeten erkennen. En soo ik verder drong voor het toekomende seyde hij niet te vertrouwen dat hunne oversten hun dit soodanigh erkennen souden opleggen.

Op diergelyke wyse antwoordden P^r. CORNELIUS VAN BORTEL ende ALOYSIUS OVERBEEK, die des naemiddaghs mede quamen. Meer kon ik van die vier Paters niet verkrygen.

Alle dese geordenden sijn hier ter stede vóór het beroemd placaat van den 17 Aug. 1702 binnengekomen.

LAMBERT VAN RIJN, zedert hier gekomen seyde: dat een oude en generale sendinge hebbende van den aertsbisschop van Sebasten, met genoegen en goetkeuringe van de Cleresie, in de pastory van *Leijden* was gekomen. Verklaerde voorts, sigh noijt in correspondentie met den canonnik Damen te hebben ingelaeten en segt aen het placaet ende de bevelen syndr wereltlyke overheden te willen gedraegen.

De volgende Buyten-priesters, door gelijken brief als den vorigen, aen het huijs van HUGO GAEL, haer landtdeken in *Roelevaertjensveen*, den 18^en deses beroepen en den 20^en aldaer gekomen sijnde, soo antwoordden: CORNELIS HUIJSMAN tot *Rynsaterwoude* etc., RUDOLPHUS VAN BEEST tot *Langeraer*, JACOBUS COS tot *Noor-*

den onder *Nieukoop*, FREDERIK VAN WINDEN, sijn noothulp ende ANDREAS JANSEN tot *Aerlanderveen:* dat sij het placcaat van HEdGrMog^en^. van 26 April 1709 aennamen.

CORNELIS HUIJSMAN toonde, dat sijne vorige sendinge tegens het beroemde placaat, waerom hy door de EdMog^e^. commissarissen gesuspendeert was geworden, door het Capittel van Utrecht en desselfs Vicarissen, en laetstelyk ook nog door GERARD POTCAMP was bevestigt.

ANDREAS JANSEN, echter, te *Aerlanderveen* en sedert het placaat van 't jaar 1705 ingekomen, naer syne sendinge gevraegt synde, antwoordde: een oude sendinge van den bisschop van Sebasthen te hebben gehadt, door de gemeijnte met bewillinge van den HoogEdgeb. H^r^. VAN DUYVENVOORDEN, by syn leven dykgrave, te syn aengenomen en sigh aen GERARD POTCAMPS verblyfplaets te hebben geadresseert tot confirmatie, dogh bevonde, dat hij was overleden.

FREDERICUS VAN WINDEN, tot noothulp van JAC. COS, en zedert een wijl tyds blind synde, door uytheemsche sendinge gesonden, versocht wel admissie, maer geen sendinge der inlantse geestelykheijt.

ALARDUS HOFLANTS, tot *Homade*, antwoort was in substantie: dat gelyk hij priester werdende gewijt, beloofd had den Paus in sijne bevelen te gehoorsamen, den canonnik A. Damen, door den Paus aengestelt tot Vicarius, als soodanigh innerlijk moet erkennen; dogh dat van de andere sijde als een getrouwe onderdaen syne wereltlyke Overheijt moetende gehoorsaemen, denselven A. Damen, volgens desselfs bevelen niet aennemen, noch aenhangen soude; waerop ik SEd^n^. repliceerde, wat men in geval doen soude, soo men onderdaen was van Vrankrijk of van de republiek

Venetiën en dat het Roomsche Hof een kerkvoogd despoticè quaem aen te stellen.

ANTONIUS WENCOM, tot *Sevenhoven*, verschoonde syn afblijven wegens besondere kerkelyke besigheden; ende VAN DER MEULEN, tot *Nieukoop*, wegens sijn vermoeidheid over het reijsen van de voorgaende week.

FLORENTIUS BEAUMONT, tot *Stompwijk*, tegen den 22en bescheijden, toonde dat niet alleen een oude besendinge van den bisschop van Sebasten had, maer dat hy tot *Stompwyk* was aengestelt door sendinge en bewillinge van GERARD POTCAMP, zaliger gedachtenis; verklaerde wijders, soo uijt sijne als in sijns nabuers, GERRIT PELTS name, dat hij sigh sal gedraegen aen de placaten van HEdGrMoge. en bij naeme aen dat van den 26en der maent April voorleden.

N... DE ROTTE, tegens denselven tydt bescheyden, quam anderhalf uere later, voorwendende aen mijn huysgenooten, dat hij twee krancken had moeten gaen besoeken.

Den 8en Febr. quam tot mij Heer PETRUS DOBBESSE [pastoor tot *Wassenaar* met bewillinge der Cleresie], verklarende sigh ten volle te gedragen aen het gemelde placaat van HEdGrMoge. in de saeken van den canonnik A. Damen, en te houden aen de bevelen van het Capittel.

Pater FERDINANDUS DU QUAVRÉ, Minderbroeder tot *Gorcom*, door den pastoor dier stadt van mypentwegen den 16en Jan. geconvenieert synde, gaf tot antwoord: dat hy Mynheer VAN HEUSSEN niet en kende en daernaer noch wat beleefder: dat hy de eer niet en hadt van Mynheer VAN HEUSSEN te kennen; echter den 17en naerder hoorende uyt dien pastoor, dat dien voorstel geschiedde door ordre van den Staet, seyde den pastoor: dat hy sijn Overste daerover soude schryven. Maer den 28en daernavolgende, sond de voorseyde Pater

DU QUAVRÉ aen HUGO VAN HEUSSEN een brief, te samen met een notariael instrument van 't jaer 1706, binnen *Amsterdam* gepasseert, meldende: dat hy door mondelyke admissie van GERRIT POTCAMP zaliger, by syn leven was aengenomen.

Relaes van het decanaet van Schielandt, waeraf Petrus van Cuyk landtdeken is.

JACOBUS [TIMMERS?], te *Rotterdam.*
JOANNES VAN DEN BERCH, te *Rotterdam.*
WILLIBRORDUS WEYTMANS, te *Rotterdam.*
JOANNES TIBBEL, te *Schiedam.*
JOANNES PRUYM, te *Dordrecht.*
IGNATIUS WALVIS, ter *Goude.*
HILLIBRANDUS VAN DER WIELE, ter *Goude.*
SEBASTIAEN VERWEL, ter *Goude.*
WILHELMUS WANNAERT, ter *Goude.*
HENRICUS LANSINGH, te *Schoonhoven.*
JOAN CHRYSOSTHOMUS VYFHUYSEN, tot *Oudewater.*
REIJNIER VISSCHER, te *Moordrecht.*
JACOBUS VAN REIJT, te *Raemburgh.*
JUSTUS VAN SCHAIJK, te *Kralingen.*
GYSBERTUS VAN VIANEN, in den *Bergschenhoek.*

Alle dese voornoemde, hebbende hunne sendinge van de vorige Vicarissen, hebben belooft volgens de ordre der EdGrMog[s]. geene correspondentie met den H[r]. A. Damen te sullen houden.

PETRUS TIBOS, te *Dordrecht*, heeft geantwoort: ick sal my selven soodanigh dragen, dat ick aen HEdGrMog[e] noijt eenigh misnoegen sal geven.

N... SLICHTERMANS, tot *Dordrecht*, heeft van gelyken geantwoort.

GYSBERTUS VAN SPITHOVEN, te *Kabau*, heeft geantwoord: ik onderwerp mij aen den eisch van de EdGrMog^e Heeren, van Heer Damen niet te erkennen, noch eenige correspondentie met hem te houden, mits sulks van den Paus wort goedgevonden aen wien ik in het geestelyk mij onderdanigh toonen moet.

Pater VAN VECHELEN, Minderbroeder te *Rotterdam*, nae de dood van H^r. POTCAMP ingekomen, van mij door myn dienstmaegt aen syn huys versocht synde, my gelegentheijt te willen geven van hem wegens dese saeck te komen spreken, heeft laten antwoorden, dat hy belet was. Twee dagen daernae noch eens daertoe versocht synde, mij gelegentheijt te willen geven van hem wegens dese saecke te komen spreken, heeft laten antwoorden, dat hij belet was; twaèlf dagen daernae noch eens daertoe versocht sijnde, heeft geantwoort, dat ick hem schriftelyck de saeck soude voorstellen, dat hij dan soude antwoorden.

P^r. PETRUS WELLENS, Predikheer te *Rotterdam*, van my door myn dienstmaagt versocht synde ten mynen huysen te komen, daer ick hem wegens eene gewigtige saeck uyt ordre van HEdGrMog^e. soude spreeken heeft geantwoort: dat ick aen syn huys mocht komen, als de dienstmaagt daerover seyde, dat ick op dien tydt eenige andere Heeren aen mijn huijs wegens deselve saeck bescheiden hadt, dewelcke ick daer moest opwachten, en voorts niet veel tydt meer overigh was, bleef hij bij syn vorig antwoort.

P^r. ANDREAS MELIJN, Predikheer te *Schiedam*, te samen met sijn socius, die nae de doot van Heer POTCAMP is ingekomen door een brief van mij versocht sijnde, om mij uyt ordre als voren te komen spreeken, heeft geantwoort: ick ben altijt bereijt om de bevelen van onse genadige Overheden te gehoorsamen; maer ick

versoek dat UEerw. mij gelieve een copij van de belastinge toe te senden.

P^r. NICOLAUS SCHOONHAUWEN, Minderbroeder ter *Goude*, te samen met sijn socius, die nae de dood van Heer POTCAMP is ingekomen, door een' brief van mij versocht synde, om op Woensdagh den 22 Jan. omtrent elf uren aen het huys van den Heer WALVIS te komen [terselver ure had ick daer verscheijde andere priesters wegens deselve saeck bescheijden, dewelcke daer oock gesproken heb] daer ick hem volgens ordre als voren soude spreeken, heeft mijnen brief, door een bekent persoon uyt mynen naem aen hem gegeven, niet willen aennemen, maer geantwoort: wilt Heer VAN CUYK schrijven, dat hy self schrijve of spreeke.

Ter *Goude* sijnde, heb ick omtrent deselve ure noch aen sijn huijs geweest, om hem deswegens te spreeken; maer kreeg voor antwoort: datter geen Paters te huijs waren.

P^r. JAN DE RUYTER, Minderbroeder te *Oudewater*, nae de dood van Heer POTCAMP ingekomen door een brief als voren van my versocht sijnde ter *Goude* terselver plaatse en ure te komen, heeft mynen brief ontvangen en is niet gekomen.

GERARDUS DE ROY, Minderbroeder te *Haestrecht*, nae de dood van Heer POTCAMP ingekomen, van gelyken versocht sijnde, is mede niet gekomen.

Naer dese twee Paters vraegde ick ook aen het huijs van P^r. NIC. VAN SCHOONHAUWEN; doch wiert geseijt, dat sy daer niet waren.

JOANNES PETRUS VAN DE VELDE, aen de *Goud-kade*, heeft geantwoort: ick kan verklaren noijt sendinge gesien te hebben ofte van den Heer Damen ofte van den Nuntius; ende wat aengaet geen gemeenschap te houden met die voornoemde Heeren, dat is genoegsaem

verboden door de placaten van de EdGrMoge. Heeren Staten; soodat wij daer geen gemeenschap mede mogen houden, aengesien wij tegen onse hooge Overheden niet mogen resisteeren.

Infractien van het bisdom van Haerlem, waeraf Martinus de Swaen, priester te Haerlem, provicarius is, ende om dat ampt te oefenen, van HEdGrMoge. gedooginge ontvangen heeft.

Te *Amsterdam* is in de Statie der Minderbroeders, genaempt het Boomtje, een Minderbroeder, genaemt VERHEL, gekomen van buyten de Provincie en heeft nimmer gedoogde sendinge gehadt.

Nog te *Amsterdam* in de andere Statie der Minderbroeders, genaemt de Breestraet [Mozes en Aaron], een Minderbroeder, genaemt JOANNES HEUKELMAN, op deselve wyse tegens de twee artikelen der placaten en nog een derde Minderbroeder, die socius communis is, op deselve wyse.

Nog te *Amsterdam* een Augustijner monnik, genaemt MONNIXHOVEN, vóór de placaten geapprobeerd van den bisschop van Sebasten, maer voor eenige maenden; is mede tegen de beijde artikelen der beroemde placaten. Hy is medehelper van den Augustyner-monnik DEBBOUT, in de Spinhuijssteeg; is echter vóór het laetste placaat ingekomen.

NICOLAUS DE JONGE is sonder een gedoogde sendinge eenige jaren als pastoor geweest te *Werfershoeve* in Noort-Hollant, is sonder wettige sendinge, nae het laetste placaat van 22 April 1709, te *Monnikendam* als pastoor ingekomen.

Te *Werfershoeve* is gesuccedeert een Kruysbroeder, genaemt KRAMER, tegen beyde artikelen der placaten, te

weten, komende van buyten de Provincie, en sonder behoorlyke sendinge, en dat in een pastorij, toebehoorende aen de Cleresie.

Te *Nubixwoude* is KNIPPENBURGH; heeft nimmer gedoogde sendinge gehadt; is nae het laetste placaat gekomen.

Te *Alkmaer* SUERHUYSE, die door sendinge van Sebasten stond te *Deventer;* is aldaer te *Alkmaer* nae het laetste placaat sonder wettige sendinge gekomen.

Te *Heilo* is tegen de placaten door een ongedoogde sendinge gekomen N... HEYNEN, te *Jispe* ROOMENBURG, te *Schagen* A. LANSING, in *Swaeg* BERN. BEUSEKOM, te *Lis* DE LEEUW, te *Wieringe* PETRUS DE RUIJTER, te *Obdam* JOANNES VENROIJ, in de *Beemster* ROGEDUIJTS, te *Woggenom* N... JANSEN, te *Castricum* WILHELMUS CAVELLIER, te *Berkenrode* PHILIPPUS CAVELLIER, te *Blokkert* N... HANSSEN, Kruysbroeder monnik, een pastory, toebehoorende aen de Cleresie.

Te *Alkmaer* is tegen beijde artikelen der placaten mede een Minderbroeder en een Preekheer ingekomen.

Alle dese laetstgemelde [van HEYNEN af?] zijn vóór het laetste placaet gekomen.

R. K. PASTOORS EN ANDERE PAROCHIEPRIESTERS, OP BIJGEVOEGD TIJDSTIP AANWEZIG IN HET TEGENWOORDIG BISDOM VAN HAARLEM.

(Vervolg van Deel IV, blz. 380.)

SUPPLEMENT A.

AALSMEER.

Aº 1366–44. Jacobus, curatus, dezelfde die vroeger is vermeld voor 1342. Orig. van Egm.

AARTSBERGEN.

〃 1566. Arent Pijn, pastoor. Sent. fol. 364.

AKERSLOOT.

〃 1568, 1 April. Henricus Reinheri, past. sedert 5 jar.; alles gaat hier wel. Ber. enz. 1)

ALKMAAR.

〃 1296. Wybo Nicolaesz. van der Zandt, past. Cart. S^tae^ Catharinae. fol. 53.

〃 1325. Wernerdus curatus. Inv. van 't Arch. van Alkmaar, bl. 3.

〃 1464, 24 Mei. H^r^. Jan van Sciedam, in den geestelicken rechten doctor, canonick tot Sinte Johans Tutrecht ende cureijt der parochikerke van Alcmaar. Bijdr. v. Haarl. X, p. 180.

〃 1464, 24 Mei. Albertus Theodori, priester te Alkmaar, hij was ook notaris. Bijdr. v. Haarl. X, p. 180.

〃 1567/8. Jan Jacobsz., priester en capellaen. Hij getuigt tegen de fugitiven. Ber. enz.

〃 〃 H^r^. Anthonis Quintijn, priester. Ibid.

〃 〃 M^r^. Pieter van Meerhoudt, rector der groote school. Hij getuigt tegen Brederode, die op 1/2 Sept. 1566 te Alkmaar was. Ibid.

---

1) Deze aanduiding doelt op 3 Deelen [28, 29 en 33] in folio van den Raad van Beroerten, door den Hertog van Alba ingesteld, loopende over de jaren 1566-69, en in het Belg. Rijks-Arch. berustend,

A° 1570. Mr. Eylaert Dircxz. van Waterlant, pastoor.
Ve Mem. van Ernst. fol. 234.

ALPHEN.

〃 1436. Reinerus Ludolphi, vice-curatus.
Orig. der Grafelijkheid.

AMSTELVEEN.

〃 1568. Henricus Michaelis, pastoer sedert 3 jar., oud 31 jar.
Ber. enz. 29. fol. 288.

AMSTERDAM.

〃 1414. Jacobus filius Symonis, curatus ecclesiae Sti. Nicolai.

〃 1497. Jacobus filius Jacobi Pillen, presbyter parochialis ecclesiae Sti Nicolai in oppido Amstel.
Uit de Portefeuille van Vicarien der Groote kerk.

〃 1559. Floris Engbertsz., pastoer van de oude kerk.
Ibid. fol. 335.

ASPEREN.

〃 1331. Jan van Akoijen, prochiepaep.
Regr. Voorn, A. B. fol. 22.

ASSENDELFT.

〃 1568, 20 Maart. Joannes Henrici, vice-cureit, verklaart dat aldaar geen 〃quade humeuren" zijn geweest. Hij heeft hier gediend omtrent 8 jar. Ber. enz.

BARSINGERHORN.

〃 1568. De past. N. N. heeft zijn priesterschap verloochend, hem begeven tot huwelycken staet en continuerende de predicatie van Calvijn [en voortvluchtig?]
Ber. enz., of Studien en Bijdragen op 't gebied der Historische Theologie etc. I, p. 147.

BERG-AMBACHT.

〃 1570 [?] Jan Aertsz. van Uytrecht, pastoor.
Ve Mem. van Ernst. fol. 236.

BERGEN.

〃 1231. Bartholomeus, sacerdos, dezelfde reeds vermeld voor 1226. Oorkb. N° 325, 377.

〃 1568. Hr. Simon Bartholomaei, pastoor. Ber. enz.

A° 1568. Adriaan Meinardi, kapellaan tot Bergen, oud 48 jaren. Ber. enz.

BERKEL.

" 1567/8. Michiel van Eijnde, pastoor. Ber. enz.
" 1567/8. Sijmon Bartholomei, pastoor. Alhier zijn geen nieuwigheden. Ber. enz.
" 1567/8. Adriaen Menardi, capellaen; hij verklaart tegen Sonnenbergh. Ber. enz.

BEVERWIJK.

" 1377. Ghysbertus, vice-curatus. Bijdr. v. Haarl. X, p. 177. N° 26.
" 1421. Walter Uyterwyc, waarvan vroeger op 1419, was nog hier A° 1421.
" 1442, 13 Junij. Hr. Simon Erixz., priester ende vice-cureijt van Beverwijc. Bijdr. v. Haarl. X, p. 317.
" 1490 [?] Hr. Jacob Claeszoon, cureijt. Cartul. van S. Cath. of S. Jan. fol. 128.
" 1568. Hr. Cornelis van Scoten, in 1568 was hij oudpast. en 70 jaren oud, creupel ende impotent. Cart. van St. Cath. fol. 19. Ber. enz.
" 1568–74 [?] Thyman de Wouwer, vice-cureit, ook voorkomend als Symon Willemsz. van Wouw, pastoor, die in eerstgen. jaar oud was 34 j. en sedert 8 j. vice-cureit. Cart. St. Cath. fol. 13, Stud. en Bijdr. 1 en Ber. enz.
" 1568. Cornelis Claesz. priester, tegenwoordig schoolmr. heeft alhier 20 jar. gewoond. Ber. enz.

BOSKOOP.

" 1310. Bartholomeus Mom, cureit. Verbetering van de jaren 1370–80, vroeger vóór den naam van Mom gesteld. Orig. v. Egm.
" 1458/9. Jan Henrijcxz. pastoor. Schotels Rijnsb. bl. 215.
" 1562. Cornelis Gerritsen doet afstand en Lelis Pieterszoon door de buren verzocht als pastoor. Portef. van oud. pap. van Rijnsburg.

BRIELLE.

" 1568. Adriaen Willemsz., pater van St. Catharina-convent en pastoor van de groote kerk. Uit zijne verklaringen en

die van Jan Pot en van Jan Cornelisz. Fabri, Kanunniken in den Brielle blijkt, dat de voormalige schout Evert Cornelisz. het „principaele hooft, voorganger en toestoker geweest is van den beeldenbrekinge op maendach na Bartholomei 1566." Er werd tevens gezegd, dat een Mr. Dirck Cock, schoolmeester te Brielle, „was geweest de principaelste auteur van de nieuwe religie en predicatie", hij zou zelfs het „misbouck van 't Sint Katharina-klooster verscheurd hebben." Meer dan 80 personen waren min of meer „schuldich aen beeldbreekinge." De rederijkers hadden gedronken „uyt miskelck en verbrand fluele casuifels en stolen, het misbouck, St. Rochusbeeld etc." Geplunderd waren ook de kloosters van St. Catharina, van St. Clara, te Rugge enz. Ber. enz.

BROEK OP LANGENDIJK.

A° 1568. Jan Jansz., pastoor, oudt omtrent 60 jaren. Hij zegt dat alhier slechts weinig Menonieten zijn.
Ber. enz. 28, bl. 26 v°.

BUNSCHOTEN.

„ 1357. Heer Servaes, pastoor; zie Nieuwveen.
„ 1566, 17 Dec. Hr. Lambert Willemsz., oudt 42 j. pastoir.
Ber. enz. Deel 33, fol. 29 v°.

CASTRICUM.

„ 1377. Domino Petro curato ecclesiae parochialis in Castrikem.
Bijdr. v. Haarl. V, 316.
„ 1567 [?] Jan Petri, pastoor van Castricom, een sectaris en apostaat. Hij preekt op Meeresteyn. Ber. enz.
„ 1568. Michiel van Rymsdyck, pastoor. sedert een half jaar. Zijne „prochianen hebben zich met de Menonieten niet gemoeyd; die van Brederode hebben het H. Sacrament gedestrueert. Hij had eertijds de cure van Twisk bediend, 4 maanden." Ber. enz.

CROMMENIE.

„ 1403. Andreas Petri, presbyter et rector parochialis.
Vidimus van Egmond.
„ 1568. Hr. Gerardus Cornelii, oud 30 jar., sedert 6 jar. pastoor. Hij telt wel 500 communicanten, allen goede Katholieken. Ber. enz.

Delft.

A° 1363. Willem Nanning, priester, cureyt van een vierde gedeelte der Groote kerck.
Portef. van Vicariën van St^e Cath. alt. te Leiden.

〃 1558, 17 Sept. M^r. Martinus Dunkanus, geinstalleerd als pastoor der oude of St. Hippolytuskerk. Hij was hier nog op 29 Febr. 1568, op gen. dag toch getuigt hij te Delft tegen de ketters enz. Er waren destijds 37 uitgewekenen. Delftsche Courant, 11 Nov. 1877. Ber. enz.

〃 1560. M^r. Jacob Roelofsz., pastoor der Groote kerk, wordt notaris. Reg^r. der Notarii, 21.

〃 〃 M^r. Aelbrecht Cornelisz., pastoor der Nieuwe kerk, wordt notaris. Ibid., N. 23.

〃 1568. Pauwels Cornelisz., past. van de Nieuwe kerk en pater van St. Ursulen aldaar, getuigt ook tegen de ketters, vooral met Dunkanus tegen H^r. Aelbrecht, den verloopen past. van Scheveningen en den vorigen burgemeester van Delft en baljuw van Delfland Frans Duyst van Voorhout. Ber. enz.

Edam.

〃 1568. Meynardus Johannis, oud 53 j., pastoor alhier sedert 21 j. Ber. enz. 29, 255 v°.

Eenigenburg.

〃 1568. Heer Laurens Claeszoon, pastoor geweest te Eenigenburg, op Zeedijk, apostaat. Zie Hoorn.
Ber. enz. en Stud. 1, 332 en 337.

Egmond.

〃 1317–30. Gerardus, rector. Orig. v. Egm.

〃 1337. Gheryd, prochypape, obiit A° 1337. Necrol. v. Egm.

〃 1346, 1356. Costinus curatus, obiit 1378. Ibid.

〃 1380–1415. Hughe Backer, priester, cureyt in laatstgem. jaar, begiftigt eene vicarie in de Hofkapel te 's Hage. Deze Hugo was in 1441 nog curatus.
Orig. van Egm.; Cartul. der Hofk. fol. 71.

〃 1472. Jan Odzierszoon, vroeger cureijt der parochiekerk, schrijft aan den abt van Egmond, dat hij als rector de opvolger is geweest van Giselbertus Meinardi.
Orig. v. Egm.

〃 1567/8. Pieter Ossenweyer, kapellaan van Egmond-Binnen, verklaart onder meer, dat de abdij van Egmond omtrent Mei 1566/7 is gepilleert. Ber. enz.

EGMOND (Abdijdorp).

〃 1454. Arnold de Dorp, pastor ecclesiae parochialis. Orig. v. Egm.

EGMOND o/Z.

A° 1545. Willibroert [cureit?] gevangen op de Voerpoort. Crim. Sent. fol. 159 v°.

〃 1567/8. Jaspar Pietersz., pastoor. Ber. enz.

GEERVLIET.

〃 1465. [Stylo curiae] Herman van Voskuijlen, pastoor. Orig. van Putten.

GOMMERSKARSPEL.

〃 1312. Gerardus investitus. Cart. S. Cath. fol. 241 v°.

GRAFT.

〃 1492. Meinardus, vice-cureit. Orig. van 't Nedersticht.

's GRAVEZANDE.

〃 1338. Arnoud, prochiepape. Cart. van 's Grav. fol. 47.

〃 1437. Jan van der Haer, curatus. Ibid. fol. 14.

GROEDT.

〃 1567/8. Hr. Cornelis Bartholomeusz., pastoor, oudt 37 jar. sedert 9 jar. alhier. Allen zijn hier goed Katholiek. Ber. enz.

GROOTENBROEK.

〃 1517. Pieter Claesz., priester van Gr. bespreekt iets aan de kerk. Sent. S. Hofs. N° 114.

GRIJSOORT. [Nieuwe en Oude-Tonge].

〃 1474. Jacob. Cornelisz., pastoir. Ex MS°, Valor feudorum fol. 185.

HAARLEM.

〃 1567. Guericus de Hamblesius, praepositus en pastoor der kerken en districten van Haarlem. Op 14 Nov. 1566 was de groote kerk nog gesloten. Ber. enz.

HAASTRECHT.

A° 1306. Jacob Havic, prochiepape.
Orig. van het Utr. Dom-Kapittel.

's HAGE.

" 1534. Huybrecht Byl, pastoer. Rekeningen fol. 15.

HARDINXVELD.

" 1464. Adriaan van Wyck, pastoor. Crim. Sent. N° 103.

HARINGKARSPEL.

" vóór 1557. Saskerdes, priester alhier, later van 1557 tot 1594 professor te Koppenhagen.
Ypeij Gesch. der Nederl. Herv. Kerk, Deel I, bl. 56 der aanteekeningen.

HAZERSWOUDE.

" 1190. Floris Ariaensz., cureit. Cart. v. St. Jan.
" 1588. Philips van Hogesteijn, prior van St. Jan te Haarlem en past. [reeds in 1567] wordt coadjutor en verlaat de pastorij van Hazerswoude. Cart. ibid. f. 36.

HEEMSKERK.

" 1568. Heer Vranck Willemsz., pastoor, sedert 3 jar., oud 29 jar. Ber. enz.

HEENVLIET.

" 1568/9. De pastoor Hr. Willibrandus [geb. te Schagen?] en de kapellaan Hr. Jan Lauwen te Heenvliet, beide met wereldsche mutsen op, en een rooden sluijer aan den hals. Zij hebben hun priesterschap verloochend.
Ber. fol. 29.

" 1568/9. Hr. Adrian van Leeuwen, canonick van Oostvoorn, aangesteld in plaats van Hr. Willibrand.

N.B. "In ['t eiland] Voorne en Putten zijn thans alle dorpen van goede pastoren voorzien, behalve in Symonshaven, alwaar de pastoor om zijn schandaleus leven is afgezet." Ber. enz.

HEILO.

" 1568. Hr. Reijmer Severeijnszoon, vice-cureit, oud omtrent 61 jar. Hij verklaart dat Heer of Broer Jan Campis

een religieus van Egmont, pastoor van Heilo is, voor wien hij de cure waarneemt wel 29 jar. Er zijn alhier geen rebellen. Ber. enz.

HENSBROEK.

A° 1568, Mei. Henrick Jansz., past., oudt omtrent 60 j. en 20 j. alhier. Ber. enz. 28. f°. 32 v°.

HOOGKARSPEL.

〃 1517. Hr. Simon Pietersz., vroeger vermeld 1494–1514, was nog alhier. Crim. Sent. N° 114.

HOOGMADE.

〃 1568, 24 Mei. Hr. Dirck Heymansz., pastoor. Ber. enz.

HOORN.

〃 1469. Mr. Pieter Milek, proost van West-Vriesland en pastoor alhier. Crim. Sent. N° 150.

〃 1566. Rudolph Strackman, deken van W.-Vr. Ber. enz. en Stud.

〃 1568. Hr. Jan de Gruere, deken van W.-Vr., oud omtrent 57 j., van 2 Oct. 1566 te Hoorn.

Op last van den raad van Beroerten had hij geinformeerd aangaande: Clemens Martensz., apostaat, Jan Cleijn, te voren cruysbroeder, den oud-pastoor van Eenigenburch met den koster, Hr. Claeszoon, past. van St. Marten, de beide pastoren van Schagen en Barsinghorn, van St. Pancras, van Nieuwe Nierop met den koster en vicaris aldaar, van Twisch en Sybecarspel, „alle heur priesterschap verloochend hebbende en hen begeven tot huwelycken staet en continuerende de predicatie van Calvin."

Ber. enz. Zie ook Stud. en Bijdr. I, 147.

〃 1568. Hr. Dirck Cornelisz. van Amsterdam, omtrent 3 jar. als verus de cure van der parochiekerk bediend hebbende. Stud. en Bijdr. I, 149.

ILPENDAM.

〃 1567/8. Hr. Jan Ysbrants Nichtevelt; hij is afgevallen en houdt zich in den omtrek schuil, alwaar hij preekte, b. v. te Zuiderwoude en werd kort hierna voortvluchtig. Ber. enz.

A° 1569. Gerardus Roijer, pastoor sedert 1½ j.
Ber. enz. 29, 312 v°.

" 157. . Frans Jansz., rector. Ve Mem. van Ernst, fol. 234 v°

KOEDIJK.

" 1567/8. Jan Frederiksx, pastoer, oudt omtrent 31 jar., sedert 6 jar. daer gevestigd. Stud. I, bl. 338.

" 1568. H^r. Jacob Willemsz., capellaen ... heeft aanvaerdt de secte van Calvinus. Ibid.

" 1567/8. Jacob Willemsz., capellaen te Coedÿck, heeft aanvaerdt de secte van Calvinus. Ber. enz.

LAMBERTSCHAAG.

" 1357. Diederik van Alendorp benoemd in plaats van Jan van Avenion. E. L. 29, fol. 12. v°.

" 1420. Folker Victoris, presbyter Trajectensis, door den hertog benoemd in plaats van Hendrik van Cortersem, die afstand doet. Mem. B. L. fol. 29.

LANGENDIJK.

" 1567/8. Romanus Rijckardus, pastoor van Langendyck tot Sint Jans-kapel. Ber. enz.

LAREN.

" 1543. Reijer Gerritsen, pastoor, wegens aanmatiging van gezag beboet. Crim. Sent. fol. 114 v°.

LEIDEN.

" 1373. Heinricus, prochiepaep. Portef van St. Pancras.

" 1570. Aernt Diriczoon, commandeur en pastoor van St. Pieter.
Ve Mem. van Ernst. fol. 232 v°.

LIER (de Lijere).

" 1568. Huybrecht Adriaensz. van Delft, pastoor van de Lier. Hij getuigt tegen zijn voorganger, H^r. Aerndt Dircksz. Vos en tegen de beeldbrekers aldaar. Ber. enz.

" " Anthonis van der Houve, kapellaan alhier, getuigt bijna hetzelfde als de pastoor. Ber. enz.

LIMMEN.

" 1475 en 1479. H^r. Jacob, pastoor. Orig. van Egm.

" 1568. IJssebrant Paningsz. [?] past. Er zijn hier geen nieuwigheden. Ber. enz.

LUTJEBROEK.

A° 1517. Simon Diricks, waarover reeds vroeger, was er nog. Crim. Sent. N° 114.

〃 1568. Hr. IJsebrant, sedert 18 jar. past. alhier. Hij weet van geen nieuwigheden aldaar etc. Stud. I, bl. 327.

MAARLAND [Brielle?].

〃 1331. Diederick Palmaert, prochiepape. Orig. van Leeuwenhorst.

ST. MAARTEN.

〃 1568. Hr. Claes, oud-pastoor, voortvluchtig etc. zie Hoorn. Hij heette Claes Scheelkens, van Warmenhuizen, die als apostaat die cure verliet. Stud. en Bijdr. I, bl. 331.

〃 1568. Jan Geertsen, priester en prochiaan, sedert een jaar of meer vóór hem, was hier, een vierendeel jaars, een zeker altarist na de vlucht van Scheelkens. Ibid. I, bl. 331.

MIDDELHARNIS.

〃 1543. Mr. Hendrick van der Nadt, priester. Orig. v. Putten.

MIDDELIE.

〃 1568. Everardus Christiani, oudt 40 jar. sedert 10 jar. past. te Midlij. In 1566–67 was hij afwezig geweest. De kerk en beelden waren volgens zijne verklaring ongeschonden gebleven. Ber. enz. Zie ook Stud. en Bijdr. I, bl. 318.

MONNIKENDAM.

〃 1568. Wilhelmus Johannis [Beerserus?] past., oud 70 jaren. Ber. enz.

MONSTER.

〃 1450. Dirck Andrieszoon, parochiepaep. Arch. v. Monster.

〃 1493. A... A... van Dordrecht, door den abt van Middelburg voorgedragen tot cureit. (Zie hiervoren). Inv. van Zeeland, bl. 253–56.

〃 1504. J. A. de Goes tot cureit voorgedragen. Ibid. bl. 275–78.

〃 1514. Judocus als cureit bevestigd. Ibid. bl. 291.

A° 1569. Adrianus Anthonijsz. van Audenaarden [Nemius of van den Bossche, De la Coupe, Lacopius], pastoor. In 1559 en nog in 1561 was hij past. te Middelburg der St. Nicolaus-kerk.

Arch. der abdij van Berne, van het dorp Monster. — Godsdvr. 101, bl. 23.

〃 1572 was hier past. Adrianus Joannis Beeck. Den 30 Maart 1548 te Middelburg in de abdij verkeerend, zegt hij, oud te wezen omtrent 20 j.; in 1559 en nog in 1560 komt hij voor als past. van S. Aechten op Walcheren. Slechts weinige maanden past. geweest zijnde van Monster, werd hij met zijn kapellaan Jacobus Lacops door de watergeuzen weggevoerd naar Brielle en aldaar voor zijn geloof opgehangen den 9 Julij 1572. Pius IX canonizeerde den laatsten pastoor van Monster vóór de Reformatie en zijn kapellaan den 29 Jun. 1867.

Godsdvr. Deel 101, bl. 24.

〃 1572. Jacobus Lacops [Lacopius, de la Coupe, Nemius of van den Bossche] van Audenaarden geboren.

Nadat hij als kanunnik van O.L.V. van Middelburg was afgevallen, doch spoedig met de Kerk verzoend eenigen tijd in de abdij van Mariënwaard bij Kuilenburg had doorgebracht, werd hij kap. te Monster bij zijn broeder en was zulks nog bij dezes opvolger, toen hij ook door de watergeuzen werd weggevoerd enz.

Zie de Godsdvr. 101, bl. 22.

NAARDEN.

〃 1185. Henricus, persona, hij getuigt bij de overgifte der kerk van Nardinghelant. Oorkb. I, N° 164.

NIEDORP [Nieuwe].

〃 1560. Pieter Dircksz., pastoor, wordt notaris.

Reg^r. van Notarii N° 20.

〃 1568. De pastoor Pieter Dircksz. en de vicaris zijn voortvluchtig. De eerstgen. preekte te Koedijk, gelijk aldaar in die dagen deed de afvallige past. van Petten, Jan Jordaens. Ber. enz.

NIEDORP [Oude].

〃 1540. Claes Claeszoon Vogelsanck, vice-cureit.

Overdrachten der Rekenkamer.

NIEUWKOOP.

A° 1412. Gysbert. Braakman, priester en cureit.
Reg^r. Privileg. fol. 100.

NOORDWIJK.

〃 1215. Henricus sacerdos de Nortike.
Bijdr. van Nyhoff, 2^e Reeks 3, p. 186.

NOORDWIJKERHOUT.

〃 1340. Symon de Mari, curatus, legateert aan Egmond.
Necr. Egm. feb. Zie Huisz.-lev. van v. Wijn, 296.

NOOTDORP.

〃 1501. Pieter Dircksz., pastoor.
Sent. van den Hoogen en Provinc. Raad. bl. 222.

OOSTERWIJK (bij Gorcum).

〃 1514. Te Oisterwyck zijn 88 communicanten, te Kekem [Kedichem] omtrent 90.

〃 1557 [vóór]. M^r. Claes Ruysch, officiaal en pastoor.
Geest. Kantoor, varia.

〃 1557. M^r. Jan Vervoren, priester en pastoor. Ibid.

OOSTERBLOKKER.

〃 1481. IJsbrant Darouli [?], cureit. Crim. Sent. N° 64.

OOSTERWOUD.

〃 1357. Floris Meijer, past., ruilt met Tuitjenhoorn.
E. L. 29, 16.

OOSTVOORN.

〃 1559. Zegerus van der Braeken, geb. te Gheel, in 1561 oud 45 jar., in 1559 alhier te O.-V. past. geworden. Hij was er nog 1568/9, en destijds tevens kapitel-deken.
Bruss. Rijks-Arch., Ber. enz.

OOSTHUIZEN.

〃 1568/9. Ysbrandus Jacobi, pastoor sedert 5 jar., oudt 44 jar.
Ber. 29, 301 v°.

OOST-ZANEN.

〃 1568. Berthold Willemsz., eertijds past. alhier, thans gevlucht naer Naerden in Gooijlandt. Ber. enz.

OPDAM.

A° 1567/8. Michiel Petri, oudt omtrent 34 jar. Hij getuigt ten voordeele van Jonker Gysbrecht van Duvenvoorde.
Ber. enz. 28, 33.

OUDORP.

〃 1314. Obiit Theodoricus dictus Oue, pbr. in Ouddorp.
Necr. Egm. Mayo et Orig. v. Egm.

OUDEWATER.

〃 1543. Jacob Jacobsz., pastoor en vicarius.
Orig. in 't Arch. van Schoonhoven.

OUDE-KARSPEL.

〃 1567. Jan Vermeyen, oudt omtrent 41 j. pastoor. Hij verklaart dat alhier slechts weinige Menonieten zijn.
Ber. enz. 28, 27.

OVERSCHIE.

〃 1264. Philippus plebanus de Veteri-Schiedamme.
v. Mieris I, 338.

ST. PANCRAS.

〃 1567/8. De pastoor apostaat, zie Hoorn.

PETTEN.

〃 1567. Jan Jordenssone of Jordaens van Scoorle, past.; bevel van het gouvernement aan den baljuw van Egmond om den past. van Petten af te zetten. Jordaens preekt op zijn geusch, verliet de parochie enz. Ber. enz.

〃 1567/8. Hr. Wigger, een Fries en goed katholiek, opvolger van Jordaens, sterft kort daarna aan de pest. Ibid.

〃 1568. Hr. Peck, nu ter tijdt vice-cureijt alhier. Ibid.

〃 1567/8 [?] Petrus Heyndrici Vaessen, past., oudt 50 j. Ibid.

〃 1567/8 [?] Jan Cornelisz. Speck, priester en cureit. Ibid.

PYNAKKER.

〃 1568. Albertus van Lieven [Leuven?] past. De beelden waren alhier geborgen geweest, doch sinds weêr teruggebracht in de kerk. Ber. enz.

RANSDORP EN HOLESLOOT.

〃 1567. Lambert Gerbrants Valckenaer, pastoor, gevlucht naar Emden; in 1566 had men alhier de beelden geborgen.
Ber. enz.

A° 1568/9. Jan van Rosendael, oudt 60 jar., sedert 1 jaar past. alhier. Ber. enz.

RHOON.

" 1508. Willem Huyge, pastoer, sticht eene vicarie te Portugael. Reg^r. van Vicarien 1656, 184.

ROKANJE.

" 1375. Lam, parochiepape. Reken. Voorn, 1375.
" 155 . H^r. Lenaert Janszoon, proprietarius.
" 155 . H^r. Zegerus van der Braeken, vice-past. of mercenarius.
" 155 . H^r, Philips, neef van H^r. Lenaert, bekomt de cure door resignatie.

RUGGE.

" 1568/9. Johannes van Wechuijsen, pastoor, oudt omtrent 31 jar., eerst onlangs aangestelt. Ber. enz. 29, fol. 116. enz.

SCHAGEN.

" 1568/9. Zybrant Janszoon, waarover vroeger, is te 's Hage om ketterij verbrand. Sent. v. Alba; zie ook Hoorn.

SCHEVENINGEN.

" 1505. J... Jacobsz. benoemd. Inv. van Zeeland, bl. 278.
" 1568. H^r. Aelbrecht, eertijts pastoor en voorts hagepreker in en om Delft etc. Hij was een regulier kanunnik van Heilo. Rek. van v. d. Wiele. fol. 245. Ber. enz.

SCHIPLUIDEN.

" 1470. Symon Janszoon, pastoor, sticht eene vicarie in St. Hypolitus-kerk te Delft. Reg^r. van Vicarien 1668, fol. 231.

SCHOONHOVEN.

" 1430. Otto de Oudenhoven, curatus. Orig. in 't Arch. van Schoonh.
" 1468, Andries Gerritsz., priester, commandeur der Duitsche Orde, cureit alhier te Schoonhoven. Ibid.

SCHOORL.

" 1568. H^r. Reyer, de pastoor verliet den dienst ende misse etc. Stud. 1, bl. 337.

A° 1568. Hr. Willem Ysbrantsz., nu ter tijd vicaris.
Stud. I, bl. 336.

SLIEDRECHT.

〃 1339. Otte, cureit. Invent. v. 't Nass. Arch. II, 503 v°.

SPÅRNWOUDE.

〃 1562. Mr. Hendr. Talesius, pastoor.
Appointementen der Rekenkamer.

TEXEL (Oosterend).

〃 1501. Mr. Allert Jacobsz., officiael en past.
Orig. Quitant. Rijks-Arch.

TEXEL (Waal op).

〃 1556, 30 Mei. Jacobus Nicolai, hij doet afstand ten behoeve van:

〃 1556, 30 Mei. Johannes Theodorici, aan wien op gezegde dagteekening Filips II het priesterambt van Waal op Texel gegund heeft. Johannes Theodorici was geboortig van Texel en subdiaken gewijd in den dom van Utrecht op 22 Dec. 1548 door den wijbisschop of suffragaan van Georgius van Egmond, bisschop van Utrecht, Nicolaus van Nieuwland, episcopus Hebronensis i. p. i., later den 1ste bisschop van Haarlem. In 1561 was J. Theodorici te Waal nog pastoor.
Prot. Kerk.-Arch. van Burg op Texel.

TUITJENHOORN.

〃 1357. Jan Andreaszoon ruilt de kerk van Tuitjenhoorn met die van Oosterwoud, alwaar past. was Floris Meijer.
E. L. 29, fol. 16.

TWISCH.

〃 1566/7. De past. voortvluchtig. Zie Hoorn. Er waren alhier diversen geinfecteerd metter heresien. Ber. enz.

〃 1567. Michiel van Rymsdyck, past. alhier 4 maanden; in 1568 werd hij past. te Castricum.

VALCKOOG.

〃 1567/8. Hr. Everardt Henricz., pastoor. Ber. enz.

VENHUIZEN.

A° 1568. Jeronymus Wilhelmi, pastoor alhier. Op St. Pontiaen 1567 was alhier in de kerk ter preekgestoelte geleid door Lancelot van Brederode en Treslong, een zwingliaansch predikant. Ber. enz.

VOORBURG.

〃 1567. Jan Vroem [?], vice-pastor, oudt omtrent 44 jaren, was aldaar reeds 18 jar. in bediening. Ber. enz. fol. 91.

VOORHOUT.

〃 1310. Jacob van Oudshoorn, prochiepape. Orig. v. Egm.

UITGEEST.

〃 1568. Hr. Alaert een Fries, ingedrongen prochiaan, herwaarts gezonden bij den prochiaan van Oudekerke, niet geconfirmeerd door den bisschop, etc. Stud. I, bl. 325.

WARMENHUIZEN.

〃 1567/8. Cornelis Pietersz., pastoor. Hij getuigt tegen Brederode en zegt onder anderen, dat op St. Michielsdag van 1566 in de kerk 〃gebroken" werd. Ber. enz.

WASSENAAR.

〃 1567/8. Hr. Dirck Heijmansz., kapellaan alhier. Ber. enz.

WATERINGEN.

〃 1393. Jan, prochiepape, van der Wateringhe. Hier in 1393 des Dingsdaghes na Laetare, was er in 1326 op Pontiaen, en in 1339 volgens een Fragment van 't Cartul. van Leeuwenh. Waarschijnlijk is dat een ander Hr. Jan, zoo geen twee bedoeld zijn.

WEST-ZANEN.

〃 1568. Nicolaes Claesz., sedert omtrent 9 jar. vice-cureijt en 2 jar. pastoor. Hij heeft wel 200 communicanten. Hij getuigt tegen Berthold Willemsz, eertijds past. te Oost-Zanen. Ber. enz.

WIERINGEN (Hypolitus).

〃 1324. Jacobus dictus Vere [of Bere?] investitus. Cart. St. Cath. fol. 126.

WIERINGEN (Westland op).

A° 1323. Hr. Meinard, past., verwisselt met Hr. Ludolph, past. te Westwoud. E. L. 10. fol. 15.

WOGNUM.

" 1305. Lambertus, pape van Wognum.
Cart. St. Cath. fol. 22 v°.

WIJDENESSE.

" 1328. Wilhelmus, curatus. Cart. St. Cath. fol. 54.

WIJK o/Z.

" 1567. Cornelius Theodorici, sedert 1 en ½ jaar past.
Ber. enz. Zie Stud. I, bl. 324.

IJSSELMONDE.

" 1568. Adriaan Jansz. van Berkou. Hij viel af en werd later, 1570 te 's Hage verbrand.
Ber. enz.; Sent. van Alba; Crim. Sent. fol. 465 v°. enz.

ZOETERWOUDE.

" 1490. Jan Willemsz., commandeur van St. Jan te Haarlem en cureit te Zoeterwoude.
Cart. v. St. Cath. fol. 128 v°.

ZONDERDORP (bij Nieuwendam).

" 1567/8. Gualterus Aemilii, past. alhier, te Suiderdorp sedert 22 jar., oudt 77 jar. Ber. enz. 29. f. 310.

ZUID-SCHARWOUDE.

" 1567/8. Willem Claesz., past., oudt omtrent 33 jar. Hij verklaart dat te Zuid-Scharwoude slechts twee Menonieten zijn. Ber. enz.

ZUIDWOUDE.

" 1568. Joannes Joannis, past., oud 35 jar.
Ber. enz. 29, f. 293.

" 1568. Hr. Gysbrecht aangenomen door het volk voor den dienst der kapel te Uitendam, annexe van Zuidwoude, viel af, vluchtte naar Harlingen etc. Ber. enz.

ZWARTEWAAL.

A° 1490, Jacob Sijmons, past., sticht eene vicarie alhier in de kerk. Reg^r. van Vic. 1678, fol. 276.

„ 1569. Jan Vos, past., resideert buiten Zierikzee, waarom in zijn plaats benoemd is Joris Bollaert, geb. te Thienen, oud 34 jar. Te half vasten is de laatstgen. hier te Zwartewaal gekomen. Ber. enz. 29. 118.

ZIJBEKARSPEL.

„ 1568. De past. N... N... is apostaat en voortvluchtig. Zie Hoorn.

ZIJPE.

„ 1568. H^r. Cornelis Speck, priester en vice-cureit, is alhier slechts sedert drie vierenjaars. Stud. I, bl. 331.

Supplement B. later. A. V. L. S. J.

O. L. V. TE KEINS. [1]

Ongeveer een half uur ten Noorden van Schagen ligt aan den West-Frieschen Zeedijk het onaanzienlijk buurtje, nu nog, gelijk reeds voor eeuwen, genoemd *De Keins.* In het begin van vijftien honderd, dus voor de bedijking van de Zijpe, toen De Keins derhalve nog bespoeld werd door de Noord-zee, werd daar buiten den dijk in het water een houten Maria-beeld gevonden, dat al spoedig hoogelijk begon vereerd te worden. Het werd geplaatst in een huisje op den dijk en van alle kanten stroomden de geloovigen toe om er vurig te bidden; er geschiedden wonderen en rijke offergiften werden aangebracht, om eene kapel te stichten. De Heer van Schagen en de Pastoor dier plaats (onder wiens jurisdictie De Keins behoorde) namen dat werk ter hand en toen de kapel gebouwd en het Beeld er in geplaatst was, wendden zij zich mede tot de Kerkelijke Overheid, mededeelend wat er gebeurd was. Deze liet de zaak onderzoeken, verklaarde het meegedeelde overeenkomstig de waarheid te bevinden, schonk privilegies en gaf voorschriften, o. a.: Viermaal in de week mocht in de kapel gelezen worden; de dienstdoende geestelijke zou jaarlijks vijf pond vlaams tot een

1) Schagen heeft het voorrecht een voor zulke plaats vrij aanzienlijk, goed geordend Gemeente-Archief te bezitten, waarvan de door Heer Bruinvis van Alkmaar met veel zorg opgemaakte Inventaris in hoofdzaak werd opgenomen in de *Kronijk* van het Historisch Genootschap te Utrecht, XIII Jaarg. 1857. Wij brengen hier dank voor de onbekrompen welwillendheid, waarmede ons het gebruik-maken van dat Archief werd toegestaan, vooral voor de goede diensten ons daarbij bewezen door den Heer Gemeente-Secretaris. — Waar wij in onderstaand opstel geen andere bronnen aangeven, hebben wij geput uit Schagens Gemeente-Archief.

gift en onderhoud ontvangen; eenmaal in 't jaar mocht men omgang of bedevaart tot de kapel doen; de mirakelen, die reeds gebeurd waren en nog zouden gebeuren mochten, ja moesten op straf van excommunicatie den volke gepreekt worden, enz.

Van het schrijven der Kerkelijke Overheid geven wij hier eene copie, die tegenwoordig in ons pastoreel Archief berust. [1])

De deken en kappelaan van de kerke te Utrecht en Johannes van Solms regulier en overste in Westfrisland allen degenen die dezen zullen zien of hooren lezen Salut in den Eeuwigen Heere indien alle kerken en kapellen in den name der Heiligen geboud met meer godvruchtige devotie der geloovigen te eeren, Zijn nogthans diegenen, die in de eeren van de glorieuse Maagd Maria Moeder Gods uit devotie der christen geloovige geboud zijn, dewijl zij is de Moeder der barmhartigheid, der gratie, en godvruchtigheids vriendinnen, vertroosteresse van 't menschelijk geslacht, ernstige voorbidster bij den Koning die zij gegenereert heeft voor de Zaligheid der geloovigen (die door haar zonden bezwaard zijn) behoort met meer eerbiedigheid te eeren, dewelke eerder troost verwerven en eerder de begeerten der geloovigen verkrijgen kan. Voorwaar dewijl op zekere tijd ons van wege den W.Ed. en manhaftige Heeren den Heeren Jodocus [2]), tijdelijke

---

1) Ofschoon het stuk de eer niet heeft een geboorte-akte te kunnen toonen en het er vrij slordig uitziet, meenden we toch het te mogen meedeelen.... misschien, dachten we, kan de lezing er van een der vrienden op den weg helpen ons het origineel te doen vinden of ten minste ons wat wijzer te maken. Bij voorbaat brengen wij reeds hier dank voor iederen dienst ons dienaangaande te bewijzen.

2) Bat. Sacra II, f. 433 noemt den Heer van Schagen, die de kapel stichtte *Isidorus* met verwijzing naar de Chronijk van Schagen door Dirk Burger, van Schoorel, maar die Chronijk heeft (bl. 67) *Idorus*. „De Auteur (der Bat.), zegt zijn vertaler D. II, bl. 433, noot, zal dat voor een drukfout aangezien hebben. Maar, gaat hij voort, noch W. Gouthoeven, noch S. van Leeuwen, in 't geslagt-register der Van Schagen, weeten van *Idorus* of *Isidorus* van Schagen te spreeken: zoodat het waarschijnelijk *Jan* zal moeten weezen." Als de vertaler de door hem aangevoerde genealogien

Heeren der Heerlijkheid van Schagen, en onze beminden in Christus Gerbrand Cornelus, parochiaan der kerke van St. Cristophorus, patroon van Schagen uit den naam van de hooge overheid der ordinarus Jurisdictie van Westfriesland bekend is gemaakt, dat binnen de palen derzelve parochie omtrend en buiten den dijk der zee oceaan in 't water derzelve binnen de parochie van Schagen eerlang [1]) is gevonden zeker houten beeld [2]) van de Heiligen en Eerwaardigen maagd Maria en in zeker klein huis en aldaar op de voorzegde dyk op de Keins bekwamlijk geplaatst is, en tot welken verscheiden menschen, zoowel mannen als vrouwen, door de bestiering Gods altijd meer en meer kwamen en nog komen, hetzelve beeld devotelijk bezoekende en haar godvruchtige aalmoesen tot bouwing van een kapel in de eere derzelve Moeder Gods met een milde hand mededeelen en nog mededeelen, alzoo dat uit de vergaderde aalmoesen der volkeren door en onder bevel der voorzegde den Heeren tijdelijke Heeren Jodocus en den parochiaan Joker, Notabel, kapel omtrent derzelve voorzegde dijk binnen de palen derzelve parochie van Schagen eerlijk en loflijk genoeg is gesticht en geboudt in welke het heilige beeld der

---

wat nauwkeuriger had nagezien, zou hij bevonden hebben dat hier onmogelijk van een *Jan* sprake kon zijn. Immers, v. L. noemt na v. G. voor het eerst in 1542 een *Jan* als Heer van Schagen, terwijl de vertaler een paar woorden, voor dat hij zijn noot over Jan ten beste gaf, zelf 1519 noemt als het jaar der stichting van de kapel door Schagens Heer. — De in bovenstaand schrijven genoemde *Jodocus* is Joost van Borsselen, bastaard van Adriaan van Brigdam, die (hier gelijk in andere officieele stukken door ons gezien,) Heer van Schagen genoemd wordt, omdat hij na den dood van haar eersten man, Wouter van Egmont † 1491, man en voogd was van Vrouwe Josina, die als eenig kind van den in 1481 overleden Heer Aalbert, Vrouw was van Schagen. v. L. I, 1077. v. G. 201.

1) In eene verklaring voor Burgemeester etc. van Schagen afgelegd 13 Maart 1580, zegt een man van omstreeks 77 jaar „dat hem gedencken mach, dat tselue Beelt vande Lieffvrouw opten Keyns eerst gevonden werden, ..." Dus zal de vinding hebben plaats gehad zoo wat in 1510.

2) De Kr. v. Sch. zegt: zeker houte Beeld, dat aan de Zeedyk quam aanspoelen, en van een schip was afgebroken door een kanonskogel. — C. Bok (over wien straks meer) weet er bij te voegen, dat „men naderhand van eenige zeelieden vernam, dat dit beeld eigenlijk de voorsteven van het Portugeesche schip Ariadze was, welk schip voor het Vlie was verongelukt."

heilige maagd Maria bekwaam en eerlijk is gesteld door verscheidene miraculen befaamd geworden en word op 't voorzegde dan onderzoek gedaan hebbende en door alle gedeputeerden en gezanten hiervan geloof bekomen hebbende en door haar genoeg verzekerd zijnde van de miraculen des volks, en gelet hebbende op de offeranden die van de eersten geloovigen, aldaar te zamen vloeienden geofferd werden, ten laatsten opdat het alle en elk bijzonder te regt geschieden en alle superstietie gemeid werden en de voorzegde offeranden behoorlijk gekeerd werden bevonden genoeg verzekerdt zijnde dat dit alle en elk bijzonder wel en teregt zonder eenige superstietie geschieden, willende dan de godsdienst verbreiden en den wijst geloovigen harten tot de kapel op de Keins te zamen vloeiende tot devotie verwekken, Zoo is 't dat deken en kappelaan en oversten in Westfriesland verzegd door onze ordinare magt, die wij in dezen genieten op de ootmoedige suplicatien van den voorzegde manhaftige en edele Heeren Jodocus en den Curator der parochie van Schagen gunnen en toestaan dat zij dezelve kapellen verders opmaken en uit de almeer vergaderde penningen of aalmoesen en die nog te vergaderen zijn versieren en onderhouden en in dezelve viermaal ter week missen te doen door den tegenwoordige Curator of anderen priester, zijn substituit op den altaar aldaar beboud en met vrijheid en magt geheiligd, en een somma van vijf pond vlaams jaarlijks en alle jaren tot een gift en onderhoud der voorzegde priester aldaar dienst doende te vergâaren en te geven en tot dezelfs kapel, binnen de palen van de jurrusdictie of parochie van Schagen eenmaal in 't jaar omgang of bedevaart te doen en op zekere dagen als dat behoort en de miraculen aldaar geschied en die nog geschieden zullen te prediken en te leeren en te doen prediken en te leeren. Ook geven wij magt en outorieteit van de vergaderde aalmoesen en die nog te vergaderen zijn tot gebruik derzelve kapel op de Keins en des patroons der kerk te Schagen tot derzelve onderhoud en tot verder godsdienst te disponeren en uit te deelen, behoudens altoos het regt der kerken en eens anders, indien maar het geld des volks tot het behoorlijk gebruik beheerd werdt daarom wij allen en een ieder der Heeren Curateuren, ondercurateuren, kappelenen en priesteren onzen onderdanen en een ieder van U in 't geheel belasten en bevelen op

straffen van excomunicatie dat gij de miraculen den volken predikt en leert en doet prediken en doet leeren en toestaat als gij of een van u allen daartoe wordt verzocht.

Gegeven onder de Zegelen van den deken en oversten in Westfriesland, hieronder gehecht.

Anno 1519 den 8 October.

Ofschoon bovenstaand schrijven en evenmin een ander door ons gevonden stuk, hetwelk nog iets over O. L. V. te Keins heeft, melding maakt van een *put*, die met onze geschiedenis in betrekking stond, meenen we toch dat die er geweest moet zijn.

De Kr. v. Sch. zegt dat: „het Beeld wiert afgewassen in een Put (die daar tegenwoordig nog is) en van 't wier dat daer omhing gezuivert: eindelijk is dit Beeld ('t welk was van de H. Maget Maria) in dit nieuw gemaakte Capel gebragt en opgeziert met groote solemniteit. Deze put heeft die Heiligheid nog behouden (zoo de Papisten zeggen) en gaan alle jaren nog te Bedevaart na deselve." — N. B. Burger schreef zijn Kr. in 1710.

„*De Put* — schrijft van der Aa [1]) — in welke men dit beeld, een Maria-beeld afwiesch en van het zeewier zuiverde, werd zeer in eere gehouden; aan het water werd bijzondere kracht toegekend." [2])

1) Aardrijkskundig woordenboek VI, 380.

2) Ook C. Bok zegt in zijn verhaal: *De Witte Paal*, dat het Beeld in een nabij gelegen put van alle onreinheden gezuiverd werd en dat die put, toen hij schreef (1828) hoezeer gedempt, nog aanwezig was. — Die schrijver weet heel wat van Schagen te vertellen en geeft nu en dan bewijs met toestanden, personen en plaatsen bekend te zijn, maar daar hij ten laatste ieder vrij laat te denken dat zijn geheele werk meer roman dan waarheid bevat, kunnen wij het niet gebruiken en maakten we er alleen pour acquit de conscience eenig gewag van.

Het eenige [1]), wat van O. L. V. te Keins in Schagen nog per traditie leeft, is juist zoo'n putje. Men gaat soms devotelijk water drinken of voor zieken halen te Keins. Jammer echter, zoover mijne navorschingen tot nu toe gaan, zou ik niet durven *verzekeren*, dat wat men voor het, S. V. V. miraculeus putje houdt, het rechte is.

De kapel heeft helaas! niet lang bestaan; zij werd kwaadaardig verwoest door zekeren Taet Gerritsz. [2]), misschien wel bij de invoering der Reformatie [3]), maar zeker voor 1586. In dat jaar toch lezen wij van „zeeker huys, staende beneffens terff daerop de cappel van Keyns plach te staen."

Na den dood van Taet bidden zijn kinderen de Kerkelijke Overheid een hulpmiddel voor te schrijven voor 't afbreken van de kapel en voor alle andere zonden van hun vader. Vikaris Sasboldus Vosmerus schrijft hun voor „een zekere aalmis tot het oprichten van een Katholijke kerk en andere werken van godvruchtigheit." [4])

Een interessant proces werd 1586–7 voor den Hoogen Raad in Holland gevoerd tusschen den Heer en de Regeerders van Schagen, over de *Scholastery* te Keyns. [5])

In het begin van 1586 ontslaan Regeerders van Sch.

---

1) In den legger der wegen en straten van Schagen staat ook een *Heilig Postje*, een *Heilig Wegje*, en, naar men mij bij gissing aanduidde, moet dát de weg geweest zijn dien de processie uit de parochie-kerk naar de Keins maakte; maar die namen staan op 't papier, leven niet meer onder de menschen.

2) 17 Febr. 1581 wordt een Tate Gerritz. genoemd als bij zekere gelegenheid gedeputeerde van Regeerders en gemeente van Schagen; 24 Mei 1586 komt een Taete Gerritsz. voor als oud-Burgem. v. Schagen.

3) v. d. Aa zegt l. c.: Kapel en put zijn met en na de Reformatie verdwenen.

4) Zie het schrijven dd. 12 July 1600, meegedeeld in Bat. Sacr. l. c.

5) Het kan goed zijn hier op te merken: Ondanks het snel en algemeen veld-winnen der Reformatie in zijne Heerlijkheid bleef de toenmalige Heer van Schagen, gelijk wij bij een volgende gelegenheid met zekerheid hopen

„omme merckelyke redenen" Gerrit Jansz. als schoolmeester te Keins en benoemen in zijn plaats Jan Heertges.

De Heer van Schagen sustineert den afgezetten schoolm. en beveelt hem bij schrijven van 30 April te blijven in het schoolhuis „totdat anders bij hem geordonneert zou wezen."

Regeerders slaan daar geen acht op, doen den afgezetten schoolm. het huis ruimen en de nieuwe brengt daarin zijn huisraad met intentie het te komen bewonen.

Circa half Mei zendt de Heer zijn Rentmeester-casteleyn met den Schout van Schagen naar de Keins, die het ingebrachte huisraad op straat doen zetten en de deuren toespijkeren „ende een billet aen den seluen huyse doen afficeren, inhoudende interdictie van 't selue huys nyet te bewoonen sonder des heeren van Schagen consent op peyne van als een geweldenaer gestraft te worden naer breeder vermelden van 't selue billet."

De Regeerders doleeren daarop bij den Hoogen Raad van Holland en verkrijgen Openen brieue van mandamente in cas van maintenue in date den xxj mey, waerin den eersten Deurwaerder of Sergeant van Wapenen Cornelis Jansz. van Bodeghem gelast wordt zich naer de Keyns te begeven, de zaak te onderzoeken en wanneer van hun recht blijkt de suppleanten (impetranten) te mainteneren in heur possessie vel quasi van de scholasterye van Schagen (daer onder begrepen es de Keyns) d. i. van te mogen afzetten ende stellen schoolmeesters ende die selue te versien van habitaēn, jaarlijck weddens als anders.

De Deurwaarder trekt 9 Juni naar de Keins, spreekt

---

aan te toonen, aan Kerk en Vorst getrouw. Wij vermoeden, dat verschil van godsdienst mede een rol gespeeld heeft in de gebeurtenissen, die aanleiding gaven tot boven bedoeld proces.

met de Regeerders en naedien hy zich opte premissen inden voors. mandament begrepen by dieversche munimenten by henluyden geproduceert wel en deuchdelycke geinformeert heeft, mainteneert hy hen in heurlüyder gealligeerde possessie en beteekent dat op drie achtereen volgende dagen, 9, 10 en 11 Juni den perturbateurs: den Heer, diens Schout en Casteleyn, terwijl hij hen verbiedt de Regeerders verder te turberen, hen veroordeelt in de kosten en in cas van oppositie dachvaert te compereren opten eersten July Inden haege voor den Hoogen Raad.

De Heer antwoordt: Ick hoor ende sye ende sal mynen dach van Rechten waernemen; Schout en Casteleyn antwoorden: Wy sullen met mijn heer van Schagen spreecken.

25 Juni dient de Deurwaarder zijn informacie precidente van zijn wedervaren bij den Raad in en legt de hem geproduceerde certificaēn ende andere bygevoechte munimenten inde griffe van het hof over.

1 Juli hebben mijn heeren gecommitteert ter audientie van de rolle pertyen geappoūt op als te schryuen by memorien ende aduertissementen van rechten.

Den volgenden dag compareerde voor den Hoogen Raad de Procureur der Regeerders ende concludeerde dat dimpetranten gemainteneert, gestijfft ende gesterckt souden worden in de possessie vel quasi vande scholasterie van Schagen daeronder begrepen die Keyns eñ de ghed. gecondempneert souden worden alle crol, hinder ende empeschement ter contrarie gedaen costeloos ende schadeloos aff te doen met Interdictie van des gelycken meer te doen ende by prouisie tot Adiudicatie vande recreantie maeckende eysch van costen. Ende de procureur vanden ghed. verclaerde den Impetranten niet geturbeert te hebben inde possessie van scholasterie, ontkennende 't voorder gesustineerde vande Imptn ende concludeerde ten fyne

van niet ontfanckelick ende dat den Imptn heuren eysch ende conclusie mitsgaders verzochte prouisie ontseyt soude worden, maeckende eysch van costen. De eerste procureur persisteerde voor replycque ende de tweede voor duplycque. Thoff heeft geordonneert pertyen te schryuen bij memorie.

Wij laten die Memories hier volgen, omdat ze de geschiedenis der scholasterij in questie geheel doen kennen en kunnen bijdragen tot de kennis van de wijze, waarop in die dagen geprocedeerd werd.

Copie.

Memorien ende aduertissementen van rechten gedaen maken ende mijn heere president ende andere mijn heeren vanden hoogen raede in hollt ouergegeven bij Adriaen Le Seur in den naem ende als procureur van Burgemeesters, Schepeñ ende regeerders der stede van Schagen impetranten in cas van maintenue op ende tegens Johan heere tot Schagen, Jacob cors hoogesyde, casteleyn ende pieter eenwoutszoon, schout tot Schagen, gedaechdens int selue cas Tendereñ tot dyen fyne dat by uwe hooge Eedele ende seer mogende heeren myn heere de president ende anderen myn heeren vanden hoogen Raede in hollandt sententie diffinitiue geseyt, geweesen ende voor recht vuytgesproecken sal werden tot proffyt, voordeel, meeninge ende intentie vanden imptn. Ende tot preiuditie, hinder, schaede ende achterdeel vanden gedaechdens als dat de gedaechdens met seer quade werken den imptn geturbeert hebben in heure duechdelicke possessie vel quasi van scholasterye tot Schagen, daeronder begrepen de Keynts ende dat d Impetranten met guede saecken daerouer aen dese houe gedoleert hebbende mandement van meuntenue geimpetreert tselue nae syne forme en inhouden doen exployteren ende den gedaechdens vuyt crachten van dyen doen dachvaerden hebben voor desen houe tot seeckeren dage Ten seluen dage eysch doende ende conclusie nemende als apud acta, Ende dat die gedaechdens met seer quade saecke op heure friuool geallegeerde geantwoordt ende contrarie conclusie genomen hebben nae heurluyden appetyte Sal daeromme ende omme redenen wille hier nae volgende den Imptn

geadiudiceert werden haeren eysch ende conclusie ofte ten minsten hare versouck prouyse apud acta gedaen ende genomen.

Omme tot welcken fyne eñ conclusie ofte andere den Impetranten proffitelijck synde te geraecken soo seyt poseert ende articuleert Adriaen Le Seur als procureur van voors. Imptn de feyten, redenen ende middelen hier naer volgende presenteren hyer van sooveel te verifieeren als tot sijn meesters goet recht dienen eñ van noode wesen sal sonder hem eenichsins te astringeren tot eenige overtallige prouue emploreerende op als uwer mijn heeren eedele ende goedertieren offitium omme tselue den Imptn geimpertieert synde goed cort recht ende expeditie van justitie geadministreert sal mogen worden, protesteren voorts als nae rechte style ende usantie van den houe.

i. Ende omme mynheeren te vertoonen dat de brieven van memtenue byde Impetrntn in desen geobtineert nae rechten wel gefundeert syn, soo es waer, dat den Imptn vuyt goede duechdel. tytel competeert de scholasterye van Schagen.

ij. Daer onder mede begrepen es de Keynts buyten Schagen, alwaer de Imptn tot heurluyder schoonste ende nae gelegentheijt des tyts gestelt hebben een schoolmr ofte schoolmeesters.

iij. Ende hebben denseluen versien met habitatie ende jaerlicxe weddens ende anders nae behooren.

iiij. Twelck d Imptn sulicx gedaen hebben successiuelicke van schoolmr tot schoolmr ofte schoolmeesters van soe langen tyt aff tot noch toe dat geen memorie van menschen ter contrarie en gedenckt.

v. Ende dat al openbaerenlick, ende nyemant daer tegens seggende ofte sich opposeren.

vi. Ende namentlick hebben d Impetranten sulcx gedaen sedert de cessatie vande Inlantsche oorloge int noorderquartier van hollandt. [1])

---

1) Om dat te bewijzen beroepen Regeerders zich o. a. op eene notariëele acte den 26 Mei 1586 gepasseerd, waarin verschillende poorters op de Keins verklaren: dat alle schoolmrs die sedert taffgaen van 't pausdom opden Keynse geweest zijn in haren diensten gecomen zijn door behulpsaemheyt van zeeckere personen die voor die vande Keyns aen de magistraat van Schagen soliciteerden ende zoe wel gedaen hebben, dat zij sedert dyen tijde

vij. Sedert welcken tyt soo hebben oock d Imptn inde Keynts tot schoolmeester gestelt ende gecommitteert eenen thonis gerridts zoon. [1])

viij. Die tselue offitie ettelicke jaren aldaer vuyt den naem ende op de commisse van Imptn bedient heeft.

ix. Ende nae 't vertreck van die seluen hebben d Imptn gecommitteert eenen Gerrit Janszoon.

x. Die ingelycx op de commisie van d Imptn de voorschreuen schoolasterye aldaer seeckere jaren ende namentlicke oock t jaer LXXXiij, LXXXiiij en LXXXV ende sulcx noch verder binnen tsiaerts geexerceert heeft.

xi. Ende es tot de woonplaats van zeluen schoolmr specterende zeeker huys staend beneffens terff, daer op de cappel van Keyns plach te staen.

xij. Ende alsoo d Imptn omme merckelycke redenen den voorschreuen gerrit janss. vant voors. offitie hadden gedeporteert.

xiij. Soo hebben zyluyden in syn plaets aengenomen eenen jan heertges.

xiiij. Ende hoe wel heere Johan heere van Schagen nyet en behoorde sich selffs te bemoeyen met de voors. scholasterije, als recht noch actie daertoe, veel min eenige possessie daer van hebbende.

xv. Soo schijnt nochtans dat syn Ed. belieft heeft in Aprili lestleden wat nyeuws te plegen.

xvi. Ende heeft de voors. afgesetten schoolmr de facto gecontinueert int voors. offitie ende hem beuolen int voors. huys te blyuen tot dat anders bij syne Eed. geordonneert soude wesen.

---

altoos schoolmeesters gehadt hebben. Item verclaerde pieter Michielsz. alsnoch alleene dat hy deposant al in tyde vant pausdom selue cappelmr van de capelle opde Keyns geweest es doen eenen Heer Cornelisz. voor Prister opde Keynse aengenomen werde ende heeft hy deposant alsdoen seluers den coop met H. Cornelis voorschreuen medegemaekt zulck dat de voorsz. Heer Cornelis soe voor den dienste van de misse te doen die daer toe stonde, als oick voor den schoeldienst dien hy mede bewaeren soude hebben zoude jaerlick de somme van tsestich carolisse gulden.

1) „Op een salaris van. veertich Karolius gulden aen gelt en een schou turffs, mette vrije wooninge oock int huys staende besyden het erff van tcapel."

xvij. Ende alsoo d Imptn dien nyet achtende als continueren heure voors. possessie vel quasi hadden den seluen affgesetten schoolmr t voors. huys doen ruijmen.

xviij. Ende hadden d Imptn den voors. nyeuwen schoolmr syn goet ende huysraet daer in doen brengen met meninge ende intentie omme den seluen daer in te doen woonen ende de schoolasterye volgende syne commissie ende nae ouwer gewoonte aldaer voorts te laten exerceren.

xix. Maer theeft belieft Jacob Cornss., casteleyn, van den heere van Schagen geassocieert met pieter eenwoutss., schoudt tot Schagen, sich ontrent halff mey lestleden te vinden op de Keynts en̄ de facto te treden inden voors. huyse ende de goeden vanden voors. van nyeuws aengenomen schoolmr wel feytelicken vuyt den huyse te doen ruymen ende op straet te doen setten.

xx. Ende heeft de deure van voors. huyse toe doen spyckeren.

xxi. Heeft mede een biljet aen seluen huys doen affigeren inhoudende interdictie vant selue huys nyet te bewoonen sonder des heeren van Schagen consent op peyne van als een geweldenaer gestraft te werden nae breeder vermelde vant selue biljet.

xxij. Ende alsoo d Imptn byde voors. feijtelicke manieren van doen, soo byden heer van Schagen als bij de voors. Jacob Corneliszoon, synen casteleyn ende pieter eenwoutszoon, synen schout in tgundt voors. es de facto geturbeert waren in heure voors. possessie vel quasi van recht van schoollasterye op de Keynts ende vande voors. habitatie ende woonplaetse daertoe gedestineert.

xxiij. Ende geschapen waren met alsulcke middelen gansselicken gefrustreert te werden van heure voors. gerechtichheyt.

xxiiij. Soo hebben d Imptn heur deuoir gedaen omme met alle behoorlicke manieren van doen te mogen continueren hare voors. possessie vel quasi soo wel vande schoolasterye opde Keynts als van voors. woenplaetse.

xxv. Dan beducht synde dat de heere van Schagen ende syne voors. consorten tselue weder de facto souden beletten.

xxvj. Ende dat d Imptn ten lesten gespolieert souden werden van heure voors. possessie vel quasi.

xxvij. Soo hebben d Imptn al 't selue desen houe te kennen gegeuen ende hebben tegens den voors. heere van Schagen Jacob Corns, casteleyn, ende de voors. pieter eenwoutsz., schout eñ andere die sich partien souden willen maecken geobtineert mandement in cas meintenue in communi forma.

xxviij. Welck mandement hebben d Imptn gestelt in handen van een deurwaerder ende nae dat hem gebleecken was van premissen heeft tselue geexployeert nae syn forme eñ inhouden.

xxix. Ende syn de gedaechdens omme heur oppositie gedaechuaert voor desen houe tot seeckeren dage.

xxx. Welcken dach dienende hebben d Imptn eysch gedaen conclusie nemende als apud acta.

xxxi. Daer tegens de gedaechdens geantwoort ende conclusie genomen hebben nae hun appetyte.

xxxij. Hebben myn heeren gecommitteert ter audientie van de rolle pertyen geap̄pout op als te schryuen by memorien ende aduertissementen van rechten.

xxxiij. Furneren welck ap̄pt dispositytf soo dient de voors. Adriaen Le Seur als procur. van emptn van dese syne tegenwoordige memorien ende aduertissementen van rechten.

xxxiiij. Ende alsoo van wegen den gedaechdens niet anders sonderlincx geseyt en es daer van nood es breeder op te schryuen.

xxxv. Soo persisteert d voors. Le Seur inden naem als bouen by tgundt voorschreuen es.

xxxvj. Ontkennende nyettemin generaal alle die feyten, redenen ende middelen byden gedaechdens voortgestelt den Imptn eenichsins preiudiciabel wesende.

Concludeert als apud acta

Herweyer.

Copie.

Memorien ende aduertissementen van Rechten ghedaen maecken ende mijnen Heeren den President ende Raeden vañ Hooghen Raede ouerghegeven van weghen Johan, Heer van Schaghen, ghedaechde in cas van maintenue op ende jeghens de Burgemeesteren ende Regierders van Schaghen Impetranten int selve

cas Tenderende tot dien eynde, dat by uwe Hooghe Edele ende vermoghende hoochgebooren Heeren Maurits, ghebooren Prinse van Orangnien, Graue van Nassau mitsgaders mijn heeren den President ende Raeden vanden voorschreue hooghen Raede sententie deffinitieve geseyt, gewesen ende voor recht vuytghesproocken sel werden tot prouffijte voordeel ende intentie van den ghedaechde ende preiudicie hinder, schade ende achterdeel van Impetranten. Als dat D'Imptr. met onghelijcke ende quaede ouer den ghedaechde geclaecht mandament verworven ende den ghedaechde ghedaen dachvaerden ende tot zeeckeren daghe eijsch ghedaen ende conclusie ghenomen heeft als by acte ende dat die ghedaechde met goede saecke ende redenen daerjeghens ghesustineert ende gheconcludeert heeft als by acte Sal daeromme ende Redenen wille hier naer volghen het mandament by den Impetranten verclaert sal werden subreptis ende obreptis ende d Impetranten tot heuren Eysch ende conclusie in cas van maintenue ghedaen ende ghenomen niet ontfanckelyck Ende off zij eenichsins ontfanckelijck bevonden mochten worden (Des die ged^e verhoopt neen) dat den Impetranten haeren Eysch ende conclusie mitsgaders versochte prouisie ontseyt ende den ghed. daer van gheabsolueert sal sijn condempnerende den Impt. inde costen van desen processen tot tauxatie ende moderatie van den voorsz. houe.

Omme tot welcken fynen en conclusie ofte tot andere den ghed. prouffytelickt zynde te gheraecken soe poseert ende Articuleert meester Adriaen Jongh Dirckz. als procur. van voorschreuen ghed. de feyten, Redenen ende middelen hiernae volghende presenterend hiervan soe veel te verifieren als tot zijns meesters goet recht dienen ende van noode wesen sal, sonder hem eenichsins te astringeren tot eenige ouertollighe prouue Emplorerende op als uwer mynen heeren Edele ende goedertieren officium omme tselue den ghed. gheimpertieert zynde goed cort recht ende expeditie van Justitie gheadministreert sal moghen worden, protesterende voorts als nae rechte style ende usantie vanden voorschreven hooghen Raede.

Ende omme int cort deese saecke ter intentie vanden ghed. te reduceren soe seijt die voorsz. Meester Adriaen Jong Dirck inden naem als bouen ende die waerheyt es sulck dat van alle oude tyden soe langhe als die capelle opte Keyns ghestaen ende aldaer opgherecht die heeren ende vrouwen van Schagen in rustighe

ende vreetsamighe possessie vel quasi gheweest zijn van die ghifte van pastorie, officie ofte cappelrye opte Keyns voorsz.

ij. Ende hebben die heeren ende Vrouwen van Schagen inden tijt diuersche capellanen aldaer ghestelt.

iij. Ten aanzien van eenen yegelijcken ende sonder contradictie van yemant.

iiij. Tot welcke cappelrie mede van allen ouden tijden ghespecteert heeft zeecker huys aldaer staende.

v. Waer inne die capellanen altijts heure Residentie ghehouden hebben.

vj. Soe dat 't ghebruyck van 't voorsz. huys voer den capellanen es accessoir ende dependent vanden voorschreuen cappelrye ende gifte van dien.

vij. Ouersulcx hebben heeren Aelbert vuyt Wyeringhen, Jan Blauw, Jan Fuick, Jan Claesz., Dirck Buijn, Pieter Rijckerts en met meer andere capellanen opte Keyns by den heeren van Schaghen gestelt t voorschreuen huys bewoont.

viij. Sonder dat d'Impetranten hen dies oeijt ghemoeijt ofte daer teghens gheopposeert ofte ghereclameert hebben.

ix. Ende alsoe die leste bewoonder van t voorschreuen huys van daer metter wone vertrock ende tselue huys verliet.

x. Soe heeft des ghed. Rentm. van des ghed. weghen het voorschreven huijs toelaeten spijckeren ende doen verbieden dat niemandt hem vervorderen soude daerinne te comen sonder des ghed. consent.

xj. Alsoe t bewint administratie ende dispositie vant voorschreuen huys als specterende aende cappelrye opte Keyns den ghed. alhier toestaet ende nyemant anders omme tselue te appliceren tot goedertieren saecken.

xij. Oock achteruolghende dordonnantie vanden Heeren Staten op zeeckere differenten tusschen hem ende den Impetr. ghcresen ende ghedecerneert opten neghenden Septembris anno vijfthienhondert ende tachtich.

xiij. Dat hoewel den Impetr. alhier gheen recht noch actie en competeert opt aen noch tot het voors. huijs.

xiiij. Ende off henluyden daertoe eenich recht ofte actie mocht competeren, des neen, ghehouden waren de selue rechtelijke te intenteren.

xv. 't Heeft henluyden nochtans belieft op heure sinistere te kennen gheuen te Impetreren mandament in cas van maintenue nopende de scholasterye van Schagen.

xvj. In alle schijn off t voorschreuen huys specterende tot scholasterye van Schagen ende dat zy Impetr. daer van oyt possessie ghehadt hadden.

xvij. Ende hebben vuyt crachte van dien den ghed. ghedaen dachuaerden tot zeeckeren dachen voor dezen houe.

Ad acta.

xviij. Ten daghe dienende hebben de Imptr. heurluyden onghefundeerden Eysch ghedaen, conclusie nemende naer haer goetduncken als by acte.

xx. Waer jegens de ghed. zijne deuchdelyke defentie ghedaen heeft conclusie nemende pertinentlyck als by acte.

xxi. Eyntelyck de saecke voldonghen zynde zijn partyen by mynen heeren de commissarissen ter audientie vande Rolle ghecomitteert gheappointeert te schryuen by memorien ende aduertissementen van Rechten, mitsgaders van alsulcke stucken ende munimenten als elk van partyen soude verkiezen te dieuen tot zeeckeren daghe.

xxij. Furnerende welk appointement dispositif soe dient de voorsz. Meester Adriaen Jong Dirckz. als procureur vande voorschreuen ghed. van deze zyne teghenwoerdige memorien ende Advertissementen van Rechten, zeghende dat hem behoort te volghen onder correctie van vermogende Heeren zynen eisch ende conclusie int hooft van dezen als apud acta ghedaen ende ghenomen.

Ende omme int cort te wederlegghen de middelen vander Imptr. venuen court ende eerste ten geenen int mandament verhaelt vande scholasterye van Schaghen.

xxiij. Seijt daar op die voorschreuen Meester Adriaen Jong Dirckz. inden naem als bouen, dat de ghed. noch zijn Rentmeester ende schout hem niet ghemoeijt hebben met de scholasterij van Schagen.

xxiiij. Refererende hem noopende den tytel byden Imptr. diesaengaende ghealligeert tot de donatie vande costerie ende scholasterye van Schaghen bij heer Wouter van Egmondt

ende Vrouwe Josyna, Heere ende Vrouwe van Schaghen, ghegundt inden jaere vierhondert ende tneghentich den vijfden dach van meije. [1])

xxv. Ten welcken tyde de capelle opte Keyns alsnoch niet ghefundeert en was.

xxvi. Ende consequentelyck en worde alsdoen van gheene costerye noch scholasterye opte Keyns ghedacht.

xxvii. Doch zeeckeren langen tijt nae de gifte byden voorschreuen Heer Wouter van Egmondt ende Vrouwe Josyna den schepenen van Schaeghen voorschreuen ghedaen die zelve Vrouwe Josyna naer touerlyden vanden voorsz. heer Wouter van Egmont getrout hebbende heer Joost van Borsselen als ontrent den jaere xv^{c} en achthien.

xxviij. Soe werde die voorschreuen capelle op de Keyns opgherecht.

xxix. Tot bedieninghe vande welcke byden heeren ende Vrouwen van Schaghen zeluer capellanen successiuelyck ghedeputeert ende ghestelt zijn.

xxx. Die welcke t voorz. huys voorden cappellanen gheappliceert als geuolch ende accessorie van cappellrye bewoont ende gebruyct hebben gehadt.

xxxj. Alwaer ettelycke capellanen deur concessie ende toelaetinghe vande heeren ende Vrouwen van Schaghen inder tijt mede schoole ghehouden hebben tot gherieff vande buyeren opte Keyns woonende.

xxxij. Ghedurende den tijt van thien twintich dertich veertich vyftich jaeren ende langher.

xxxiij. Sonder dat den Impetr. hem dies oeyt onderwonnen hebben.

xxxiiij. Als wel wetende dat die costerye ende scholasterye vande capelle opte Keyns niet gemeens en hadde mette gifte van heer Wouter van Egmont ende Vrouwe Josina voorsz.

xxxv. Ende off d Imptn. yet dieshalven gedurende die troubles in absentie [2]) vande ghed. mochten gheattendeert hebben

---

1) Medegedeeld in Dl. VII, bl. 328.

2) De Heer was o. a. afwezig toen hij, gelijk v. Gouth. l. c. meldt, met den Grave van Bossuyt in den water-strijt bij Hoorn 1573 was.

ende en conde gheen effect exerceeren noch in eenige considératie comen.

xxxvj. Als by de pacificatie van Gent geslooten daerby eenen yeghelycken in alle syn gherechtichheden volcomelyck gereponeert sal worden.

xxxvij. Al hoe wel al t ghepretendeerde vande Imptr. noopens de voorschreuen scholasterie alhier impertinent es.

xxxviij. Al soe die ghed. den Imptr. dies aengaen geen turbatie gedaen en hebben.

xxxix. Als anders niet ghedaen hebben dan ghecontinueert bewint ende administratie van 't voorschr. huys specterende aende capelrye van Keyns.

xl. Waer toe den Imptr. geen recht noch actie en competeert.

xli. Ende alsoe 't voorder debats vande Imptr. voorstel vallen sal bij additien. [1])

xlij. Soe persisteert de voorschr. Adriaen de Jong inden naem als bouen by t gundt voorss. es.

xliij. Ontkennende voorts generalijcke allet friuoel voorstel vanden Imptr. den ghed. eenichsins preiudiciabel wesen.

Concludeert als apud acta ghedaen es.

Additien gedaen maecken ende mijn Heeren president ende raden vanden Hooghen Raede ouergegeven bij Adriaen Le Seur inden naem ende als procur. van burgemees. ende regeerders der stede van Schagen, Impten in cas van maintenue. Op ende tegens zekere friuole onwaerachtiche ende impertinente middelen gestelt inde memorie den seluen houe ouergegeven van wegen Jonckheer Johan, Heere van Schagen, ghed. mitsgaders tegens tamploiement naemaels apud acta gedaen byden rentm. en schout van Schagen mede ghed.

Herweyer, adv. — Le Seur, procur.

i. Eerst voor generale solutien van alle tgundt de ghed. in memorien geposeert heeft, soe houdt Le Seur inden naem

---

1) Die Additien zijn jammer genoeg niet aanwezig.

als bouen alhier voor gerepeteert tinhouden van zijne memorien sonder tselue alhier te verhaelen brevitatis gratia.

ij. Daerby vulcomelicken gedoceert wordt vande possessie vande Imptn, Item van turbatie by den ghed. ende syne officiers mede ghed. daerin gepleecht ende dat 't mandament van maintenue byde Imptn behoirlicken van houe geobteneert es geweest.

iij. Et his tribus concurrentibus interdictum retunendae possessionis recte in juditium deductum esse edictum praetoris conservandae possessionis ergo propositum satis aperte demonstrat.

iiij. Hier tegens en doet nyet het eenighe muniment twelck de ged. tot verificatie van heure memorien onder letter D. produceert, want tselue spreekt alleen wye dat de pastorye goederen ende die goederen vande capelle opde Keyns regieren sal ende dat de predicanten, schoolmrs ende costers vuyt de vruchten derseluer goederen geloent ende de ouerschietē reste derseluer ten behouue van armen beheert sullen werden.

v. Twelck immers nyet gemeens en heeft met de possessie van de scholasterye, dat is, wie dat den schoolmr. op de Keyns setten ende comitteren, affsetten ende eenen anderen in zyn plaetse eligeren ende comitteren sal ende syn woonplaets ofte schoolplaets besorgen zal, daervan hier alleen questie es.

vj. Latende d Imptn den heere van Schagen bewarden met de administratie van de goederen daer vuyt de selue schoolmr. syn loon ontfanghen moet.

vij. Sunt enim diuersa jura quae diuersis personis competere possunt ut notissimum est.

viij. Sonder dat hier tot voordeel van den ghed. ten propooste geappliceert mach werden, tgundt de ghed. int i, ij en iij arlen van syne memorien poseert, dat de heere van Schagen altoes in rustighe ende vreetsamighe possessie vel quasi geweest soude sijn van die gifte te doen vande pastorije, offitie ofte cappelrye opde Keints.

ix. Want behalven de Impertinentie vandien in ista materia possessoria soe en vermelt de fundatie brieff vande capelle opde Keyns van geen pastorye maer seyt claerlicken datter geordoneert was ende ten eeuwighen daghen geordonneert soude worden een officiant, die alle weeken inde capelle gehouden was te doen vier misse ende daer van soude genyeten dar-

tich k. guld. sjaers, mits dat deselue capelle soude blyuen ten eeuwighen daghen onder de parochiekerke binnen Schagen als een capelle, sonder die selue kercke int minste te moeijen. Aengaende voorts tgundt int iiij, v, vi, vij ende viij arlen vande voorsz. memorien verhaelt wordt dat zeker huys soude wesen accessoir ende dependent vande voorsz. cappelrye.

x. Segghen D'Imptn dat sulck nyet geloeffelick en is, immers de voorsz. fundatie daervan geen mentie es maeckende, mer wordt den officiant jaerlick geordonneert alleenlicke xxx k.guld.

xj. In vougen dat de ghed. int ix ende x arlen van heur memorien mentie maeckende van laesten bewoener vant voorsz. huys nyet en noempt wie dat het was.

xij. Die ghed. wel wetende dat deselue lesten bewoender was de schoolm. aldaer, bij name Gerrit Jansz., wesende by burgemrs ende schepenen angenomen ende omme merckelicke oirsaecke oick verlaeten ende in syn plaetse een ander angenomen.

xiij. Welcken Gerrit Jansz. de ghed. tegens der Imptn danck aldaer voor schoolmr wilde houden als blycken mach byde pretense confirmatie die de ghed. den seluen Gerrit Jansz. tot dien eynde verleent hadde ende breeder inde memorien vande Impetranten verhaelt ende ghedoceert is.

xiiij. Ende als de voorsz. Gerrit Jansz. dies nyet tegenstaende gelycke wel met gemoede vertrock.

xv. Ende dander angenomen schoolm. daer inne was comende, ende all eenighe goeden inden huyse gebracht waren, syn deselue goeden daer vuyt gedragen byden castelein ende de deur ende anders vanden selue huyse toegespijckert met interdictie van tselue nyet op te brecken op poene als huysbreeckers gestraft te werden.

xvj. Sonder te letten dat voorgaende schoolmrn (soe langhe daer schoolmrn opde Keijnts waren geweest) daer inne altoes gewoont hebben.

xvij. Immers gelyck als de ghed. naectelicke (hoewel tegens de waerheyt) seyt dat de bewonninghe van zeker huys opde Keints es accessoir de cappelrye.

xviij. Soe segghen d Imptn ende hebben bouendien ghedoceert dat de bewonninghe vant huys int mandament van maintenue verhaelt accessoir es tot de scholasterye opde Keints.

xix. Sonder dat in allen gevalle de ghed. ende syne officiers geoirloft was thuys tot bewoninghe ende tot thouden vant school gedestineert, de facto toe te spyckeren ende den Imptn in heure possessie te turberen als inde memorie breeder es gededuceert.

xx. Ende mitsdien genomen sine prejuditio veritatis dattet al een huys ware twelck byde cappellanen plach bewoent te worden.

xxj. Soe en soude nochtans tmandement van maintenue te min nyet gefundeert wesen naedemael d Imptn doceeren dat tselue huys, twelck in heur voirsz. mandament verhaelt wordt, sedert de pacificatie van Gent byden schoolmr opde Keints bewoent ende schoel daer in gehouwen es geweest.

xxij. Ende dat d'Imptn tselue huys als accessoir tot de selue scholasterye sedert de selue pacificatie in dier vougen gepossideert hebben gehadt.

xxiij. Daer mede soluerende oick t xj arle van des ghed. memorie dicterende dat den ghed. alleen de dispositie vant voorsz. huys soude competeren omme tselue te appliceren ad pios usus.

xxiiij. Ende hoewel tselue meer concerneert materiam petitoriam quam possessoriam daervan alleen hier questie es.

xxv. Soe staet nogtans te letten ende es waer dat de ghed. tot tselue huys off omme daervan te moeghen disponeren noch tytel noch possessie en heeft.

xxvj. Nademael soe veel als den tytel angaet dat de fundatie vande capelle opde Keynts daer af geen mentie en maeckt als bouen geseyt es.

xxvij. Ende soe veel als de possessie angaet en kan de ghed. geen antiquam possessionem pretenderen naedemael dat in voorleden tyden alle des capellens opde Keints goeden voorde troubles ende noch daer nae waren in handen vañ gemeente die daertoe ordonneerden administrateurs sonder dat de heere van Schagen off syne officiers zich dies int minste bemoeyden.

xxviij. Sonder dat de ghed. oick zich mach behelpen met sekere ordonnantie vande heeren Staten byden ghed. onder de letter D geproduceert ende int xij arle van syne memorie

verhaelt. als geen mentie altoes maeckende vande gifte van scholasterye op de Keints als bouen int iiij, v, vj ende vij arlen van dese additien breeder verhaelt es.

xxix. Mits alle welcke oick friuol syn de twee Illatiuen byden ghed. int xiij en xiiij art. van syne memorie geposeert, willeñ den Imptn constringeren omme heure actie int petitoir te institueren indien syl. eenich recht tot tvoirs. huys pretenderen.

xxx. Daer nochtans ter contrarie notoir nae rechten es dat indien de ghed. eenich recht pretendeert tot tselue huys schuldich es a possessoribus tselue te vendiceren ende henl. dat met beter recht indien hy eenich heeft vuyt te winnen.

xxxj. Twelck nochtans de ghed. swaer soude vallen te doen, alsoe tselue huys soe langhe alsmen opde Keynts school gehouwen heeft byden schoolmr bewoent ende tschool daerin gehouwen es geweest.

xxxij. Ende dat de Imptn alleen ende nyemant anders competeert trecht omme schoolmr te stellen ende schoel te doen exerceren soe competeert henl. oick de bewoonighe vant voorsz. huys als accessoir vande selue scholasterye.

xxxiij. Seggende voorts d Imptn opt xiiij, xv, xvj ende xvij arln vande voorsz. memorien dat syl. heur mandament gelicht hebben nyet simpliciter vande scholasterye van Schagen, maer met die adjectie dat daer onder gecomprehendeert es de scholasterye opde Keints.

xxxiiij. Ende in dier voegen hebben syl. oick heuren eysch gedaen ende conclusie genomen als blyckt apud acta.

xxxv. By redenen dat de scholastery vande Keints geconfereert wordt by de Imptn als burgemrs ende regeerders van Schagen.

xxxvj. Dat mede de capelle opde Keints es een capelle vande parochiekercke tot Schagen deselue kercke subiect synde volgens de fundatie brieuen daervan synde.

xxxvij. Sulx mede de Keints sorteert onder de jurisdictie van Schagen ende de woenders opde Keyns gerekent worden poorters van Schagen, genyetende alle de gerechtigheyt van de inwoonders ende poorters van Schagen als inden processe claerlicke geverifieert wordt.

xxxviij. Voerts soe seggen d Imptn opt xxiij arle vande voors. memorie dat de ghed. ende syne rentmr ende schout wel groffelicken sich gemoeyt hebben met de scholasterye van Schagen.

xxxix. Alsoe syl. den schoolmr byde burgemrs ende regierders van Schagen gedestitueert synde weder geatmitteert hebben ende ter contrarie dat de ghed. den schoolmr by die van Schagen van nylus gestelt de exercitie vande scholasterye belet heeft als breeder inder imptn memorie gededuceert ende hier bouen verhaelt es.

xL. Ende dat de scholasterye opde Keyns es de scholasterye vande burgemrs ende regierders van Schagen es claerlicke genouch geprobeert.

xLj. Overslaende voorts t xxiiij, xxv ende xxvj arle vande voorsz. memorie mentionerende vande tytel vande impetranten tot de scholasterye van Schagen, als in dese impertinent synde.

xLij. Alsoe d Imptn in ista materia possessoria sich nyet en adstringeren tot eenighen tytel mer incumberen heure possessie.

xLiij. Daer by gevoucht (nopende de donatie vañ costerye ende scholasterye van Schagen den Imptn competerende als de ghed. bekent int xxiiij arle van syne memorie eñ blycken soude by de tytel van donatie waert noot) dat de selue scholasterye ende costerye soe wyt es vuytstreckende als den ban van Schagen hem es vuytstreckende in conformite vande priuilegien vermeldende dat de poorten van Schagen soe wyt sijn streckende als de ban van Schagen streckende es.

xLiiij. Ende mitsdien d Imptn moegen scholasterye doen exerceren over al den ban van Schagen ende consequentelicke inde Keyns als syl. oock gedaen hebben.

xLv. Es mede alhier impertinent tgededuceerde vanden ghed. int xxvij ende naevolgende arlen vande voirs. memorien verhalende wanneer dat de cappelle opde Keints geerigeert es geweest en dat de heeren van Schagen aldaer een cappellaen gestelt hebben die altemet mede school gehouwen heeft.

xlvj. Want tselue nyet gemeens en heeft cum isto juditio possessorio mer cōcerneert petitorium juditium twelck de ghed. institueren mach alst hem belieft ende souden d Imptn hém oick diensaengaende goet connen.

xlvij. Niettemin hoewel omtrent den tyt byden ghed. verhaelt de cappelle opde Keints opgerecht es geweest soe en es nochtans tselue nyet geschiet met sulcke meninghe dat die een parochiekercke op haer seluen soude syn, maer de parochie binnen Schagen soude subiect blyuen als vooren verhaelt es.

xlviij. En sal metter waerheyt nyet blycken datter oeyt officianten opde Keints byden heere van Schagen angenomen syn geweest omme aldaer schoolmr te wesen daervoor eenich salarium te genyeten vuyt de goeden specteren tot de voorsz. cappelle.

xlix. Alsoe de fundatie den seluen officiant alleenlicke ende specialiter toeleyt xxx kgls. sjaers ende dat voor vier missen ter weecke ende anders nyet tot syne laste staende.

l. Mer ingevalle opde Keints eenighe officianten mogen geweest syn die aldaer schoel gehouwen hebben, de selue hebben sulcx gedaen by t believen vande burgemrs van Schagen, sonder daer op angenomen te syn byden heere van Schagen.

li. Sonder dat de ghed. oick doceren sal dat oeyt schoolmr opde Keints den heere vau Schagen int stuck vande scholasterie herkent heeft.

lij. Nademael de scholasterye ende costerye opde Keynts annex ende dependent es met de scholasterye ende costerye van Schagen, gelyck het cappelle annex ende dependent was de parochiekercke van Schagen.

liij. Ende es daeromme vreempt hoe dat de ghed. int xxxiiij arle van syne memorien tegens de notoire waerheyt derff segghen dat de burgemrs van Schagen sich noeyt gemoeyt en souden hebben met de scholasterye opde Keints ende hoe onwaerachtich dat tselue es, mach claerlicken vuyt de informatie byde Imptn in diesen geproduceert verstaen werden.

Aengaende voorts 't xxxv ende xxxvj arlen vande voorsz.

memorie mentie maeckeñ van pretense usurpatie, staende oirloghe eñ vande pacificatie alsulcke usurpatien te nyet doende etc.

Liiij. Segghen de Jmptn dat syl. sich nyet en behelpen met eenighe possessie staende oirloghe geadipiseert, maer met ouwe antique possessie conform heure priuilegien oick met de possessie die syl. nae de pacificatie ende retour vanden Heere van Schagen palam omnibus videntibus et patentibus sedert den jare Lxxvij tot noch geexerceerd hebben.

Lv. Noch en mach de ghed. nyet segghen byde pacificatie van Gendt gereponeerd te syn inde possessie van schoolmr opte Keyns te stellen dewyle hem daervan nyemant gedeposseert en heeft, als daervan noeyt possessie gehadt hebbende.

Ende dat de ghed. int xxxvij artn tot den eynde toe vañde voirsz. syne memorien seyt den Imptn nyet geturbeert mer syne gerechtichheyt gecontinueert te hebben.

Lvj. Seggen d Imptn naedemael dattet blyckt de voirsz. scholasterye opde Keynts eñ de schole ofte huysinghe daertoe gedestineert by de Imptn gepossideert te syn etlicke jaerscharen ende binnen sjaers vañ turbatie in questie.

Lvij. Soe en mach de ghed. nyet geseyt werden plegende de acten daer ouer d Imptn by heur mandament doleren syn recht gecontinueert mer moet verstaen werden feytelicken geprocedeert te hebben sich bemoeyende met de gifte vande scholasterye eñ met t besluyten vande schole opde Keints tegens alle behoirlichheyt ende contrarie de deuchdelicke possessie vande Imptn.

Lviij. Mits alle welcke alsoe d Imptn claerlicke doceeren dat syl. in possessie syn vande scholasterye van Schagen ende vande Keyns als een gedeelte van Schagen.

Lix. Item dat syl. den schoolmeester opde Keynts altyts gestelt hebben.

Lx. Dat oick de selue alsoe gestelde schoolmr thuys int mandament van maintenue geroert altyts bewoont heeft.

Lxj. Ende dat de ghed. den schoolmr byden Imptn gedestitueert by syn eychen autoriteyt weder angeset ende gecontinueert heeft.

LXij. Ende dat de schout ende rentmr vande heere van Schagen den schoolmr byde Imptn opde Keynts gestelt den inganck vande gewoonlicke schole ende sulcx de exercitie vande scholasterye opde Keynts de facto belet ende andere acten turbatoir inden processe verhaelt ghepleecht.

LXiij. Ende dat d Imptn binnen sjaers vande selue turbatie sich an desen houe beclaecht mandament gelicht eñ tselue behoirlicken geexployteert ende vervolcht hebben.

LXiiij. Soe volcht immers dat t mandament van maintenue ende den eysch eñ conclusie byde Imptn int selue cas genomen nae rechten gefundeert es ende dat den Imptn de selue conclusie nae rechten behoirt te volgen.

LXV. Off ten minsten (naedemael de ghed. alle de arln van syne memerie stelt in feyten sonder yet te doceren) dat den Imptn by prouisie geadiudicieert sal werden de recreantie daertoe wel oetmoedelicken implorerende t offitium vande houe.

LXVj. Ende alsoe de ghed. nyet sonderlinx meer in heurl. voirsz. memorien syn poseren twelck vorder solutie es requirerende.

LXVij. Soe persisteert Le Seur inden naem ende als procur. vande Imptn by tgundt voirsz. es.

LXViij. Ontkennende nyetemin generalicken alle de friuole impertinente eñ onwaerachtiche redenen ende middelen by de ghed. voort gestelt, den Imptn eenichsins prejuditiabel wesende.

Concludeert eñ versoeckt prouisie als apud acta.

HERWIJER.

Het proces bleef hangen totdat de zaak geregeld werd in eene Transactie van 1 July 1588, tusschen den Hr. en Regenten van Schagen, waarin bepaald wordt:

„...... Belangende voorts het different van 't tweede proces, is mede vrymoedelicken geaccordeert dat zijn Ed. (de Heer) als altijds collatoor geweest zijnde van de proostys op 't Keyns, aldaar in plaatse van den proost, staande den tyden als voorn., sal mogen stellen een

schoolm̄r hem aangenaam zijnde, die by den voors. (de oudste affgaende) kerkmr vuyt des proostyes innecompsten betaelt sal moeten worden, mits dat'et salaris van den seluen schoolm̄r eerst geraempt ende geaccordeerd werden met gemeene aduys van syn Ed. en den voorsz. Kerckm̄r blyvende oock 't voors. huys opten Keynse annex de administratie van de proostyes goederen ende ten behouffen van den schoolm̄r by syn Ed. te stellen.

Een enkel woord ten laatste over de goederen van O. L. V. te Keins.

In een quoyer van die van Schagen van alle die landen enz., opgemaakt 26 Sept. 1595 vinden wij:

Op de Nesse (een buurt in de nabijheid van de Keins) tcapel opten Keynse 17 geersen, 10 sneesen.

Die goederen werden „tot inden turbel" geadministreerd door den oudsten kerkmr van Schagen en een kapelmeester van de Keins „telcken jaere daer toe geset by de schepen̄ van Schagen, die hunne reckn̄g deden voorde schepn̄n̄ van Schagen en̄ voorde vroetschap, jae oick burgem̄rs indien syl. present begeerden te wesen."

Na de Reformatie schijnen die van Schagen de zaak geheel aan zich getrokken te hebben, gelijk men zeggen zou uit onderstaand stuk:

An den schout, schepenen, rekenaars, regeerders te Schagen.

Geven ootm. te kennen de burgeren uwe ingesetenen en goedwillige poorters binnen Schagen, woonende op de Keijns, hoe dat de kerken van Schagen voortijt groote emolumenten en profijten genoten hft vande capelle opten Keijns dair van noch ettelicken landen imcosten de capelle van toecomen, soo dat dair geordonneert worde dat die van Keynse alletoos tot inden turbel toe gehad hebben een capelmeester omme de goederen te regeeren met

de Kerkmeesters van Schagen, de oútste die afgaande was vant lestleden jaer so dat de capelmr den alderoppersten en principalen toesicht hadde opten capelle metten áncleven. So dat de capelm^r mede regart nam opten scoolm^r inden tyde Symon, deur laste vande Edele Vrouwe van Schaghen Elyzabeth van Bronchorst [1]) hoochlofflicker memorie. This nu so dat sy suppltn gefrustreert zijn vant capelmeesterscap recht off dair niet van geweest waire mair insiet so vurre ghy die hebt die fundatie ghij sult dair anders in bevinden. So is heur versoucken ende erntlicke begeeren dat ghy goede heeren dat ghy sult hair laeten volgen hair deuchdelicke possessie dat byden en inden gebuyre van Keyns wort geordonneert een capelmr als hier voorsc. omme opsicht en toesicht te hebben van scoolmr ende goederen so de goederen van dair gecomen sijn. Dit doende etc.

„Inde Jare LXXX heeft de heere bij requeste vande Staten van Hollant geobtineert een rentmr daertoe – de pastorie- en kapel-goederen – te mogen admitteren en werden de incomen geemploïeert tot onderhout van predicant ende schoolms en 't ouerschot tot den armen van Schagen, volgens de acte van Staten." [2])

Daar is ook over de kapel-goederen heel wat getwist, maar dewijl die goederen doorgaans als in een adem worden genoemd met de pastorie- en andere geestelijke goederen van Schagen, deelen wij nadere bijzonderheden er over mede, als we de geschiedenis van Schagen geven.

CHR. PHILIPPONA.

---

1) Weduwe van Willem van Schagen, moeder van Johan, met wien het proces over scholastery, die toen zijn vader stierf pas vier jaar oud was, zoodat zijn moeder, de hier genoemde Elyzabeth van Bronchorst als zijne voogdesse Vrouw van Schagen was.

2) Zie Deel VII, bladz. 197.

DE KERKELIJKE TOESTAND DER GEMEENTE LANGERAK IN DEN ALBLASSERWAARD. — A° 1567, 27 Jan.

Heer Matheus Ricaldi, pastoer tot Langeraeck, oudt omtrent 44 jaren, seyt in verbo sacerdotis: tot Langeraeck gewoent te hebben zedert Alreheyligen lestleden ende dat aldaer noch recht ende justitie geadministreert wordt, uyt de naem van den ouden Heere van Asperen, Heer Wessel van Boetselaer. Seyt verstaen te hebben ende gehoert te hebben, dat die voorscreven Heer van Asperen mijt beyde zyne soenen, te weeten, de jonexte ende oudtste in dezen beruerte geweest is in de kercke van Langeraeck, alwaer twee nyeuwe predikanten mitten anderen, in huerlieder ende het gemeen volck presentie, gedisputeert hebben van de nijeuwe religie, d'een wezende een Mennoniste ende d'ander een Calviniste, ende dat zy zelffs die voors. predicanten aldaer doen koemen hebben ende gepermitteert, dat zy die psalmen mochten sijngen. Seyt dat d'aultaren ende beelden inder kercke gebleven zijn ende dat aldaer te wezen plagen, behalven den pastoer, twee vicarien, staende die collatie van heurlieden beneficien tot zyner dispositie, denwelcken die voors. Heere affgetoegen heeft omtrent 34 mergen lants ende bovendien noch vercoft vij½ mergen lants, geleden omtrent acht ofte negen jairen, jegens dancke ende wille van de gemeente, alleen met consent van de kerkmeesters van de Nyepoort, ende dat dair nu nyemant meer en is, dan hy pastoir alleen; ende dat eenen Sebastiaen Thyssz. des voors. Heere van Asperens rentmeester, ende kerckmeester den huysluyden verbiet, dat zy den pastoir gheen beta-

linge en doen, zeggende: die Heere van Asperen zal komen ende verjaegen die papen ende, en wil nijet geven keersen, noch torsen, noch olije tot dienste van de kercke ende nyet jegenstaende hem by den officiael op zekere groote peinen zulcx bevoelen es te doen by missive; dat hy t zelfve nyet heeft willen doen, zeggende, opte missive nyet te passen. Seijt dat die voorgaende pastoir mit den Heere van Asperen uyt de landen geweeken es, ende gehoert te hebben, dat hy hem zoude onderhouden, by Ceulen, tot Ouwerkercke by zijn outse zoon. Seyt gehoert te hebben dat die schout van Langeraeck, genaempt Benschipper, wezende een zeer ryck man, zekere heyligen doen verbarnen heeft in zyn huys ende dat een vrouwe, woenende in de Nyepoort, genaempt Magdalena, by hem schout gedreijcht es geweest, haer te willen int vuer werpen, uyt zaecke zy die heylighen uytet vuer nemen wilde; als hij deposant zeyt gehoert te hebben van Jacob der voors. Magdalenas broeder.

Seyt dat die geheele wet van Langeraeck geinfecteert is, uytgesondert drie schepenen, naementlycken Ghys Wouters, Bart, wijens toename hy die spreeckt, nyet en weet, ende eenen Jan Artsz. ende eenen kerckmeester, genaempt Thomas Dircksz. alias Boen; die welcke van der zaecke van Langeraeck zoude weeten te spreken, als van gelicke zoude weeten eenen genaempt Backer, wezende een weert ende een out man. Seyt dat deur die quade leeringe van den voergaende pastoir 't geheele dorp van Langeraeck mit diversche secten geinfecteert es ende datter wel tusschen die vyff ende zes hondert communicanten, zyn die alzoe verleyt zijn; dat indien men zoude willen die wette vernyeuwen, dat men uyt die Nyeupoort andere schepenen zoude moeten nemen.

Gevraecht, uyt wat zaecke Hartoch Erich van Brunswick het huys te Langeraeck innegenoemen heeft, seyt

dat alzoo die voorscreven hartoch, leggende te Nyeupoorte zeer naeby Langeraeck, beducht was dat die vianden thuys te Langeraeck [t welck sterck es] ingenoemen zouden hebben, tzelve huys, doen, innemen heeft, ende dat aldaer noch op leggen een rot knechten ende dat die van Langeraeck van te voorens uytet voors. huys geschoeten hadden op den knechten van voirscreven hartoch, daer verby passerende. Seyt gehoort te hebben dat die voors. schout van Langeraeck met die joncxte zoon van den heere van Asperen, uyt zekere diverse kerckeboecken [die wel 300 gls. gecost hadden te saemen] vele bladeren gesneden heeft. Seyt dat in den voors. dorpe veele verscheyden secten zyn van Mennonisten, Calvinisten, Martinisten, Anabaptisten ende andere. Ende dat onder andere daer is eenen snyder, genaempt Sebastiaen, oock wezende heylighe geestmeester, wyens huysvrouwe hebbende gebaert twee soenen, tot een dracht, en heeft diezelve nijet willen laten doopen nae de gewoente van de catholycque Kercke, ende dat den eenen acht weeken oudt zijnde gestorven es zonder doopsel ende dat het ander kint noch ongedoopt es, nijet willende daertoe verstaen, zeggende, dat zy in den velde gedoopt zyn.

Seyt dat eenen Adriaen Aartsz., aldaer oock wesende heylige geestmeester, nijet en heeft willen doen doopen zyn kint ende dat die vrienden van hem zulcx jegens zynen danck gedaen hebben, daer hy qualick mede te vreden geweest es. Seyt dat eene oude mecht gen. Margarite, oudt omtrent tzestich jaeren, die van te voorens zeer catholicque te wesen plach, nu conventiculen houdt tot Langeraeck voor den Menonisten. Seyt dat die voors. Thomas Dircksz. hem deposant mijt schreyenden oegen geclaecht heeft, dat in voorleden tyden die schout van Langeraeck, hem siende gaen naer de kercke omme misse te hooren, naegeroepen heeft: gaet ghy noch totte Babylonisse heeren, hem beclaegende dat zy van sulcken

schout geregeert moste worden. Seyt dat die schout ende gerechte zeggen, dat zoe lange zy die vierschare spannen, uyten name van den heere van Asperen, dat sy den heere van Asperen eedt gedaen hebben. Seyt dat des pastoers huys geheel geruijneert leijt ende dat die gemeente totter reparatien nyet verstaen en willen ende datter gheen goet en is, omme dat te repareren; zoe tzelfde de pastorie affgenomen es, als hy hiervorens verclaert heeft.

Ende was geteyckent

N. N. N. N.

(Extrakt uit de papieren van den Raad van Beroerten in 't Belg. Rijks-archief.)

A. V. L. S. J.

DE KERKSIERADEN TE BOMMENEDE OP HET EILAND SCHOUWEN IN ZEELAND. — A° 1570.

Onder de vele plaatsen die in Zeeland ten gronde zijn geraakt, is ook te rekenen Bommenede. Het jaar der stichting van Bommenede is niet bepaald aangegeven, doch het ligt voor de hand te denken aan het einde van het eerste vierendeel der XVe eeuw, daar wij lezen dat in 1412 Jan van Beijeren de schorren en wieren van Bommenede, die sinds eenige jaren uit den waterplas waren verrezen ter bedijking uitgaf.

De oude dorpskerk, kort na de bedijking gesticht, had Sinte Katharina [1]) tot patrones en bezat behalve het hoofdaltaar, nog een Moeder Gods-, een S. Anna- en een S. Antonius-altaar; het was volgens Visscher in zijn „Speculum Zelandiae" een kruiskerk met een spits torentje, uit het dak verrijzende.

Van de pastoors, die te Bommenede in dienst zijn geweest, weet ik er slechts vier te noemen [2]): Judocus Scillink 1545, Nicolaus Odelant 1551, Judocus de Man 1551, en Gerardus Christiani; allen waren herder bij grafelijke collatie, gelijk waarschijnlijk hunne voorgangers zijn geweest.

Nadat Bommenede allengs tot ontwikkeling en bloei was gekomen, is het, in de laatste jaren der XVIe eeuw, geweldig en meermalen door overstroomingen geteisterd; de stormvloed van Allerheiligen van het jaar 1570, voor zoo menige andere plaats van Zeeland en ook van Holland noodlottig, drukte dusdanig op Bommenede, dat het

1) Zie Bijdr. v. Haarlem II, bl. 186.
2) Zie Bijdr. ibidem.

sinds bleef kwijnen. Nogmaals in 1633, in 1682 en in 1687 door het zeewater overrompeld, hield het in 1693 op als gemeente te bestaan; de predikant Petrus Hartog, die van 1587 af te beginnen, tien voorzaten had, gestorven zijnde, bekwam geen opvolger en de nog resterende bewoners, allen Protestant, werden vereenigd met hunne geloofsgenooten van Herkinge.

De bescheiden of stukken, die ik in ons Rijks-archief aantrof en thans publiek maak, geven duidelijk te kennen, dat de parochiekerk van Bommenede rijk was aan ornamenten en dit alleen doet ook veronderstellen, dat Bommenede vóór 1570 eene welvarende gemeente moet geweest zijn. Waar die ornamenten in genoemd jaar 1570 te Brouwershaven geborgen, gebleven zijn, zal wel immer onbekend blijven; wie weet of ze niet reeds in 1572 zijn vernietigd of tot goeden prijs gemaakt, aangezien de watergeuzen en te Bommenede en te Brouwershaven zich vertoond hebben!

„Opten 21en April 1572 — zoo lees ik in de Papieren „van den Raad van Beroerten — na den middagh omtrent „de clock drie uren zyn de piraten gecomen met thien „scepen, wel versien van crygsvolck, over den stroom „van Grevelingen naar Brouwershaven, spoliëerende ende „raserende alle de kercken lancx den voorscreven stroom gelegen, ende besondere de kercken: van Oost-duvelant, „Dreysschoren ende Bommenede, d'welck maer omtrent „een half mijle van de zeehoofden van Brouwershaven „en es gelegen."

A. V. L., S. J.

Den Eedele ende Wyse Heer H. Jan van Duvenvoerde, baljuw ende rentmeester generael 't lants van Vooren.

Edele ende wyse Heer, Heere.

Alzoe onlanxs die kercke van Bomenede es geinundeert, ende gescapen was die cleynodie, juweelen ende ander ornamenten ende goeden derzelfder kercke verstroijt te werden ende een grijp te werden, alst gemeenelijck plach te gescijen in alle watervloeden, zoe hebbe ic van weghen mijnen Eerwaerdighen Heer den Heer Nicolaes van der Burch, onsen Vader en biscop, met alle deligentie, zorghe ende neersticheyt aenvaert, opgenomen ende in zeker bewaringhe gebracht alle goeden huijsraet der selfder kercke toebehorende, ende gestelt in onse sacristie bijnnen der stadt van Brouwershaven, zoe van silverwerck, metael, ornamenten, wollen ende lijnen, boucken ende andere dijnghen; uutwijsende den inventaris ende aenwysinghe, die ick mits desen uwen doerwaerder van uwer lijefde overzenden, verhopende dat ic der coninklicke Majesteijt ende uwer lyefde van zijnder Majesteyts weghe gheen onbetamelyck werck hebbe gedaen; maer een notelyck ende aengenaem stuck. Want daer doer nijemant en wordt in te cort gedaen, ende die goeden, veele hebben behouft geregiert [en?] gesuvert te worden. Hetwelcke wij, met allen neerst, hebben volbracht, gelyck uwer lijefdes dienaer daervan mach getuijgen, dien ic van als oculair inspectie hebben gedaen. Waerom ic mij otmodelijcke recommendeere in uwer goeder gratie, werpende mij georzaem tot alle uwen dienste, in alle het 't gene dat ic vermach. Die kerckmeester Cornelis Cornelis Henricxse van Bomenede heeft zijn debvoir mannelyck volbracht int mede besorghen der goeden der kercke ende int overleveren. Waerdoer ic otmodelyc oec hem recommendere in uwer goede gratie.

Die Heere Jesus ons enighe ende alder Zalichmaker ende Verlosser, die will uwer lijefde met zijn goddelijck geest der wijsheyt bevruchten, om in dese alder ellendicsten tijt uw ondersaten ende gemeenten te regieren, versterckéén ende vertroisten. Amen Raptim 17 Novembris. Non veritus sum cum mendis et lituris transmittere meas inconcinnas litteras, sciens, quod generosi et ingenii viri est, facile ignoscere musis.

Generositatis obsequentissimus cliens
ARNOLDUS FABIUS.

Inventaris van de moble goeden toebehoerende de kercke van Bomenee, overghelevert van den pastoer van Bomenee ende Cornelis Corneliss Hendrixse, kerckmeester, den pastoer van Brouwersaven Meester Arent van Bone ende dat uijt den naem van mynen Heer den bisscop van Middelburch, Nicolaus de Castro, in presentie van mij notaris, Heer Adriaen Danesz., priester, den 10[en] Novembris A° 1570.

Ornamenten.

Een bruyn flowele casula.
Een swarte flowele casula met diaken ende subdiaken.
Een grouyne saye casula.
Een roe damaste casula met diaken ende subdiaken.
Een roe say diaconisscappe.
Een oudt groene outaercleet.
Een roe flowele burse.
Een bruijn flowele burse met een ander cleen corporaelburseken.
Een nieuw alff met swarte barderen [?] met stole ende manipel.
Vijff stolen van diverse colore.
Drie dwalen van diverse colore.
Een blauw lijne cleet op 'thoech outaer.
Een vergult leer outaercleet.

Een ouwe cappe van swaert floweel.
Noch een wijt antipendium voer thoech outaer.
Noch eeu dwael.
Noch een ouwe quâe cappe.
Een blauw lijne cleet.
Een paer groene gardinen.
Noch twee roe gardinen.
Een swaert tript cleet mortuorum.
Een roe camelotte vane Venerabilis Sacramenti.
Een blauw saye vane Divae Virginis.
Een blauw ouwe saye vane.
Een roe damaste ouwe vane Divi Anthonii.

Sint Anthonius kiste.

Ses dwalen.
Een blauw gordine.
Wit antipendium quadragesimale.
Een roe saij antipendium.
Een blauw saij casula.
Een roe gordine.
Een dwael met een stuck.
Vier hoeftdoucken.
Twee kellijck saxkens.
Vijff snudoecken met drie andere.
Een schepenen brieff van drie ghemeten lants ligghende in Sonnemare met drie seghelen — gescreven 1540.

Kiste van ons lijff Vrouwe.

Een schoen roe floweel casula.
Imago Divae Virginis.
Drie roe crale paternosters, met drie andere.
Een ouwe flowele rock Divae Virginis Mariae.
Koman [?] Claess pacht tsjaers tien stuivers.
Jan de Braber acht stuivers met zekere bryven.
Een roe flowele burse met een zulver zijnxke.
Een blauw gordine lijne.

Een roe flowele stole met manipel.
Thijen dwalen met eèn ouwe dwael.
Een blauw outaer cleet.
Twee oft drie roe borders.
Drie lyne douxkens.
Korporael roe burse.

Sint Annae kijste.

Een groen outaer cleet.
Een roe damaste casula.
Drie alve met vijff hoeftdoucken.
Een paer blauw gordinen.
Sint Annae trijpt cleet.
Neghen dwalen met twee stucken.
Een blauw lijne gardine.
Noch een blauw lijne cleetken.

De Boucken.

Een leggher.
Een vonste bouxken.
Een ouwe ordinarium.
Een psalterium ex pergameno.
Somma angelica.
Missalebouck.
Twee vesperalen.
Een oudt vesperael hijemale.
Missael ad te levavi. [?]
Een ouwe bibel.

Metale werck.

Ses metale candelaers met een ghebroken; met een cleen snoode candelaerkens.

Twee metale platen met pipen, met metale voeten.
Twee paer pullen.
Een wijnwater vat van metael.
Een metale lampe.

Seven metaele hoet [hoek?] armen.
Noch een metael arm met twee pipen.
Metael arm sonder pipe.
Vijff cleen roeskens.
Zeven cleen armen.
Een roese me twee pipen.
Vier halff candelaers sonder pipen.
Een metael hantvat.
Sommighe stucken van een croene.

Onderteykent bij mij Notaris apostolicus
H. Adriaen Daness., priester.

Virtus mea. ✝ Deus.

Welke ornamenten ghereviseert in dess inventario, heeft Ghisbrecht Ghisbrechtss op den 17en deser jeghenwoirdighe maent van weghen der Con. Majesteyt versocht te hebben de voergheноemde ornamenten, maer om reedenen breeder verclaert in de recepisse ghegheven.

Bij mij Heer Arent van Bone pastoer van Brouwersave.

Ick Arnoldus Fabius uijt den naem van mijnen Eerwaerdighe Heer Mijnheer den biscop van Middelburch kenne hyer, met mijn eijghen handtscrijft, als dat ic ontfanghen hebbe uijt handen van eenen Cornelis Cornelis Hendericse tot bewaernisse een silver ciborie met een silver mane daertoe dienende, noch twee silver ampullen met silver paesbert, noch een silver monstrantie met een silver bruijdtscroone ende noch een viaticum van coper diewelcke onder mij zijn rustende tot zeker bewaringhe ende int ontfanghen beloeft hebbe van weghen Mijnheer den biscop voernoempt den voerschreven kerckmeester, naer uitwijsen zijner rekenynghe te helpen aen zijn uijtgeleijde penninghen. In versekeringhe der selfder ontfanghen ten hebben, zoe est dit bescreven bij mij ende onderteijckent A° 1570 den 17en Novembris.

Arnoldus Fabius nomine Revmi praesulis Mittelburgensis.

Noch zijn der vier kelcken, zoe zij zijn, met drie patenen; den eenen kelck schijnt heel zilver te zijn met zijne patene.

Noch ses zilver harijnghen metten zilver scepken.

ALPHABETISCH REGISTER.

I.

J.

K.

L.

P.

S.

W.